

**DİJİTAL HABİTUS ÜZERİNDEN YENİ EBEVEYNLİK MODELİ:
ÇOCUK MAHREMİYETİ İHLALİ BAĞLAMINDA “SHARENTING”**

Doktora Tezi

Sevra Su Tatlıoğlu

Eskişehir 2025

**DİJİTAL HABİTUS ÜZERİNDEN YENİ EBEVEYNLİK MODELİ:
ÇOCUK MAHREMİYETİ İHLALİ BAĞLAMINDA “SHARENTING”**

Sevra Su Tatlıoğlu

DOKTORA TEZİ

Sosyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Fuat GÜLLÜPINAR

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

ŞUBAT 2025

*Bu tez çalışması Anadolu Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi
Koordinatörlüğü tarafından 2209E221 proje numarası ile desteklenmiştir.*

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Sevra Su Tatlıoğlu'nun "Dijital Habitus Üzerinden Yeni Ebeveynlik Modeli: Çocuk Mahremiyeti İhlali Bağlamında "Sharenting"" başlıklı tezi 10/02/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, Sosyoloji Ana Bilim dalında Doktora Programında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Ünvanı Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Danışman):	Prof.Dr. Fuat Güllüoğlu	
Üye :	Prof.Dr. Mutlu Binark	
Üye :	Prof.Dr. İncilay Cangöz	
Üye :	Prof.Dr. Mustafa Altunoğlu	
Üye :	Doç. Dr. Tuba Gün Çınğı	

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

DİJİTAL HABİTUS ÜZERİNDEN YENİ EBEVEYNLİK MODELİ: ÇOCUK MAHREMİYETİ İHLALİ BAĞLAMINDA “SHARENTING”

Sevra Su Tatlıoğlu

Sosyoloji Anabilim Dalı

Doktora Programı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Şubat 2025

Danışman: Prof. Dr. Fuat GÜLLÜPINAR

Bugün, dijital çağda sosyal medya ağları günlük yaşama yoğun bir biçimde entegre olmuş; kişilerarası iletişimden aile yaşantısına kadar birçok dinamiği etkilemiştir. Ebeveynlik pratikleri de bu dijital dünyanın içerisinde belli ölçülerde dönüşüme uğramış ve güncel bir kavram olan “*sharenting*” ortaya çıkmıştır. *Sharenting*, ebeveynlerin çocukları hakkında sıkça sosyal medya platformlarında, çoğu zaman çocuğun bilgisi ya da izni olmaksızın, paylaşım yapmasını ifade etmektedir. Bu paylaşımlar; mutluluk arayışından ebeveynlik başarılarını sergilemeye kadar çeşitli motivasyonlarla yönlendirilirken, mahremiyet, dijital ayak izi, çevrimiçi temsil etiği gibi kritik endişeleri de beraberinde getirmektedir. Bu karmaşık dinamikleri ele almak adına bu çalışma, Pierre Bourdieu’nun teorik çerçevesini temel alarak habitus, alan, sermaye gibi kavramlarla *sharenting* olgusunu ebeveyn ve çocuk perspektifinden incelemektedir. Karma yöntem kullanılan araştırmada eş zamanlı olarak nicel ve nitel çalışma yürütülmüştür. İzmir il sınırları içerisinde belirlenen farklı sosyoekonomik bölgelerdeki okullarda 320 öğrenciyle yüz yüze anket, 300 ebeveynle de online anket gerçekleştirilmiş; gönüllü 20 öğrenci ve 20 ebeveynle yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırma bulguları; ebeveynlerin *sharenting* motivasyonları, mahremiyet farkındalıkları, dijital ebeveynlik bilgileri, çocukların *sharentingle* ilgili düşünce ve tutumları, dijital mahremiyet farkındalıkları ve özerklik talepleri hakkında önemli değerlendirmeler sunmaktadır. Ayrıca çalışma; sosyoekonomik eşitsizliklerin, cinsiyete dayalı normların ve kültürel anlatıların dijital pratikler üzerindeki etkilerini ortaya koyması açısından önemlidir. Bourdieu’nun teorisi; içselleştirilmiş bir yapı olarak habitusun *sharenting* davranışlarını nasıl etkilediğini, dijital alanların ise farklı düzeylerdeki kültürel, sosyal ve sembolik sermayeye dayalı uygulamaları nasıl kolaylaştırdığını veya kısıtladığını göstermektedir. Bu bağlamda çalışma, *sharenting*in paylaşım yapmayı teşvik ederken çocukların mahremiyeti ve özerkliğini riske atan ikili rolünü tartışmakta ve özellikle çocukların sesini duyurmayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Sharenting, Dijital Mahremiyet, Dijital Ebeveynlik, Dijital Habitus, İzmir

ABSTRACT

NEW PARENTING MODEL THROUGH DIGITAL HABITUS: 'SHARENTING' IN THE CONTEXT OF CHILD PRIVACY VIOLATION

Sevra Su Tatlıoğlu

Department of Sociology

PhD Program

Graduate School of Anadolu University, Feb 2025

Supervisor: Prof. Dr. Fuat GÜLLÜPINAR

Today, in the digital age, social media networks are heavily integrated into daily life, affecting many dynamics from interpersonal communication to family life. Parenting practices have also been transformed to a certain extent in this digital world and the current concept of “sharenting” has emerged. Sharenting refers to parents frequently posting about their children on social media platforms, often without the child's knowledge or consent. While these posts are driven by motivations ranging from the pursuit of happiness to showcasing parenting achievements, they also raise critical concerns such as privacy, digital footprint, and the ethics of online representation. In order to address these complex dynamics, this study, based on Pierre Bourdieu's theoretical framework, examines the phenomenon of sharenting from the perspective of parents and children with concepts such as habitus, space and capital. In the mixed method research, quantitative and qualitative studies were conducted simultaneously. A face-to-face survey was conducted with 320 students and an online survey was conducted with 300 parents in schools in different socioeconomic regions determined within the borders of İzmir province; face-to-face semi-structured interviews were conducted with 20 volunteer students and 20 parents. The findings of the study provide important evaluations about parents' motivations for sharenting, privacy awareness, digital parenting knowledge, children's thoughts and attitudes about sharenting, digital privacy awareness and autonomy demands. In addition, the study is important in terms of revealing the effects of socioeconomic inequalities, gendered norms and cultural narratives on digital practices. Bourdieu's theory shows how habitus as an internalized structure influences sharenting behaviors and how digital spaces facilitate or constrain practices based on different levels of cultural, social and symbolic capital. In this context, the study discusses the dual role of sharenting in encouraging sharing while risking children's privacy and autonomy, and aims to give voice to children in particular.

Keywords: Sharenting, Digital Privacy, Digital Parenting, Digital Habitus, İzmir

ÖNSÖZ

Bu çalışma birçok açıdan bana hayatımın en etkileyici sürecini yaşattı, bu nedenle aktarmaya çalıştıklarımın içerisinde duygularımın da payı elbette yoğun. Her şeyden önce dijital alan üzerine yapılan bir çalışmanın hayatın her köşesindeki gerçekliklerle nasıl keşilebileceğini, doğasını, düzenini keşfetmenin ne kadar önemli olabileceğini gösterdi bana. Ebeveynlerin ve çocukların duygularını da deneyimlediğim çok sesli bir saha süreci yaşadım. Birbirinden her açıdan çok farklı mahallelerde, çok farklı çocuklar ve ailelerini tanıma fırsatı buldum. En önemli meselem; çocukların sesini duyurabilmek, algılarını, duygularını ortaya koyabilmektir. Her geçen gün dünyanın her yerinden çocuk mahremiyeti ihlallerine dair rahatsız edici, acı haberlerle karşılaştığımız bugünlerde ilk adımı ebeveynlerin atması gerektiğini göstermekti. Çocukların kendilerini anlatmaya, benimle filtresizce duygularını paylaşmaya olan heyecanı en büyük motivasyonum oldu. Hayat koşulları ne olursa olsun birey olduğunu hissetmeye ihtiyaç duyan, hem dijital hem de fiziksel dünyada kendi haklarının tanınmasını talep eden ve farkındalık düzeyleri oldukça yüksek çocuklarla iletişim kurabilmek en büyük şansımıydı. Bu süreçte gittiğim okullardaki öğretmen ve idarecilerin iş birliğinin yanı sıra ebeveynlerin de bana güvenmesi, kendileriyle ve çocuklarıyla görüşmem konusunda istekli ve gönüllü olmaları da oldukça önemliydi. Bu nedenle ilk teşekkürüm bu güzel kalpli çocuklara ve bana güvenen, deneyimlerini, düşüncelerini paylaşan ebeveynlerine...

Bu serüvende bana hep güvenen ve destekleyen anneme, babama, sevgi dolu gözlerle yanımdan ayrılmayan kedim Janis'e ve yanımda olan, çalışmamda da katkı sağlayan geniş aileme de çok teşekkür ederim. Sabır ve güvenle, ilerlerken yolumu aydınlatan, kendime inanmamı sağlayan, beni büyüten, iyi ki dediğim içimdeki ışığa da ayrıca müteşekkirim.

Tez sürecimde bana hep güvenen, katkılarını ve desteğini esirgemeyen, ilk sosyoloji tezimde olduğu gibi doktora tezimde de yanımda olan değerli danışmanım Prof. Dr. Fuat Güllüpınar'a hem verdiği özgürlük hem de emekleri için çok teşekkür ederim. Ayrıca beni ilk üniversite yıllarımdan beri tanıyan, bana güvenen, benimle gururlanan, dostluğunu ve güler yüzünü hiç esirgemeyen, değerli katkılarıyla da tezimde çok önemli bir yeri olan Prof. Dr. İncilay Cangöz'e de çok teşekkür ederim. Bu sürecin başından beri katkılarıyla tezimin her köşesine dokunan, tüm ciddiyeti ve samimiyetiyle çalışmamı destekleyen, ufkumu açan ve tanışmaktan, yolumuzun kesişmesinden büyük bir onur duyduğum Prof. Dr. Mutlu Binark'a teşekkürü de bir borç bilirim. Tez savunmama önemli katkılarıyla ve yapıcı eleştirileriyle katılan değerli jüri üyesi hocalarım Prof. Dr. Mustafa Altunoğlu ve Doç. Dr. Tuba Gün Çıngı'ya da ayrıca teşekkür ederim. Umuyorum ki bu çalışma, okuyanın kendinden de bir şeyler bulabildiği, keyifli ve çok sesli yeni çalışmaların kapılarını aralar.

..../02/2025

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....

(İmza)

Sevra Su Tatlıoğlu

** Bu belgenin ciltlenmiş tezin “Abstract”tan sonraki sayfasında ıslak imzanız ile (fotokopi olmayacak) yer alması gerekmektedir.*

..../02/2025

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI

Bu tezi hazırlarken (ChatGPT, Gemini, DALL-E vb.) üretken yapay zekâ programlarından destek aldığımı/almadığımı beyan ederim. Tezin hazırlığı aşamasında üretken yapay zekâ programlarından (örneğin çeviri, bilimsel makale vb.) desteği aldım. Üretken yapay zekâ programlarından aldığım bilgilerin doğruluğunu kontrol ettiğimi bildiririm.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

(İmza)

Sevra Su Tatlıoğlu

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiv
1 GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Kapsamı ve Problemi	1
1.2 Araştırmanın Amacı	3
1.3 Araştırma Soruları	4
1.4 Araştırmanın aşamaları / yol haritası	5
1.5 Özgün Değer	6
1.6 Tezin Genel Yapısı	8
1.7 Sınırlılıklar	8
2 ALANYAZIN	9
2.1 Dijital Sosyoloji ve Dijital Habitus	9
2.1.1 Dijital sosyoloji	9
2.1.2 Bourdieu’cu perspektiften “dijital habitus”	12
2.1.3 Dijital Kimlikler ve Dijital Benlik Sunumu	17
2.2 Mahremiyetin Dönüşümü ve Dijital Mahremiyet	20
2.2.3 Mahremiyeti tanımlamak	20
2.2.4 Mahremiyetin sınırları: kamusal ve özel alan ayrımı	22
2.2.5 Mahremiyet sonrası toplum: dijitalleşme, gözetim, şeffaflık ve teşhir	25
2.2.6 Mahremiyetin dijitalleşmesi	31
2.3 Parenting’den Sharenting’e	35
2.3.1 Sharenting kavramı ve uygulamaları	36
2.3.2 Ebeveynlik ve sharenting	39
2.3.3 Blogger ve influencer ebeveynler, “iyi annelik”, “instamoms”	43
2.3.4 Dijital ebeveynlik	51
2.3.5 Türkiye’de yapılan “sharenting” konulu çalışmalar	55
3 YÖNTEM	60
3.1 Araştırmanın Yöntemi	60
3.2 Araştırmanın Deseni	66
3.3 Evren ve Örneklem	67

3.4	Verilerin Toplanması ve Analizi.....	68
4	BULGULAR.....	70
4.1	Nicel Bulgular	70
4.1.1	Öğrenci katılımcıların nicel bulguları	70
4.1.1.1	Öğrenci örnekleminin sosyodemografik özellikleri.....	70
4.1.1.2	Dijital araçlara erişim ve sosyal medya kullanımı	77
4.1.1.3	Dijital beceriler ve sharentinge bakış	83
4.1.1.4	Dijital mahremiyet kaygısı.....	94
4.1.2	Ebeveyn katılımcıların nicel bulguları	97
4.1.2.1	Ebeveyn örnekleminin sosyodemografik özellikleri.....	97
4.1.2.2	Dijital araçlara erişim ve sosyal medya kullanımı	103
4.1.2.3	Sharenting pratikleri ve dijital mahremiyet algısı	111
4.1.2.4	Dijital ebeveynlik ve çocukla iletişim.....	123
4.2	Nitel Bulgular.....	134
4.2.1	Katılımcıların özellikleri	134
4.2.1.1	Ebeveynlerin demografik özellikleri.....	134
4.2.1.2	Ebeveynlerin sosyal medya pratikleri	137
4.2.1.3	Öğrencilerin demografik özellikleri.....	140
4.2.1.4	Öğrencilerin sosyal medya pratikleri	142
4.2.2	Mahremiyet algısı.....	145
4.2.2.1	Mahremiyet kavramını algılama biçimleri.....	145
4.2.2.2	Ebeveynlerin mahremiyet algısı.....	146
4.2.2.3	Dijital mahremiyet farkındalığı.....	150
4.2.2.4	Ebeveynlerin dijital mahremiyet algısı	150
4.2.2.5	Güvenlik/gizlilik ayarlarına hakimiyet	156
4.2.3	Sharenting pratikleri.....	160
4.2.3.1	Ebeveynlerin motivasyonları ve içerik paylaşımı	160
4.2.3.1.1	Paylaşılan içeriklerin türleri	161
4.2.3.1.2	Paylaşım motivasyonları ve hedef kitle	169
4.2.3.2	Ebeveynlerin dijital habitusu.....	174
4.2.3.2.1	Sosyal medyada edinilen sosyal sermaye	175
4.2.3.2.2	Dijital kimlik inşasıyla yansıtılan kültürel sermaye.....	181
4.2.3.2.3	Aidiyet ve aktif katılımı edinilen sembolik sermaye.....	185

4.2.3.3	Sharentingin mahremiyet ihlaliyle ilişkisi ve çocuklara etkisi	188
4.2.3.3.1	Ebeveynlerin paylaşımlarında mahremiyet farkındalığı	189
4.2.3.3.2	Birlikte içerik üretme ve gelir elde etme	196
4.2.3.3.3	Çocuktan izin/fikir alma pratiği	201
4.2.3.3.4	Çocukların ebeveynlerinin paylaşımlarına tepkileri	208
4.2.3.3.5	Çocukların rahatsız olduğu paylaşım türleri	216
4.2.4	Dijital ebeveynlik	219
4.2.4.1	Dijital ebeveynlik algısı	220
4.2.4.2	Dijital araçlara hakimiyet ve kullanım becerileri	226
4.2.4.3	Potansiyel tehlikelerin farkındalığı, alınan önlemler ve iletişim	228
5	SONUÇ VE TARTIŞMA	240
6	ÖNERİLER.....	271
	KAYNAKÇA.....	274

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 4.1 Öğrenci Anket Katılımcılarının Cinsiyet Dağılımı _____	70
Tablo 4.2 Ortaokulların Yerleşkelere Göre Kodlanması _____	70
Tablo 4.3 Öğrenci Anket Katılımcılarının Okudukları Ortaokullara Göre Dağılımı ____	71
Tablo 4.4 Öğrenci Anket Katılımcılarının Sınıfları _____	71
Tablo 4.5 Öğrenci Anket Katılımcılarının Yaş Dağılımı _____	72
Tablo 4.6 Öğrenci Anket Katılımcılarının Anne Eğitim Durumu _____	72
Tablo 4.7 Okullara-Yerleşkelere Göre Anne Eğitim Düzeyinin İncelenmesi _____	73
Tablo 4.8 Öğrenci Anket Katılımcılarının Baba Eğitim Durumu _____	75
Tablo 4.9 Okullara-Yerleşkelere Göre Baba Eğitim Düzeyinin İncelenmesi _____	76
Tablo 4.10 Öğrenci Anket Katılımcılarının Kişisel Telefona Sahip Olma Dağılımı ____	77
Tablo 4.11 Cep Telefonu Olma ve Okullar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi _____	78
Tablo 4.12 Öğrenci Anket Katılımcılarının En Çok Kullandıkları Cihaz Dağılımı ____	78
Tablo 4.13 Öğrenci Anket Katılımcılarının İnternet Kullanım Süreleri _____	79
Tablo 4.14 Öğrenci Anket Katılımcılarının Sosyal Medya Kullanım Süreleri _____	79
Tablo 4.15 Cinsiyete Göre Sosyal Medya Kullanım Sıklığı _____	80
Tablo 4.16 Sosyal Medya Kullanma Sıklığı * Cinsiyet _____	80
Tablo 4.17 Öğrenci Anket Katılımcılarının Sosyal Medya Hesapları _____	81
Tablo 4.18 Öğrenci Anket Katılımcılarının En Çok Kullandığı Sosyal Medya Platformları/Uygulamaları _____	82
Tablo 4.19 Öğrenci Anket Katılımcılarının Dijital Beceri Dağılımları _____	84
Tablo 4.20 Öğrenci Anket Katılımcılarının Annelerinin Çocuklarıyla İlgili Paylaşım Yapma Dağılımları _____	86
Tablo 4.21 Öğrenci Anket Katılımcılarının Babalarının Çocuklarıyla İlgili Paylaşım Yapma Dağılımları _____	87
Tablo 4.22 Öğrenci Anket Katılımcılarının Ebeveynlerinin Çocuklarıyla İlgili Paylaşım Yaparken İzin Alma Dağılımları _____	87
Tablo 4.23 Anne Eğitim Düzeyine Göre İzin Alma Davranışı _____	88
Tablo 4.24 Baba Eğitim Düzeyine Göre İzin Alma Davranışı _____	90
Tablo 4.25 Öğrenci Anket Katılımcılarının Ebeveynlerinin Onlarla İlgili Paylaşım Yaparken İzin Almalarıyla İlgili Fikirleri _____	91

Tablo 4.26 Ebeveynlerin İzin Alma Pratiklerine Göre Çocukların Kendilerinden İzin Alınmasına Yönelik Fikirleri _____	91
Tablo 4.27 Öğrenci Anket Katılımcılarının Ebeveynlerinin Onlarla İlgili Yaptıkları Paylaşımları Sildirme Talepleri _____	93
Tablo 4.28 İzin Alma Davranışı ile Sildirme Talebi İlişkisinin İncelenmesi _____	93
Tablo 4.29 Öğrenci Anket Katılımcılarının Dijital Mahremiyet Kaygıları Dağılımı _____	94
Tablo 4.30 Öğrenci Anket Katılımcılarının Ebeveynlerinin Paylaşmasından Rahatsız Oldukları/ Olacakları Paylaşım Türleri _____	95
Tablo 4.31 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Cinsiyet Dağılımı _____	97
Tablo 4.32 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Yaş Grubu Dağılımı _____	98
Tablo 4.33 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Hane Geliri Dağılımı _____	98
Tablo 4.34 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarının Cinsiyet Dağılımı _____	99
Tablo 4.35 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarının Yaş Dağılımı _____	99
Tablo 4.36 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarının Okuduğu Ortaokullar _____	99
Tablo 4.37 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarının Sınıfları _____	100
Tablo 4.38 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Eğitim Durumu _____	100
Tablo 4.39 Okullara-Yerleşkelere Göre Eğitim Düzeyinin İncelenmesi _____	101
Tablo 4.40 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Akıllı Telefona Sahip Olma Dağılımı _____	103
Tablo 4.41 Ebeveyn Anket Katılımcılarının İnterneti En Çok Kullandıkları Cihaz _____	103
Tablo 4.42 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Günlük İnternet Kullanım Sıklığı _____	104
Tablo 4.43 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Günlük Sosyal Medya Kullanım Sıklığı _____	104
Tablo 4.44 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Sosyal Medya Hesapları _____	105
Tablo 4.45 Ebeveyn Anket Katılımcılarının En Sık Kullandıkları Sosyal Medya Platformları _____	106
Tablo 4.46 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Paylaşım Yapma Sıklığı _____	106
Tablo 4.47 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Sosyal Medya Kullanım Amaçları _____	107
Tablo 4.48 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çevrimiçi Paylaşım Faaliyetlerine İlişkin İfadeler _____	109
Tablo 4.49 Ebeveynlerin Çocuğuyla İlgili Paylaşım Yapma Pratiği _____	111
Tablo 4.50 Ebeveynlerin Çocuğuyla İlgili Paylaşım Yaparken Çocuktan İzin İsteme Pratiği _____	111
Tablo 4.51 Ebeveynlerin Çocuuğundan İzinsiz Paylaşım Yapma Pratiği _____	112

Tablo 4.52 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarıyla İlgili Çevrimiçi Paylaşım Faaliyetlerine İlişkin İfadeler	113
Tablo 4.53 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Ebeveynlikle İlgili Çevrimiçi Paylaşım Faaliyetlerine İlişkin İfadeler	115
Tablo 4.54 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Dijital/ Çevrimiçi Mahremiyet Kaygısı	117
Tablo 4.55 Eğitim Düzeyine Göre Dijital Mahremiyet Kaygısı	118
Tablo 4.56 Çocuğunun Cinsiyetine Göre Ebeveynlerin Dijital Mahremiyet Kaygısı	120
Tablo 4.57 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Yaptıkları Paylaşımlardan Çocuklarının Olumsuz Etkilenebileceğine Dair Endişe Durumları	120
Tablo 4.58 Dijital Mahremiyet Kaygısına Göre Paylaşımlardan Çocuklarının Olumsuz Etkilenebileceğine Dair Endişe Durumlarının İncelenmesi	121
Tablo 4.59 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarıyla İlgili Paylaşım Yapma Konusundaki Düşüncelerine Dair İfadeler	122
Tablo 4.60 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarıyla İnternette/Sosyal Ağlarda Beraber Vakit Geçirme Durumu	124
Tablo 4.61 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarının Sosyal Medya Hesapları	124
Tablo 4.62 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarının Hesaplarını Kontrol Etme Sıklığı	125
Tablo 4.63 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Özellikle Kontrol Ettiği Çocuklarına Ait Hesaplar	125
Tablo 4.64 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarının Kişisel Paylaşımları	127
Tablo 4.65 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Dijital Araçlara Ebeveyn Kontrolü Kurma Durumu	128
Tablo 4.66 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarıyla Sosyal Medyanın Tehlikeleri Hakkında Konuşma Sıklığı	129
Tablo 4.67 Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuğu Adına Sosyal Medya Profili Oluşturma Durumu	130
Tablo 4.68 Ebeveyn Anket Katılımcılarının İzinsiz Paylaşımlarının Çocukları Tarafından Silinmesi Talebi	130
Tablo 4.69 Ebeveyn Anket Katılımcılarının ve Çocuklarının Dijital Pratikleriyle İlgili Davranışlarına Dair İfadeler	131
Tablo 4.70 Ebeveynlerin Demografik Özellikleri	135

Tablo 4.71 <i>Ebeveynlerin Kullandıkları Dijital Araçlar, Sosyal Medya Uygulamaları ve Günlük Kullanım Sıklığı</i>	137
Tablo 4.72 <i>Öğrencilerin Demografik Özellikleri</i>	140
Tablo 4.73 <i>Öğrencilerin Kullandıkları Dijital Araçlar, Sosyal Medya Uygulamaları ve Günlük Kullanım Sıklığı</i>	142
Tablo 4.74 <i>Paylaşım Yapılan Platformlar ve Paylaşım Sıklığı</i>	161

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1 <i>Okullara-Yerleşkelere Göre Anne Eğitim Düzeyi Grafiği</i>	74
Şekil 4.2 <i>Okullara Göre Baba Eğitim Düzeyi Grafiği</i>	76
Şekil 4.3 <i>Anne Eğitim Düzeyine Göre İzin Alma Davranışı</i>	89
Şekil 4.4 <i>Baba Eğitim Düzeyine Göre İzin Alma Davranışı</i>	90
Şekil 4.5 <i>Ebeveynlerin İzin Alma Pratiklerine Göre Çocukların Kendilerinden İzin Alınmasına Yönelik Fikirleri</i>	92
Şekil 4.6 <i>Okullara-Yerleşkelere Göre Eğitim Düzeyinin İncelenmesi</i>	102
Şekil 4.7 <i>Eğitim Düzeyine Göre Dijital Mahremiyet Kaygısı</i>	119

1 GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Kapsamı ve Problemi

Günümüz dijital çağında sosyal medya ağları ve paylaşımlar gün geçtikçe artmakta ve her kesimden kullanıcıyı içinde barındıran geniş bir alan sunmaktadır. İnsanların her ihtiyacını kolaylıkla giderebildiği dijital ortamlarda sosyal yaşam da kendine yeni bir form edinmiştir. Bu durum kişiler arası iletişimi ve etkileşim biçimlerini ister istemez dönüştürmüştür. Gündelik yaşam pratiklerinin yanında çeşitli kavramları da dijital dünyada yeniden gözden geçirmek, anlamların esnemesi ya da genişlemesi kaçınılmaz olmuştur. İnsanlar dijital pratiklerinde bazı alışkanlıklar, yetkinlikler edinmeye başlamış; paylaşım etkinliği de sosyal mecralarda var olmanın bir kıtası haline gelmiştir. Bu doğrultuda, dijital dünyanın gün geçtikçe artan aktif kullanıcıları arasında ebeveynler de oldukça yoğun yer almaya başlamış, çeşitli paylaşım pratiklerinde ebeveyn kimliklerini de sergilemeye yönelmişlerdir. Dolayısıyla bu süreçte ebeveynlerin de sanal kimliklerini var ettiği, ebeveynliğe dair içerikler ürettiği ve tükettiği, deneyimleri üzerine tartışmalar yaptığı, bilgiler edindiği ve bu doğrultuda da çeşitli çevrimiçi davranışlarda bulunduğu bir habitus bulunmaktadır. Bu süreçte sosyal medya kullanımları yoğunlaşan ebeveynlerin, ebeveyn kimliklerini sürdürdüğü yeni bir eğilim doğmuş, bazı aileler neredeyse daha doğmadan önce ultrason fotoğraflarıyla beraber tüm gelişim süreçlerinde çocuklarının fotoğraflarını, videolarını paylaşmaya başlamış ve paylaşım sıklığını da giderek artırmıştır.

Yalnızlık paylaşımı, sosyal destek, ebeveynlik önerileri, iyi bir ebeveyn olduğunu kanıtlama, en iyi çocuğa sahip olduğunu kanıtlama, çocuğuyla övünme gibi birçok motivasyonla yapılan paylaşımların artan yoğunluğu yeni bir ebeveynlik modelini gündeme getirmiştir. “Share” ve “parenting” kelimelerinden türetilen “sharenting” kavramı; ebeveynlerin -genellikle de çocuklarının izni ve bilgisi olmadan- çocuklarıyla ilgili görselleri internette/sosyal paylaşım ağlarında sürekli olarak paylaşmaları hatta bir nevi paylaşmadan duramamalarına işaret etmektedir. Ebeveynlerin, mutluluk arayışından ebeveynlik başarılarını sergilemeye kadar çeşitli motivasyonlarla gerçekleştirdiği sharenting davranışları, mahremiyet, dijital ayak izi ve çevrimiçi temsil gibi önemli meseleleri gündeme getirmektedir. Her ne kadar zaman zaman masumane davranışlar olarak düşünülse de sharenting pratikleri çocuklar için bazı tehlikeler barındırabilmektedir. Daha önce de değinildiği gibi dijital çağda yeniden ele alınan,

esneyen ya da genişleyen bir kavram olan mahremiyet ya da artık, dijital mahremiyet algısı ve farkındalığı bu tehlikelerin zemininde yer alan en önemli unsurlardan biridir. Halihazırda yeterince mahremiyet sorunu yaşanan dijital dünyada, çocukların mahremiyeti bu davranışlarla daha da büyük tehlikelere maruz kalabilmektedir. Çocuklarını sosyal ağlarda paylaşan ebeveynlerin niyetleri kendilerince iyi olsa bile paylaşılan bilgiler çocuklar açısından her zaman iyi sonuçlar doğurmayabilir ve onları çeşitli risklere maruz bırakabilir. Bu paylaşımlar ya da paylaşımlar aracılığıyla oluşturulan dijital kimlikler, ebeveynler tarafından oluşturulması dolayısıyla özellikle ergenlik çağına gelen çocuklar için büyük bir sorun haline gelebilmektedir. Çocukların bugün sosyal medyayla oldukça erken yaşlarda tanıştığı ve kendi çevrimiçi kimliklerini de oluşturdukları göz önünde bulundurulduğunda, bu paylaşımları kimliklerine müdahale olarak algılamaları da oldukça mümkün görülmektedir. Öte yandan, yapılan yorumlardan dolayı çocukların öz saygısı olumsuz etkilenebilirken, *sharenting* pratiklerinin siber zorbalık, çocuk istismarı ve mahremiyetin ihlali gibi konularda ciddi risk alanları yarattığını belirtmek yanlış olmayacaktır. Günümüzde ebeveynlerin bir kısmı sosyal paylaşım ağlarında çocukları hakkında; çocuğun adı, doğum yılı, okulu gibi bilgileri içerebilecek ve/veya çocukları ileride utandırabilecek ve gizlilik haklarını ihlal edebilecek fotoğraf ve içerikleri paylaşma eğilimindedir. Bu noktada, ebeveynlerin bazılarının bu bilgilerin kimler tarafından nasıl kullanılabileceğine dair fikirleri bulunmamakta ve bu durum da onları ve çocuklarını kötü niyetli kişilerin potansiyel hedefi haline getirebilmektedir. Sosyal ağlar aynı zamanda ebeveynlik çerçevesinde gerçekleşen kültürel tutum ve davranışların, fotoğraf ve video içerikleri üzerinden paylaşımını teşvik eden ve gittikçe genişleyen bir ekosisteme sahiptir. Özellikle Instagram ve Facebook gibi paylaşım ağları, ebeveynlere çocuklarının fotoğraf ve videolarından oluşan dijital bir arşiv oluşturma imkânı sunmaktadır. Ancak ebeveynlerin bu tür paylaşımları, dijital ayak izleri oluşturmakta ve çocukları için de başkalarının erişimine açık dijital fırsatlar yaratmaktadır. Kişisel bilgilerin çevrimiçi ortamda paylaşılması, çocukların gelişim süreçlerinde ve geleceklerinde hem mahremiyetle ilgili sorunlara hem de sosyal sorunlara yol açabilmektedir. Bu noktada geleneksel ebeveynliğin yerini dijital ebeveynlik tartışmalarının aldığı, ebeveynliğin *sharenting* gibi bir kavrama uyarlanmasıyla bu durumun yeni bir ebeveynlik modeline işaret edip etmediği ya da dijital ebeveynlik uygulamalarının artık bir gereklilik haline gelip gelmediği gibi konular gündeme gelmektedir. Bu bağlamda *sharenting* konusunun

içerisinde; dijital ayak izleri, ailelerin bilinçli sosyal medya kullanımları, dijital dünyada çocukların karşılaşabileceği tehlikeler, dijital mahremiyet farkındalıkları, çocuklarıyla ilişkileri, çocukların bu paylaşımlarla ilgili algıları ve dijital ebeveynliğin gerekliliklerinin aile ilişkisi için önemi gibi birçok dinamik bulunmaktadır.

Sharenting kavramı sadece sosyal medyadaki davranışsal bir eğilim değil, aynı zamanda önemli bir sosyolojik olgudur; dijital mahremiyet, kimlik inşası ve ebeveynlik rollerinin dönüşümü hakkında önemli tartışmalarla kesişmektedir. Bu nedenle çalışmanın teorik çerçevesi de oldukça önemlidir. Pierre Bourdieu'nun habitus, sermaye ve alan kavramları, *sharenting* olgusunun analizi için sağlam bir teorik mercek sunmakta ve çalışmanın teorik zeminini oluşturmaktadır. Dijital sosyoloji bağlamında habitus, bireylerin dijital teknolojilerle etkileşimleri sonucunda geliştirdikleri tutum ve pratikleri ifade eder. *Sharenting* olgusu da ebeveynlerin sosyal normları, teknolojik olanakları ve kişisel motivasyonları sosyal medya "alanı" içinde deneyimlediği dijital habitusun bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bourdieu'nun bu kuramsal çerçevesi, *sharenting* davranışının dijital kültüre entegre olma biçimini ve toplumsal dinamiklerini ele almak için önemli bir perspektif sunmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın hedefi; dijitalleşen toplum bağlamında, *sharenting* pratikleri konusunda ebeveyn ve çocukların dijital alandaki davranış, algı ve tutumlarına odaklanarak dijital mahremiyet ve dijital habitus çerçevesinde detaylı bir araştırma yelpazesi sunmaktır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Dijital alanda önemli sayıda kullanıcının ya kişisel bilgileri çevrimiçi paylaşmanın yan etkilerinden habersiz olduğu ya da hakları veya mahremiyetlerini koruma yöntemleri ve araçları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı görülmektedir. Bu durum, sosyal medya ortamlarında çocukların bilgilerinin savunmasızlığı gerçekliğiyle yüzleşildiğinde daha da rahatsız edici hale gelmektedir. *Sharenting*; bilgileri genellikle ebeveynleri tarafından çevrimiçi olarak yayınlanan çocukların mahremiyetlerinden ödün verilmesine neden olmaktadır.

Sonuç olarak, bu tezde iki perspektifli bir değerlendirme sunulmak amaçlanmaktadır. Bunlardan ilki, ebeveynlerin çocuklarının çevrimiçi mahremiyetine ilişkin algılarını anlamaya çalışmaktır. İkincisi ise çocukların bu paylaşımlar konusundaki algı ve tutumlarını anlamaya yönelik bir bakış açısı geliştirmektir. Ebeveynler çocuklarının çevrimiçi mahremiyeti hakkında belirli bir düzeyde farkındalık ve bilgiye sahip olsalar

bile, bazı durumlarda çevrimiçi pratiklerinin çocuklarının mahremiyetini ihlal edebileceğini göz ardı edebilmektedirler. Ayrıca ebeveynlerin, çocuklarının dijital ayak izlerini oluşturma uzun vadeli etkisinin farkında olmayabilecekleri de dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda bu çalışma, ebeveynlerin *sharenting* etkinlikleri ve yaptıkları paylaşımların mahremiyet konusuna yansımalarındaki deneyimlerini hem ebeveyn hem de çocuk açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili ne tür paylaşımlar yaptığı ve çocukların bu tür paylaşımları nasıl algılayıp tepki verdikleri keşfedilmeye çalışılmaktadır. Ebeveynlerin *sharenting* konusunda farkındalıklarını, bilgilerini ve tutumlarını mahremiyet ekseninde algılamak ve bu paylaşım davranışının yaratabileceği riskleri ortaya koymak hedeflenmektedir. Bu bağlamda hem ebeveynlerin hem de çocukların *sharenting* uygulamalarına ilişkin görüş ve deneyimlerine ulaşarak ebeveynlerin farkındalık düzeyine sosyolojik çerçevede dikkat çekmek amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda;

- Ebeveynlerin dijital dünyadaki paylaşımlarına ilişkin motivasyonlarını anlamak,
- *Sharenting* davranışlarının dijital mahremiyet açısından oluşturabileceği riskleri; çocukların yaşayabileceği potansiyel problemleri ortaya koymak,
- *Sharenting* uygulamaları ile aile ve çocuk iletişimi arasındaki etkileşimi analiz etmek,
- Ebeveynlerin paylaşım yaparken dijital mahremiyet konusundaki farkındalık düzeylerini belirlemek,
- Dijital ebeveynlik ve dijital ebeveynlik uygulamalarına dair ailelerin farkındalık düzeylerini belirlemek,
- Çocukların aileleri tarafından kendileri ile ilgili yapılan paylaşımlar hakkında ne düşündüklerini ve nasıl tutum sergilediklerini ortaya koymak,
- Son olarak, dijital habitus üzerinden ebeveynlerin *sharenting* uygulamalarını ve bunların çocuklarına etkilerini hem ebeveyn hem de çocuk açısından değerlendirerek yaratabileceği risklere karşı yol gösterici öneriler sunabilmek amaçlanmaktadır.

1.3 Araştırma Soruları

S1: *Sharenting* dijital çağda yeni bir ebeveynlik modeline mi işaret etmektedir?

S2: Ebeveynlerin sosyal medyada çocukları hakkında paylaşım yapma motivasyonları nelerdir? Ne tür içerikler paylaşmaktadırlar ve ne tür içerikler tüketmektedirler?

S3: Mahremiyet ihlali açısından *sharenting* pratiklerinin konumu nasıl değerlendirilebilir?

S4: Çocukların, ebeveynlerinin onlarla ilgili paylaşım yapmaları konusundaki düşünceleri ve algıları nelerdir? Paylaşımlar karşısındaki tepkileri ve tutumları nasıldır? Çalışmanın katılımcıları ortaokul öğrencisi çocuklar da kendileri hakkında bir mahremiyet endişesi taşımakta mıdır?

S5: *Sharenting* uygulamaları dijital mahremiyet ve çocuk özerkliği konularıyla nasıl kesişmektedir?

S6: Ebeveynlerin *sharenting* davranışlarının çocukları üzerinde yaratabileceği potansiyel problemler nelerdir? Ebeveyn ve çocuk iletişimi, *sharenting* pratiklerini nasıl etkilemektedir?

S7: Ebeveynlerin çocukları hakkında yaptıkları paylaşımların çocukların şimdi ve gelecekteki hayatlarını farklı şekillerde etkileyebileceği, mahremiyetlerini ihlal edebileceği konusunda farkındalıkları ne düzeydedir?

S8: Ebeveynlerin dijital ebeveynlik pratikleri konusunda bilgileri ne düzeydedir? Dijital okuryazarlık becerileriyle paylaşım pratikleri arasında bir ilişki bulunmakta mıdır? Paylaşımlarını yaparken dijital ebeveynlik prensiplerine ne düzeyde dikkat etmektedirler?

1.4 Araştırmanın aşamaları / yol haritası

1. Ön hazırlıklar ve alana erişim aşamasında alana erişim için gerekli bağlantıların kurulmuş, anketler ve yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanmış, amaca uygun olarak İzmir il sınırları içerisindeki ortaokulların listelenmiş ve Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Ayrıca Etik Kurul belgesi alınmış ve “gönüllü katılım formları” hazırlanmıştır.
2. Anket uygulaması ve nicel verilerin analizi aşamasında gerekli izinler alınıp alana erişim sağlandıktan sonra, ebeveynlerin ve çocukların *sharenting* pratiklerine yönelik düşünce ve tutumlarını ölçme amacıyla gönüllü ebeveynler ve

çocuklarına anketler uygulanmıştır. Veriler IBM SPSS Statistics 27 programı ile analiz edilmiştir.

3. Eş zamanlı olarak okullarda veliler ve çocuklarıyla derinlemesine yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen nitel veriler araştırmacı tarafından belirlenen temalar etrafında kategorisel olarak yorumlanmış ve analiz edilmiştir.
4. Genel veri analizi ve teorik modelleme süreci aşamasında, tüm aşamalar sonuçlandığı ve çalışma doygunluğa ulaştığında tüm kategoriler ve veriler yeniden gözden geçirilmiştir.
5. Araştırmanın raporlaştırılması aşamasında bulguların analizi detaylarıyla bir doktora tezinde sunulmuştur.

1.5 Özgün Değer

Günümüz dijital çağında, dijital araçlar ve platformlar hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Öyle ki, insanlar her türlü ihtiyaçlarını kolaylıkla dijital ortamlardan giderebilir durumdadır. İnsanların sosyal yaşamına da etki eden bu dijitalleşme, bireyler arası ilişkileri de dönüştürdüğü gibi aile ilişkilerini de etkilemekte ve dönüştürmektedir. Yalnızca ilişkiler değil, çeşitli kavramlar da dönüşüm geçirmiş ve dijital alanda gerçekleşen gündelik yaşam pratikleri konusunda yeni kavramlar da geliştirilmiştir. Çevrimiçi ortamda atılan her adımın bir dijital ayak izi oluşturması, her türlü bilginin de sınırsız dolaşımını, işlenmesini ve depolanabilmesini beraberinde getirmiştir. Bu durumun yarattığı en büyük tehlikelerden biri de mahremiyet ihlallerinin, mahremiyet algısının dönüşümü bağlamında meşru bir zemine oturmasıdır. İnsanlar farkında olarak ya da olmayarak çevrimiçi ortamda gerçekleştirdikleri her etkinlikte kişisel bilgilerini kendi rızalarıyla açıkça paylaşmaktadır. Dijital dünyanın sunduğu bu kurallar çerçevesi, ya da başka bir deyişle dijital habitus, bu paylaşımların yapılması konusunda insanları teşvik edici bir etki yaratmaktadır. Mahremiyet algısının dönüşümü, kuşkusuz ki bu dönemin dijital alandaki en aktif katılımcıları olan çocukları oldukça derinden etkilemektedir. Çevrimiçi dünya, içerisinde birçok fırsat ve riski bir arada barındırmaktadır. Dolayısıyla, bu alanın bilinçli kullanımı çocuklar için oldukça işlevsel nitelikte olabilmektedir. Ancak bu noktada aile ve çocuk ilişkileri de bu fırsatlar ve riskler arasında dönüşüm geçirmektedir. Çocukların boş zaman etkinlikleri ve gelişim süreçlerine eşlik eden dijital mecralar, mahremiyet algısını silikleştirmekte, gözetime

müsait bir alan yaratabilmekte ve bazı istenmeyen sonuçlar doğurabilecek olasılıkları beraberinde getirebilmektedir. Bu noktada çocukların ve ebeveynlerin dijital alandaki mahremiyet bilincine sahip olması ve farkındalıklarının artırılması elbette önem arz etmektedir. Ancak, ebeveynlerin de bazı pratiklerinin çocukları bazı tehditler ve olasılıklara daha açık hale getirebileceği göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda *sharenting*; yani ebeveynlerin çocukları hakkında çeşitli görsel ve metinsel içerikleri düzenli ve yoğun paylaşımları, çocukların olumsuz deneyim olasılıklarını arttırabilmektedir. Burada ebeveynlerin çocukların rızası dışında, hatta daha doğmadan ultrason fotoğraflarıyla başlayan paylaşım etkinlikleri, çocuğa ondan bağımsız bir dijital kimlik oluşturma pratiği şeklinde kendini var ederken, çocukların verilerini ve bilgilerini dijital ortamın kötü niyetli kullanıcılarına da açık hale getirmek anlamına gelebilmektedir. Çocuklara ait fotoğrafların, videoların ve kişisel bilgilerinin dijital ortamda rahatça sunulması, şimdi veya ileride çocukların hayatlarında oldukça travmatik izler bırakacak sonuçlara yol açabilmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada; *sharenting* davranış eğilimleri, ebeveynlerin dijital dünyanın fırsat ve risklerinin ne kadar farkında oldukları, dijital ebeveynlik konusundaki bilinçleri, paylaşımlarındaki dijital mahremiyet algıları ve bilinç düzeyleri gibi konular ekseninde *sharenting* davranışıyla mahremiyet ihlalleri arasındaki ilişki çözümlenmeye çalışılırken aynı zamanda çocukların da bu konuda neler hissettiği, algılarının neler olduğu, bu durumun ebeveynleriyle ilişkilerinde neler yarattığı gibi konular karşılıklı olarak değerlendirilmiştir.

Türkiye’de *sharenting* üzerine yapılan çalışmalarda çoğunlukla tek yönlü bir bakış açısı ve tek yöntemli analizlerle karşılaşılmaktadır. Örneklemi çoğunlukla yalnızca ebeveynlerden oluşan bu çalışmalar; hukuk, psikoloji, çocuk sağlığı ve sosyal medya çalışmaları gibi alanlarda yapılmıştır. Dolayısıyla literatürde çocukların bu konudaki düşünceleri ve tutumlarını içeren sosyolojik çalışmalar konusunda eksikler bulunmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışma hem bir “dijital dünyada mahremiyet” çalışması hem ebeveynliğin dijital çağdaki değişim hareketleri hem ebeveynlerin paylaşım yapma pratikleri hem de çocukların rızaları olmadan yapılan bu paylaşımlara yönelik algılarını belirlemeye çalışması adına alana katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Çalışma;

- Dijital ebeveynlik pratiklerine sosyolojik bir perspektif kazandırmak,
- *Sharenting*in etik ve mahremiyetle ilişkili boyutlarını öne çıkarmak,

- Dijital habitus ve kimlik inşası arasındaki etkileşimi ortaya koymak,
- Çocukların kendi mahremiyetleri ve özerklikleri konusundaki düşünce ve tutumlarını ortaya koymak
- Bilinçli dijital ebeveynlik pratiklerini desteklemek ve farkındalığı artırmak için öneriler sunmak açısından önemlidir.

Araştırmanın bulguları yalnızca *sharenting* olgusunu derinleştirmekle kalmayıp; dijital mahremiyet, dijital haklar, çocukların dijital özerkliği ve dijital ebeveynlik gibi birçok konuda güncel tartışmalara da katkıda bulunmaktadır.

1.6 Tezin Genel Yapısı

Bu tez beş bölümden oluşmaktadır.

İlk bölüm olan girişte araştırmanın problemi, amaçları, araştırma soruları, teorik zemini, alana dair Türkiye’de yapılan çalışmalar ve bu tezin literatüre katkısını içeren genel bir çerçeve sunulmaktadır.

İkinci bölüm alana dair teorik çerçevenin, yapılan geçmiş çalışmalardan referansların, bulguların değerlendirildiği ana konuları ve alt başlıklarını içeren alan yazından oluşmaktadır. Ana başlıklar sırasıyla;

- Dijital Sosyoloji ve Dijital Habitus
- Mahremiyetin Dönüşümü ve Dijital Mahremiyet
- Parenting’den Sharenting’e şeklindedir.

Üçüncü bölümde tezin metodolojik bağlamı; araştırmanın tasarımı, veri toplama ve analiz yöntemleri detaylandırılmaktadır.

Dördüncü bölümde *sharenting* uygulamaları ve bunların etkileri hakkında nicel ve nitel bulgular analiz edilmiş ve belirli temalar, kategoriler ve teorik kavramlar etrafında yorumlanmıştır.

Beşinci bölüm olan sonuç ve öneriler bölümünde ise edinilen bulgular, kuramsal çerçeve ve sosyolojik yorumlamalarla tartışılmakta ve gelecekteki çalışmalar için öneriler sunulmaktadır.

1.7 Sınırlılıklar

Bu araştırma 2023- 2024 Eğitim Öğretim Yılı güz ve bahar dönemleri ile sınırlıdır.

Çalışmada seçilen örneklem grubu, ortaokul çağında çocuğı olan ebeveynler ve 10-14 yaş aralığındaki 5., 6., 7., 8. sınıf ortaokul öğrencisi çocuklarla sınırlıdır.

Araştırmanın evreni İzmir il sınırları içerisindeki **27.09.2023 tarihli E-12018877-604.01.02-85350724 sayılı** MEB izni dahilinde gidilen ortaokullardaki öğrenciler ve ebeveynleriyle sınırlıdır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, ebeveynler ve 10-14 yaş arası çocukların tutumlarına genellenmiştir.

Saha çalışması sırasında kategorisel bir değerlendirme yapılarak çeşitli demografik özellikler üzerinden katılımcılar değerlendirilmiş ve bu doğrultuda genellemelere ve sınırlamalara gidilmiştir.

2 ALANYAZIN

2.1 Dijital Sosyoloji ve Dijital Habitus

2.1.1 Dijital sosyoloji

Günümüz dünyasında teknoloji hayatımızın ayrılmaz bir parçasıdır. Sosyal medya platformlarından çevrimiçi alışverişe kadar teknoloji, çevremizdeki dünyayla iletişim kurma, çalışma ve etkileşim kurma şeklimizi değiştirmiştir. Böylece dijital sosyoloji olarak bilinen yeni bir çalışma alanının da önü açılmıştır. Bu alan, teknolojinin sosyal etkilerini ve yaşamlarımızı nasıl şekillendirdiğini anlamaya çalışmaktadır. Dolayısıyla dijital sosyoloji, dijital teknoloji ve toplum arasındaki ilişkiyi araştıran disiplinler arası bir alandır. Kökleri 1980'lere kadar uzansa da 21. yüzyılda internetin yükselişi ve dijital teknolojinin yaygınlaşmasıyla önemli ölçüde genişlemiş ve kavramsal olarak literatüre girmiştir. Dijital teknoloji dünyamızı şekillendirmeye devam ederken, dijital sosyoloji bu karmaşık ilişkiyi anlamamıza ve yönlendirmemize yardımcı olmada giderek daha önemli bir rol oynamaktadır.

Dijital sosyoloji, dijital teknolojilerin sosyal yapılar, kurumlar ve uygulamalarla kesişimini inceleyen sosyolojinin bir alt alanı olarak düşünülebilir. Dijital teknolojilerin sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerinin ve bunların sosyal yapılar ve uygulamalar tarafından nasıl şekillendirildiğinin araştırılmasını içerir. Dijital sosyoloji, dijital teknolojilerin sosyal etkileşimi, sosyal ağları, kimlik oluşumunu ve kültürel üretimi nasıl etkilediğini anlamakla ilgilenir. Dijital sosyolojinin temel özelliklerinden biri disiplinler arası doğasıdır. Dijital teknolojiler sadece toplumu dönüştürmekle kalmamakta, aynı zamanda geleneksel disiplinin sınırlarını da zorlamaktadır. Dijital sosyoloji; sosyoloji,

medya çalışmaları, kültürel çalışmalar ve bilgisayar bilimi gibi bir dizi disiplinden yararlanır. Bu disiplinler arası yaklaşım, dijital teknolojilerin sosyal etkilerinin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır. Teknolojik gelişmelerin hızla ilerlediği ve bir dijital çağdan söz edildiği günümüzde; teknolojinin benlik ve toplum üzerindeki etkilerinden yola çıkarak, sosyolojinin bir alt disiplini olarak ortaya çıkan dijital sosyoloji, 'siber sosyoloji', 'internet sosyolojisi', 'çevrimiçi sosyoloji' 'sosyal medya sosyolojisi', 'internet çalışmaları' ve 'siber kültür sosyolojisi' gibi birçok isimle anılan ve birçok ilgi alanı olan geniş bir araştırma alanı olarak nitelendirilebilir. Bu doğrultuda dijital sosyolojinin karakteristik özelliği yalnızca gelişen yeni teknolojilere odaklanması değil, aynı zamanda kendine özgü bir teorik ve eleştirel yaklaşım geliştirmesidir. Bu disiplinin en özel ve karakteristik özelliği, sosyolojinin eleştirel ve düşünsel bakış açısını dijital dünya üzerinden yakalayabilmesi ve sunabilmesidir (Lupton, 2013: 2-3).

Büyük verinin (big data) ortaya çıkışıyla birlikte, dijital dönüşüm üzerine çalışmalar için daha geniş ve yeni bir alan oluşmuş ve ayrıca çeşitli yöntemler de ortaya çıkmıştır. Sosyal araştırmaya dahil edilen yeni ve yaratıcı yaklaşımlar bir sosyolog için üzerinde düşünülmesi gereken çok fazla değer sunar. Bu nedenle, dijital sosyoloji de dijitalin incelenmesinin çok ötesine geçerek, sosyolojik olanın kendisine dair sorular ortaya atmaktadır. Sosyologların yeni medya araştırmalarında diğer pek çok sosyal araştırmacıdan farkı; dijital verilerin, diğer herhangi bir veri türü gibi, sosyal olarak yaratıldığının ve kendilerine ait bir sosyal hayata, canlılığa sahip olduğunun farkında olmalarıdır. Çeşitli dijital araçlar ve yazılımlar aracılığıyla üretilen veriler; kimliklerimizi, beden algılarımızı, ilişkilerimizi, seçimlerimizi ve tercihlerimizi ve hatta hizmetlere veya alanlara erişimimizi yapılandırmaktadır. Dijital teknoloji; kullanıcılarının bilgisi olmadan, algoritmalar aracılığıyla bu verileri ölçer ve sıralar, kullanıcılara hangi seçeneklerin sunulabileceğine karar verir (Lupton, 2013: 4-7).

"Dijital sosyoloji" terimi ilk olarak David Beer tarafından 2009 tarihli "Algoritma Yoluyla Güç? Katılımcı Web Kültürleri ve Teknolojik Bilinçdışı (Power through the Algorithm? Participatory Web Cultures and the Technological Unconscious)" adlı kitabında kullanılmıştır. Beer bu çalışmasında; dijital teknolojilerin tarafsız araçlar olmadığını, bunun yerine sosyal gerçekliğimizi ve kendimiz ve başkaları hakkında düşünme şeklimizi şekillendirdiğini savunmaktadır. Ona göre dijital sosyoloji, dijital

teknolojilerin günlük hayatımızda artan önemine ve bunların sosyal etkilerini anlama ihtiyacına bir yanıt olarak ortaya çıkmıştır (Beer, 2009: 8).

Dijital sosyolojinin ortaya çıkmasına bir diğer önemli katkı, 1990'lardan beri dijital teknolojilerin toplum üzerindeki etkisini inceleyen Manuel Castells'tir. Castells, iletişim ağlarının sosyal ve ekonomik değişimin itici gücü olduğu bir ağ toplumunda yaşadığımızı savunmaktadır (Castells, 2005: 3). Dijital teknolojiler, bu ağ toplumunun çekirdeğini oluşturur ve bunların toplum üzerindeki etkilerini incelemek, sosyolojide yeni bir yaklaşım gerektirmektedir.

Dijital sosyolojideki anahtar kavramlardan biri dijital eşitsizliktir. Warschauer ve Matuchniak'a (2010: 180) göre dijital eşitsizlik, teknolojiye erişimin ve onu etkili bir şekilde kullanmak için gerekli becerilerin eşit olmayan dağılımını ifade eder. Bu, eğitim, istihdam ve sosyal statüde eşitsizliklere yol açabilir. Örneğin, internete erişimi olmayan kişiler, iş fırsatları bulmakta veya eğitim kaynaklarına erişmekte zorlanabilirler. Benzer şekilde, dijital becerilerden yoksun olanlar, iş piyasasında rekabet etmekte veya sivil hayata katılmakta zorlanabilirler.

Dijital sosyolojinin bir diğer ilgi alanı da sosyal medyanın sosyal ilişkiler üzerindeki etkisidir. Hampton ve diğerleri tarafından belirtildiği gibi (2011); Facebook ve X (eski adıyla Twitter) gibi sosyal medya platformları, birbirimizle etkileşim şeklimizi temelden değiştirmiştir. Bu platformlar yeni ilişkilerin kurulmasını kolaylaştırabilirken mevcut ilişkileri de zorlayabilmektedir. Örneğin, sosyal medya romantik ilişkilerde kıskançlık ve çatışma olasılığını artırabilir. Ayrıca sosyal medya, bireylerin yalnızca kendi inançlarını paylaşanlarla etkileşime girdiği "yankı odaları" oluşmasına yol açarak kutuplaşmış ve parçalanmış bir topluma yol açabilmektedir (Muisse vd., 2009: 441).

Dijital sosyolojide üçüncü bir çalışma alanı, teknolojinin kimliği şekillendirmedeki rolüdür. Boyd'un (2014: 37) belirttiği gibi; sosyal medya platformları, bireylerin kendilerinin seçilmiş bir versiyonunu inşa etmelerine ve dünyaya sunmalarına olanak tanımaktadır. Bu, bazıları birbiriyle çatışan çoklu kimliklerin oluşmasına yol açabilmektedir. Ayrıca sosyal medya kullanımı, bireylerin kişisel bilgi ve deneyimlerini çevrimiçi olarak paylaşmaları nedeniyle kamusal ve özel alan arasındaki sınırların bulanıklaşmasına da neden olabilmektedir.

Dijital sosyoloji üzerine çalışan Deborah Lupton, dijital sosyolojinin; mesleki dijital aktiviteler, kişisel medya kullanımına ilişkin sosyolojik analizler, dijital veri analizi ve eleştirel dijital sosyoloji olmak üzere dört perspektif üzerinden çalışıldığını belirtmektedir. Mesleki dijital aktiviteler; yeni ağların ve sanal profillerin oluşturulabildiği, tüm meslek gruplarının görüşlerini ya da çalışmalarını dijital mecralarda sunabilme imkânını ifade etmektedir. Kişisel medya kullanımına ilişkin sosyolojik analizler; bireylerin dijital dünyada kendini ifade etme ve diğer insanlara bağlantılar kurabilmesine işaret etmektedir. Bugün aktif olarak kullanılan Instagram, Facebook, Whatsapp, Pinterest gibi birçok sosyal paylaşım ağları bireylerin etkileşim aktivitelerini gerçekleştirdikleri ve sosyolojik analize müsait veriler sunan siber alanlardır. Bu ortamlardan edinilen verilerin analizi de dijital veri analizidir. Son olarak eleştirel sosyoloji perspektifi; aslında Bourdieu'nun düşünümSELLİK (réflexivité) kavramıyla oldukça ilişkili, dijital dünya üzerinde refleksif düşünmeyi ifade etmektedir. Bu perspektifle dijitalleşmeyle yaşanan toplumsal dönüşüm, bireylerin dijital dünyadaki aidiyetleri ve mevcudiyetleri sosyolojik biçimde algılanabilmektedir. Bu bağlamda Lupton, dijital sosyolojinin geliştirilmesinde Bourdieu'nun düşünceleri ve kavramlarının etkisine dikkat çekmektedir. Bourdieu'nun alan, sermaye ve habitus kavramları dijital iletişim teknolojilerinin toplumsal etkilerini açıklamada uyarlanabilir niteliktedir. Dijital sosyolojide Bourdieu'nun sermaye kavramı bireylerin dijital araçlar aracılığıyla sanal medyadan edindiği kültürel sermayeyi, yani dijital sermayeyi karşılamaktadır (Lupton, 2014:15-16). Bu noktada; Bourdieu'nun kavramlarıyla habitusun, dijital sosyolojide “dijital habitus” kavramsallaştırmasına dönüşümüne değinmek yerinde olacaktır.

2.1.2 Bourdieu’cu perspektiften “dijital habitus”

Pierre Bourdieu; sosyal bilimlerde kültürel çalışmalara, birbirleriyle ilişkili; alan, sermaye, habitus gibi bir dizi kavramla büyük teorik katkıları olan bir düşünürdür. Günümüz dijital çağında da “dijital sosyoloji” alanında Bourdieu'nun düşünceleri ve kavramları hem dijital hem de internet tabanlı teknolojilerle ilgili sosyal bilim araştırmaları üzerinde büyük bir etkiye sahiptir ve giderek daha fazla yer almaktadır. Onun düşünceleri, hem dijital iletişim teknolojilerinin sosyal etkilerine ilişkin araştırmalarda hem de dijital teknolojilerin sosyal bilim araştırma yöntemlerine uygulanmasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Bourdieu'nun sosyolojisinin dijital çağa uyarlanabilmesi ve geliştirilmesinde; teorilerinin ampirik araştırma pratiğinden

ayrılmaz niteliği, realizm ile sosyal inşacılığı birleştiren ontolojik duruşu ve diğer disiplinlerdeki kavramlara aşinalığı, disiplinler arası iş birliğine yakınlığı olmak üzere üç özellik etkili olmuştur. Bu bağlamda onun sosyolojisi, birçok alanda referans alındığı gibi dijital sosyoloji çalışmalarında da temel oluşturmaktadır (Ignatow ve Robinson, 2017: 950-951).

Bourdieu'nun habitus kavramı, dijital teknolojilerin bireylerin günlük yaşamlarına nasıl entegre edildiğini anlamak için yararlı bir çerçeve sunmaktadır. Sosyal sınıfın, kültürel sermayenin ve güç ilişkilerinin rolünü göz önünde bulundurarak, dijital habitusun daha geniş sosyal yapılar ve kültürel pratikler tarafından nasıl şekillendirildiğini daha iyi anlayabiliriz. Dolayısıyla Bourdieu'nun habitus teorisi, dijital habitus kavramını anlamının merkezinde yer alır. Bourdieu'ya göre habitus, "belirli sosyal sınıfların, grupların ve bireylerin karakteristik uygulamalarını ve algılarını üreten somutlaşmış eğilimler" anlamına gelir. Habitus, bireyin sosyal uygulamalarını ve etkileşimlerini şekillendiren, derinden kökleşmiş alışkanlıklar, eğilimler ve tercihler dizisidir. Bourdieu, habitusun sosyalleşme yoluyla geliştiğini ve bireyin sosyal konumundan ve sahip olduğu kültürel ve sosyal sermayeden etkilendiğini savunur. Sosyal sermaye, bireyin sosyal ağlarını ve bu ağlar aracılığıyla erişebileceği kaynakları ifade ederken, kültürel sermaye, bireyin sahip olduğu bilgi, beceri ve kültürel deneyimleri ifade eder (Bourdieu, 1990: 109, 125). Bourdieu (1986), farklı sermaye türlerinin birbirine dönüştürülebileceğini ve bireyin bu sermaye biçimlerine erişiminin onun sosyal konumunu belirlediğini savunmaktadır. Bu doğrultuda dört tür sermayeden söz etmektedir:

Kültürel sermaye; bireyin sahip olduğu bilgi, beceri ve eğitimi ifade eder. Bourdieu'ye göre kültürel sermaye, sadece bilgi veya becerilerin birikimi değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bağlamın bir ürünüdür. Kültürel sermayeye sahip bireyler, hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olabilecek sosyal ağlara ve kaynaklara erişim elde etmek için bilgilerini sıklıkla kullanabilmektedirler. Sosyal sermaye, bireyin sosyal ağları aracılığıyla erişebildiği kaynakları ifade eder. Sosyal sermaye, iş veya eğitim gibi fırsatlara erişmek için kullanılabildiği gibi sosyal normları ve değerleri güçlendirmek için de kullanılabilir. Bourdieu, sosyal sermayenin toplumda eşit olarak dağılmadığını ve daha fazla sosyal sermayeye sahip bireylerin başarılı olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu öne sürmektedir. Ekonomik sermaye; bir bireyin gelir, zenginlik ve varlıkları dahil olmak üzere mali kaynaklarını ifade eder. Bourdieu, ekonomik sermayenin diğer sermaye

biçimlerine dönüştürülebildiği için en güçlü sermaye biçimi olduğunu savunmaktadır. Ekonomik sermayeye sahip bireyler, finansal kaynaklarını eğitime, sosyal ağlara ve kültürel deneyimlere erişmek için kullanabilirler ve bu da sosyal statülerini yükseltebilir. Sembolik sermaye ise, bir bireyin toplumdaki bilinirliği ve prestiji anlamına gelir. Sembolik sermaye; eğitim, kültürel faaliyetler veya sosyal statü gibi çeşitli yollarla elde edilebilir. Yüksek düzeyde sembolik sermayeye sahip bireyler, genellikle kendi alanlarında meşru ve yetkili olarak görülürler ve fikirlerine değer verilmesi ve saygı duyulması daha olasıdır (Bourdieu, 1986: 47-93).

Bourdieu'nun "habitus" kavramı; bir insanın bilinçsizce çatalı eline almasından, sosyal ağ uygulamalarını kontrol etme sıklığına kadar, bir yaşam dünyasını tanımlayan sosyal ve kültürel olarak kazanılmış tüm pratikleri kapsamaktadır. Habitus, bir kültürün veya toplumun bireysel ve kolektif uygulamalar yoluyla çoğalma şeklidir; ancak sabit değildir veya dışarıdan empoze edilmemektedir ve zamanla değişebilir. Teknolojiler de benzer şekilde sosyal ve tarihsel olarak gelişmektedir. Kültürlerden doğarlar ve sosyal sistemlerde yaşarlar; dolayısıyla hem habitusu şekillendirirler hem de kendileri bir habitusturlar. Yeni medya geliştikçe dijital habitus belirginleşmektedir. Sosyal medyanın kolaylaştırdığı günlük etkileşimlerin ve mikro etkileşimlerin tümü dijital habitus olarak nitelendirilebilir. Ayrıca, bu habitus genellikle Facebook, Twitter veya Instagram gibi kaydırma, beğenme, gönderi paylaşma, etkileşim kurma gibi tekrarlayan davranışları teşvik eden dijital platformlar tarafından yönlendirilmektedir (Laughlin, 2018: 13-14).

Dijital teknolojiler çağdaş toplumun ayrılmaz bir parçası haline geldikçe, bireylerin teknolojiye nasıl uyum sağladığını ve teknolojiyi günlük yaşamlarına nasıl dahil ettiğini anlamak için Bourdieu'nun habitus kavramı bu alana uyarlanmıştır. Bu kavram, "bireylerin sosyal çevrelerine ve deneyimlerine yanıt olarak dijital teknolojilere karşı geliştirdikleri bir dizi eğilim, uygulama ve tutum" olarak tanımlanan "dijital habitus" olarak adlandırılmıştır (Hjarvard, 2020: 105). Dijital habitus; bireylerin sosyal medya kullanımları, çevrimiçi iletişimleri ve dijital tüketimleri dahil olmak üzere dijital davranışlarını ve uygulamalarını yansıtır. Geleneksel habitusta olduğu gibi, dijital habitus da bireyin sosyal çevresi ve yetiştirilme, eğitim ve dijital teknolojiye maruz kalma dahil olmak üzere deneyimleriyle şekillenir. Dijital habitus çok yönlüdür ve teknoloji kullanım kalıpları, mahremiyet endişeleri ve dijital okuryazarlık dahil olmak üzere çeşitli boyutları kapsamaktadır. Teknoloji kullanım kalıpları; bireylerin dijital cihazlar ve hizmetlerle

etkileşiminin sıklığı, süresi ve yoğunluğunu ifade eder. Mahremiyet endişeleri, bireylerin kişisel verilerinin dijital platformlar ve hizmetler tarafından toplanmasına ve kullanılmasına yönelik tutumlarıyla ilgilidir. Dijital okuryazarlık, bireylerin hedeflerine ulaşmak için dijital teknolojiyi etkin bir şekilde kullanmaları ve kullanma becerilerini kapsamaktadır (Kirschner ve De Bruyckere, 2017: 137). Bu bağlamda, dijital habitusun bireyler ve toplum için önemli etkileri bulunmaktadır. Bireyler için dijital habitus, genel sağlık durumlarını, sosyal ilişkilerini ve profesyonel gelişimlerini etkileyebilir. Örneğin, dijital cihazların ve hizmetlerin aşırı kullanımı bağımlılık, kaygı ve sosyal izolasyon gibi olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. Bir diğer taraftan da bireylerin dijital becerilerini, yetkinliklerini ve tercihlerini etkileyerek profesyonel gelişimlerini de şekillendirebilmektedir. Toplum için dijital habitus, sosyal eşitsizliği, mahremiyeti ve demokratik katılımı etkileyebilir. Örneğin, dijital teknolojiye sınırlı erişimi olan kişiler, daha fazla erişimi olanların yararlanabileceği fırsatlardan ve kaynaklardan dışlanabilir. Bireyler bilmeden kişisel bilgileri dijital platformlar ve hizmetlerle paylaşabileceğinden, dijital habitus kişisel verilerin gizliliği ve güvenliği konusunda endişelere de yol açabilir (DiMaggio ve Hargittai, 2001: 307; boyd ve Crawford, 2012: 669).

Dijital habitus, bireyin bir parçası olduğu; kendi rızası veya sorumluluğuyla oluşturduğu bir yapıdır ve bu yapı dijital ağlarda gelişen ilişkisel pratikleri oluşturur. İnternet üzerinden gelişen bu ilişkisel pratikler; bireylerin davranışlarını, duygu ve düşüncelerini, yeni sosyal sınırlar içerisinde şekillendirmekte ve bu sınırlar da dijital habitusu belirlemektedir. Öte yandan dijital habitus, insanların dijital ortamda kendilerini destekleyen ve güçlendiren sosyal, ekonomik, politik ve bireysel kaynaklara uygun olarak pratik yapmasını sağlayan bir alan sağlamaktadır. Tıpkı gerçek hayattaki habitus gibi dijital habitusta da bireyler eylemlerini karşılıklı olarak tanır ve bu sosyal alana alışır; sosyal ağları kullanma yollarını, dilini, ayarlarını, kurallarını ve koşullarını öğrenmek için bir çaba harcar. Sosyal, ekonomik, eğitim, sağlık, yönetim, bürokrasi, eğlence, oyunlar aracılığıyla işleyen bu yeni dijital habitusla tanışma ve etkileşim süreçleri, hayatımızdaki potansiyel habitusların sınırlarını çizmektedir (Öktem, 2021: 46-47).

Örneğin dijital oyunlarda kullanıcılar, kendilerinin yaratıcısı olabildiği bir dünyaya dahil olmaktadır. Oyuncular dijital oyunlar aracılığıyla yarattıkları bu çevrimiçi dünyaya girdiklerinde gündelik hayatlarından farklı bir habitus oluşturmaktadır. Bourdieu'nun işaret ettiği habitus çift yönlü bir süreçtir; yani hem çevrimdışı habituslar hem de

çevrimiçi habituslar birbirini etkileyebilmektedir. Böylelikle bu ikili etkileşimde habitusların çevrimiçi pratikleri ve alanı etkilediği noktada “dijital habitus” doğmaktadır (Bilben, 2019: 45). Bourdieu’nun habitusunda önemli olan; ayrıştırıcı pratikler, düşünceler ve sermayelerin simgesel olarak farklılaşması ve böylece bir dil oluşturmasıdır. Sanal dünyanın habitusu oyuncuların gerçek yaşam ve sanal ortam arasındaki geçişlerini ve diğer kullanıcılarla ilişkilerini de şekillendirmekte, böylelikle gerçek hayattaki kimliğinin sanal kimliği üzerindeki etkisi de önemli hale gelmektedir. Dijital habitusta, kullanıcıların davranışları, üretimleri, beğenileri, tercihleri her zaman pratiğe dökülmektedir. Bunları şekillendiren dijital habitus aynı zamanda bireylerin gerçek yaşamlarındaki pratiklerini de çevrimiçi ortamda yeniden oluşturmalarıyla, kullanıcılar tarafından da şekillendirilmektedir. Dolayısıyla gündelik hayatın habitusunun dijital dünyaya yansısıyla dijital habitus meydana gelmektedir (Binark ve Bayraktutan, 2011: 304- 307).

Sosyal medya Bourdieu’nun “alan” ve “habitus” gibi kavramları üzerinden bakıldığında, bunun hem üretici hem de kullanıcı bazında bir örneğini temsil etmektedir. Her ne kadar kullanıcı odaklı bir kültür gibi görünse de sosyal medyada da kullanıcılar, sunulan bir alanda ve bu alanın sınırları içerisinde, alanın kuralları doğrultusunda hareket etmektedirler. Bu noktada ilişkisellik de oldukça önemlidir; çünkü sosyal medya da diğer alanlar gibi dinamik ilişkilere ve özelliklere sahiptir, tarihseldir ve ancak diğer medyalarla birlikte ele alınarak anlaşılabilir. Geleneksel medyanın birçok karakteristik özelliği farklı biçimlerde sosyal medyada da bulunmaktadır. Bu ilişkisellik yeni medya ile gelişen yeni iletişim şekillerinin yeni bir görünümle, dönüşerek ortaya çıktığını göstermektedir. Tam da bu durum yeni habitusun, sosyal medyanın kullanıcıya verili ancak kullanıcıyla değişen ve yenilenen bir niteliğe kavuşmasını sağlamaktadır (Dikkol, 2020: 169, 173). Bourdieu’nun işaret ettiği alan, yeniden üretimini sağlayacak aktörlere ihtiyaç duymaktadır ve ancak bu şekilde habitusu şekillendirmektedir. Sosyal medya, kullanıcıların oluşturdukları sanal kimlikler; üretme, paylaşma ve değiştirme pratiklerini gerçekleştiren aktörler sayesinde kendini var edebilmekte ve bu etkinlikler için de ideal bir alan sunmaktadır. Böylece de tüm dijital alanları şekillendiren “dijital habitus”, kullanıcıların çevrimiçi ortamdaki davranışlarını belirleyen bazı pratikler yaratmakta ve insanlar da alanda kalabilmek ya da mücadele edebilmek için kendi rızasıyla bu pratikleri yerine getirmek durumunda kalmaktadır (Güzel, 2016: 93-94).

Dijital dünyada simgesel sermayenin üretim alanı sosyal medya olarak değerlendirilebilir ve bu bağlamda habituslar da sosyal medya ile dönüşüme uğramaktadır. Sosyal medyada bireyler çevrimiçi ortamın kültürüne göre kimlikler oluşturmakta ya da kimliklerini düzenlemekte ve böylece dijital kültüre ayak uydurmaktadır. Dijital habitus da bu noktada simgesel sermayenin çevrimiçi profillerde yansıtıldığı, aynı zamanda çevrimiçi kültürün de kullanıcıların kimliklerini şekillendirdiği karşılıklı ve etkileşimli alan olarak nitelendirilebilir. Sosyal medyada bireyler simgesel sermayeleri aracılığıyla ünlenebilmekte ve rekabet edebilmekte, dolayısıyla statülerini de bu alanda artırabilmektedir. Dijital dünyada Bourdieu'nun "alan" kavramının karşılığında bulunan sosyal medya, bir mücadele alanıdır ve burada kullanıcılar kendi rızalarıyla egemen kültüre uygun üretimler yapmaktadır. Böylece dijital habitus da sosyal medya aracılığıyla yapılandırılmaktadır (Özdemir, 2020: 307). Bu noktada çalışmanın da önemli bir parçasına işaret eden dijital benlik sunumu ve dijital kimlikler konusuna değinmek yerinde olacaktır.

2.1.3 Dijital Kimlikler ve Dijital Benlik Sunumu

Yeni medyanın ve dijital teknolojilerin yükselişi, insanların kendilerini sunma şeklini değiştirmiştir. Özellikle Facebook, Twitter ve Instagram gibi sosyal medya platformları, bireylerin dijital kimliklerini oluşturmaları, yönetmeleri ve sunmaları için bir alan yaratan birincil araçlar haline gelmiş durumdadır. Dijital kimlik kavramı, bireylerin çevrimiçi etkileşimleri aracılığıyla oluşturdıkları ve sürdürdükleri özellikler, nitelikler ve temsiller kümesini ifade eder. Dijital çağda, bireyler kendilerini farklı platformlarda ve bağlamlarda çeşitli şekillerde sunabildikçe, kimlik oluşumu giderek daha karmaşık ve akıcı hale gelmiştir. Danah Boyd'un (2014: 5) belirttiği gibi, "dijital medya, kimliğin her zamankinden daha esnek, daha akışkan ve daha parçalı olduğu bir alan yaratmıştır".

Dijital benlik sunumu, Goffman'ın dramaturjik kuramı bağlamında, bireylerin kimliklerini çevrimiçi ortamlarda oluşturma ve sunma biçimi olarak anlaşılabilir. Erving Goffman, bireylerin sosyal etkileşimlerde istenen izlenimleri yaratmak için davranışlarını ve görünüşlerini stratejik olarak nasıl şekillendirdiklerini açıklamak için "benlik sunumu" kavramını kullanmakta ve dinamiklerini de 1959'da yayımlanan "Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu" adlı eserinde açıklamaktadır. Goffman, "benlik sunumu" kavramını kullanarak, insanların toplumsal rollerini oynamak ve diğer insanlarla olan etkileşimlerinde birtakım performanslar sergilemek zorunda olduklarını ifade eder.

Kendimizi göstermek istediğimiz bir "sahne" olduğunu ve bu sahnede belirli "roller" oynadığımızı ileri sürer. Her bir etkileşimde, kişiler kendilerini başkalarının gözünde olumlu bir şekilde sunma çabası içerisinde ve bu, toplum içinde bir kimlik oluşturma sürecidir. Goffman, insanların günlük yaşamlarında sürekli bir “performans” sergilediklerini öne sürmektedir. Bu performanslar belirli hobileri veya ilgi alanlarını “vitrin”de sergilemeyi, bir başarı veya mutluluk imajı sunmayı veya belirli bir düzeyde güven veya çekiciliği yansıtmayı içerebilmektedir. Bunu yaparak bireyler başkalarının kendilerini nasıl algıladıklarını şekillendirebilir ve belirli bir sosyal kimlik oluşturmaya çalışabilirler (Goffman, 2018: 29-35). Bu noktada Goffman sahneyi de “ön sahne” ve “arka sahne/ sahne arkası” olarak ayırmıştır. Goffman, ön sahneyi bireylerin performans sergilediği ve başkalarına kendilerini sunduğu alan olarak tanımlarken, sahne arkası, rahatlayabilecekleri ve kendileri olabilecekleri özel alanı ifade eder. Dolayısıyla ön sahne; insanların diğer insanlarla olan etkileşimlerini gerçekleştirdikleri kamusal alandır. Bu alanda, insanlar sosyal normlara ve beklentilere uymaya çalışırken belirli bir rol oynarlar ve kendilerini pozitif bir şekilde temsil etmeye çalışırlar. Öte yandan arka sahne; insanların performanslarının dışında, kişisel ve özel alanlarıdır. Bu alanda, insanlar daha rahat bir şekilde kendileri olabilirler ve gerçek benliklerini gösterebilirler (Goffman, 2018: 107-115). Ayrıca Goffman’ın “izlenim yönetimi” kavramı da dikkat çekicidir. İzlenim yönetimi kavramı, bireylerin başkaları üzerinde bıraktıkları izlenimleri kontrol etmek için kullandıkları bilinçli ve/veya bilinçaltı stratejileri ifade eder. Goffman'a göre bireyler, başkalarının kendilerini nasıl algıladıklarını kontrol etmek için izlenim yönetimini kullanırlar. Bu, sunmak istedikleri imajla tutarlı davranışlarda bulunmayı veya bu imajla uyumsuz olabilecek olanları stratejik olarak saklamayı içerebilir. Bu seçici benlik sunumu; bireylerin arzulan, takdir edilen bir izlenim yaratmasına, başarılarını, hobilerini veya sosyal bağlantılarını sergilemesine izin verirken, daha az arzu edilen yönlerini hafifletir veya atlar. Burada bireyler benlik sunumunu yönetmek için bazı teknikler kullanır. Bu teknikler, giyim tarzı, jest ve mimikler, beden dili, konuşma tarzı gibi sıralanabilir. İnsanlar, toplumun beklentilerine uygun olarak bu teknikleri kullanarak etkileşimlerini düzenlerler ve başkalarının gözünde olumlu bir izlenim bırakmayı hedeflerler (Goffman, 2018: 196-200).

Goffman’ın bu teorik çerçevesi bağlamında, bireylerin çevrimiçi ortamdaki benlik sunumlarını da değerlendirmek mümkündür. Öncelikle dijital dünya da bir performans alanı olarak nitelendirilebilir. Dijital alanda; sosyal medya profilleri, web siteleri ve

çevrimiçi platformlar, bireylerin çevrimiçi varlıklarını idealize edebildiği ön sahne platformları olarak görülebilir. İnsanlar bu alanda paylaştıkları içeriği dikkatli bir şekilde seçip filtreleyerek, arzu ettikleri görselle uyumlu bir dijital kimlik oluşturabilmekte ve dijital benliklerini sunabilmektedir. Bu doğrultuda çevrimiçi bir izlenim yönetiminden de söz etmek mümkün olabilmektedir. İnsanlar çevrimiçi olarak ifşa ettikleri bilgiler üzerinde daha fazla kontrole sahip olduklarından, bu kavram dijital benlik sunumuyla oldukça alakalıdır. Dijital ortamda bireyler, hangi fotoğrafların yükleneceğini seçebilir, durum güncellemelerini dikkatlice düzenleyebilir ve hayatlarının belirli yönlerini arzu ettikleri şekilde vurgulayabilir. Benzer şekilde, dijital dünyada insanlar kimliklerinin belirli yönlerini vurgulayarak veya tamamen yeni kimlikler üreterek farklı çevrimiçi kişilikler benimseyebilirler. Çevrimiçi platformlar, bireylerin avatarlar veya takma adlar oluşturmalarına, sanal topluluklara katılmasına ve rol oynamasına olanak tanır. Dijital benlik sunumunun bu performatif yönü, bireylerin farklı kimlikleri deneyimlemelerine, yeni ilgi alanları keşfetmelerine ve benzer düşünen bireylerle bağlantı kurmalarına fırsat tanımaktadır. Öte yandan; dijital ortamda arkadaşlardan, takipçilerden veya çevrimiçi topluluklardan oluşan bir izleyici kitlesi bulunmaktadır. Bu nedenle insanlar bu kitlelere de hitap etmek için dijital benlik sunumlarını yönetirler. Beğeniler, yorumlar ve paylaşımlar gibi çevrimiçi etkileşim dinamikleri, bireylerin kendini sunma stratejilerini şekillendirmeleri için geri bildirim almalarını da sağlar.

Tüm bu çerçeveye bakıldığında; iletişim teknolojileri ve sosyal ağ sitelerinin giderek artması, bireylerin görünürlüklerini sağlamaları ve istedikleri kimlik performanslarını sergilemeleri için fırsatlar sunmaktadır. Toplumsal yaşamda olamadıkları kişileri, yapamadıkları davranışları, benliklerini bu ortamda farklı şekilde sunarak yansıtabilmektedirler. Bu ortamda kimliklerin kolayca üretilebilmesi ve benliklerin değiştirilebilmesi hem toplumu etkilemekte hem de mevcut toplumdan etkilenmektedir. Buradaki yeniden inşa sürecinin temelinde dijital imajlar bulunmakta ve kimlikler akışkanlaşmaktadır (Kıran, 2021: 2041-2042).

Sosyal medya beğenilmek, özel hissetmek, ilgi çekmek gibi bir dizi ihtiyacı belirginleştirirken bireylerin de bu arzuları doğrultusunda çevrimiçi mecraları kullanması kaçınılmaz olmuştur. İdeal benliklerini sunmak isteyen kullanıcılar burada en güzel görüldüğü, çoğunlukla düzenlenmiş, filtreli görüntülerini paylaşmaktadırlar. Bu açıdan sınırsız bir imkanlar denizinde beğenilen kimlikler oluşturmak da kolay ve cazip

görülmektedir. Gerçek benliğini değil idealize ettiği benliğini sergilemeye çalışan kullanıcıların takipçileri de artmakta, beğenilerle, yorumlarla, takdir edilme arzuları karşılanmaktadır (Gulmammadzada ve Işıklı, 2020: 79,102).

Bu bağlamda, dijital benlik sunumu da dijital sosyolojinin temel meselelerinden biri olarak görülmektedir ve dijital habitus tartışmalarının da bir parçası olarak değerlendirilebilir. Öyle ki; dijital kimlikler de dijital habitus gibi hem bireyler tarafından hem de mevcut toplum tarafından karşılıklı olarak şekillenebilen/ şekillendirilebilen bir kavrama işaret etmektedir.

Sonuç olarak, dijital sosyoloji, dijital teknolojilerin sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerini inceleyen sosyolojinin bir alt alanıdır. Dijital habitus da bireylerin eğilimlerinin, tutumlarının ve alışkanlıklarının dijital teknolojilerle etkileşimleri tarafından nasıl şekillendiğini araştıran dijital sosyoloji içinde önemli bir araştırma alanıdır. Dijital habitusu anlamak, dijital teknolojilerin bireyleri, sosyal yapıları, kurumları ve uygulamaları nasıl dönüştürdüğünü anlamak açısından önemlidir. Dijital dünyanın karşılıklı olarak şekillendirilmesiyle ortaya çıkan dijital habitusta; dijital benlik sunumu gibi çeşitli kavramların da yeniden düşünülmesi ve sınırlarının, niteliklerinin değişmesi, yeni kavramlar ortaya çıkması, var olan kavramların da dönüşüm geçirmesi kaçınılmaz olmuştur. Çalışmanın temel sorunlarından biri olan mahremiyetin dönüşümü ve dijital mahremiyet kavramı da bu dönüşümün en belirgin örnekleri arasında yer almaktadır. Dijital teknolojiler çağdaş toplumda giderek daha önemli bir rol oynamaya devam ettikçe, dijital sosyoloji ve dijital habitus kavramı sosyal bilimciler için giderek daha önemli araştırma alanları haline gelecek gibi görünmektedir.

2.2 Mahremiyetin Dönüşümü ve Dijital Mahremiyet

2.2.3 Mahremiyeti tanımlamak

Latince “privatus” kelimesinden türetilen mahremiyet (privacy) kavramı ev gibi özel alanı içeren bir anlama karşılık gelmektedir. Bu bağlamda, mahremiyet kavramı ilk olarak kamusal alanın tam tersi, bireyin özel alanına özgü, gizli, erişilemeyen, aile ve ev yaşamına işaret eden bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Burada kamusal ve özel alan kavramları belirleyici olmaktadır (Boyar ve Kama-Işık, 2019: 607). Mahremiyet sözcüğünün TDK’daki güncel anlamı ise “gizlilik” olarak açıklanmaktadır

(www.tdk.gov.tr, 2022). Giddens’a göre mahremiyet bireylerin çevresi ve kendisiyle olan duygusal etkileşim durumudur. David Lyon’a göreyse birbiriyle doğrudan ilişkili olan kişisel, özgürlük ve mahremiyet halkaları bir zinciri oluşturmaktadır. Lyon, modern devletin mahremiyet anlayışının özgürlüğü engellediğini öne sürmektedir. Tavani ise mahremiyeti canlı bir varlık gibi ele almış ve mahremiyetin hassas, kırılabılır, kaybolabilir, incinebilir olduğuna dikkat çekmiştir (akt. Akgül ve Toprak, 2019: 79-80).

Irwin Altman’a göre mahremiyet; bireyin çevreyle etkileşimindeki kontrolün kendi seçiminde olmasıdır. Burada mahremiyet kişinin koşullarına bağlı olarak başkalarıyla etkileşimini düzenleme yeteneğiyle ilgilidir. Bu nedenle kültürel olarak benzersiz bile olabilir, çünkü mahremiyeti düzenlemeye dair davranışlar kültürden kültüre farklılık gösterebilmektedir. Altman, mahremiyetin kültürel olarak evrensel bir süreç olmasına rağmen, farklı kültürler arasında oldukça farklı şekilde tezahür ettiğini savunmaktadır. Başka bir deyişle, “sözlü, sözsüz, çevresel ve kültürel mekanizmalar” da dahil olmak üzere insanların mahremiyeti uygulama biçimleri, kültürel olarak oldukça spesifik ve bağlamsaldır. Altman aynı zamanda burada bireylerin sosyal etkileşim içerisindeyken kendileriyle ilgili bilgileri başkalarıyla isteyerek de paylaşabileceklerine dikkat çekmektedir. Yani mahremiyet, kişinin sadece yalnızlığına ait bir tanım değildir. Altman’a göre mahremiyet hem yalnızlığı hem de çevreyle etkileşimi karşılıklı düzenleyen diyalektik bir kavramdır (Altman, 1977: 68).

Bir diğer mahremiyet tanımı ise Alan Westin tarafından yapılmıştır. Westin’e göre mahremiyet; “bireylerin, grupların ve kurumların, kendileri hakkındaki bilgilerin başkalarına ne zaman, nasıl ve ne ölçüde iletileceğini kendilerinin belirleme hakkıdır” (akt. Fischer-Hübner, 1998: 421). Genel itibarıyla “bölgesel mahremiyet”, “bireysel mahremiyet”, “enformasyonel mahremiyet” olmak üzere üç çeşit mahremiyet hakkı bulunmaktadır. Bireyin fiziki alanının korunması bölgesel; kişiye fiziksel ve/veya ruhsal anlamda zarar verebilecek hamlelere karşı koruma sağlanması bireysel; kişisel verilerinin toplanma, depolanma, işleme etkinliklerinin kontrolü enformasyonel mahremiyete karşılık gelmektedir (Fischer-Hübner, 1998: 422). Ancak bu üç mahremiyet hakkının sınırlarının da dijital çağın gelişmeleri ışığında belirsizleşmeye başladığı görülmektedir.

Gavison (1980 akt. Yüksel, 2009: 277), mahremiyeti hem farklılıklara ve ayrılıklara işaret eden, öte yandan da bütünleşik, tutarlı ve ayırt edici bir durumu temsil eden bir kavram

olarak tanımlamaktadır. Bu doğrultuda mahremiyetin tutarlı olması için üç koşulu karşılaması gerekmektedir:

a) Bireysel ve toplumsal hayatta meydana gelebilecek bir mahremiyet kaybını tanımlayabilmek ve mahremiyetle ilgili tartışmaları anlayabilmek için tarafsız bir mahremiyet kavramına sahip olmak gerekmektedir.

b) Bir değer olarak mahremiyet, tutarlı bir bütünlük sunmalıdır. Bu doğrultuda, mahremiyet açısından nelerin istenip nelerin istenmediği ve ne tür bir yasal düzenlemenin uygun olup olmadığı konusunda bir sonuca varılabilmesi gerekmektedir.

c) Mahremiyetin hukuki olarak geçerli bir kavram haline gelmesi durumunda hukuki koruma ihtiyacı duyulan olayların ya da durumların tespiti yapılabilecektir. Çünkü hukuk, kişisel ve toplumsal yaşam açısından değeri veya önemi ne olursa olsun, her olay veya durum karşısında onu korumak için harekete geçmez; değer ve menfaatin kanunla korunabilmesi için nispi bir anlaşma olması gerekir. Özetle mahremiyet kavramı hem hukuki olarak geçerli hem bir değer olarak tarafsız ve tutarlı hem de mahremiyet ihlallerini ifade edebilecek bir kapsama sahip olmalıdır (Yüksel, 2009: 277-278).

Mahremiyet kavramı, farklı kültürlerde de farklı özelliklerle karşılık bulmaktadır; hatta aynı toplumda ve kültürde bile zamanla değişebilmekte, dolayısıyla kavramsal olarak sınırlarının belirlenmesi zorlaşmaktadır. Berkup (2015: 10) genel olarak mahremiyet kavramını “bireyin sadece kendisini ilgilendiren ve kişiye özel olan konular hakkında korumak istediği, diğer bireylerle paylaşma isteği ve ihtiyacı duymadığı, diğer bireyler tarafından tanınmasını ve ulaşılmasını istemediği olguların tümü” olarak tanımlamaktadır. Burada özellikle dikkat edilmesi gereken mesele, bireyin bu alanla ilgili paylaşmak istedikleri, yani diğer bireylerin bu alana dahil olabilme sınırıdır (Berkup, 2015: 7,10).

2.2.4 Mahremiyetin sınırları: kamusal ve özel alan ayrımı

Mahremiyet konusu özel ve kamusal alan ayrımı açısından tartışmaya açık ve değişken bir konumda durmaktadır. Bireyler kamusal alanda çeşitli davranış ve pratikler sergilese de mahremiyet beklentisine sahip olabilmektedir. Buradaki asıl mesele iletişimin gerçekleştiği ortamdaki bilgilerin üçüncü şahıslarla paylaşılması konusundaki sınırlamalardır (Markham ve Buchanan, 2015: 418).

Habermas'ın ilk büyük çalışması olan “Kamusallığın Yapısal Dönüşümü” kamusal alanın sınırlarını çizmek adına önemli açıklamalar sunmaktadır. Bu çalışmada Habermas öncelikle kamunun oluşumunun demokrasinin gelişimine katkısına dikkat çekmektedir. Bahsettiği kamu anlayışı vatandaşların tartıştıkları ve ortak görüşlerinin devlete iletilmesini sağlayan bir aracı görevi gören kamudur. Onun vurgulamak istediği; tartışmaya katılımın eşit koşullarda gerçekleşmesini sağlayacak koşulların olduğu bir alanda gelişen kamusal alanın önemidir. Bu eleştirel kamuoyu bir anlamda yöneticileri meşruluğa zorlamaktadır. Bu bağlamda; aslında akıl yürüten, düşünen bir topluluğun yani kamusal alanın, yönetimin meşruluğu üzerinde bir kontrol mekanizması olduğu görülmektedir. Kamusal alana dair bu görüşleri çerçevesinde Habermas kamusal alanın dönüşümünü ortaya koymaya çalışmıştır. Ona göre süreç içerisinde yaşanan bürokratikleşme, iletişim ağının ticarileşmesi, devlet müdahalelerinin artması gibi gelişmeler kamusal alana da dönüştürücü bir etkiye bulunmuştur. Böylece kamusal alan özerkliğini, eleştireliliğini, düşünce üretme işlevini yitirmiş, manipülasyona açık bir niteliğe sahip olmuştur. Tam da bu noktada kamuoyunun temsilcisi olarak işlev gören basın da çok sesli, özgürleştirici özelliğini kaybetmiş; bağımlılık yaratan ve sermayeye hizmet eden tüketim ürünleri üreticilerine dönüşmüştür. Böylelikle de kamusal topluluk, kültür tüketicileri haline gelmiştir (Kellner, 2014 :21-22; Kejanlıoğlu, 2004: 690).

Kamusal alan bireylerin düşüncelerini özgürce ifade ettiği ve herkese açık olan bir alan olmakla beraber, teknolojinin gelişimiyle birlikte özel alanın da kamusallaşmaya başladığı görülmektedir. Bireyler sosyal paylaşım ağlarında her geçen gün daha özel ve cüretkâr paylaşımlar yaparken, bunu mahremiyet kaygısı duymadan rutin olarak yükledikleri içeriklerle gerçekleştirmektedirler. Hatta özel yaşamlarını gönüllü olarak kamuya açmakta, kamusal nitelikteki bilgilere dönüştürmektedirler. Sennet (2013), bunu kamusal hayatın zamanla erozyona uğraması, mahremin sınırlarının yok olması ve toplumun temsiliyete dönmesi olarak nitelendirmektedir. Thompson'a (2008) göre de kamusal ve özel alanın sınırları birbirine karışmış; mahremiyetin karşısında kamusal, görünmezliğe karşı görünürlük, gizliliğe karşı açıklık haline gelmiştir (akt. Karakaya ve Sümer, 2020: 203). Dolayısıyla özel alanın teşhiriyle beraber mahremiyetin biçimi de bugün değişmiştir. Dijitalleşmeyle beraber insanların benlik sunumu da sosyal paylaşım ağlarına kaymış ve böylece sosyal medyada benlik sunumu ve popülerleşme arzusu devreye girmiştir. Bu doğrultuda işaret edilen teşhircilik toplumunda da her şey reklam değeriyle ölçülen nesnelere dönüşmüştür. Her türlü bilgi ifşa edilmiş, sergilenmiş ve aşırı

biçimde tüketime açılmış durumdadır. Sürekli bir performans ve teşhir baskısı bulunmakta ve bu bireyleri rahatlatan bir pratik olarak yaşanmaktadır (Han, 2017: 27-29).

Kamusal alan üzerine çalışan düşünürler, mahremın kamusalın zıttı olarak kişisele indirgenemeyeceğine dikkat çekmektedirler. Kluge, kolektif tecrübeyi önemseyerek kamusal alanın ancak özel alanın özgür ve gelişmiş olduğu durumda özgür olabileceğini ifade etmektedir. Habermas da mahremiyetin kamusalın karşıtı olmadığına vurgu yapmaktadır. Kamusal alandaki özneler arası iletişimdeki temel nokta kendi özel alanına dair bir şeyleri kamusalda ifade ederken, ifşa ya da teşhir şeklinde değil, kolektif olana yönelik düşünülmüş pratikler şeklinde paylaşılmasıdır. Günümüzde ifşa ve teşhirle gözetleme ilişkisi şeklinde yaşanan toplumsal pratikler bulunmaktadır ve bu da aslında eleştirel paylaşımları zedelemektedir. Gelişen teknolojiyle beraber mahrem alan özel alan ve kamusal alan ilişkisinde silikleşme meydana gelmeye başlamış ve toplumsal olarak bu alanların hepsi umumileşmeye ya da kamusal algılanmaya başlamıştır (Özbek, 2004: 447-449).

Habermas’a göre, kamusal alanı çökerten kitle iletişim araçlarıdır. Okuyan kitlenin eleştirme ve reddetme imkanları yerini beğeni ve tüketim odaklı tercih alışverişine bırakmaktadır. Dolayısıyla kitle iletişim araçlarının kamusal imajına aldanmamak gerekmektedir. Günümüzde Habermas’ın özellikle televizyonlara dair bu bakışının dijital çağda köklü bir dönüşüme uğradığı görülmektedir. Bugün teknolojik, akıllı, dokunmatik araçlarla artık insanlar da pasif değil, aktif yani üretici konumundadır. Böylece kamusal alan da yeniden dönüşmüştür, ancak bu kez de enformasyon çoğalması, yığılmasıyla, viral olarak yayılmasıyla tehlike altındadır. Yeni medyanın merkezsiz, rizomatik yapısı kamusal alanı özel alanlara parçalamakta ve böylece de dikkat toplumsal konulardan uzaklaşmakta, dağılmaktadır (Han, 2022:18, 21-22). Han’a göre (2017: 54), sosyal medyanın değişimi engelleyici bir yapısı bulunmaktadır. Çünkü insanlara kendi gibiyle karşılaşma, olumluya ulaşma, yalnızca hoşnut olacağı bir “dijital mahalle” imkanı sunmaktadır. Böylelikle kamusal alan tartışmasında dijital alanın eleştirel bir kamusal bilinç yerine kişiselleşmiş bir deneyim, mahrem bir alan illüzyonu yarattığını söylemek mümkündür. Bu mesafesizlik de şeffaflığın yansımasıdır. Bu noktada, dijitalleşme bağlamında şeffaflık, teşhir ve gözetim konularına değinmek yerinde olacaktır.

2.2.5 Mahremiyet sonrası toplum: dijitalleşme, gözetim, şeffaflık ve teşhir

Westin (1970); kendini ifşa etme (self-revelation), merak (curiosity) ve gözetleme (surveillance) olmak üzere mahremiyeti tehdit eden üç kaynak olduğunu ileri sürmektedir (akt. Yüksel, 2003:185-186):

Mahremiyeti tehdit eden ilk kaynak kendini ifşa etmektir. Mahremiyet başkaları tarafından ihlal edilebildiği gibi bazen kişinin kendisi tarafından da ihlal edilebilmektedir. Bireyler kendileri hakkında kişisel bilgileri paylaşarak kendi mahremiyetlerini de tehlikeye atabilmektedirler. Çeşitli araştırmacılar, televizyon programları ya da çeşitli kuruluşlar kamuoyu araştırmalarıyla insanlar hakkında bilgi almaya çalışabilmektedirler. Bireyler de reddetme hakkına sahip olmalarına rağmen çoğunlukla kendilerine ait özel veya genel bilgileri araştırmacılarla paylaşmaktadırlar.

Mahremiyete yönelik ikinci tehdit kaynağı olan merak; kültürlere, bireylere göre farklılaşan ancak işlevsel ve evrensel bir eğilimdir. Toplumun çeşitli kurumlarında bilginin paylaşımı, dolaşımı adına işlevsel nitelik taşımaktadır. Bu bağlamda merak, bireylerin bir sosyal ortamda neler olup bittiğini ve kişinin özel alanı ile ilgili gizli tutulanları bilme isteğine karşılık gelmektedir.

Mahremiyeti tehdit eden üçüncü kaynak olan gözetim; bir düzenleme, toplumsal kontrol aracı olarak işlev görmektedir. Küçükten büyüğe, resmiden gayri resmîye tüm kurumsal ilişkilerde kurumlar ve bireyler birbirlerini bu şekilde denetler. Gözetim eskiden beri devletin de en önemli düzene uyum denetleme aracıdır.

Gözetim esasen bir iktidar pratiği, bir disipline etme aracıdır; dolayısıyla iktidar varsa gözetim de vardır denilebilir. Bu bağlamda, gözetlenen hakkında bilgi edinmek onları kontrol etmeyi ve denetlemeyi sağlamaktadır. Gözetleyen ve gözetlenen arasındaki iktidar ilişkisi, gücü de meşrulaştırmaktadır (Göker, 2016: 973). Gözetim teknikleri tarih boyunca kademeli olarak gelişmiştir. Bu bağlamda üç tür modern gözetleme tekniğinden bahsedilebilir (Yüksel, 2003: 186-187):

İlki, gözlem yoluyla gözetlemedir. Sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda, izleyerek ya da dinleyerek yapılan gözlemin kişi üzerinde ister istemez sınırlayıcı bir baskı yaratacağı öne sürülmektedir. Burada temelde, bireyin izlendiğini bildiğinde daha kontrollü ve normlara uygun davranış sergileyeceği gerçeği bulunmaktadır.

İkinci bir gözetim türü, ifşa veya itiraftır. Bu, kişinin psikolojisine etki ederek mahremiyetini ihlal etmesi ve onun mahrem saydığı bilgi, duygu ve tercihlerinin itiraf veya ifşa ettirilmesini ifade etmektedir. Bu durum kişinin özerkliğine ve özgürlüğüne açık bir tehdittir.

Üçüncü tip gözetim ise; iletişimin yeniden üretilebilirliğidir. Yeni teknolojik kayıt araçlarıyla kişilerin ses ve görüntüleri bilgileri dışında kaydedilebilmektedir. Bu gözetleme şeklinin asıl meselesi, gözetleyenin kaydettikleriyle gözetlenenin sesi ve davranışlarını yeniden üretebilmesidir. Gözetleyen, kayıtlarda kendi amacına göre eklemeler çıkartmalar yaparak değişiklikler yapabilir ve bunları paylaşabilir.

Yeni iktidar, insanları fiziksel olarak değil sürekli kontrol ederek cezalandırır. Bu noktada Foucault, Bentham'ın "panoptikon" adlı gözetim sistemli hapishane modelini temel almaktadır. Bu hapishane tasarımında; ortada bir gözetleme kulesi olan, gözetleme memurunun görülmediği, içeriden aydınlatmalı hücrelerden oluşan dairesel bir bina söz konusudur. Bu gözetleme sistemi hapishanelerde, tımarhanelerde ve manastırlarda uygulanmıştır. Bu binalarda insanlar kilit altında tutularak cezalandırılmakta ya da disipline edilmektedir. Foucault "Deliliğin Tarihi" eserinde de bu hareketin yalnızca delilere yönelik değil sosyal olarak üretime katılmayan veya zararlı olarak görülen herkesi (işsizler, bekar anneler, geleneklere aykırı davrananlar, hayat kadınları vb.) içeren bir harekete dönüştüğüne dikkat çekmektedir. Ancak ona göre zamanla panoptikon mantığı kurumsal olarak iyice genişlemiş ve profesyonellerin iktidarına dönüşmüştür. Bireylerin nasıl davranacakları uzmanlar tarafından belirlenmektedir. Böylelikle bireyler sürekli gözetlendikleri düşüncesiyle onlardan beklenen davranışları sergilemeye başlarlar. Burada amaç, kişileri istenen davranışa uymaya zorlama ve "normalleştirerek" itaatkar hale getirmektir. Görme/gözetleme mantığıyla, modern toplumdaki bilginin iktidarıyla, insan yaşamının her alanı kontrol edilmektedir (Laughey, 2010: 113; Ritzer, 2018: 505).

Panoptikondaki gözetim modeli keskin sınırları olan, birbirlerinden yalıtılmış hücrelerle gerçekleşirken, dijital panoptikonda bireyler kendi istekleri doğrultusunda kendileri hakkındaki her şeyi paylaşmakta ve birbirleriyle etkileşime girebilmektedir. Dijital kontrolde görüntüde bir özgürlük bulunmaktadır ve gönüllülük ilişkisiyle özgürlük sömürülmektedir. Burada dış bir baskıya ve tahakküme ihtiyaç yoktur, mahremiyetin zedelenmesi korkusunun yerini kendini gönüllü olarak açık etme almaktadır (Han, 2017:

12-13). Bugünün dijital çağında Foucault’un “panoptikon”u gibi gözetleme temelli çeşitli teknolojik tekniklerle, bireylerin hem özel hem de toplumsal yaşantıları gözetlenmekte ve denetlenmektedir. Gözetleme bu süreçte daha da görünmeden yürütülmekte ve farklı şekillerde gerekçelendirilebilmektedir. Üstelik gözetleme etkinliği, açıkça alışveriş sitelerinde, telefon görüşmelerinde, çalışma alanlarında, çeşitli mobil uygulamalarda kamuya da açık şekilde gerçekleşmektedir. Burada birey aslında gözetlendiğinin de bir nevi farkındadır ama gözetleyeni de görmemektedir ve böyle bir belirsizliğin içerisinde; kimin ne kadar bilgiye sahip olduğunun da tam olarak farkında değildir. Bu doğrultuda bugünün gözetim toplumunun üç belirgin özelliğinden söz etmek mümkündür (Dolgun, 2005 akt. Tümertürkan, 2010: 14-15):

İlk özellik, kamusal güvenlik ve teröre karşı geliştirilen, kişilerin mahremiyetini tamamen yok ederek gerçekleştirilen gözetim etkinlikleridir. Terör kaygısı gözetimi rızaya dayalı bir hale getirmekte ve güvenlik gerekçesiyle bireylerin her adımını gözetlemek meşrulaşmaktadır. Bu doğrultuda teknolojik araçlarla çeşitli izleme-kaydetme teknikleri kullanılmaktadır.

Günümüz gözetim toplumunun ikinci özelliği ise E-devlet uygulamalarıdır. Bireylerin numaralandırılması ve kodlanmasıyla tüm ayrıntılarının bir sistemde tutulması, sanallaşan yönetim aracılığıyla ciddi bir gözetim ve kontrol uygulamasıdır. Devletlerin bu gözetimdeki gerekçesi de vatandaşın refahını, toplumun düzenini sağlamaktır. Ancak temelde yine iktidarın sürekliliği için sağlanan bir gözetleme etkinliği mevcuttur.

Son özellik ise, tüketim politikalarıdır. Bu gözetimle tüketici pratikleri detaylıca izlenebilmekte, alışverişlerde çeşitli hizmetler sunulabilmekte, bireylerin gündelik etkinlikleri kaydedilebilmektedir. Yalnızca kart bilgileriyle bile bireylerin yaşamına dair tüm özel bilgilere erişilebilmektedir. Zaten alışveriş kartları gibi uygulamalarla da bireylerin kampanyalar ve hizmetlerden faydalanabilmeleri için kendi rızaları dahilinde kişisel bilgiler paylaşmasına teşvik eden bir sistem bulunmaktadır.

Günümüzde gözetim pratikleri bireyin hayatının her köşesini işgal etmiş durumdadır. Güvenlik, haberleşme, alışveriş, iletişim, eğlence gibi birçok etkinlik gözetim teknolojileriyle beraber insanların bilgilerini gönüllü olarak sunmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla çok katmanlı bir gözetim toplumundan söz etmek mümkündür. Bugünün dijitalleşen gözetiminde Foucault’un “panoptikon” kavramında işaret ettiği gibi bir fiziki gözetleme söz konusu olmasa da yerine iletişim ve enformasyon teknolojileriyle sanal bir

gözetleme mevcuttur. Bu nedenle Mark Poster dijital gözetlemeyi “süper-panoptikon” olarak ifade etmektedir. Ona göre insanların her türlü bilgisi dijital alanda depolanmaktadır ve bu sürece insanlar gönüllü olarak dahil olmaktadır. Fiziki olarak gözetlenmediğini hisseden bireyler kendi özgür iradeleriyle kimlik bilgileri, ev adresleri, bulunduğu konumlar, ilişkileri gibi bir dizi bilgiyi rahatlıkla çevrimiçi ortamda paylaşabilmekte, depolayabilmektedir (Bauman, 2012: 55). Sayısal verilerin kodlandığı ve depolandığı sanal alanlarda, daha kolay bir denetim ve kontrol gerçekleşmektedir. Bu veriler hem tüketim alışkanlıklarını kontrol etmek ve denetlemek adına hem de güvenlik ve kontrol adına kullanılmaktadır; bu ortama gönüllü katılım gösteren bireyler de değişen bu toplumsal sürece ayak uydurarak biçimlendirilmektedir (Avcı, 2015: 252-254).

Öte yandan gözetim; insanların çevrimiçi etkinliklerinde paylaştıkları bilgilerin işlenmesiyle, kişiye özel içeriklerin sunulabilmesi açısından işlevsel olabilmektedir. İlgi alanlarına göre gösterilen içerikler, kişiye zaman ve psikolojik tatmin sağlayabilmektedir. Bugün gözetleme, sanal ortamda ve çevrimiçi veriler üzerinden yapılmaktadır. Dijital ortamlardaki verilerin önemli ve kolaylıkla ulaşılabilir olması kişiler, şirketler ve devletler için değerlidir. Ancak, kişiler genellikle kendi dijital ayak izlerinin nasıl işlendiği hakkında çok da fazla bilgi sahibi değildirler; yine de sosyal ağlarda bilgi paylaşma etkinliklerini sürdürmektedirler. Bu paylaşım etkinliği, gözetim meselesinin başat konusu olarak değerlendirilebilir. Çünkü sosyal ağlarla sunulan yeni kamusal alanlarda insanlar kendi sanal kimliklerini yaratırken, başkalarına da kendisini gözetleme iznini kendi rızasıyla vermektedir. Aynı zamanda kendisi de benzer şekilde bu gözetim ilişkisinde gözetleyen konumunda olabilmektedir (Özdemir, 2020: 85-86).

Günümüzün panoptikonu perspektifsiz bir denetim ortaya çıkarmaktadır. Bentham’ın panoptikonundaki gözetleme mantığındaki merkez-çevre ayrışması dijitalde herkesin her açıdan gözetlenmesine dönüşmüştür ve bireyler kendilerini özgür zannetmektedir; bu nedenle de varlığını rahatlıkla sürdürebilmektedir. Bu dijital panoptik yapıda bireyler kendilerini gönüllü olarak teşhir etmektedir; kontrol, özel alanın ve mahremin kaygısızca teşhiriyle amacına ulaşmaktadır (Han, 2017: 67-68). Bireyler çoğunlukla sosyalleşme amaçlı olarak dijital mecraları kullanmakta, hatta kendilerini buna zorunlu hissetmekte ve dijital ayak izi bırakmaktadır. Depolanan veriler de hemen her konuda dijital gözetim için kullanılmaktadır. Bugün dijital gözetim o kadar profesyonel ilerlemekte ve insanlar

da bu durumu kanıksamaktadır ki, zaten gönüllü olarak her türlü bilgilerini açık bir şekilde paylaşmaktadır.

Yeni medyanın anonimlik özelliği, aslında ifşa olmayı engelleyici bir yapı da sunmaktadır; birçok sosyal ağda ve uygulamalarda profili görüntüleyenler gizli tutulmaktadır. Bu şekilde dijital alanda gözetleyen olma durumu, röntgencilikten farklı bir görüntüye bürünerek herkesin yapabildiği meşru bir davranışa dönüşmektedir. Dolayısıyla bu davranış zaten herkes tarafından yapılmaktadır ve ifşa olma sorunu da yoktur; aksine bireyler kendilerini sergileme ve beğenilme konusunda bir çaba sarf etmektedirler. Böylelikle sosyal medyaya kayan gündelik yaşam pratikleri, dijital alanda gözetleme ve gözetlenmeyi yaygınlaştırmaktadır (Göker, 2016: 978).

Dijital toplumun tahakkümü, insanların gündelik yaşamlarına entegrasyonu ile gizlenmekte; sosyal medyada, arama motorlarının kolaylığında, mobil asistanlarda, çeşitli uygulamalarda kendini var etmektedir. Bunun en belirgin aracı olan başta akıllı telefonlarla beraber tüm akıllı sistemler gözetimi gündelik yaşamın görünmez bir parçası olarak meşrulaştırmaktadır (Han, 2022: 12). Dijital araçları kullanarak yapılan tüm etkinliklerin kayıt altına alındığı günümüzde, gözetlemenin de teknolojik gelişmelere bağlı olarak niteliği ve araçları değişmiştir. Artık yalnızca bireyler üzerinde kullanılan bir iktidar ve kontrol aracı değildir; gözetlemenin iki düzeyinden söz etmek mümkündür. Kilit noktanın rıza olduğu bu iki düzey “makro” ve “mikro” gözetlemedir. Makro düzeyde geleneksel gözetim kavramının işaret ettiği, bireylerin rızası olmadan bilgi nesnesi olması söz konusudur; ancak mikro düzeyde bireyin rızasından öte gönüllülük durumu da bulunmaktadır. Öyle ki, gözetim etkinliği genişlemiş; karşılıklı bir gözetim ya da “gözetişim” etkinliğine dönüşmüştür. Bu sistem içerisinde bireylerin ilişkileri birbirlerini gözetleme üzerinden gerçekleşmekte; herkesin birbirini gözetleme eğiliminde olduğu ve gözetlendiği, aynı zamanda herkesin hem görünür hem görünmez olduğu bir toplum biçimi şekillenmektedir (Alacahan ve Vatandaş, 2021: 728; Avcı, 2015: 262).

Wood ve arkadaşlarına göre (2006) gözetim toplumu, gözetlemeye dayalı teknikler kullanılarak örgütlenmiş ve yapılandırılmış bir toplumdur. Wood ve arkadaşları halihazırda bir gözetim toplumunda yaşadığımızı belirtmektedir. Buna işaret eden unsurları şu şekilde listelemektedir (Wood vd., 2006: 3,5):

- Video kameralar alışveriş merkezlerinde, binalarda, yollarda, caddelerde, kısacası her yerde insanları izlemektedir. Otomatik sistemler artık araç plakalarını ve yüzleri tanıyabilmektedir.
- Elektronik etiketler, denetimli serbestlik kapsamındaki kişilerin tahliye koşullarını ihlal etmemesini sağlamak ve polis tarafından tutuklanan kişilerin DNA örnekleri alınmakta ve suçlu olsun ya da olmasın saklanmaktadır.
- Yardımlar, sağlık hizmetleri vb. için sürekli olarak kimlik sorgulanmaktadır. Hükümetler, büyük bir kişisel bilgi veri tabanına bağlı 'biyometrik' (parmak izleri ve iris taramaları) dahil olmak üzere yeni biyometrik kimlik kartları sistemi getirmiştir.
- Yurt dışına çıkıldığında insanların kim olduğu, nereye gittiği ve yanında ne taşıdığı kontrol edilmekte, izlenmekte ve detayları saklanmaktadır. Pasaportlar ve kimlikler biyometrik ve çipli olarak değişmektedir.
- Birçok okul, çocukların nerede olduklarını, ne yediklerini veya kütüphaneden ödünç aldıkları kitapları izlemek için akıllı kartlar ve hatta biyometri kullanmaktadır.
- İnsanların harcama alışkanlıkları yazılımlarla analiz edilmekte ve veriler her türlü işletmeye satılmaktadır. Hizmet merkezleri arandığında veya kredi, sigorta veya ipotek başvurusunda bulunulduğunda verilen hizmetin hızı ve sunulan ürünler kişisel verilerimize göre yapılandırılmaktadır.
- İnsanların telefonları, e-postaları ve internet kullanımı, devlet ve istihbarat servisleri tarafından dinlenebilmekte ve taranabilmektedir.
- İnsanların işleri, performans ve üretkenlik açısından giderek daha yakından izlenmekte ve hatta iş dışındaki tutumları ve yaşam tarzımı bile kişileri istihdam eden kuruluşlar tarafından giderek daha fazla incelenmektedir.

Mahremiyet Sonrası (Post-privacy) ideolojisi, şeffaflık için özel alanın tamamen açılması gerektiğini ve böylece açık bir iletişim ortamının sağlanabileceğini iddia etmektedir. Buradaki iletişimin değerini beğenme (like) düzeni, enformasyonun hızı ve değişim hacmi belirlemektedir (Han, 2017: 17, 23). Günlük hayatta yaptıkları hemen hemen her türlü eylemlerini, kişisel alışkanlıklarını ve zevklerini sosyal medya hesaplarında takipçileri veya arkadaşlarıyla paylaşarak kendilerini ve hayatlarını başkaları tarafından da bilinir kılan sosyal medya kullanıcıları; diğer kullanıcıların ilgisini topladığı gibi

kendisi için de diğer kullanıcılar bir ilgi nesnesidir. Bu nedenle başkalarının da sosyal medya hesaplarını takip etmekte, gözetlemekte ve hatta bir nevi “röntgenlemektedir” (Aydın, 2014: 137). Bireyler burada gözetlemekten ve gözetlenmekten keyif almaktadır ve arzuları da zaten daha çok göz önünde bulunmaktır. Teknolojik araçları, erişilebilir ve görünür olmak için kullanan ve teşhir etmeye yönelik bir toplumdan söz etmek mümkündür. Facebook, Twitter gibi sosyal paylaşım ağları da buna teşvik etme işlevini yerine getirmekte ve bireyler de hem gözetleyen hem ifşa eden hem de teşhir eden bireyler olarak çevrimiçi dünyada varoluşlarını gerçekleştirmektedirler. Herkesin birbirini izlediği bu karşılıklı gözetim süreci rızaya dayalı ve meşru kabul edilen gözetlemelere işaret etmektedir (Toktaş vd., 2012: 33). Foucault’nun panoptikonunda tahakküm koşulu izolasyonken, enformasyon rejiminde bu veri ve gözetim ile gerçekleştirilmektedir. Buradaki gözetimde bir gösteri, ışıltılı bir teatrallik hakimdir. Dolayısıyla “şeffaflık, enformasyon rejiminin sistematik bir zorlamasıdır”. Şeffaflık her şeyi enformasyon olmaya zorlamaktadır ve bireyler bu enformasyona esir olmaktadır. Kendi enformasyonlarını üreten ve kendini bu şekilde hapseden bireylerin dünyasında bugün “dijital hapisane şeffaftır” (Han, 2022: 8,9,11). Bu çerçevede, dijitalleşmenin getirdiği dönüşümlerle beraber mahremiyet anlayışını da şeffaflaştırmaya başladığı bugünlerde mahremiyetin dijitalleşmesi ya da dijital mahremiyet özelinde tartışmalar yapmak bir ihtiyaç haline gelmiştir.

2.2.6 Mahremiyetin dijitalleşmesi

Gün geçtikçe iletişim ve medya teknolojileri gelişmekte ve tüm gündelik ve toplumsal pratikleri dönüştürmeye devam etmektedir. Doğal olarak bireyler ve toplumlar dijital dünyaya entegre olmak ve dijital dünyaya uyumlanmak zorunda kalmaktadır. Özellikle geleneksel medyayı kökten dönüştüren; insanları tüketici kimliğinden çıkaran Web 2.0 teknolojileriyle bireylerin interaktifleşme ve bağımsızlaşma dönemi başlamış ve bireyler kendi içeriklerini üretebilecekleri konuma gelmiş, bunu yaparken de çeşitli araçlardan faydalanma fırsatı elde etmişlerdir. Kullanıcılara hem üretim hem de paylaşım hizmeti sunan bu yeni anlayışın ürünü de yeni medya olarak hayata hızlıca nüfuz etmiştir. Bu bağlamda dijitalleşme, bilgi teknolojilerinin gelişimi temelli bir kavramdır; teknolojik gelişmelerle bireyler, toplumlar, iktidar yapıları, ekonomi gibi birçok dinamik değişmekte, bu da dijital dönüşüme işaret etmektedir. Bu dönüşümle beraber, insanların yaşam pratikleri ve hayata bakışları da değişmeye başlamıştır. Dolayısıyla dijitallik

bugün modern yaşamın kültürel bir işareti olarak kabul edilmekte; anlamlandırma ve iletişim sistemlerini dönüştürmektedir.

Gerçek hayatta değişkenlik gösterebilen mahremiyet algısı gibi dijital dünyada da mahremiyet algısının değişiklik göstermesi mümkündür. Dijital ortamlarda, günlük hayatın mahrem köşeleri bazen rahatlıkla paylaşılabilmektedir. Yine de genel bir çerçevede mahrem alanın, bireylerin paylaşmaması gerektiğini düşündüğü bilgileri içerdiği söylenebilir. Bu alan (Türk ve Demirci, 2016: 519-520):

- Bireyin kamuya kapalı yaşadığı özel bir alandır.
- Her birey kendi mahrem alanının sınırlarını kendisi belirlemektedir.
- Kendine özgü etik kodları bulunmaktadır.
- Bireyler özel bilgilerini ya da hayatını kimlerle ne kadar paylaşacağını ya da kimleri ve hangi bilgileri dışarıda tutacağını bu etik kodlar çerçevesinde belirlemektedir.

Sosyal medya, akıllı cihazlar, e-devlet gibi çeşitli uygulamalar; bireylerin dijital ortama sürekli dahil olmasına, fotoğraflar, kişisel bilgiler ya da kendisine dair genel ve özel her türlü bilgiyi paylaşmasına imkan tanımakta ve bunu teşvik etmektedir. Dijital ortamlarda dolaşan bilgiler depolanmakta, işlenmekte ve kullanılmaktadır. İnsani motivasyonlar da burada karşılığını daha rahat bulmakta; bireyler eğlenme, eleştirilme, beğenilme, bir gruba dahil olma gibi arzularla paylaşımlarda bulunmaktadır. Ancak dijital alanın bu şekilde kullanılması, bireylerin özel bilgilerinin de büyük bir veri yığınının içerisinde depolanması anlamına gelmektedir. Üstelik böylelikle gerçek hayatta bu bilgilerin paylaşıldığı sınırlı kitlenin yerini, dijital dünyada yer alan tüm kullanıcılar almaktadır. Kullanıcı sayısı arttıkça paylaşımlar artmakta, bu da mahremiyet ihlallerine zemin hazırlamaktadır. Teknolojiyle birlikte yeniden şekillenen mahremiyet kavramında; kişisel veri gizliliği, internet gizliliği gibi kavramlar ortaya çıkmaktadır. Dijitalleşme, kişisel verilerin toplanması, depolanması, işlenmesi, paylaşılması gibi konuları gündeme getirdiği için dijital mahremiyet bilgilerin, verilerin kaydedilmesi, güvenliği ve gözetimi sorunlarını içermektedir. Çünkü dijital iletişim ortamında bireyin hayatının neredeyse her alanı şeffaflaşmaktadır (Karakaya ve Sümer, 2020: 202). Bu noktada, dijital mahremiyetin sınırlarını çizmek de güçtür; hangi bilgiler dijital mahremiyet sınırları içerisinde bulunuyor, gerçek hayattaki mahrem alan dijital dünyada nasıl kamuya açık

hale geliyor, bu verilerin paylaşımıyla ne gibi tehlikeler oluşabiliyor, kimler bu bilgilerle neler yapabilir gibi meseleler oldukça önemli bir yerde durmaktadır.

Mahremiyet genellikle bilgiye erişimi kısıtlamak olarak kavramsallaştırılırken, sosyal medyaya katılım insanların paylaşımında bulunmasını gerektirmektedir. Bireyler metin, fotoğraf ve diğer içeriklerle çevrimiçi dünyaya katkıda bulunur ve başkalarını hem tanımak hem de onlarla etkileşim kurmak için diğer kişilerin içeriklerini "beğenir", "favorilere ekler" ve yorum yapar. Şüpheli de olsa sosyal medyanın içsel bir bileşeni olan paylaşma eylemi, katılımın merkezinde yer alır. Sosyal medyada paylaşım genellikle kalıcı ve geniş çapta erişilebilir bir ekosisteme içerik katkısında bulunmak anlamına geldiğinden, bunun genellikle mahremiyet kavramı gözetilmeden yapılan bir paylaşım eylemi olduğu varsayılmaktadır. Ancak insanlar kamusal alanlarda mahremiyet aradıkları gibi, bu ortamlara katılım paylaşım yapmayı gerektirse bile ağ bağlantılı kamusal alanlarda da mahremiyet aramakta, bunu sağlamak için adımlar atmaktadırlar (Marwick ve Boyd, 2014: 4).

Margulis (1977), "bir bütün olarak veya kısmen mahremiyetin, kişi(ler) ve diğer(ler) arasındaki işlemler üzerinde kontrolü temsil ettiğini ve bunun nihai amacının özerkliği artırmak ve/veya savunmasızlığı en aza indirmek olduğunu" belirtmektedir. Gülsoy'a göre (2015) dijital mahremiyet "dijital ortam kullanıcılarının mahremiyet hakkı"dır; burada, izinsiz erişim ve kontrol kaybı dijital mahremiyetin iki ayağını oluşturmaktadır. Kullanıcılar da kendi verilerinin izinsiz bir biçimde başkalarının eline geçmesi ve ifşa edilmesi gibi tehlikelerle karşı karşıyadır. Dolayısıyla dijital mahremiyet, hangi verilerin korunabileceği ve kullanılabileceği üzerindeki denetime işaret etmektedir. Bu bağlamda, dijital mahremiyet ihlalleri; kişisel bilgilerin pazarlama, gözetim, kötüye kullanma gibi farklı amaçlarla edinilmesi, virüsler ve zararlı yazılımlar kullanılması, dolandırıcılık-hırsızlık yöntemi, özel hayatın gizliliğinin ihlali, sosyal mühendislik amacı, iktidar denetimi ve gözetimi ya da bilgisayar korsanlığı şeklinde gerçekleşebilmektedir (Aslanyürek, 2015: 22-23).

Ağ tabanlı kitlesel kullanımın günden güne arttığı dijital çağda bireylerin mahremiyetini koruması giderek zorlaşmaktadır. Hatta, mahremiyetin, kamusal ve özel alanın sınırlarının da dijital pratikler doğrultusunda dönüşüm geçirmekte olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Teknoloji insan hayatının ayrılmaz bir parçası haline gelmişken özellikle de çevrimiçi alandaki mahremiyetin sınırlarını da kendi belirlemektedir; dijital

dünyada mahrem kamusallaşmaya başladıkça mahremiyet ihlali riskleri de artmaktadır. Bu risklerin en başında da “gözetim”, “kişisel bilgilere kolay erişim” ve “ifşa” bulunmaktadır (Berkup, 2015: 25, 26).

Dijital ortamda mahremiyetin ihlali esnasında; bireylerin bilgileri depolanmakta ve birçok formatta içerik üretilmektedir. Büyük veri analiziyle kişilerin dijital ayak izlerini toplamak oldukça kolaylaşmıştır ve hızlı bir biçimde kullanıcıların profilleri belirlenebilmektedir. Böylelikle mahremiyet kolaylıkla ihlal edilerek kişiye özel içerikler de sunulabilmektedir (Eroğlu, 2018: 132). Bu bağlamda, çevrimiçi mahremiyet ihlalinin en belirgin görüldüğü ortamlardan biri alışveriş siteleridir. Bireylerin sosyal ağlara girişiyle beraber konumları da tanımlanabilir hale gelmekte; ağlarla kurduğu bağlantılarla görünürlükleri sağlanmakta ve böylece bireyler başkalarından geri bildirim edinebilmektedir. Böylelikle, bireyin sosyal ağlardaki her adımı her ağda bir dijital iz bırakmaktadır. Dijital ortamda gerçekleştirilen alışveriş, bankacılık işlemleri, vatandaşlık işlemleri, sosyal paylaşım sitelerindeki hareketleri gibi her faaliyet de bu izleri kalıcılaştırmaktadır ve işlenmesi ve dağıtımına imkan vermektedir. Sitelerdeki çerez yazılımlarının kabulüyle bireylere ait bilgiler arşivlenmekte ve böylece de kullanıcıların bilgileri bir metaya dönüşmekte, ilgileri ve tercihleri belirlenerek ona uygun içerikler sunulmaktadır (Karakaya ve Sümer, 2020: 202). Han (2017: 50), bugünün toplumunda anlatının yitimine dikkat çekmektedir. Anlatıda bir hafıza yenileme mevcuttur, yığılmayı önler. Ancak dijitalde depolanan veriler adeta bir “eskici dükkanı” gibi, veri yığını halinde, karmaşık, üst üste yığılmış bir çöp yığınınına benzemekte ve hep aynı şekilde kalmaktadır; dolayısıyla unutma/unutulma lüksü de yoktur. Görülmektedir ki, internete girildiği anla beraber yapılan her hareket; aramalar, içerikler, paylaşımlar, e-postalar, yazılanlar, re-tweetler, beğenilen içerikler ve fotoğraflar kaydedilmekte ve zamanı geldiğinde bir meta gibi pazarlanmaktadır. Yeni medyada artık mahremiyet ihlali algılanamayacak düzeye gelmiş, kaydedilen her dijital adım mahremiyet ihlallerini sıradanlaştırmış ve insanları da mahremiyetlerinin ihlal edilmesi ve kendilerinin de başkalarının mahremiyetini ihlal edebilmesi konusunda meşrulaştırmıştır (Arık ve Arık, 2020: 454,459).

Mahremiyetin geleneksel yöntemlerle korunmasının güçleşmesiyle bazı ülkeler dijital mahremiyeti korumaya yönelik yasaları yürürlüğe koymuştur. Ancak kişisel veri ihlalleri yalnızca kişisel verilerin toplanmasıyla gerçekleşmemekte, dijital ayak izleri, log kayıtları

gibi verilerin yorumlanmasıyla da yapılabilmektedir. Büyük veri analizlerinin gelişmesi de bu şekilde mahremiyet ihlallerini kolaylaştırabilmektedir (Eroğlu, 2018: 133).

Teknolojinin ve mahremiyetin tüm bu dönüşüm macerasına bakıldığında aslında teknolojinin bir yandan çeşitli fırsatlar sunan geniş bir işlevi olmasıyla beraber diğer yandan mahremiyet ihlali meşrulaştırabilen tehlikeli bir araç da olabileceği görülmektedir. İnsanlar dijital ortamda, tek bir ekran ve birkaç tuşla tüm etkinliklerini gerçekleştirebilmekte ve kolaylıkla da kontrol edilebilmektedir. Dijital dünyanın sunduğu hizmetler, insanların evden çıkmaya ihtiyaç duymadan her türlü işlemini yapabilmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla insanlar, kendi rızalarıyla eve hapsolürken rahatça gözetim altında tutulabilmekte, böylece teknoloji gözetim toplumunun en kilit noktalarından biri haline gelmektedir (Dolgun, 2004: 57).

2.3 Parenting'den Sharenting'e

Dijital dünyanın sınırsız sosyal ağ ve içerik sunması, insanların hemen hemen tüm ihtiyaçlarının bu alanda giderilebildiği bir ortama işaret etmektedir. Bu çeşitli ve hızlı ulaşılabilir yapısıyla özellikle de gelişim çağındaki çocuklar açısından cazibesi ve kullanımı da yoğun olmaktadır. Ancak işlevsel birçok özelliğinin yanında çocuklar için travmatik tehlikeleri de barındırabileceği göz ardı edilmemelidir. Çocuklar bu sanal dünyada şiddet içerikleri, pornografik içerikler, kimliği belirsiz kötü niyetli kişiler, zorbalık, hakaret, taciz gibi birçok tehlikeye de maruz kalabilmektedir. Dolayısıyla bu tehlikelerin farkında olmak toplumsal olarak oldukça önemlidir.

Günümüzde dijital çağa doğan, dijital dünyanın merkezinde ve dijital araçlarla ilgili teknik donanıma sahip olan çocukların bu kadar çok vakit geçirdiği ve iç içe olduğu çevrimiçi alanda karşılaşabileceği tehlikeler endişe verici bir noktada durmaktadır. Bu noktada çalışmanın temelini aslında tüm bu tehlikelere kapı açan çocuğun mahremiyet hakkının ihlali tartışması oluşturmaktadır. Her şeyden önce; çocukların fotoğraflarının paylaşılmasıyla, çocukların kişisel bilgileri de kamuya açılmış olur. Özellikle pedofillerin çocukların kişisel bilgileri ya da görüntülerine erişimleri, şimdi veya gelecekte çocuklar için ağır travmalar yaratacak sonuçlara yol açabilmektedir (Duygulu, 2019: 437).

Daha önceki bölümde de değinildiği gibi mahremiyetin sınırlarının dijital dünyada belirsizleşmesiyle beraber, çocukların da bu ortamdaki mahremiyet algısı değişim

gösterebilmektedir. Günümüz dijital çağında; sosyal medya şöhretleşme, popülerleşme, beğenilme gibi motivasyonlar oluşturarak çocukların da mahremiyet algılarını biçimlendirebilmektedir. Hatta özellikle de çocuk ve ergenlerin kişisel bilgi ve fotoğraf/video paylaşımlarında daha kaygısız davranabildikleri görülmektedir (Barkuş ve Koç, 2019: 38). Yıldız'ın (2012: 530) dijital yerlilere yönelik çalışması da bu kaygısızlığı ortaya koymuş ve tam da bu nedenle çocukların mahremiyet algısının araştırılmasına ağırlık verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu noktada şüphesiz ebeveynlerin sorumlulukları ön plana çıkmakta ve bu da “dijital ebeveynlik” kavramsallaştırmasını ve tartışmalarını gündeme getirmektedir. Ancak bu kavrama ve uygulamalarına değinmeden evvel dijital çağda ebeveynliğin dönüşümüne, yeni bir ebeveynlik modeline işaret etmesi olası sosyal medya pratiklerine ve kavramsallaştırmalarına odaklanmak çalışmanın tartışmasına zemin hazırlamak adına yerinde olacaktır.

2.3.1 Sharenting kavramı ve uygulamaları

Bilindiği gibi bugün Facebook, Twitter, Instagram gibi sosyal mecralar kitlesel olarak kullanılmaktadır. Ebeveynler de bu mecralarda kendi kimlikleriyle bulunmakta ve bir yandan da çocuklarının ilk dijital ayak izlerini paylaşımlarıyla oluşturmaktadır. Ancak sosyal medya denetimsiz paylaşımlar için de büyük bir alan sunmaktadır. Bu nedenle ebeveynlerin, kendileri ve çocukları adına yaptıkları paylaşımların yaratabileceği risklerin farkında olmaları önemlidir. Çünkü dijital dünya, çocukların hayatını zedeleyebilecek; kimlik hırsızlığı ve çocuk pornografisi gibi tehditler de barındırmaktadır (Otero, 2017: 412).

Çocukların dijital yaşamları genellikle kendileri henüz internette aktif kullanıcı olmadan öncesinde başlamaktadır. “Sharenting” etkinliği de bu noktada kendini göstermektedir. Doğumdan önce ultrason görüntüleriyle başlayan ve/ya açılan profiller, çocuğun cinsiyet bilgileri, *baby shower* fotoğrafları şeklinde devam etmektedir. Sosyal medya, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili gelişmeleri aileleri ve yakınlarıyla hızlıca paylaşabilme konusunda işlevseldir. Sharenting pratikleri yaygınlaştıkça daha da kabul görmekte ve bu da ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili paylaşım yapmayı kendilerine hak görmeleri noktasına kadar gelmektedir. Zaman zaman bir anı depolama pratiği olarak kullanılan bu paylaşımlar yapılırken, çocuğun mahremiyeti ile ilgili etik problemler de göz ardı edilebilmektedir (Bare, 2020: 18).

Sharenting yalnızca ebeveynleri değil toplumu bütünüyle ilgilendiren bir meseledir. Bu nedenle bu kavramın neye işaret ettiği ve ne gibi sonuçları olabileceğini bilmek önemlidir. Giderek popülerleşen çocuklarla ilgili paylaşımlar yapma pratikleri, ebeveynlerin çocuklarının mahremiyetini ihlal edip etmediği tereddütlerini gündeme getirmektedir. Hatta bu Fransa’da çocukların yetişkinliklerinde bu tür paylaşımlar için ebeveynlerine dava açmalarına yönelik bir yasa da bulunmaktadır (Blum-Ross ve Livingstone, 2017: 111). Bu noktada *sharenting*i tanımlamadan önce Türkiye’de çocukların dijital mahremiyetinin korunmasına ilişkin düzenlemelerin eksikliğine dikkat çekmek gerekmektedir.

Çocukların dijital mahremiyeti ve kişisel verilerinin korunması konusunda ABD’de çocukların kişisel verilerine ulaşılması, kullanılması ve paylaşımıyla ilgili uygulamalar “Çocukların Çevrimiçi Platformlarda Mahremiyetinin Korunmasına İlişkin Kanun” (COPPA) ve Genel Veri Koruma Tüzüğü’ ile çocuk hakları kapsamında korunmakta ve çeşitli yasaklamalar içermektedir. Ancak Türk hukukunda çocuklara özel böyle bir düzenlemenin olmadığı, genel olarak kişisel verilerin korunması kanunu hükümlerine göre genellendiği görülmektedir. Türkiye’de Tüzükte genel hükümler içerisinde; kişisel verilere erişim hakkı (m. 15), düzeltme hakkı (m. 16), unutulma hakkı (m. 17), işleme faaliyetini kısıtlama hakkı (m. 18) şeklinde haklar mevcuttur. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda da erişimi engellenebilecek suçlarla ilgili (BTK, 2019);

“1) İntihara yönlendirme (madde 84),

2) Çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra),

3) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190),

4) Sağlık için tehlikeli madde temini (madde 194),

5) Müstehcenlik (madde 226)

6) Fuhuş (madde 227)

7) Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228), suçları ve

25/7/1951 tarihli ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanunda yer alan suçlar.” maddeleri bulunmaktadır. Ancak BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 16. maddesinde belirtildiği üzere (Uçak, 2021):

“(1) Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.

(2) Çocuğun bu tür müdahalelere karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır”. Dolayısıyla, çocuklara yönelik kişisel verilerin korunması ve mahremiyet hakkı üzerine düzenlemeler yapılması gerekliliği görülmektedir. Türk hukukundaki hükümlerin çocuklar için ebeveyn onayı ile uygulandığı da önemli bir noktadır. Bu bağlamda *sharenting* konusunda bir yaptırımın da ebeveyn onayı gerektirdiği için kolayca karşılığını bulması pek mümkün görünmemektedir.

Sharenting; çocuğuyla ilgili sürekli bir paylaşımda bulunan, her anını fotoğraf/video ve hikayelerle sosyal medyada paylaşan, bunu bir alışkanlık haline getiren ebeveyn pratiğine karşılık gelmektedir. İngilizce’deki “share” (paylaşmak) ve “parenting” (ebeveynlik) sözcüklerinin birleştirilmesiyle oluşturulan bu kavram ile çocuklarıyla ilgili her gelişmeyi sıklıkla paylaşan bir ebeveyn/ebeveynlik modeline işaret edilmektedir (Akpınar vd., 2020: 9).

Temelde *sharenting* için iki koşul bulunmaktadır; bir izleyici kitlesinin varlığı ve çocuğu tanıma/tanımlama olasılığı. “Aşırı paylaşım (*oversharing*)” kavramıyla ilintili olan *sharenting* etkinliğinde de kişisel bilgilerin internette, özellikle de kullanıcı profilleri aracılığıyla sosyal ağlarda aşırı teşhir edilmesine karşılık gelen, oluşan aşırı paylaşım durumu söz konusudur. Bu çevrimiçi paylaşım etkinliği çocuğu bilgilendirerek ve rızasıyla da yapılabilir ya da çocuğun tamamen bilgisi dışında da yapılabilmektedir. Ancak bebekler ve küçük çocuklar için bilgilendirme yapmak ya da izin almak mümkün değildir; çocuklar ve ergenler için bu durum geçerli ve önemlidir. Çünkü çocuklar ve ergenler bu durumda konuyu anlama ve kendi kararlarını verebilme yetisine sahiptir. Dolayısıyla çocuk ve ebeveyn arasında fikir birliğinin bulunmaması ebeveyn-çocuk ilişkisinde potansiyel bir problem sebebi olarak görülmektedir (Garmendia, vd., 2021 :3).

Kavramın “Over-*sharenting*” olarak ilk kullanımı 2012’de Wall Street Journal yazarı Stevan Leckart tarafından gerçekleşmiştir. Kelimenin tanımı ise ilk kez 2015’de Collins Dictionary’de “sosyal medyada sık ve düzenli olarak çocuklarının haberlerini, görüntülerini vb. paylaşan ebeveyn davranışı” şeklinde yapılmıştır. *Sharenting* kavramına Türkçede tam bir karşılık bulunmamış olsa da genellikle literatürde “paylaşan-anababalık” ya da “paylaşan ebeveynlik” şeklinde kullanımları görülmektedir. *Sharenting*deki paylaşım pratiklerinde ebeveynlerin ebeveyn kimliklerini sunma, iyi

ebeveynliğini gösterme, sosyal kabul görme gibi isteklerinin karşılanması yanı sıra sosyal medyada kendi gibi ebeveynlerle iletişim kurabilme ve böylece sosyal destek sağlama, yalnızlıktan uzaklaşma gibi motivasyonlar da etkili olmaktadır. Fakat temel mesele; ebeveynlerin bu paylaşımlarıyla çocuklarını şimdi ya da gelecekte rahatsız edebilecekleri ve çocukların hayatında istenmeyecek sorunlara yol açabilecekleri ihtimalidir. Çünkü burada, genellikle çocukların izninin bulunmaması ve kendilerinden bağımsız, ebeveynleri tarafından oluşturulmuş dijital kimlikler sunulması söz konusudur. Dolayısıyla bu durum çocuğun gelecekteki çevrimiçi deneyimlerinde ve kimlik oluşturma süreçlerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir (Erişir, 2018: 53-54).

2.3.2 Ebeveynlik ve *sharenting*

Ebeveynlerin *sharenting* motivasyonları genel çerçevede; uzakta olan aile, akraba, arkadaşlar için paylaşma, anı biriktirme amacı, çocuğunun gelişimini çevreyle paylaşma isteği, çocuğa sanal dünyada bir kimlik yaratma, çevreye mutluluğunu gösterme ve ebeveyn kimliğini, benliğini sunma, toplumsal olarak onaylanma, arkadaş ve ailenin paylaşım yapması konusunda ısrarları ya da fark edilme arzusu şeklinde sıralanabilir. Ancak bu paylaşımlara maruz kalan çocukların psikolojik problemler yaşama ihtimali bulunmaktadır; çünkü çocuğun kendi yaratacağı dijital kimlik kendi inisiyatifi dışında, ondan habersiz oluşturulmuştur ve bu, çocuğun kimlik gelişiminde sorunlar yaratabilmektedir. Bir diğer taraftan da çocuğun dijital ayak izleri, geleceğinde de onun itibarını zedeleyebilmektedir (Günüç, 2020: 283-284).

Sharenting literatürünün çoğunluğu; ebeveynlik hakkında bilgi paylaşımı ve duyguların paylaşımı şeklinde, *sharenting* yapısını temsil eden iki temel iletişim davranışı olduğunu öne sürmektedir. Bilgi paylaşımında; ebeveynler hem çocuklarının gelişimleriyle ilgili hem de ebeveynlik tecrübeleriyle ilgili paylaşımda bulunmaktadır; bunu yaparken çocuklarının büyümeleri, hayat hikayeleri ve önemli anları hakkında içerikler paylaşırlar, hamilelik ve ebeveynlik hakkında kişisel deneyimlerini yazarlar ve ebeveynlik tavsiyeleri sunarlar. Çeşitli forumlarda; emzirme sorunları, doğum sonrası iyileşme, bebek sağlığı, ebeveynlik rolleri, ebeveynlerin ruh sağlığı, kreş, okul tercihleri gibi konular tartışılmaktadır. Bu şekilde ebeveynler, diğer ebeveynlerin benzer deneyimlerini okuyarak desteklenmiş veya bilgilendirilmiş hissedebilir, çünkü paylaşılan kişisel ebeveynlik deneyimleri, yeni ebeveynler için uzmanların tavsiyelerinden daha değerli kabul edilir. Ebeveynlikle ilgili duyguların paylaşımında ise; ebeveynler ebeveynliğin hem olumlu

hem olumsuz duygusal deneyimlerini paylaşabilmektedir. Benzer deneyimleri görmek, okumak ebeveynlikle ilgili zorlukları, depresyon gibi sorunları aşmada yardımcı olabilmektedir. Ayrıca çocuklarıyla ilgili gurur duydukları deneyimlerin paylaşımlarını yapan aileler, bunu paylaştıklarında kendilerini de başarılı hissedebilmekte; aldıkları olumlu geribildirimlerle de ebeveynlik pratiklerine karşı güvenleri artabilmektedir (Peng, 2021: 8- 9). Latipah vd. (2020: 4810-4811) ebeveynlerin *sharenting* motivasyonlarını şöyle açıklamaktadır:

Motivasyonlardan ilki, onaylanmak ve sosyal destek almaktır. Onaylanma, bireylerin eylemleri konusunda teşvik sağlamaktadır. Onaylamalar, bir kişinin hayata ve çevresine tepki verme konusundaki bakış açısını değiştirebilmekle beraber aynı zamanda zihni daha olumlu hale getirmektedir. Ebeveyn olmak insanlara çevrelerinden destek görme ihtiyacı hissettirmektedir. Bu desteği de paylaşımlarla, sosyal medyada ebeveyn kimliğini yansıtarak, başkaları tarafından fark edilerek sağladığı çevrimiçi etkileşimlerle karşılamaktadır.

İkinci motivasyon ise çocuğuna bakma, yetiştirme becerisini göstermektir. Bir ebeveyn, doğal olarak çocuklarına iyi bakamayacak durumda görülmek istemezler, bu da çocuklarına bakabilme becerilerine başkalarına göstermek için çeşitli çabalarla sonuçlanmaktadır. Burada *sharenting*in amacı, öncelikle diğer ebeveynlerin fark etmediğini düşündükleri çocuğa bakma becerisini göstermektir; böylece bu paylaşımlarla ebeveynliğe dair çeşitli öneriler ve ek bilgiler de paylaşılmaktadır.

Üçüncü motivasyon sosyal katılım sağlama amacıdır. Sosyal katılım hedefi, aslında bir topluluk olarak üretim yapabilmeyi amaçlamaktadır. Ebeveynler, ebeveynlikle ilgili paylaştıkları bilgilerle özenli bir biçimde iyi bir topluluk ortamına hizmet etmeye çaba göstermektedirler.

Dördüncü motivasyon da belgeleme amacıdır. Teknolojinin gelişimiyle çevrimiçi ortamlar fotoğraf ve video albümleri oluşturulmasını, hayatı belgeleyebilecek depolama alanları olarak sosyal medyayı sunmaktadır. Ebeveynler de sosyal medyayı bir çevrimiçi arşiv gibi, çocuklarının gelişimini belgelemek adına kullanabilmektedir.

Verswijvel vd. ise (2019) çalışmasında; ebeveynlerin paylaşma motivasyonlarını dört tipolojide ortaya koymaktadır. Bunlar; ebeveynlik tavsiyesi motivasyonu, sosyal motivasyonlar, izlenim yönetimi motivasyonu, bilgilendirici-arşivleme motivasyonudur.

Araştırmaya göre; ergenler, çoğunlukla ebeveynlerinin çocuklarıyla ilgili içerikleri bilgilendirici-arşivleme amacıyla sosyal ağlarda paylaştıklarına inanmaktadırlar. Paylaşımların bu motivasyonla yapıldığını düşündüklerinde *sharentinge* daha az karşı çıkmaktadırlar. Aksine bu paylaşım etkinliklerinin bir izlenim yönetimi motivasyonu ile yapıldığı algılandılarsa *sharentinge* karşı tutumları daha olumsuz olmaktadır. Çünkü izlenim yönetimi motivasyonunda, ebeveynlerin çocuklarını kendi sunumları için kullanması söz konusudur. Ergenlerin, ebeveynlerinin *sharenting* davranışlarını, kendi ilişkilerinin bir yansıması olarak algılaması durumunda paylaşım etkinliğini daha olumlu karşıladıkları görülmektedir.

Öte yandan, onlara göre ebeveynlik tavsiyesi motivasyonu daha az yaygındır. Ancak bunun nedeni çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişkinin değişmesi olabilir; çünkü ergenler bu yaşlarda aileleriyle geçirdikleri zamandan daha fazla arkadaşları ya da akranlarıyla zaman geçirmektedir. Özellikle bu süreç ergenler için bir kimlik geliştirme dönemi olduğundan ebeveynleriyle daha fazla duygusal mesafe oluşturma ihtiyacı duymaktadırlar. Ayrıca çalışma; ergenlerin ebeveynlerinin yaptığı paylaşımları büyük ölçüde onaylamadığını ortaya koymaktadır. Bu paylaşımları genellikle işlevsiz ve utanç verici görmektedirler. Ebeveynleriyle daha yakın ilişki kuran ergenlerde ise paylaşım konusunda daha olumlu tutumlar görülmektedir (Verswijvel vd., 2019: 7-9).

Garmendia, vd. (2021) çalışmasında; ergenlerin, çocuklardan daha fazla, ebeveynlerinden çevrimiçi paylaştıkları bilgileri kaldırma istediğini ve ayrıca yayınlanan bu bilgilerden daha küçük çocuklara göre daha fazla etkilendiklerini ortaya koymaktadır. Ancak, çalışma göstermiştir ki ebeveynlerinin paylaşımından en çok rahatsızlık duyanlar özellikle genç kızlardır. Bu, genç yaştaki kızların, kimlik geliştirme sürecinde çevrimiçi imajları konusunda erkeklerden daha fazla endişe duyabileceklerini göstermektedir (Garmendia, vd., 2021 :12).

Çocukların ve ergenlerin tepkileri bu şekilde çeşitlilik gösterirken ebeveynlerde de *sharenting* konusunda farklılıklar görülmektedir. Bazı ebeveynler gerçekten sosyal medyanın tehlikelerinin farkında olarak her paylaşımına dikkat etmekteyken, bazı ebeveynler ise paylaşım yapmanın yaratabileceği tehlikelerden habersizdir. Yapılan çalışmalarda genellikle ebeveynlerin paylaşımlarında endişeli davranarak fotoğrafların uygunluğu konusuna dikkat ettikleri ortaya çıkmıştır. Bu endişeler çoğunlukla kimlerin fotoğrafları görebileceği üzerinedir; fakat aynı zamanda arkadaşları ve akrabalarıyla

sosyal medya aracılığıyla güzel fotoğraflar paylaşımları gereksinimi de mevcuttur. Etik bir kaygının söz konusu olduğu bu ikilemde aile ve yakınların görüşleri dijital mahremiyet kaygısının önüne geçmektedir. Dolayısıyla bu konu, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili bilgi ifşası yapmasının tehlikelerini gündeme getirmektedir. Çünkü dijital ortamda paylaşılan her veri sonsuza dek orada kalmaktadır. Bu durum da çocukların ileride bilinmesini, görülmesini istemeyecekleri, utanç duyabilecekleri verilerin siber zorbalık gibi amaçlarla kullanılabilme ihtimali gibi ciddi riskleri barındırmaktadır (Bare, 2020: 19).

Lipu ve Siibak'ın (2019) çalışmasında da ergenlerin *sharenting* davranışları konusundaki düşüncelerine yer verilmektedir. Çalışmada ergenlerin, annelerinin sosyal medyadaki pratiklerine ilişkin karışık duygulara sahip olduğu ortaya konmuştur. Ergenler bir yandan annelerinin, kendilerinin başarıları hakkında paylaşımlarda bulunmasından veya ailelerinin mutluluğunu yansıtan fotoğraflar paylaşımlarından mutlu ve gururludurlar. Bir diğer taraftan, annelerinin, özellikle çocukların imajlarını olumsuz yansıtacak, kendilerinin beğenmediği görselleri içeren gönderileri nedeniyle olumsuz duygular da yaşamaktadırlar ve bunları paylaşımlarını istememektedirler. Dolayısıyla olumlu çevrimiçi kimlikler oluşturmaya yardımcı olan ebeveyn paylaşımları çocuklar için olumluyken; utanç verici, görüntüsünü beğenmedikleri ya da farklı şekillerde olumsuz görülebilecek içerikler paylaşımlarından rahatsız olmaktadır. Ayrıca araştırmada, herkese açık gönderilerde çocuklar için kullanılan “canım”, “gün ışığım”, “prensesim” gibi sevgi ifadelerinin de çocuklar tarafından uygunsuz bulunduğu ortaya çıkmıştır (Lipu ve Siibak, 2019: 7).

Genellikle çocukların, *sharenting* pratiklerindeki tutumlarını içeren çalışmalarda çocukların kendilerinden izinsiz paylaşımlar yapılması konusunda rahatsız oldukları ortaya konmaktadır. Örneğin; Mart 2020'nin başlarında İsveç'in Uppsala kentinde düzenlenen yıllık bilim festivali SciFest'in aile gününde çocuklara '*sharenting*' hakkında sorular sorularak bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Çocukların çoğunlukla *sharentinge* karşı olumsuz düşüncelere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Çocuklar en kabul edilebilir olan paylaşım şeklini akrabalarına fotoğraf göndermek olarak belirlerken, en az kabul edilebilir olanı ise çocuktan izin almadan fotoğraflarını sosyal medyada paylaşmak olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca yaş aralığı ilerledikçe izinsiz fotoğraf paylaşımı daha kabul edilebilir bir noktaya gelmekte, genel algının aksine daha küçük çocukların izinsiz

fotoğraf paylaşımı konusunda daha olumsuz düşünceye sahip olduğu görülmektedir (Sarkadi, vd., 2020: 981-982). Dolayısıyla, çocukların paylaşımlara olan genel olumsuz tutumları göz önünde bulundurulduğunda burada ebeveynlerin de düşebileceği çelişkiler olabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Ebeveynlerin çocukları hakkında bilgi paylaşıp paylaşmama ikileminde gizlilik-açıklık paradoksu devreye girmektedir. Bu paradoksa göre ebeveynler çocukları ile ilgili içerik paylaşırken bir ikilem yaşarlar. Daha açık bir ifadeyle; ebeveynler çocukları hakkında bilgi paylaştıklarında, paylaşmanın onlara sunduğu avantajlardan faydalanacaklardır. Ancak bununla birlikte, çok fazla uygunsuz bilgiyi ifşa etme gibi mahremiyet sorunları da yaşanacaktır. Bu nedenle ebeveynler, çocuklarının mahremiyeti adına onları koruyan davranışlar ile paylaşmanın onlara sunduğu faydalar arasında denge kurmak zorundadır. Her şeyden önce, paylaşım sosyal katılımın bir yolu gibi görünmektedir. Paylaşım pratikleri ebeveynlere, güncel biçimde ailelerini ve arkadaşlarını çocukları hakkında bilgilendirme imkanı sunar. Bir yanılla da ebeveynler, *sharenting*i anıları toplamanın bir yolu olarak da algılamaktadır. *Sharenting* ebeveynlerin deneyimleri sırasında yararlı bilgiler edinmelerini ve sorularına yanıtlar alarak sosyal destek almalarının bir yolunu sunmaktadır. Öte yandan, ebeveynlerin temel motivasyonlarından biri olan iyi ebeveyn olarak algılanma isteği de bu paylaşımların içeriklerini belirlemektedir (Ouvrein ve Verswijvel, 2019: 320). Bu bağlamda, *sharenting* etkinliğini profesyonel düzeyde gerçekleştiren ebeveynlere ve “iyi ebeveynlik” temsiline değinmek yararlı olacaktır.

2.3.3 Blogger ve influencer ebeveynler, “iyi annelik”, “instamoms”

Dijital ortam giderek ticarileştikçe *sharenting* de özellikle blog dünyasında, büyük ölçüde 'daha üretken, kasıtlı ve ticari bir biçim'e dönüşmüştür. Finansal kazanç isteğiyle bazı ebeveynler, özellikle de anneler; içerik oluşturmak, takipçi toplamak, markalarla ortaklık kurmak ve mal ve hizmetler için halka açık bir pazarda ebeveynlikle ilgili kendi dijital markalarını tanıtmak için sosyal medyayı kullanmaktadırlar. Bazı ebeveynler izleyicilere hitap etmek için sıradan ve samimi olarak kendini sunarak bir çeşit mikro ünlü haline gelmektedir. Mikro ünlüler, ticari ve ticari olmayan markalarla profesyonel bir ilişki kuran *influencer*lardır. *Influencerlar*,¹ geniş kitlelere çocuklarıyla ilgili içerikler

¹ Influencer; başkalarının davranışlarını etkileyen veya değiştiren kişi ya da sosyal medyada bir şirketin ürün ve hizmetlerini tanıtır açıklayarak başkalarını bunları satın almaya teşvik eden

paylaştıklarında, çocukların kendileri de bazen mikro ünlüler haline gelmektedir. Bu çocuklar şöhreti devralmakta ve 'takipçiler, hayran ağlarında bilgileri depoladıkları, yeniden yayınladıkları ve yeniden dolaşıma soktukları için' daha büyük bir mahremiyet eksikliğine maruz kalmaktadırlar. Ayrıca bu ticari yaklaşım çocukları markalaştırarak bir çeşit çocuk işçiliğine de işaret etmektedir. Bazı anneler, annelik deneyimleriyle ilgili blog yazmayı profesyonel bir aktivite haline getirmiştir ve bu paylaşım sürekliliği sıradan anneler ile *influencer* anneler arasındaki sınırları bulanıklaştırmaktadır. Buradaki motivasyon; söz sahibi olmak, başkalarına yardım etmek ve para kazanma amaçlarının bir birleşiminden oluşmaktadır.

Öte yandan *blogger* anneler; politikacıları sorumlu tutmak ve ebeveynlerin tüketiminin yanı sıra kimlikleri, aileleri ve kamusal yaşamlarıyla ilgili diğer kararları etkilemek için blogları giderek daha etkili bir kamusal alan olarak da kullanılmaktadırlar. Bir grup ebeveyn, sosyal medyadaki para kazandıran (yarı) profesyonel faaliyetlerini diğer girişimci işletmelerle birleştirdikleri için *blogger* ya da *influencer* anneler olarak anılmaktadır. *Influencer* annelerden bazıları için ise evden yürüttükleri işler tam olarak çocuklar ve ebeveynlik ile ilgilidir ve bu paylaşım etkinliğinde çocuklar, genellikle piyasaya sürdükleri ürün veya hizmetler için sahnelenen reklam modeli işlevi görmektedir (Jorge vd., 2022: 3-4).

Ebeveynler, özellikle de blog yazarları, çocukları hakkında çevrimiçi fotoğraf ve hikayeler yayınlamaktan keyif almaktadırlar ve bundan yararlanmak söz konusu olduğunda *sharenting*den gelir elde etme olasılığı olduğu da bir gerçektir. Ancak ebeveynler çocukları hakkında giderek daha fazla fotoğraf ve bilgi paylaşmaktadır ve günümüzün “dijital nesli” büyüyünce ve kendileri ebeveyn olunca, bu sayıların artması muhtemeldir. *Sharenting* ve *blogger*lığın ebeveynliğin giderek daha fazla kabul gören bir parçası olduğu ve günümüz çocuklarının çoğunun ileride dijital bir ayak izini devralacakları göz önüne alındığında, burada dikkat edilmesi gereken önemli konular vardır. Akıllı telefon kullanımının ve özellikle de sosyal ağlarda paylaşmak için fotoğraf çekmenin artmasıyla paylaşılan içerikler; birçok görüntü, konum ayrıntıları veya diğer tanımlayıcı bilgileri içeren 'meta veri'lerin çoğalmasa anlamına gelmektedir. iRights gibi girişimler, çocukların ve gençlerin 18 yaşından önce internete koydukları materyalleri

ve bu iş için ödeme alan kişi olarak tanımlanmaktadır (Kaynak: <https://dictionary.cambridge.org>).

"sildirme hakkına" sahip olmaları gerektiğini savunsa da buna ebeveynlerin çocukları hakkında internete koydukları içerikler dahil değildir. İnternette yayınlanan bilgiler, çocuklar büyüdükçe çeşitli sonuçlar doğurabilirken, bazı ebeveynler, çocuklarının kendilerinin nasıl tasvir edildiği konusunda nasıl hissedebilecekleri konusunda daha fazla endişe duymaktadır. Blum-Ross'un (2015) röportaj yaptığı bir *blogger* anne üç yaşındaki çocuğuyla bisküvi pişirmenin zorlukları hakkında komik bir blog yazısı yayınlamaktan nasıl vazgeçtiğini anlatmıştır. Kızı bir gün gönderiyi görürse, annesinin anlatısının kızının mutlu olduğunu umduğu anısı ile aynı olmamasından dolayı incinebileceğinden endişelendiğini ifade etmiştir. Blum-Ross, görüştüğü bazı *blogger*ların çocuğun "kimliğinin nerede bitip kendilerinininkinin başladığını" ve bu nedenle paylaştıkları şeyin kendilerinin mi yoksa çocuklarının mı olduğunu anlamamanın nasıl zor olduğunu anlattıklarını belirtmiştir (Blum-Ross, 2015: 1-3).

Bugünün dijital çağında *blogger* ya da vlogger ebeveynlerin popülaritesi de artmaya devam etmektedir; çünkü zaten kullanıcı tarafından içerik oluşturma ve bu içerikleri tüketmenin halihazırda yaygınlığı mevcutken, çocukları hakkında içerikler oluşturan ebeveynlerin de bu paylaşımları ilgi çekmektedir. Bu içeriklerde ebeveynlik -özellikle de annelik- temsilleri; kamusal alandaki ebeveynlik deneyimlerini kanıtlamak, ebeveynlerin destek ve tavsiye gruplarına erişebilmeleri ve bunlara katkıda bulunabilmelerini sağlamak adına oldukça işlevseldir. Bazı *blogger*lar paylaştıkları içeriklerde çocuklarının yüzlerini bulanıklaştırmakta ve çocuklarının güvenliklerini sağlamak adına farklı isimler kullanmaktadır (Blum-Ross ve Livingstone, 2017: 111). Bu noktada, sosyal medyada annelik temsillerinin de yeni bir boyut kazandığını belirtmek gerekmektedir.

Bazı araştırmalar hem annelerin hem de babaların çocuklarla ilgili içerikleri çevrimiçi olarak paylaştığını öne sürse de annelerin çocukları hakkında içerikleri, özellikle de aile fotoğraflarını babalardan daha sık paylaştığı görülmektedir. Bu, sosyal medya kullanımı ve fotoğraf paylaşımı konusunda kadınların daha yoğun katılımcılar olduğuna dair varsayımları desteklemektedir. Buna ek olarak, aileyle çocuğun gelişiminin paylaşılması, fotoğrafların dağıtılması gibi görevlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarında da halihazırda bir karşılığı bulunmaktadır. Aile fotoğrafçılığı konusunda yapılan çalışmalarda da hem fiziksel ortamda fotoğraf albümlerinin sergilenmesi hem de WhatsApp gibi dijital uygulamalarda da çevrimiçi olarak paylaşılmasında birincil sorumluluğun annelerde olduğunda dair varsayımlar bulunmaktadır. Geleneksel düzeyde

mesale, annelik öznelliğinin hane iletişiminin sürdürülmesine katkısında dikkat çekmektedir. Hatta bazı mobil uygulamalar “iyi annelik” pratiklerini somutlaştırma ve sorumlulukların düzenlenmesi (aşı zamanlayıcıları gibi) adına işlevsel olarak kullanılmaktadır. Böylelikle annelik öznelliğinin çevrimiçi paylaşım ile ilişkisi, anneliğin sosyal medya mecralarındaki yansımaları ve dijital bir annelik temsili tartışması da birçok açıdan araştırılması ve tartışılması gereken bir noktada durmaktadır (Lazard vd., 2019: 2-3).

Kumar ve Schoenebeck’in (2015) yeni annelerin paylaşım pratikleri üzerine yaptıkları çalışmada belirtilen bazı noktalar bu konuda önemli çıkarımlar içermektedir. “İyi annelik” (*good mothering*) kavramı üzerinden ortaya atılan argüman, annelerin çevrimiçi paylaşımlarının en önemli motivasyonunun iyi anneliğin tasdik edilmesi ve anneliğin onaylanması olduğunu öne sürmektedir. Çalışmada annelerin Facebook’u mutlu anları paylaşmak için kullandıkları ortaya çıkmakla beraber bazı önemli detaylar sunulmuştur. Anneler bebeklerinin fotoğraflarını paylaşarak bir nevi sağlıklı ve mutlu bir ailenin karakteristiğini yansıtarak “iyi anne” kimliklerini tasvir etmektedirler. Anneler, sosyal onay almanın (yani, arkadaşlarının ilginç bulacağını düşündükleri bilgileri paylaşmanın), yakınlığı artırmanın (yani, kendileri için önemli olan kişilerle bağlantı kurmanın) ve kişisel bir arşiv oluşturmaların bir yolu olarak bebeklerinin fotoğraflarını paylaştıklarını belirtmektedirler. Ancak annelerin sevimli, eğlenceli ve dönüm noktası niteliğindeki fotoğrafları aileleri ve arkadaşlarıyla paylaşırken olumsuzluk içeren ya da çıplaklık gösteren fotoğrafları paylaşmaktan kaçındıkları dikkat çekmektedir. Anneler, mutlu ve sağlıklı bir aileyi gösteren fotoğraflar paylaşarak “iyi annelik” sergileyebilmektedirler, fakat mahremiyete belli ölçülerde özen göstermeye çalıştıkları da söylenebilir. Bununla birlikte, çocukların mahremiyetini koruma sorumluluğu, ebeveynlerin, fotoğraf paylaşımı esnasında çocuklarının mahremiyetini korumaları ve çocukların kimliklerinin rızaları olmadan çevrimiçi olarak oluşturulması konusunda nasıl hissedecekleri konusu da meselenin oldukça önemli bir boyutudur (Kumar ve Schoenebeck, 2015: 1302,1309).

Annelik kavramı geleneksel anlamıyla hala karşılığını korumaktadır, ancak günümüzde sosyal medyanın da etkisiyle yeni nitelikler kazanmıştır. Böylece aslında annelik pratikleri de sosyal medyada yerini bulmuş, sosyal ağlarda anneliğini paylaşmaya ayıran ebeveynler artmıştır. Özellikle de Instagram gibi paylaşım platformları bu pratikler üzerinden yapılan *sharenting*in alanı olmuştur. Tam da bunun karşılığı olarak “Instagram

annesi (*instamom*)” olarak ifade edilen, çocuklarının gelişimini, annelik deneyimlerini, beğenilerini, gündelik yaşamını düzenli olarak paylaşan anneler ortaya çıkmıştır. Bu profiller gizli değildir ve çocukların yer aldığı çok sayıda fotoğraf ve video ile doludur. Paylaşımlardaki; çocukların banyo yaparken ya da havuz başında, çıplak ya da mayolu fotoğraf ve videoları da ne yazık ki herkesin erişimine açıktır. Ancak bu paylaşımların altındaki motivasyon ne olursa olsun çocuk mahremiyeti ve çocuk hakları perspektifinden bakıldığında oldukça sorunlu görülmektedir (Güngör, 2019: 60-63). Örneğin; Aslan ve Durmuş (2020)’un çalışması; ebeveynlerin *sharenting* konusundaki tutumlarına odaklanmakta ve örneklemi anaokulunda okuyan çocukların anneleri oluşturmaktadır. Annelerin hangi platformları kullandığı, ne sıklıkla paylaşım yaptığı ve paylaşım gerekçeleri anket yoluyla analiz edilmiştir. Sonuçlar; annelerin Facebook, Instagram ve WhatsApp’tan paylaşım yaptığını; yüksek oranda sosyal medyada paylaşım yaptıklarını, bilgi ve fotoğraf paylaşmakta bir sakınca görmediklerini, paylaşımların genellikle özel günler ve tatil anlarıyla ilgili olduğunu ve paylaşım motivasyonlarının da anı biriktirmek ve paylaşımların beğenilmesinden mutlu oldukları gerekçeleri olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda *sharenting* davranışının anneler arasında yaygın olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aslan ve Durmuş, 2020: 148-149). Benzer şekilde, Holiday, Norman ve Densley (2022) tarafından yapılan çalışmada; karşılaştırmalı analiz kullanılarak ebeveynlerin Instagram gönderileri incelenmiştir. Instagram’ın “keşfet” alanından seçilen örneklem kapsamında incelenen hesaplardaki görseller ve paylaşım metinleri üzerinden derinlemesine analizler yapılmıştır. Çalışmada; ebeveynlerin çocuklarını içeren paylaşımlarında kendilerini nasıl sergilediklerini belirlemek amaçlanmış ve sonuç olarak da bu paylaşımların kendi ebeveyn temsillerini yaratmak amacıyla yapıldığına ulaşılmıştır. Bu bağlamda, *sharenting* pratiğinde çocukların ön planda olduğu gönderilerde aslında ebeveynlerin kendi temsillerinin; yani çocuğun aslında bu temsilde geniş çerçevede bakıldığında tamamlayıcı bir nesne olduğu çıkarımı yapılmıştır (Holiday, Norman ve Densley, 2022). Ebeveynlerin dijital benliği, kullanıcıların çevrimiçi benlik temsilinin bir parçası haline geldiğinden, paylaşım, kendi kendini tanıtmanın bir biçimi olabilir. Profesyonel *influencerlar* gibi çevrimiçi kimliği paraya çevrilebilen ebeveynler için çocuklar, markalar için yürütülen tanıtım faaliyetlerinin bir parçası olabilmektedir. Bununla birlikte, kendini sunma, paylaşmanın tek nedeni değildir. Özellikle yeni ebeveynler için bilgi paylaşımı, genellikle ilişkileri pekiştirme ve topluluk oluşturma amacına hizmet etmektedir. Akran desteği de özellikle

yeni ebeveynler tarafından sosyal medya kullanımı için önemli bir motivasyondur. Özellikle Instagram, aile ve arkadaşlar arasında bir topluluk duygusunu sürdürmek amacıyla ve günlük başarıların ve küçük olayların dijital bir günlüğü olarak ebeveynlerin çocuklarının fotoğraflarını paylaşımları için önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Instagram hesaplarındaki paylaşımlar her şeyden önce ebeveynler için bir performans alanıdır. Bu durum özellikle de annelik tasvirlerinde ve bazı ebeveynlik zorluklarında belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla aslında paylaşım çocukluk anlatısından ziyade ebeveynlik anlatısına katkısı daha çok görülen bir pratiktir (Ranzini vd., 2020: 2). Ancak bunların getirdiği riskleri göz ardı etmemek gerekmektedir. Özellikle *blogger*, *vlogger*, *influencer*, fenomen vs. popüler ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili yaptıkları paylaşımları, sahte sosyal medya hesaplarında görmeleri olasıdır. Tıpkı ünlü isimlerin paylaşımlarının ya da kimliklerinin sahte hesaplarda yayınlanması gibi, çoğunlukla ünlü ve takipçi sayısı fazla ebeveynlerin sayfalarında da bu durum söz konusu olabilmektedir. Sosyal medyada bu riskler barınmasına rağmen aslında bir yandan da paylaşım yapmanın ebeveynler açısından olumlu yönleri de bulunmaktadır. Ancak çocuklarını paylaşımlarında reklam amaçlı kullanan bir ebeveyn kitlesi de bulunmaktadır ve bu denetimsiz, ulaşılabilir, erişilebilir, hashtag ve etiketlemelerle gerçekleşen bir pratik olarak kendini göstermektedir (Dursun, 2019: 204-205).

Hays (1996 akt. Hammond, 2019: 18) “yoğun annelik” kavramı ile önceki nesillere kıyasla çağdaş annelere yönelik beklentilerin bir uzantısı olarak algıladığı durumu tanımlamaktadır. Bu noktada yoğun annelikle bağlantılı olarak çağdaş anneleri; çocuklarına çok fazla enerji, zaman ve para harcayan, ebeveynlikle ilgili uzman tavsiyelerine güvenen, ebeveynlik kararlarını, çocuk uzmanları tarafından belirtildiği şekilde, çocuklarının ihtiyaç ve ilgi alanlarına göre veren, çocuklarını değerli ve hoş gören ve bu şekilde duygusal olarak tatmin sağlayan anneler olarak karakterize etmektedir. Ancak Hays’ın bu tanımlamayı yaptığı yıllarda teknoloji bugünün koşullarından farklı bir noktadadır. Akıllı telefon, ticari internet, Facebook gibi sosyal ağlar henüz ortaya çıkmamıştır. Doğal olarak bugüne kadar ebeveynlik kültürünün ve genel olarak ebeveynliğin, dijital çağın yükselişinden etkilenmesi kaçınılmazdır. Medyanın çocukların sosyal medya ve ilgili teknolojileri kullanımına yönelik artan ilgisi göz önüne alındığında, ebeveynlerin, özellikle de yoğun ebeveynlik ideallerine bağlı kalanların, çocuklarının dijital teknolojileri kullanımını dikkatle izleme ve düzenleme baskısı hissetmeleri muhtemeldir. Hammond’ın (2019: 23-24), dijital çağda ebeveynlik konulu çalışmasında;

“1) dijital ortamlar aracılığıyla çocuklarıyla bağlantı kuran ebeveynler, 2) bilgi toplayan, sosyal desteğe erişen ebeveynler ve 3) çocukların dijital etkinliklerini düzenleyen ebeveynler” şeklinde bir ayrıma gidilmiştir (Hammond, 2019: 24- 27):

Dijital ortamların sunduğu çeşitli alanlar ve uygulamaların bağlantı kurmayı kolaylaştıran avantajları bulunmaktadır. Fiziksel olarak çocuğundan ayrı olan ebeveynler çocuklarıyla iletişim kurmak için Skype gibi uygulamalar kullanabilmektedir. İş veya boşanma nedeniyle çocuklarından ayrılan ebeveynler de çocuklarıyla bağlarını sürdürmek için cep telefonları, mesajlaşma ve görüntülü arama gibi yeni medya kanallarını kullanmaktadır.

Dijital ortamlar ebeveynlik üzerine bilgiler ve tavsiyeler almak, bu konuda deneyimini paylaşmak ve sosyal desteğe ulaşmak adına da işlevseldir. Popüler ebeveynlik web siteleri (örneğin, BabyCenter, CafeMom, Parents.Com ve Parenting.com -ABD’den örnekler-) genellikle bilgi, tavsiye ve ebeveynlik ürün kılavuzlarını kullanıcıların birbirleriyle etkileşime girme fırsatıyla birleştirmektedir. Facebook'un ebeveynlere ve ebeveynlik konularına ayrılmış birçok sayfası bulunmaktadır. Ayrıca ebeveynler genellikle YouTube'u hamilelik ve ebeveynlikle ilgili videoları paylaşmak ve ayrıca sağlıkçılardan, çocuk uzmanlarından hamilelik ve ebeveynlik konularına ilişkin bilgilendirici videolara erişmek için kullanmaktadır.

Dijital dünyanın risklerine karşı çocuklarının dijital etkinliklerini düzenleyen ebeveynler ise çocuklarını korumayı amaçlamaktadır. Bu ebeveynler çocuklarının sosyal medya etkinliklerinde karşılaşılabileceği şiddet içerikleri, pornografik içerikler, mahremiyet ihlalleri ya da sosyal izolasyon gibi tehlikelere dair endişe duyarlar ve bunları önlemek adına da çeşitli sınırlama ve denetimlere başvururlar ya da bu etkinliklerde çocuklarına rehberlik ya da eşlik ederler.

Çocukluk ve aile hayatı medyada giderek daha fazla paylaşılmaktadır; bu da çevrimiçi fotoğraf paylaşımının artışıyla büyüyen bir görselleştirme ile sonuçlanmaktadır. Çağdaş çocuğun, “teknolojik süreçler aracılığıyla giderek daha fazla izlenen, analiz edilen ve manipüle edilen” bir dünyada tasarlanıp yetiştirildiği ileri sürülmektedir. Önceden sosyal medyaya katılım çoğu çocuğun belirli bir yaşa gelmesiyle başlarken, bugün birçok çocuk çok daha erken yaşlarda ebeveynlerinin sosyal ağlarının bir sonucu olarak sosyal medyada yer almaktadır. Böylece *sharenting* endişe verici oranda büyümektedir (Donovan, 2020: 40).

Sharenting pratiği gerçekleştiren ebeveynler çocukları hakkında paylaşımlarda bulunmakta ve onlar için dijital kimlikler oluşturmaktadır. Sosyal medyada, ebeveynler tarafından paylaşılan fotoğraf, video ve yorumlarla ocuk için bir arşiv oluşturulabilmektedir. Bu paylaşımlar ya da oluşturulan dijital kimlikleri ebeveynlerin oluşturması, özellikle ergenlik çağına gelen çocuklar için büyük bir sorun olabilmektedir. Kendilerinin de evrimii kimliklerini yaratacakları dikkate alındığında bu paylaşımları kimliklerine müdahale olarak görmeleri muhtemeldir. Öte yandan, yapılan yorumlardan dolayı çocukların öz saygısı da olumsuz etkilenebilir. *Sharenting* eyleminin ocuk istismarı ve mahremiyetin ihlali açısından bir risk taşıması da mümkündür (Maraşlı vd., 2016: 400). Örneğin; Lipu ve Siibak (2019)'ın çalışması; çocukların, ebeveynlerinin Facebook arkadaşlıkları bağlamında bilgi paylaşımı ve mahremiyet konusundaki yansımalarını ve deneyimlerini inceleme amacı taşımaktadır. Araştırma kapsamında; Facebook'ta paylaşım yapan, 9-13 yaş arasında çocuğu olan ve birbirleriyle arkadaş olan anneler ve çocuklarıyla görüşmeler yapılmıştır. Çalışma; annelerin çocukları hakkında ne tür bilgiler paylaştığını ve çocukların bu tür paylaşımları nasıl algılayıp tepki verdiklerini keşfederek hem ergenlik çağındaki gençlerin hem de annelerin paylaşıma ilişkin görüş ve deneyimlerini araştırmayı hedeflemektedir. Bulgular sonucunda; ebeveynlerin sosyal medyada çocuklarıyla ilgili paylaşım yaparken izin istemediği, genellikle çocukların bundan olumsuz etkilendiği, *sharenting* pratiklerinin ebeveyn ve ocuk arasında mahremiyet sıkıntısı yarattığı, çocukların ebeveynlerinin izin istemelerini ve bu konuda düşüncelerine saygı duyulmasını bekledikleri ortaya çıkmıştır (Lipu ve Siibak, 2019).

Sharenting her ne kadar aşırı bir paylaşım etkinliği gibi görülse de ebeveynler adına görece bazı olumlu etkileri de olduğunu belirtmek gerekir. Daha önce de vurgulanan bazı özellikleri toplayacak olursak; birçok kaynakta ifade edildiği gibi evrimii ortam ebeveynlerin çocuklarının başarılarını paylaşmalarına, ebeveynlik tavsiyelerini paylaşmalarına, deneyimlerini paylaşmalarına ve aynı zamanda ebeveynlerin çocuklarıyla vnmelerine, ayrıca çocukları çeşitli derecelerde fiziksel veya zihinsel engelli olan ebeveynlerin işbirliğini destekleyebilecek gruplar oluşturulmasına, ebeveynlerin denediği iyi uygulamaların paylaşılmasına olanak sağlamaktadır. Öte yandan, *sharenting*in çocuklar ve/veya ebeveynler için bir ekonomik kazanç aracı olabildiği de görülmektedir (Kopecky vd., 2020: 1).

Bu noktada iki perspektifi de sunabilmek adına *sharenting* eyleminin getirdiği olumsuzluklara değinmek yerinde olacaktır. *Sharenting* ile ebeveynler çocukları hakkında birçok hassas bilgiyi de ifşa etmekte, gelecekte aşığılama veya siber zorbalık için kullanılabilecek materyalleri paylaşmakta, çocuğı kendi siyasi veya ekonomik çıkarları doğrultusunda bir reklam nesnesi şeklinde kullanabilmektedir. Çocuk, paylaşılan platformları ya da uygulamaları kullanmak istemese de rızası dışında çocuk hakkındaki bilgiler artık sosyal ağların bir parçasıdır. Bu bağlamda, çocuklar için risk yaratacak paylaşım türleri; ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili fotoğraf/videoları aşırı düzeyde paylaşması, çocuklara dünyaya gelmeden önce ya da çok küçük yaşlarda profillerin açılması, çocuğun gelişimini çevrimiçi olarak arşivleme, nefret içerikleriyle uygulanan çocuk istismarı, çocuğun ticari bir nitelikte kullanımıyla gerçekleştirilen çocuk istismarı vb. şeklinde sıralanabilir (Kopecky vd., 2020: 2).

Tüm bu çerçeve ışığında *sharenting* etkinliğinde ebeveynler çocukları hakkında içerik paylaşmayı sevmelerine rağmen, bazen çocukları hakkında başkaları tarafından uygunsuz olarak algılanabilecek veya çok fazla kişisel bilgi ifşa edebilecek içerikleri paylaştıklarını da kabul etmektedirler. Örneğin Brosh (2016) çalışmasında; özellikle Facebook'ta giderek yaygınlaşan, ebeveynlerin çocukları hakkında aktif paylaşım yapmasının yarattığı sorunlara odaklanmaktadır. Çalışma; Facebook gibi sosyal ağlardaki *sharenting* pratikleri üzerinden; ebeveynlerin ne tür paylaşımlar yaptığını ve bunları paylaşma motivasyonlarını araştırmaktadır. Polonyalı Facebook kullanıcıları üzerine yapılan araştırmada; Facebook profillerinin gizlilik ayarları, arkadaş sayısı, toplam fotoğraf sayısı, çocukların paylaşıldığı fotoğraf sayısı, fotoğrafların, gönderilerin ve yorumların analizi yapılmıştır. Bulgular sonucunda; ebeveynlerin isteyerek çocukları hakkında bilgiler ve fotoğraflar paylaştığı, herkese açık biçimde videolar ve doğum tarihi, isim gibi kişisel bilgileri yaygın olarak paylaştığı, *sharenting* davranışının bir izleme-gözetleme şeklinde sosyal bir davranış biçimi halinde gerçekleştiğı ve bunun günümüzün ebeveynliğinin dijital bir pratiğı haline geldiğı ortaya çıkmıştır (Brosh, 2016).

2.3.4 Dijital ebeveynlik

Çocukların çevrimiçi ortamda çok fazla kişisel veri ifşa ederek mahremiyetlerini tehlikeye atabileceklerinden endişe etmelerine rağmen, birçok ebeveynin, çocukları hakkında fotoğraf ve bilgileri paylaştığı bilinmektedir. Genel olarak ebeveynler hem kendileri hem de çocukları için potansiyel risklerden daha ağır basan *sharenting*in sosyal

yararlarını düşünüyor gibi görünmektedir. Sosyal medyada fotoğraf ve video paylaşmak hem çocuklar hem de ebeveynler arasında popülerdir. Ancak ebeveynler çocukları hakkında çevrimiçi bilgi paylaştıklarında, çocuklarının mahremiyeti konusunda risk almaktadırlar. Bu, ebeveynlerin mahremiyetlerini korumak da dahil olmak üzere çocuklarını korumaktan sorumlu olmalarına rağmen gerçekleşmektedir. Bhroin vd. (2022) çalışmasında, dijital becerileri daha yüksek olan ebeveynlerin diğerlerinden daha sık paylaşım yaptığını ortaya koymuştur. Çalışmaya göre bunun bir nedeni; kendi dijital becerilerine güvenen ebeveynlerin gizlilik yönetiminde de iyi olduklarını düşünmeleri ve bu nedenle de *sharenting*in risklerini hafiflettiklerine inanmaları olabilmektedir. Bu aynı zamanda, daha yüksek düzeyde dijital becerilere sahip olan ebeveynlerin, mahremiyetlerini korumak için alabilecekleri önlemlerin daha fazla farkında oldukları anlamına da gelebilmektedir. Ayrıca bu, çocuklarının internet kullanımıyla daha fazla ilgilenen ve etkinleştirici veya kısıtlayıcı stratejiler uygulayan ebeveynlerin, kendi mahremiyetlerini ve çocuklarının çevrimiçi mahremiyetini korumak için stratejiler geliştirme konusunda daha bilinçli olduklarını gösterebilmektedir. Genel olarak, birçok ebeveyn, mahremiyetlerine ve haklarına saygı gösterilmediği takdirde, paylaşmanın çocukları için olumsuz sonuçlar doğurabileceğinin farkındadır. Daha da önemlisi, çocuklar kendileri hakkında çevrimiçi olarak paylaşılan içeriğe, utanç verici buldukları için veya başka bir şekilde itiraz edebilirler. Aynı zamanda çocuklar, ebeveynlerinin kendileri hakkında paylaştığı içeriğin sorunsuz olduğunu düşünebilmekte ve hatta ebeveynlerinden kendileri hakkında çevrimiçi video veya fotoğraf yayınlamasını isteyebilmektedirler. Hem ebeveynler hem de çocuklar, çevrimiçi yayınladıkları veriler üzerinde çok az kontrole sahiptir. Paylaşılan videolar, fotoğraflar ve diğer veriler, üçüncü taraflarca da kopyalanabilir, saklanabilir ve bağlam dışında kullanılabilir. *Sharenting* söz konusu olduğunda, ebeveynler hem kendi adlarına hem de çocukları adına risk almaktadırlar. Bu nedenle, birçok ebeveynin, çocuklarından onlar hakkında içerik paylaşmadan önce izin istememesi sorunludur (Bhroin, 2022: 378-380).

Birçok yönden sosyal medya, bireylere kendi kimliklerini ve çocuklarının kimliklerini istedikleri gibi temsil etme fırsatı sunar. Çocuklar bağımsız düşüncelerini geliştirmeden ve kendi sosyal etkileşimlerine sahip olmadan önce, çocukları için yolu belirleyen tek koruyucu ebeveynlerdir (Choi ve Lewallen, 2018: 13). *Sharenting*, çocuklar ve medya arasındaki ilişkide bir eşitsiz güç dinamiğinin simgesidir ve çocukların mahremiyeti üzerinde derin etkileri bulunmaktadır. Çevrimiçi teknolojilerin gelişimi ve özellikle

sosyal medya ağıları, insanların gündelik pratiklerini, bilgiye erişim ve paylaşım biçimlerini değiştirmenin yanı sıra ebeveynlerin de çocuklarının mahremiyetlerini korumak adına sorumluluklarını ve rollerini kökten dönüşümlere uğratmaktadır. Ancak ortaya çıkan bu dinamiklerde sabit olan bir nokta ebeveynlerin çocukları üzerinde uyguladığı güçtür. Bu güç, artık sadece çocukların çevrimiçi davranışlarının ebeveyn kontrolüne değil, aynı zamanda ebeveynlerin kendi sosyal medya davranışlarıyla çocuklarının mahremiyet haklarına ne ölçüde saygı duyduğu konusunda kontrollerine de uzanmaktadır. Çocukların ve gençlerin dijital teknolojileri kullanma risklerine ilişkin korkular, yetişkinlerin çocuklarının çevrimiçi davranışlarını yönetme ve kontrol etme gücünü elinde bulundurduğu korumacı bir söylem tarafından desteklenen kontrol paradigmasıyla çerçevelenmektedir. Ebeveynler, aileleri ve çocukları ile ilgili dijital anlatıları, aile hayatının kalıcı bir dijital kaydını sağladıkları Facebook, Twitter ve Instagram gibi sosyal medya platformlarında sıklıkla paylaşmaktadırlar. Çocukların verilerinin metalaştırılması, anlatıların paylaşılmasının bir parçası olarak meydana gelen gizlilik ihlallerinin etkilerini artırmaktadır. Ebeveynler, paylaşım uygulamaları aracılığıyla, çocuklarının mahremiyet haklarının kontrolünü elinde tutmaktadır. Bununla birlikte, bu mahremiyeti ne ölçüde ihlal ettiklerini ve çocuklarının verilerinin ne ölçüde metalaştırıldığını ölçmek için dijital okuryazarlık becerisine sahip olmayabilecekleri de göz önünde bulundurulmalıdır (Barnes ve Potter, 2021: 6-7). Bu bağlamda, dijital ebeveynlik konusuna değinmek anlamlı olacaktır.

Bir çocuk için toplumsallaşma sürecinin başladığı ilk yer ailedir, bu nedenle aile içi iletişim çocuğun geleceği için çok önemlidir. Ebeveynlerin çocuklarıyla açık iletişim kurması, çocuğun toplumsallaşma sürecinde kendini yalnız hissetmemesini, gelişiminin olumlu seyretmesi açısından iletişim kurma becerisini geliştirmektedir. Bu şekilde bir iletişimin çocuğa sağlanmaması, onu yalnızlık duygusuna iterek bu boşluğu başka şekillerde doldurma eğilimini artırmaktadır (Çambay, 2015: 245). İnternet ve sosyal medyanın hayatın merkezinde olduğu bugünlerde, çocuklar için hem bu boşluğu doldurma açısından hem de kendi doğasında bir sosyalleşme alanı bulunmaktadır. Yalnızca çocukların değil, ebeveynlerin de boş zaman aktiviteleri internet üzerindeki uygulamalara kaymıştır (Güleç, 2018: 109). Yeni iletişim teknolojileriyle beraber aile içi toplumsallaşma sürecine dijital dünya da katılmıştır. Bu sosyalleşme süreci çocuklara sosyal medya aracılığıyla akranlarıyla etkileşim kurma imkanı sunmakta, aynı zamanda bazı davranış kalıpları ve değerleri kazanmasında da aracı olmaktadır. Ancak bu sürecin

ilerleyişinde ebeveynlerin sorumlulukları da önemlidir. Bu bağlamda “dijital ebeveynlik” konusu devreye girmektedir.

Dijital ebeveynlik; dijital dünyada ebeveynlerin çocuklarına iyi bir rehber olması, bilgi ve donanım sahibi olması anlamına gelmektedir. Bu noktada da ebeveynlerin teknolojik farkındalıkları, dijital araç kullanım becerileri ve bu doğrultuda çocuklarını yönlendirmeleri ve kontrol edebilmeleri gerekmektedir (Yay, 2017: 11). Dijital ebeveynlik bir dizi sorumluluğu da beraberinde getirmektedir (Bostancı, 2019: 126):

Ebeveynler; dijital etkinliklerinde çocuklarına eşlik edebilmeli ve iletişim kurabilmelidir. Öte yandan dijital araçlara da hakim olmalı, çocuklarının dijital araçlara erişimini engellememeli, aksine bunu sağlamalıdır. Dijital dünyanın olanakları ve tehlikeleri hakkında bilgi sahibi olan ebeveynler, çocuklarını korumaya yönelik önlemler alabilir. Dolayısıyla çevrimiçi gizlilik ve güvenlik konusunda bilgi sahibi olmalıdırlar. Kişisel bilgilerin neler olduğu ve korunması gerektiğine dair çocukları bilgilendirmek de ebeveynlerin sorumluluğundadır. Bu doğrultuda, ebeveynlerin dijital haklarının bilincinde olarak çocuklarını yönlendirmeleri ve gerektiğinde hukuki yollara başvurmaları da önemlidir. Çalışmanın temel problemi olan dijital mahremiyet konusunda ebeveynler bilinçli olmalı ve çocuklarına da bu bilinci aşılamalıdır. Çocuklarına gerçek hayattaki etik davranışları çevrimiçi ortamda da uygulamaları gerektiğini anlatmalıdırlar. Son olarak ebeveynler, dijital ayak izi konusunda farkındalık sahibi olmalı ve çocuklarının dijital etkinliklerinin yanı sıra kendi paylaşımlarına, özellikle de *sharenting* pratiklerine dikkat etmelidirler.

Dijital ebeveynlik için gerekli davranışlar ve benzer sorumluluklar göz önünde bulundurulduğunda dijital dünyanın çocuklar için tehditler barındırmasının yanı sıra bu tehlikelerin önünün bizzat ebeveynlerin çevrimiçi pratikleri nedeniyle de açılacağı görülmektedir. Bu bağlamda, mahremiyet ihlallerine karşı birincil sorumluluk ebeveynlerdedir. Çocuklarına kısıtlayıcı değil, arabulucu, bilgilendirici, yer yer denetleyici, birlikte dijital bilinç geliştirmeye yönelik davranışlarının yanı sıra kendi çevrimiçi pratiklerinde çocuklarının mahremiyetini ön plana alan, dijital okur yazarlık becerilerini geliştiren ebeveynler; çocuklarını dijital dünyanın tehlikelerine karşı korumak için de önlemler alabilirler. Dolayısıyla dijital ebeveynlik bugünün dijital çağında bir gereklilik olarak yerini almaktadır.

Son olarak, Türkiye’de *sharenting* konusunda yapılmış bazı çalışmalara değinmek yerinde olacaktır.

2.3.5. Türkiye’de yapılan “sharenting” konulu çalışmalar

Sharenting konusunda Türkiye’de yapılmış çalışmalara bakarak alanın ihtiyacını anlamak mümkün olmaktadır. Bu çalışmalar hem tezin altyapısına katkı sağlamakta hem de eksiklikleri görmek açısından yararlı olmaktadır. Konu özelindeki çalışmalar, yöntemleri ve bulgularına dair bilgiler kısaca şu şekildedir:

Erişir ve Erişir (2018) “Yeni Medya ve Çocuk: Instagram Özelinde “Sharenting” (“Paylaşanabalık”) Örneği” çalışmasında; Instagram’da anne, çocuk, ebeveyn gibi anahtar kelimelerle arama yapılarak bulunan en yüksek takipçili 25 ebeveyn hesabı içerik analizi yöntemiyle incelenerek, paylaşımların çocuk ve ebeveynler için oluşturabileceği potansiyel tehlikeler keşfedilmeye çalışılmıştır. Analiz sonucunda,; ebeveynlerin bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde çocuklarının gizli kalması gereken detaylarını bile paylaştığı, bazı ebeveynlerin eğitim ve gelişim temasıyla yaptığı içeriklerde bile bir çıkar sağlama motivasyonu olduğu, yüksek bir takipçi sayısına ulaşıldığında anonim olmaktan çıktığı, çocukların bulunduğu reklam içerikli paylaşımların da dikkat çektiği ve bu doğrultuda da ebeveynlerin çoğunlukla, çocukların haklarını ve sağlıklı gelişimlerini dikkate almadan paylaşım yaptıkları ortaya çıkmıştır (Erişir ve Erişir, 2018).

Akpınar, Paylan, Etlik, Erus ve Karakoç’un (2020) ““Sharenting” Konusunda Ebeveynlerin Farkındalık Düzeyleri” çalışmasında bir üniversitede çalışan ve 0-13 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlere anket uygulanarak konu hakkındaki farkındalık düzeyi ortaya koyulmaya çalışılmıştır. İstatiksel yapılan veri analizi sonucunda ebeveynlerin yarısından fazlasının çocukları hakkında paylaşımlar yaptığına ulaşılmıştır. Ebeveynlerin çoğunun paylaşım motivasyonu mutluluklarını ispatlamak olarak belirlenmiş, özellikle annelerin sosyal medya hesaplarının gizliliğini koruma konusunda bilinçli davrandığı ve ailelerin çocuklarının mahremiyeti konusunda farkındalığa sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak çocuklarının deniz, havuz kenarındaki fotoğraflarını paylaşmakta sakınca görmedikleri, çocukların isim ve doğum tarihi gibi bilgilerini paylaştıkları, diğer taraftan da başkalarının kendi çocuklarıyla fotoğraf-video paylaşmaktan rahatsız olacakları bulgularına da ulaşılmıştır (Akpınar, Paylan, Etlik, Erus ve Karakoç, 2020).

Günüç (2020) tarafından yapılan çalışmada; Türk ve İngiliz annelerinin *sharenting* uygulamaları arasındaki farklılıklar ve benzerlikler üzerinden annelerin paylaşımları hakkındaki görüşleri araştırılmış, konu psikolojik motivasyonlar çerçevesinde ele alınmıştır. Bu doğrultuda, 12 yaş altında çocukları olan Türk ve İngiliz annelerle yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın sonunda; İngiliz annelerin Türk annelere göre daha fazla paylaşım yaptığı, paylaşımların Facebook, Instagram ve WhatsApp üzerinden yapıldığı ortaya çıkmıştır. Özellikle İngiliz annelerde çocuğun doğumundan itibaren paylaşım yaparak dijital biyografi oluşturma isteği görülmüş, Türk annelerin ise çoğunlukla sonraki aylarda/yıllarda paylaşım yapmaya başladığı belirlenmiştir. Paylaşım nedeni olarak da en çok “uzakta olan aile, akraba, arkadaşlar için” ifadesi, anı biriktirme amacı, çocuğunun gelişimini çevreyle paylaşma isteği, annenin mutluluğunu gösterme ve ebeveyn kimliğini sunma isteği ortaklaşmıştır (Günüç, 2020).

Ayhan ve Öztürk’ün (2021) “Dijital Dünyada Ebeveyn Olmanın Görünürde Normal Bir Yansıması Olarak Paylaşan Ebeveynlik (Sharenting): Geleneksel Bir Derleme” adlı çalışması, *sharenting* kavramını dijital çağda ebeveynlik, paylaşan ebeveynliğin toplumsal ve hukuki açıları ve dijital ebeveynlik bağlamında ele almıştır. Derleme niteliğindeki bu çalışmada, sosyal medyada çocuklarla ilgili yapılan paylaşımların gelişimi, kültürel etkileri ve olası riskleri açıklanmıştır. Literatür taraması yöntemiyle hazırlanan çalışma, *sharenting*in ebeveynler tarafından sıklıkla "normalleşmiş" bir davranış olarak görüldüğünü ancak çocukların mahremiyetine ve dijital kimliklerine yönelik ciddi tehditler oluşturduğunu vurgulamaktadır. Çalışmada ayrıca, dijital dünyada ebeveynlerin karşılaştığı etik ve hukuki sorunlar tartışılmış ve bu konuda farkındalık yaratılması gerektiği önerilmiştir (Ayhan ve Öztürk, 2021).

Yüksel (2021), “Sharenting Bağlamında Sosyal Medyada Çocuk İmajının İnşası” çalışmasında, *sharenting* olgusunun çocukların sosyal medyada nasıl bir imajla temsil edildiği araştırılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanarak hazırlanan çalışma, sosyal medyada ebeveynlerin çocuklarına ait fotoğraf ve videoları paylaşma eğilimlerini ve bu paylaşımların çocukların dijital kimlikleri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Yüksel, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili paylaşımların çoğunlukla pozitif ve idealize edilmiş bir imaj yaratmayı hedeflediğini, ancak bu imajın çocukların gerçek kimliklerini ve mahremiyetlerini zedeleyebileceğini vurgulamaktadır.

Ebeveynlerin, çocuklarının sosyal medya üzerinden oluşan dijital kimliklerini genellikle kontrol etmediği ve bu durumun çocukların gelecekteki dijital haklarını tehdit edebileceği belirtilmiştir. Çalışma, *sharenting*in çocukların çevrimiçi temsilini şekillendiren önemli bir sosyal medya dinamiği olduğuna dikkat çekmektedir (Yüksel, 2021).

Baştemur, Borucu ve Bulut'un (2021) "Ebeveynlerin Çocuklarının Fotoğrafını Sosyal Medyada Paylaşmasının (Sharenting) Psikolojik Sonuçları: Bir Sharenting Olgu İncelemesi" adlı çalışması, *sharenting*in çocuklar üzerindeki etkilerini araştırmayı amaçlamaktadır. Nitel yöntemlerden olgu çalışması tekniği kullanılan araştırmada bir Instagram annesinin sosyal medya hesabı üzerinden paylaştığı fotoğraflar incelenmiştir. Elde edilen bulgulara paylaşımların çocukların özel/gizli bilgilerinin, sansürlenmeden paylaşılan (iç çamaşırı, bornoz vb.) özel kıyafetlerin, duygusal anların ve ürün tanıtımlarının üzerinde yoğunlaştığı ve bu tür paylaşımların çocuğun mahremiyetini zedeleyebileceği ortaya konmuştur. Ayrıca sürekli paylaşım maruz kalan çocukların mahremiyet algısının zayıflayabileceği, özgüven kaybı yaşayabileceği ve sosyal baskıya maruz kalabileceği, dijital ayak izlerinin olumsuz etkilenebileceğine dikkat çekilmiştir. (Baştemur, Borucu ve Bulut, 2021).

Bekdaş'ın (2021) "Sharenting: Sosyal Medyada Ebeveyn ve Çocuk Olmak" başlıklı yüksek lisans tezinde, *sharenting* olgusu ebeveynlik ve çocuk hakları bağlamında kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. *Sharenting*in çocuğa zararlı etkileri ve annelerin *sharenting* motivasyonlarını belirlemeyi amaçlayan çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini çocuklarını sosyal medyada paylaşan ve kendini mikro-ünlü olarak değerlendiren Instagram anneleri oluşturmaktadır. 3398 fotoğraf incelemesi sonucu elde edilen bulgulara; ebeveynlerin büyük çoğunluğunun bu paylaşımları çocuklarının başarılarını göstermek, mutlu anlarını ölümsüzleştirmek ya da sosyal çevrelerinde kabul görmek amacıyla yaptığını ortaya konmuştur. Bununla birlikte, bu tür paylaşımların çocukların mahremiyetini ve dijital kimliklerini tehdit edebileceği, uzun vadeli olumsuz sonuçlara yol açabileceğine işaret edilerek konu bazı alt temalarda incelenmiştir. Çocuğun duygusal ve ekonomik istismarı, çocuğa dünyaya gelmeden kimlik oluşturma, narsistik benlik sunumu, sosyal statü artırma gibi temalar altında detaylıca tartışılan *sharenting* konusu, *sharenting*in ebeveynlik pratiklerini dönüştüren bir olgu olarak toplumsal ve bireysel etkilerini vurgulamak açısından da oldukça önemlidir (Bekdaş, 2021).

Morva ve Ünlü'nün (2021) “Ebeveynlik Blogları ve Çocuğun Çevrimiçi Mahremiyeti Türkiye’deki Ebeveynlik Bloglarının Mahremiyet Yönetimi Üzerine” çalışmasında ise; Türkiye’deki ebeveyn bloglarında çocukların dijital mahremiyetinin nasıl yönetildiği incelenmiştir. Çalışma kapsamında nitel araştırma yöntemi kullanılmış, 15 blog yazarının ebeveyn blogları üzerinden içerik analizi gerçekleştirilmiş ve yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bulgular, ebeveynlerin bloglarda çocuklarına ait kişisel bilgileri ve görselleri paylaşırken mahremiyet yönetimine yeterince dikkat etmediğini; çoğu ebeveynin çocuklarının isimlerini, doğum tarihlerini ve fotoğraflarını açıkça paylaştığını, bu durumun çocukların gelecekteki dijital kimliklerine yönelik riskler oluşturabileceğini göstermiştir. Ayrıca, ebeveynlerin mahremiyet bilinciyle hareket eden bir yaklaşımı benimsemeleri gerektiği ve blog yazarlığında bu konuda etik standartlar geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Morva ve Ünlü, 2021).

Balaban’ın (2022) “Ebeveynlerin Sharenting Davranışlarını Yordayan Demografik, Sosyal Ağ Yapısı ve Instagram Kullanımı ile İlgili Faktörler” çalışmasında, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili sosyal medya paylaşım davranışları ve bunları etkileyen faktörler araştırılmıştır. Çalışmada nicel araştırma yöntemi benimsenmiş ve veri toplamak için çevrimiçi anket kullanılmıştır. Araştırma, Instagram’da aktif olan ebeveynlere odaklanmış ve demografik özellikler, sosyal ağ yapısı ile platform kullanım alışkanlıkları gibi değişkenlerin *sharenting* davranışları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Sonuçlar; ebeveynlerin paylaşım sıklıklarıyla Instagram kullanım sıklığı arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymakla beraber, paylaşımların olumlu imaj oluşturmak konusunda önemli bir araç olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca anne ve babaların paylaşım sıklıklarında bir fark olmadığı, ancak yaş, beğeniler, paylaşılan platform gibi faktörlerin yordayıcı etkisi olduğu vurgulanmaktadır (Balaban, 2022).

Omur ve Uyar’ın (2022) “Sharenting: Türkiye’de Ebeveynlerin Paylaşım Eğilimleri Üzerine Bir Değerlendirme” adlı çalışmasında, Türkiye’de ebeveynlerin sosyal medyada çocuklarına dair içerik paylaşma eğilimleri araştırılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve çocukları 13 yaşından küçük olan 20 ebeveynle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada; ebeveynlerin sosyal medya kullanım sıklığı, paylaşım motivasyonları, gizlilik ayarları ve karşılaştıkları riskler incelenmiştir. Bulgular, ebeveynlerin paylaşım yapma motivasyonlarının genellikle takdir edilme ve kendilerini mutlu hissetme isteğinden kaynaklandığını göstermiştir.

Ebeveynler gizlilik ayarlarının önemine dikkat etmelerine rağmen, çoğunlukla bu ayarları etkin bir şekilde kullanmadıkları belirlenmiştir. Araştırma ayrıca, çocukların dijital mahremiyetinin korunması açısından riskler taşıdığını ve *sharenting* uygulamalarının ebeveynlerin dijital becerileri ile gizlilik konusundaki farkındalıklarıyla doğrudan ilişkili olduğunu vurgulamaktadır (Omur & Uyar, 2022).

Alemdar ve Kahraman'ın (2023) "Annelerin Paylaşan Ebeveynlik (Sharenting) Eylemlerini İnceleyen Ölçek Geliştirme Çalışması" başlıklı çalışmada, *sharenting* davranışlarını ölçmek için bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında 0-18 yaş arasında çocuğu olan annelerin sosyal medyada çocuklarıyla ilgili yaptıkları paylaşımları ve bu davranışlara etki eden faktörleri değerlendiren bir anket hazırlanmış ve farklı demografik gruplardan anneler üzerinde uygulanmıştır. Gerçekleştirilen faktör analizleriyle birlikte bir ölçek oluşturulmuştur. Bu bağlamda çalışma, bir "Sharenting Ölçeği" sunarak, ileriki araştırmalar için bir kaynak sağlamaktadır (Alemdar ve Kahraman, 2023).

Literatürdeki çalışmalara bakıldığında da *sharenting* olgusunun, psikoloji, sosyoloji, teknoloji ve hukuk gibi alanlarda derin etkiler yaratabilecek yeni bir inceleme alanı olduğu görülmektedir.

3 YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Yöntemi

Karma metotla yürütülen bu çalışma kapsamında öncelikle; dijital toplum tartışmaları, dijital sosyoloji ve dijital habitus, mahremiyet ve dijital çağda mahremiyetin dönüşümü, dijital dünyada çocuk ve aile ilişkilerinin dönüşümü, ebeveynlik ve dijital ebeveynlik, *sharenting* ve *sharenting* pratikleri konularında literatür taraması yapılmıştır. Çalışmanın saha aşamasında ise niceliksel verilere ulaşmak adına İzmir il sınırları içerisinde toplamda 8 okulda 320 ortaokul öğrencisiyle yüz yüze anketler ve ayrıca 300 veliyle de online anket gerçekleştirilmiştir. Eş zamanlı olarak, nitel verilere ulaşmak için gönüllü 20 öğrenci ve 20 ebeveynle yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler hem ailelerin dijital ortamda çocukları hakkında gönderi paylaşım motivasyonları ve pratiklerini hem de çocukların ailelerinin *sharenting* pratikleri konusundaki görüş, tutum ve davranışlarını karşılıklı olarak değerlendirmek açısından önemli veriler sağlamıştır.

Araştırmada karma yöntemin seçilmesinin nedeni nitel verileri nicel verilerle desteklemek ve zenginleştirmektir. Karma yöntem; nicel ve nitel yöntemin ikisinin de güçlü yönlerinden yararlanılan, iki metodun birlikte kullanımıyla nicel ve nitel verinin birbiri ile desteklendiği ve çalışmayı zenginleştiren bir araştırma yöntemidir. Bu bağlamda; bulguların hem nitel hem nicel olarak yorumlanması ve doğrulanmasını sağlayarak geçerlilik ve güvenilirliği güçlendirmesi; konuyu katılımcıların gözünden anlamlandırma ve derinlikli analizlerin yanında istatistikî verilerle de desteklenmesi, hem de daha genellenebilir ve güvenilir sonuçlar elde edebilmek açısından avantajlı olacaktır (Anderson, 2016: 233- 236). Bu noktada nicel, nitel ve karma yönteme değinmek yerinde olacaktır.

Nicel araştırma yöntemi; önceden belirlenen hipotezleri sınamak amacıyla geniş sayısal veriler toplanması ve bu verilerle olgular arasındaki nedensellik ilişkilerini ortaya koymaya dayalı, istatistiksel çözümlemeler sunan ve genellemelere ulaşmayı amaçlayan araştırma yöntemidir. Nicel araştırmalar, nitel araştırmaların aksine, toplumsal olguların doğa bilimsel yöntemlerle açıklanması gerektiğini savunan pozitivist sosyal bilim anlayışını temel almaktadır. Bu bağlamda nicel araştırma yöntemi; geniş örneklemelerden sayısal olarak incelenebilecek veriler toplanarak, istatistiksel analizler aracılığıyla olgu ve olaylar arasında nedensellik ilişkisi kurulması ve böylece hipotezi test etme amacı taşıyan, bulguları da evrene genelleleyen araştırma yöntemidir. Bulguların evrene

genellenebilmesi, yapıların ve desenlerin incelenmesi, tekrarlanabilir nitelikte olması, standartlaştırılmış ölçüm araçlarının nesnelliği mümkün kılması, değişkenleri kontrol etme imkânı sağlaması, test edilebilir ve geçerliliğinin güçlü olması ve veri toplama ve analizin kısa sürmesi nicel araştırmanın güçlü yönleri olarak sıralanabilir. Zayıf yönleriye; insan davranışını bağlamdan soyutlaması, olguların anlamından kopararak sadece sayılara indirgenmesi, teori ve hipotezde değinilmeyen etkileri görememesi, bireylerin etkileşiminin etkisini fark edememesi, sayısal verilerin eksik ya da yanlış yorumlara açık olması ve tam anlamıyla mümkün olmamasına rağmen nesnelliği araştırmanın şartı olarak görmesi şeklinde açıklanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 25-30; Neuman, 2014: 232).

Nicel araştırmalarda pozitivist anlayış doğrultusunda toplumsal olgular bireylerden ve bağlamdan bağımsız kabul edilmektedir. Bu nedenle birey dışı varlığı olan toplumsal olgular da gözlemlenebilir, ölçülebilir, değişkenlere indirgenip kontrol altına alınarak nedensellik ilişkileri çözümlenebilir. Bu bağımsızlık durumu toplumsal olguların değişmezlik varsayımını içermekte ve dolayısıyla fiziksel dünyadaki gibi toplumsal dünyanın da neden sonuç ilişkisine dayanan evrensel yasaları bulunduğu varsayılmaktadır. Bu bağlamda nicel araştırmaların amacı bu evrensel yasaları bulmak ve gelecek hakkında tahminde bulunmaktır. Nicel araştırmalarda elde edilen bulguların diğer araştırmalarda da aynı sonucu vermesi beklenir; yani geçerliliği ve güvenilirliği kabul edilmiş standartlaştırılmış ölçüm araçlarıyla ayrı ölçümlerde benzer sonuçlar vermesi güvenilirliği belirlemektedir. Ayrıca araştırmacının da duruşu nesneldir; etkileşim, empati söz konusu değildir, dışarıdan bir gözlem yapılmaktadır. Dolayısıyla araştırma sürecinin; araştırma konusunun, probleminin ve hipotezlerin belirlenmesi, veri toplama teknikleri ve örneklemin seçilmesi, verilerin toplanması ve istatistiksel olarak çözümlenmesi, bulguların yorumlanması ve raporlanması aşamalarından oluştuğunu söylemek mümkündür. Sonuç olarak amaç, hipotezleri sınavarak genel geçer kanunlara ulaşmaktır (Neumann, 2014: 20; İslamoğlu ve Alınacak, 2014: 210; Creswell, 2014: 7-10).

Nitel araştırma yöntemi ise genellikle sosyoloji, psikoloji, eğitim bilimleri gibi insan ve toplum incelemeleri yapan sosyal bilimlerdeki araştırmalarda kullanılmaktadır. Toplumsal olguların doğa bilimlerindeki aksine kendine has bir yöntemle incelenmesi gerektiğine işaret eden yorumlayıcı yaklaşımı temel almaktadır. Olguları bağlamsal ve deneyimleyenlerin bakış açısıyla anlamlandırmaya çalışan nitel araştırmalar, nedensellik

ilişkilerinden çok nasıl olduğunu anlamaya çalışan derinlikli bir bakış sunmaktadır. Temel amaç olguya ilişkin anlayışı derinleştirmek ve aktörlerin olguları nasıl deneyimlediğini anlamaktır. Nitel araştırma yöntemi; genellikle nicel yöntemlerden daha kolay uygulanabilmesi, aktörlerin davranış ve motivasyonlarının anlaşılabilmesi ve açık uçlu sorularla daha zengin veri elde edilebilmesi açılarından tercih edilmektedir. Dolayısıyla nitel araştırmaların; olguları bağlamsal olarak inceleyen, öznelinin bakış açısından sunmaya çalışan, mülakat, gözlem, vaka incelemesi gibi tekniklerle derin sonuçlara ulaşılmanın amaçlandığı araştırma yöntemi olduğu söylenebilir. Bu yöntemle; örneklemen deneyimleri bağlamsal ve bütüncül açıklanabilmekte, zengin veriler elde edilebilmekte, derinlemesine bilgi edinilebilmekte ve yüzeysel olarak görülemeyen dinamikler de keşfedilebilmektedir. Nitel araştırmaların güçlü yönleri; anlama ve bağlama yönelik zengin ve detaylı veriler sunması, karmaşık süreçlerin metne aktarılabilmesi ve ilk anda görülemeyen etkilerin fark edilebilmesini sağlaması olarak sıralanabilir. Fazla öznel ve göreceli olması, toplumsal yapıların etkisini görememesi, veri toplama ve analiz süreçlerinin çok uzun sürmesi ve genellemeye uygun olmaması da zayıf yönleridir.

Nitel araştırmalar dayandığı yorumlayıcı/yapılandırmacı yaklaşım gereği; toplumsal olguların evrensel olarak geçerli sabit olgular olmadığını, insan etkileşimleriyle ortaya çıktığını, görünenin ardında bireylerin inşa ettiği anlamlar olduğunu ve bu nedenle karmaşık ve genellenemez olduklarını varsaymaktadır. Dolayısıyla sabit bir nedensellik ilişkisi aranmamaktadır; yerine bireylerin neyi, neden, nasıl düşündüğü onların bakış açısından yansıtılır. Bu nedenle nitel araştırmalarda anlam oldukça önemlidir; toplumsal olguların derinlemesine betimlenmesi ve bağlamsal olarak yorumlanması söz konusudur. Sonuç kadar süreç de önemli olduğundan araştırma süreci üzerine önceden bir hipotez belirlenmez ve ayrıntılı bir plan yapılmaz; araştırma süreci verilere göre değiştirilebilecek bir esneklikle tasarlanmaktadır. Genelleme amacı olmadığı için de nicel araştırmalardan daha küçük örneklem gruplarıyla çalışılır; dolayısıyla aslında çeşitlilik ve farklılıkları ortaya koyma amacıyla yalnızca genellenebilir gruplar değil, genel eğilim dışındaki gruplar da incelenmektedir. Ayrıca toplumsal olguların bağlamsal anlaşılabilmesi varsayımıyla, kendi doğal ortamında, müdahale edilmeden ve kontrol altında tutulmaya çalışılmadan incelenmektedir. Nitel araştırmalarda güvenirlik konusu da nicel araştırmalardan farklıdır. Toplumsal olguların değişkenliği nedeniyle, benzer araştırmalardan tekrarlayan bulgular edinilmesi de beklenmez; bu nedenle standart ölçüm

araçlarına da ihtiyaç duyulmamaktadır. Güvenirlik konusu nicel araştırmalardaki kadar önemli olmamakla beraber nitel araştırmaların da güven duyulabilirlik (trustworthiness) ilkelerini karşılaması beklenmektedir. Yapılandırılmamış gözlem, derinlemesine görüşme, odak grup görüşmesi vb. veri toplama tekniklerinin kullanıldığı nitel araştırmalarda veriler araştırmacı ve katılımcı arasındaki etkileşimle ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, nicel araştırmalara göre daha kişisel deneyimler üzerinden ilerler ve genellikle açık uçlu sorular tercih edilir, standart bir ölçüm aracı kullanılmaz. Nitel araştırmalarda zengin ve detaylı bir bulgu aktarımı söz konusudur; bulgular aktarılırken, elde edilen veriler detaylıca betimlenmekte ve yorumlanarak sunulmaktadır (Creswell, 2014: 7-10).

Görüldüğü gibi nitel ve nicel araştırmaların özellikleri birbirinden oldukça farklıdır, ancak her ikisinin de güçlü ve zayıf yönlerinin bulunduğu da dikkat edilmelidir. Bu bağlamda; bu yöntemlerin ikisini de kaynaştırarak kullanmak, her iki yöntemin de güçlü yönlerini işlevsel olarak kullanabilmeyi sağlamaktadır. Dolayısıyla her iki yöntemin de birbirinden farklılığına rağmen araştırmayı desteklemek ve zenginleştirmek adına birlikte kullanılması yaygın görülmektedir. Karma yöntemde, her iki tekniğin de avantajları kullanılmakta; araştırmada ulaşılmak istenen pek çok soru, karma yöntemle kapsamlı olarak cevaplandırılabilen, böylece daha bütüncül bir sonuç ve açıklama sunulabilmektedir (Baki ve Gökçek, 2012: 3).

Karma yöntem; araştırmacının nicel ve nitel araştırma tekniklerini, yöntemlerini, yaklaşımlarını, kavramlarını veya dilini tek bir çalışmada kaynaştırdığı veya birleştirdiği araştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır. Bu yöntem, araştırmacıların seçimlerini kısıtlamak yerine araştırma sorularını yanıtlarken çoklu yaklaşımların kullanımını sunmaktadır. Çoğulcu ve tamamlayıcı olan bu yöntem, araştırmacıların yöntem seçimine ve araştırmayı yürütme aşamalarına eklektik bir yaklaşım benimsemelerini önermektedir. Araştırmayı etkili bir şekilde birleştirmek için araştırmacıların öncelikle nicel ve nitel araştırmanın özelliklerini dikkate almaları gerekmektedir. Dolayısıyla, nicel ve nitel araştırmanın güçlü ve zayıf yönlerini anlamak, araştırmacıyı karma araştırmanın temelinde olan çoğulcu ve birleştirici yaklaşıma götürmektedir. Burada araştırmacı tek bir yöntem veya yaklaşımla sınırlı olmadığı için daha geniş ve daha eksiksiz bir biçimde araştırma sorularını yanıtlayabilmektedir. Böylelikle; bulgular farklı yaklaşımlarla desteklenebilmekte ve sonucun güvenilirliği daha güçlü bir biçimde sağlanabilmektedir.

Karma yöntem, nicel ve nitel araştırmanın birleştirilmesinin yanı sıra her iki yaklaşımın da sınırlılıklarını azaltma konusunda güçlüdür. Yalnızca birden çok nicel veya nitel verinin toplanmasını değil hem nicel hem de nitel verilerin toplanması, analizi ve entegrasyonunu içermektedir. Böylece, araştırmaya yönelik farklı yaklaşımlar, araştırma probleminin anlaşılmasına nicel veya nitel bir veri toplama tekniğinin tek başına yapabileceğinden daha fazla katkıda bulunabilmektedir (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004: 17-19; Creswell, 2015: 3,5).

Pragmatist bir perspektifin benimsendiği karma yöntemde; durumlar, eylemler ve sonuçlar ortaya koyulmaya ve öne çıkarılmaya çalışılmaktadır. Yöntemlerden ziyade araştırmanın problemine odaklanılmakta ve problemin anlaşılmasını sağlayacak tüm yaklaşımlara başvurulabilmektedir. Pragmatizm, çelişkili fikirlerin arandığı ve özgürce hareket edilebilen diyalektik bir duruş olarak kabul edilmektedir. Araştırmacılar, nicel veya nitel yöntemlerden birini seçmek yerine kasıtlı olarak birden çok paradigma seti kullanırlar ve nelerin işe yaradığıyla ilgilenirler. Pragmatik yaklaşımda araştırmacılar, araştırma sorusunu cevaplamanın kullanılan yöntemden veya yöntemi şekillendiren paradigmadan daha önemli olduğunu düşünmektedirler. Tekniklerin üstünlüğü duygusundan ziyade eldeki soruya göre seçim yaparak geniş bir teknikler dizisi kullanmayı tercih ederler. Bu noktada, nitel veriler, nicel ölçümler ve araçlar geliştirmeye yardımcı olmak için bir temel olarak kullanılabilir; nicel veriler nitel bir çalışmayı detaylandırmak için kullanılabilir; nicel bulguları açıklamaya yardımcı olmak için nitel yöntemler kullanılabilir; nitel ve nicel yöntemler, çalışma sonuçlarına ulaşmak için eşit ve paralel olarak kullanılabilir (Pole, 2007: 3). Bu bağlamda, pragmatizm her iki yöntemden özgürce yararlanılan karma yöntemli araştırmalarda karşılığını bulmaktadır. Araştırmacılar istediği yöntemi seçebilmektedir, önemli olan araştırmanın amacına en iyi şekilde hizmet etmektir. Gerçekliğin zihinde ya da zihinden bağımsız olduğuna, ikiliklere dayanmaz. Böylece karma yöntem kullanan araştırmacılara göre pragmatizm, farklı yöntemlerin, veri toplama ve analiz biçimlerinin, farklı görüşlerin ve varsayımların açık olduğu bir perspektifi temsil etmektedir. Sonuç olarak, karma yöntemde hem açık hem de kapalı uçlu sorulara hem önceden belirlenmiş hem de araştırma esnasında ortaya çıkan yaklaşımlara yer verilmektedir. Bunun için de hem nicel hem nitel veriler toplanır ve analiz edilir, veriler birleştirilir, bütünleştirilir (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2014: 11, 18). Tüm bu bilgiler ışığında bu çalışmada nicel ve nitel veri toplamak için anket ve yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Nitel ve nicel ölçümler yapılabilen anket, örneklemden yazılı veya sözlü veri toplamak amacıyla kullanılmaktadır. Edinilmesi amaçlanan bilgiler içeriğine göre nicel ve nitel veriler olabilmektedir. Yüz yüze, internet ortamında, telefonla ya da yazılı olarak yapılabilir. Anket ile birincil kaynaktan veri elde edilebilmektedir, böylelikle katılımcı ve araştırmacı arasında bir iletişim gerçekleşmektedir (Arıkan, 2018: 98). Öte yandan, görüşme de bireylerden veri toplama amacı taşımaktadır, ancak buradaki etkileşim daha fazladır. Katılımcılar duygu ve düşüncelerini kendi ifadeleriyle anlatmakta ve böylelikle bireylerin davranışları, tutumları, deneyimleri, algıları, tepkileri gibi yüzeysel olmayan derinlikli bilgiler edinilebilmektedir. Yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ya da odak grup görüşmesi şeklinde gerçekleştirilebilmektedir. Burada araştırmacının rolü oldukça önemlidir, görüşme yapılan kişinin rahatça bilgi vermesine imkân tanınması, derinlikli bilgilere ulaşabilmesi açısından kritiktir (Karataş, 2015: 7). Bu bağlamda, bu çalışmada iki yöntemin ve veri toplama ve analiz tekniklerinin kullanılması konuyu derinleştirmek adına anlamlı olacaktır.

Sharenting özelinde Türkiye’de yapılan çalışmalara bakıldığında; ebeveynlerin farkındalık düzeylerini ölçmeye yönelik anket, görüşmeler ya da içerik analizi gibi tek bir veri toplama tekniği üzerinden yapılan sınırlı sayıda çalışmanın mevcut olduğu görülmektedir. Bunların yanı sıra, konuyu çocuk hakları bağlamında ele alan hukuki boyutta ya da ebeveyn psikolojisine odaklanan çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin; Dursun (2019)’un “*Ebeveynlerin çocuklarını sosyal medyada teşhiri: Çocuk hakları bağlamında bir değerlendirme*” adlı çalışması, *sharenting* kavramını tartışmak ve konuyu hukuki boyutta çocuğun mahremiyet hakkı üzerinden irdelemek amacıyla; Çimke, Gürkan ve Polat (2018) tarafından yapılan “*Sosyal Medyada Çocuk Hakkı İhlali: Sharenting*” adlı çalışma ise; *sharenting* uygulamalarıyla ilgili çocuk merkezli, halk sağlığı esasına dayanan öneriler sunmak, çocuk haklarını koruma ve konuyla ilgili yasal çözümleri ortaya koymak ve ebeveynlerin sosyal medya kullanımında dikkat etmeleri gereken noktaları açıklamak amacıyla yapılmıştır. Benzer diğer araştırmaların da sağlık bilimleri, çocukluk çalışmaları, medya, psikoloji ve hukuk alanlarında yapıldığı görülmektedir. Konunun sosyoloji alanında çalışılması açısından eksiklikler bulunmaktadır. Literatürdeki çalışmalar konuyu çoğunlukla tek yöntem ve tek boyutlu ve ebeveyn odaklı ele alınmıştır. Örneğin; Akpınar, Paylan, Etlik, Erus ve Karakoç’un (2020) ““*Sharenting*” Konusunda Ebeveynlerin Farkındalık Düzeyleri” çalışmasında bir üniversitede çalışan ve 0-13 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlere anket uygulanarak

konu hakkında istatistiksel olarak bir farkındalık düzeyi ortaya koyulmuş; ebeveynlerin yarısından fazlasının çocukları hakkında paylaşımlar yaptığına ulaşılmıştır. Günüç'ün (2020) “*Sharenting eyleminin psikolojik açıdan değerlendirilmesi: Türk ve İngiliz annelerinin karşılaştırılması*” çalışmasında ise yine ebeveynlerle yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşmeler yapılmış ve paylaşımlar konusunda psikolojik motivasyonlar ekseninde sonuçlara ulaşılmıştır. Bu şekilde benzer çalışmaların ortaya koyduğu katkılar, *sharenting* konusunda daha geniş çalışmaların yapılmasına alan açmaktadır. Konu üzerine derinleştikçe; mahremiyet ve *sharenting* pratiklerinin farklı yönlerini de ortaya koyabilmek, veri türlerini de çeşitlendirerek aralarındaki ilişkileri keşfetmek yeni çalışmalar için de zengin bir veri seti sunacaktır. Bu nedenle bu çalışmada; *sharenting* konusunda davranış eğilimleri ve mahremiyet farkındalık düzeyleri nicel olarak belirlenirken, altında yatan diğer nedenler araştırmacı ile katılımcılar arasındaki iletişimde ortaya çıkabilecek farklı eğilimler ve motivasyonlar ya da farkındalığın farklı düzeyleri nitel çalışmayla irdelenerek keşfedilebilmiştir.

Öte yandan, çocukların *sharenting* pratikleri hakkında ne düşündüğü, nasıl bir algı ve tutuma sahip olduğu konusunda literatür oldukça kısıtlıdır. Çocukların algısı da yalnızca tek bir yöntemle keşfedilmesi yetersiz kalacak düzeyde derin bir konudur. Bu çalışmada karma yöntemin uygulanması, *sharenting*in ebeveyn ve çocuk ilişkilerini etkileme düzeylerini belirlemenin yanı sıra çocukların bakış açılarına yer vermek ve bu hassas örneklem grubundan edinilecek bilgilerin zenginliğini ve güvenilirliğini sağlamak konusunda avantaj sağlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmada, çocukların ve ebeveynlerin; dijital mahremiyet, *sharenting* ve dijital ebeveynlik konularındaki farkındalıklarına dair temel eğilimler anketlerle belirlenirken, görüşmeler yaparak konuyu derinleştirmek ve *sharenting*in çok boyutlu yapısını ortaya koymak amaçlanmıştır.

3.2 Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada kullanılan araştırma deseni, karma yöntemin tasarımlarından Yakınsayan Paralel Karma Yöntem desenidir. Yakınsayan Paralel desen kullanılan araştırmalarda nicel ve nitel verilerin farklı bilgiler sunduğu ve iki veri türünün de birbirini tamamladığı değerlendirilmeler yapılmaktadır. (Creswell, 2016 :219). Bu desende; nicel ve nitel veriler eş zamanlı toplanarak analiz edilmektedir. Her iki yöntemin de eşit düzeyle önemli olduğu bu desende veri analizleri ayrı ayrı yapılır ve yorumlanır. Son aşamada ise nitel ve nicel bulgular karşılaştırılarak anlamlı bir bütün oluşturulmaya çalışılır. Bu bağlamda;

çalışmada da anketlerle görüşmeler eş zamanlı yapılmış, analizler ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Bulgular, cinsiyet ve sosyoekonomik tabakalaşma gibi açılardan da ele alınmış ve sonuç bölümünde nicel ve nitel bulgular birbirini tamamlayan şekilde değerlendirilmiştir.

3.3 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2023-2024 eğitim öğretim yılı bahar döneminde İzmir il sınırları içerisindeki farklı sosyoekonomik düzeylere sahip mahallelerdeki ortaokullara kayıtlı; 5., 6., 7. ve 8. sınıfa giden öğrenciler ve velileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise belirlenen okullardaki anket gerçekleştirilen 320 öğrenci ve 300 veliden ve görüşme gerçekleştirilen 20 öğrenci ve 20 veliden oluşmaktadır.

Çalışmanın anket uygulanan katılımcıları İzmir il sınırlarında belirlenen okullardan 176 kız, 144 erkek öğrenci ve 220 kadın 80 erkek ebeveyndir. Bu doğrultuda toplamda 320 ortaokul öğrencisi ve 300 veli amaçsal rastgele örneklem şeklinde seçilmiştir.

Çalışmanın yarı yapılandırılmış görüşme kısmında ise; 10 kız, 10 erkek olmak üzere 20 öğrenci ve 15 kadın, 5 erkek olmak üzere 20 ebeveyn ile toplamda 40 katılımcıyla görüşme yapılmıştır. Çocukların ortaokul çağındaki yaş aralığında seçilmesi tercih edilmiştir. Çünkü 13-14 yaşından büyük bir çocuk, çevrimiçi dünya hakkında belirli bir bilinç düzeyi geliştirmeye başlamaktadır; bu nedenle, bu durum ebeveynler ve çocuklar arasındaki *sharenting* üzerine iletişimi farklılaştırmaktadır (Ouvrein & Verswijvel, 2019).

Sosyal medya, çalışma alanı olarak her yeni gün yeni perspektifler sunan gelişmelerin yaşandığı bir alandır. Temelde paylaşım odaklı ilerleyen bu alanda özellikle de ebeveynliğe dair sorular sormak, çocuklarla iletişim kurmak ve bunu kimsenin özel alanını ihlal etmeden ilerletmek oldukça önemli bir noktadır. Dolayısıyla, çalışmanın örneklemini oluşturan ebeveynlerin gönüllü katılımı ve çocuklarıyla kurulacak iletişimde onların rehberliği ve onayı dikkate alınarak araştırmanın yürütüldüğünü belirtmek gerekmektedir. Çalışmanın nicel boyutunda okulların iş birliği ve desteğini almak, idareciler ve rehber öğretmenlerin yönlendirmeleri ve danışmanlıklarıyla aileler ve çocuklarla anketler gerçekleştirmek, çalışmanın etik standartlar çerçevesinde yürütülmesi açısından oldukça destekleyici olmuştur. Yapılan anketlerde hiçbir özel bilginin paylaşılmayacağı, zaten mahremiyetin ön planda olduğu bu çalışmada katılımcıların

mahremiyetinin korunacağı temin edilmiştir. Sorular dikkatle seçilerek, hassasiyet yaratabilecek sınırlar konusunda dikkatli ifadeler kullanılmıştır. Çalışmanın araştırma sorularından sapmadan, her soru araştırma sorularıyla amaçlanana ulaşma açısından dikkatle değerlendirilerek, özenle hazırlanmıştır. Çalışmanın anket kısmında ebeveynlere ve çocuklara farklı anketler hazırlanmıştır. Çocuklara yüz yüze anket uygulanırken, ebeveynler Google Forms aracılığıyla iletilen online anketlere katılım göstermiştir. Çocuklara anketler uygulanmasıyla eş zamanlı olarak hemen ardından kendileri ve gönüllü ebeveynleriyle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 10-14 yaş aralığındaki (ortaokul çağındaki) çocuklarla gerçekleştirilen görüşmelerde ayrı bir hassasiyetle çalışma yürütülmüştür.

Sosyal medya ortamı ebeveynler için bilgi alışverişi, mutluluk paylaşımı gibi daha bir dizi fırsat sunarken, *sharenting* deneyimin odağında yer alan çocuklarla ilgili çok daha özenli hareket edilmesi gerekmektedir. Sosyal bilimlerde oldukça hassas bir grup olan çocuklarla çalışmak, çocuk hakları odaklı bir perspektifi elzem kılmaktadır. Herhangi bir psikolojik hasar yaratmamak ve herhangi bir hak ihlalinde bulunmamak adına çalışmanın her aşamasında bu perspektifi sürdürmek çok önemlidir. Dolayısıyla çalışmanın asıl en önemli kısmını oluşturacak çocuklarla görüşmelerde, alanında uzman kişilere de danışılarak, azami ölçüde dikkatli hareket edilmiştir. Bu doğrultuda, ebeveynlerin demografik özelliklerinin yanı sıra dijital farkındalıklarının da belirleyici sonuçlar yaratabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, ebeveynlerin dijital okuryazarlık becerileriyle *sharenting* pratikleri arasında da ilişki olduğu öngörülmüştür. Böylelikle ebeveyn pratiklerinin yanında çocukların da bireysel pratikleri ve hatta dijital becerileri doğrultusundaki tutum ve davranışları çeşitli dinamikler çerçevesinde değerlendirilebilmiştir.

3.4 Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma kapsamında öncelikle Anadolu Üniversitesi Araştırma ve Yayın Kurulu'ndan 28.03.2023 tarihinde 495269 numaralı Etik Kurul İzni alınmıştır. Çalışmanın İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ortaokullarda gerçekleştirilmesi için de MEB'den 27.09.2023 tarihli E-12018877-604.01.02-85350724 sayılı araştırma izni alınmıştır. Böylece etik ve yasal yükümlülükler yerine getirilmiştir. Ayrıca veri toplama aşamasında anketler ve görüşmelerde katılımcılara kimlik bilgilerinin hiçbir şekilde paylaşılmayacağı yönünde gerekli bilgilendirmeler yapılmış, gönüllü katılım formları ve veli onam formları

sunulmuştur. Veri toplama aşaması tamamen gönüllülük esasına dayalı gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın nicel veri toplama bölümünde çocuklara ve ebeveynlere özel anketler hazırlanmıştır. Araştırmanın nitel aşamasında ise ebeveynler ve çocuklarla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Burada, ebeveynlerin çocuklarını içeren paylaşım türleri ve *sharenting* motivasyonları, paylaşım pratiklerinin ebeveynlik ve ebeveynlik sunumuyla ilişkisi, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili mahremiyet kaygıları ve sosyal medyadaki mahremiyet algıları, ebeveynlerin dijital okuryazarlık becerileri ve dijital ebeveynliğe dair farkındalıkları üzerine ebeveynlere sorular sorulmuştur. Çocuklara ise, kendi mahremiyet algıları, dijital becerileriyle dijital mahremiyet farkındalığı ilişkisi, ebeveynleriyle *sharenting* pratikleri konusundaki iletişimleri, ebeveynlerinin onlar hakkındaki paylaşımlarını nasıl algıladıkları ve nasıl bir tutum sergiledikleri, bu şekilde karşılaşılabilecekleri tehlikeler konusundaki bilgileri, deneyimleri gibi bilgiler edinmek amacıyla bu doğrultuda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Böylece *sharenting* meselesinin iki tarafında bulunan ebeveyn ve çocukların hem kendileri hem de ilişkileri bakımından duygu, düşünce ve tutumlarına dair bakış açılarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Burada her iki tarafın da söz sahibi olması, çalışmanın sonuçları açısından oldukça önemlidir.

Araştırmanın nicel bölümünde 320 öğrenciye yüz yüze anket uygulanmış; 300 ebeveyne ise Google Forms üzerinden online anket gerçekleştirilmiştir. Anketlerin analizinde IBM SPSS Statistics 27 programı kullanılmıştır. Frekans analizlerinin yanı sıra veriler arasındaki ilişkileri belirlemek için Ki-kare testleri uygulanmıştır.

Araştırmanın nitel bölümünde ise yapılan görüşmeler araştırmacı tarafından belirlenen başlıklar üzerinden kategorisel olarak değerlendirilmiştir. Görüşme yapılan katılımcılarda, etik sorumluluklar göz önünde bulundurularak ebeveynler E1, E2, ...E20; öğrenciler Ö1, Ö2, ...Ö20 şeklinde kodlanmıştır. Ayrıca yaş ve cinsiyet bilgilerini belirtmek adına parantez içinde; kadın katılımcılara K, erkek katılımcılara E şeklinde kodlama yapılmıştır (Örnek: E1 (49, K)). Okullar ise Okul A, Okul B, ... Okul H şeklinde kodlanmıştır.

4 BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın, ebeveynler ve çocuklarla yapılan anket ve görüşmelerden elde edilen nicel ve nitel bulguları sunulmuştur.

4.1 Nicel Bulgular

4.1.1 Öğrenci katılımcıların nicel bulguları

4.1.1.1 Öğrenci örnekleminin sosyodemografik özellikleri

Bu bölümde öğrenci anket katılımcılarının sosyodemografik özelliklerine yer verilmiştir. Cevapların frekans dağılımları verilmiş ve değişkenler arası ilişkiler Ki-kare testi ile analiz edilmiştir. Tüm frekans ve test bulguları araştırma bağlamında yorumlanmıştır.

Tablo 4.1

Öğrenci Anket Katılımcılarının Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Sıklık	Yüzde (%)
Kız	176	55,0
Erkek	144	45,0
Toplam	320	100,0

Öğrenci anket katılımcılarının %55'i kız, %45'i erkektir.

Tablo 4.2

Ortaokulların Yerleşkelere Göre Kodlanması

Ortaokul	Bulundukları yerleşke
Okul A	Konak, Zeytinlik
Okul B	Konak, Kubilay
Okul C	Bornova, Merkez
Okul D	Bornova, Doğanlar
Okul E	Karşıyaka, Merkez
Okul F	Menemen, Ulukent
Okul G	Bornova, Evka-3
Okul H	Karşıyaka, Atakent

Tablo 4.3*Öğrenci Anket Katılımcılarının Okudukları Ortaokullara Göre Dağılımı*

Ortaokul	Sıklık	Yüzde (%)
Okul A	40	12,5
Okul B	40	12,5
Okul C	40	12,5
Okul D	40	12,5
Okul E	40	12,5
Okul F	40	12,5
Okul G	40	12,5
Okul H	40	12,5
Toplam	320	100,0

Öğrenci katılımcıların okul dağılımlarının her biri %12,5 oran ile birbirine eşittir. 8 okulda 40'ar öğrenciyle, toplam 320 anket gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4.4*Öğrenci Anket Katılımcılarının Sınıfları*

Sınıf	Sıklık	Yüzde (%)
5. Sınıf	80	25,0
6. Sınıf	80	25,0
7. Sınıf	80	25,0
8. Sınıf	80	25,0
Toplam	320	100,0

Öğrenci katılımcıların sınıf dağılımlarının her biri %25 oran ile birbirine eşittir. 8 okuldan; 5., 6., 7. ve 8. Sınıfların her birinden 80 kişi olmak üzere toplamda 320 öğrenciyle anket gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4.5*Öğrenci Anket Katılımcılarının Yaş Dağılımı*

Yaş	Sıklık	Yüzde (%)
10	46	14,4
11	76	23,8
12	97	30,3
13	80	25,0
14	21	6,6
Toplam	320	100,0

Öğrenci anket katılımcılarının %14,4'ü 10 yaşında, %23,8'i 11 yaşında, %30,3'ü 12 yaşında, %25'i 13 yaşında, %6,6'sı ise 14 yaşındadır. Öğrencilerin yaş ortalaması 11,86'dır.

Tablo 4.6*Öğrenci Anket Katılımcılarının Anne Eğitim Durumu*

Anne eğitim durumu	Sıklık	Yüzde (%)
Okur yazar değil	9	2,8
Diplomasız okur yazar/ilkokul terk	22	6,9
İlkokul mezunu	39	12,2
Ortaokul mezunu	49	15,3
Lise mezunu	72	22,5
Yüksekokul mezunu	2	,6
Üniversite mezunu	110	34,4
Yüksek lisans ve üzeri	17	5,3
Toplam	320	100,0

Öğrenci anket katılımcılarının annelerinin eğitim durumlarına bakıldığında; en yüksek oranın %34,4 ile üniversite mezunları, ardından 22,5 ile lise mezunlarında olduğu görülmektedir. Sırayı %15,3 ile ortaokul mezunları ve 12,2 ile ilkokul mezunları takip etmektedir. Annesi diplomasız okur yazar/ ilkokul terk olan katılımcıların oranı %6,9, yüksek lisans ve üzeri eğitim düzeyinde olanların oranı %5,3'tür. Son sıralarda ise %2,8

ile annesi okur yazar olmayan katılımcılar ve %0,6 ile yüksekokul mezunları bulunmaktadır. En yüksek yüzdeleri üniversite ve lise mezunu annelerin oluşturmalarına bakarak, annelerin eğitim düzeyinin genel olarak yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Anne eğitim düzeyinin okullara-yerleşkelere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Ki-kare testi yapılmıştır:

H0: Anne eğitim düzeyi, okullara-yerleşkelere göre farklılaşmamaktadır.

H1: Anne eğitim düzeyi, okullara-yerleşkelere göre farklılaşmaktadır.

Tablo 4.7

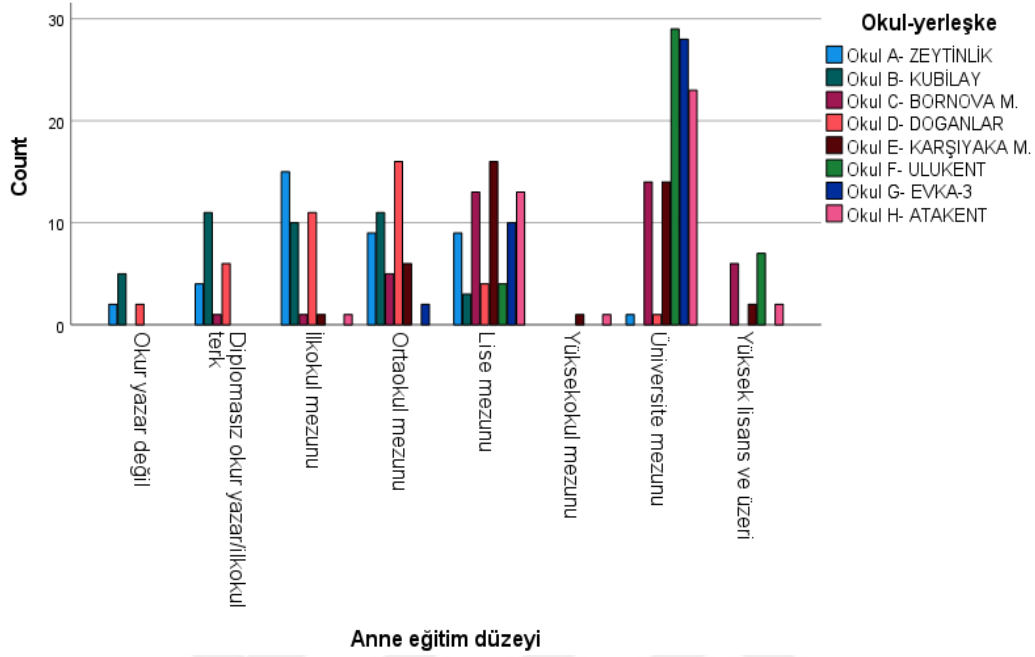
Okullara-Yerleşkelere Göre Anne Eğitim Düzeyinin İncelenmesi

Chi-Square Tests					
	X²	V	Df	p	n
Pearson Chi-Square	277,837		49	<, 001	320
Cramer's V		,352		<, 001	

Ki-kare testi sonucunda, Pearson değeri 277,837 olarak bulunmuş ve serbestlik derecesi (df) 49 olarak belirlenmiştir. P değeri 0,05'ten düşük olduğu ($p < 0,001$) için H0 hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla, anne eğitim düzeyinin okullara göre istatistiksel olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Cramer's V değeri 0,352 olarak bulunmuştur; bu değer orta düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu durum, okullara göre anne eğitim düzeyinin belirgin farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Aşağıdaki grafikte bu istatistiksel olarak anlamlı farklılık net bir şekilde görülmektedir.

Şekil 4.1

Okullara-Yerleşkelere Göre Anne Eğitim Düzeyi Grafiği

Şekil 4.1 karşıtıklara işaret eden bir eğitim tablosunu ortaya koymaktadır. Üniversite mezunu ve üzeri eğitim düzeyleriyle ortaokul ve altı eğitim düzeylerinin farklı okullarda baskın olduğu görülmektedir. Okul A (Zeytinlik) Okul B (Kubilay) ve Okul D (Doğanlar), daha düşük bir sosyoekonomik tabakalaşmayı işaret eden eğitim düzeylerinde yoğunlaşmış görünmektedir. Ortaokul ve altı eğitim düzeyine sahip annelerin yoğun olduğu bu okullar, sistemik eşitsizliklerin devam ettiğine işaret etmektedir. Bu farklılıkların; kaliteli eğitime erişim, yerleşim politikaları, işgücü piyasası eşitsizlikleri gibi daha geniş kurumsal eşitsizliklerle bağlantılı olma olasılığı göz ardı edilmemelidir. Bu doğrultuda bulgular sosyoekonomik eşitsizlikleri belirginleştirmekte ve bu da okul ve yerleşke bazlı daha derin sosyoekonomik analizlerin yapılması konusunda kapı aralamaktadır.

Tablo 4.8*Öğrenci Anket Katılımcılarının Baba Eğitim Durumu*

Baba eğitim durumu	Sıklık	Yüzde (%)
Diplomasız okur yazar/ilkokul terk	10	3,1
İlkokul mezunu	35	10,9
Ortaokul mezunu	44	13,8
Lise mezunu	89	27,8
Üniversite mezunu	119	37,2
Yüksek lisans ve üzeri	23	7,2
Toplam	320	100,0

Öğrenci anket katılımcılarının babalarının eğitim durumlarına bakıldığında ilk sıralarda yine %37,2 ile üniversite mezunları ve %27,8 ile lise mezunlarının bulunduğu görülmektedir. Sıralamayı %13,8 ile ortaokul mezunları ve %10,9 ile ilkokul mezunları takip etmektedir. En düşük orana sahip baba eğitim durumları ise %7,2 ile yüksek lisans ve üzeri ve son sırada %3,1 ile diplomasız okur yazar/ilkokul terktir. Anne eğitim düzeylerinin aksine babası yüksek okul mezunu olan ve babası okur yazar olmayan anket katılımcısı bulunmamaktadır. Yine burada da üniversite ve lise mezunlarının yüzdelere bakarak baba eğitim düzeylerinin de yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Anne ve baba eğitim düzeyi birlikte değerlendirildiğinde ise, lise ve üzerinde eğitim düzeyine sahip olan babaların oranının (%72,2), annelerin oranından (%63) fazla olması dikkat çekmektedir. Ayrıca dikkat çekici bir diğer nokta da okur yazar olmayan babanın olmamasıdır. Bu noktada baba eğitim düzeyinin okullara-yerleşkelere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Ki-kare testi yapılmıştır:

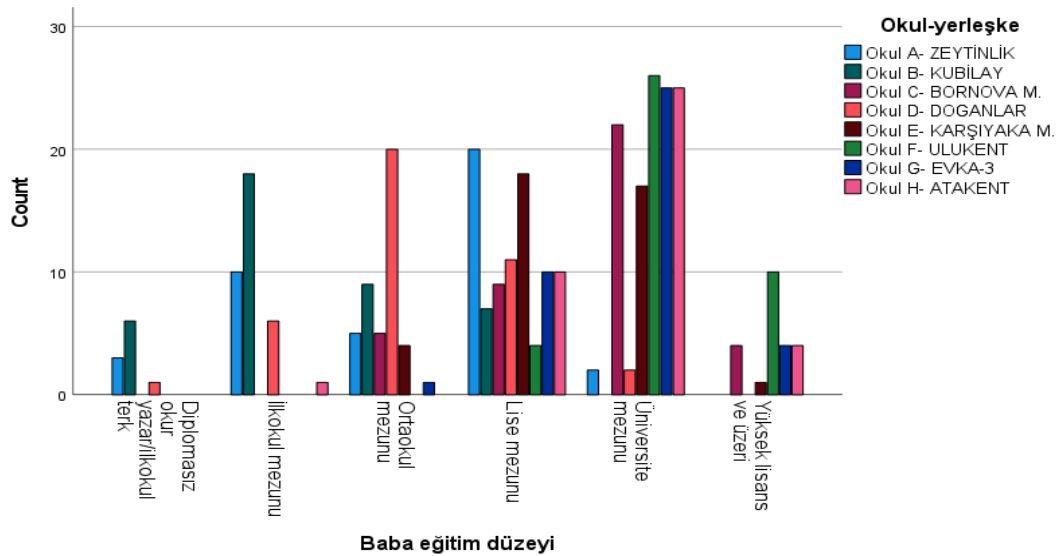
H0: Baba eğitim düzeyi, okullara-yerleşkelere göre farklılaşmamaktadır.

H1: Baba eğitim düzeyi, okullara-yerleşkelere göre farklılaşmaktadır.

Tablo 4.9*Okullara-Yerleşkelere Göre Baba Eğitim Düzeyinin İncelenmesi***Chi-Square Tests**

	X²	V	df	p	n
Pearson Chi-Square	262,673		35	<, 001	320
Cramer's V		,405		<, 001	

Ki-kare testi sonucunda, Pearson değeri 262,673 olarak bulunmuş ve serbestlik derecesi (df) 35 olarak belirlenmiştir. P değeri 0,05'ten düşük olduğu ($p < 0,001$) için H0 hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla, baba eğitim düzeyinin de okullara göre istatistiksel olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Cramer's V değeri 0,405 olarak bulunmuştur; bu değer orta-yüksek düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu durum, okullara göre baba eğitim düzeyinin belirgin farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Aşağıdaki grafikte bu istatistiksel olarak anlamlı farklılık net bir şekilde görülmektedir.

Şekil 4.2*Okullara Göre Baba Eğitim Düzeyi Grafiği*

Ki-kare testi ve Şekil 4.2, anne eğitim düzeyine kıyasla baba eğitim düzeyinin okul-yerleşke özelindeki eğitim tabakalaşmasını şekillendirmede biraz daha belirgin bir etkisi olabileceğini göstermektedir. Buradaki dikkat çekici nokta, baba statüsünün geleneksel ağırlığını yansıtmasıdır. Babaların eğitim düzeylerinin annelerden daha yüksek olması,

ailenin sosyoekonomik ve mekânsal konumlanmasındaki baba baskınlığının geleneksel kalıplarla uyumunu ortaya koymaktadır. Yine aynı şekilde belli eğitim seviyeleri belli okullarda- yerleşkelerde daha baskındır. Üniversite ve üzeri eğitim düzeyindeki babaların daha yüksek oranda olduğu (Okul F, Okul G, Okul H gibi) okullar sosyoekonomik olarak daha yüksek bir tabakayı işaret etmektedir. Dolayısıyla bu okulların ve yerleşkelerin daha fazla sosyal, kültürel ve ekonomik kaynaklara erişiminin olduğu düşünülmektedir. Tersine, baba eğitimin düzeyinin ağırlıklı olarak ortaokul ve altı olduğu okullar; daha düşük gelir seviyeleri, azalan kültürel sermaye ve sınırlı toplumsal ve ekonomik kaynaklarla bağlantılı olarak daha dezavantajlı görünmektedir.

4.1.1.2 Dijital araçlara erişim ve sosyal medya kullanımı

Bu bölümde öğrenci anket katılımcılarının sahip oldukları dijital araçlar, sosyal medyada geçirdikleri süre, sosyal medya kullanım pratikleri gibi konulara yer verilmiştir. Katılımcıların cevaplarının frekans dağılımı ve çeşitli ilişkileri tespit etmek için yapılan Ki-kare testleri verilerek yorumlanmıştır.

Tablo 4.10

Öğrenci Anket Katılımcılarının Kişisel Telefona Sahip Olma Dağılımı

Telefonu olma	Sıklık	Yüzde (%)
Var	251	78,4
Yok	69	21,6
Toplam	320	100,0

Öğrenci anket katılımcılarının kişisel telefona sahip olma dağılımlarına bakıldığında, katılımcıların %78,4'ünün kişisel cep telefonu olduğu, %21,6'sının ise kişisel cep telefonu bulunmadığı görülmektedir. Dijital araçlara erişime işaret eden bu dağılımları daha detaylı incelemek adına okullar ve öğrencilerin cep telefonu olma durumu arasında bir ilişki olup olmadığını bulmak için Ki-kare testi uygulanmıştır:

H0: Cep telefonuna sahip olma durumu okullara göre farklılaşmamaktadır.

H1: Cep telefonuna sahip olma durumu okullara göre farklılaşmaktadır.

Tablo 4.11*Cep Telefonu Olma ve Okullar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*

Chi-Square Tests					
	X²	V	df	p	n
Pearson Chi-Square	54,377		7	<, 001	320
Cramer's V		,412		<, 001	

Ki-Kare testi sonuçlarına göre, Pearson değeri 54,377; serbestlik derecesi (df) 7 olarak bulunmuştur. P değeri 0,05'ten düşük olduğu ($p < 0,001$) için H0 hipotezi reddedilmiştir. Bu sonuç, cep telefonuna sahip olma durumunun okullara göre istatistiksel olarak farklılaştığını göstermektedir. 0,412 olarak belirlenen Cramer's V değeri iki değişken arasında orta-yüksek düzeyde bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuçlar cep telefonuna sahip olma durumunun okullara göre farklılık gösterdiğini ve bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4.12*Öğrenci Anket Katılımcılarının En Çok Kullandıkları Cihaz Dağılımı*

Cihaz	Sıklık	Yüzde (%)
Telefon	217	67,8
Bilgisayar	45	14,1
Tablet	53	16,6
Hiçbiri	5	1,6
Toplam	320	100,0

Öğrenci anket katılımcılarının en sık kullandıkları dijital cihazın (n=217) %67,8 oranıyla cep telefonu, ardından sırayla (n=53) %16,6 ile tablet, (n=45) %14,1 ile bilgisayar olduğu görülmektedir. Hiçbir dijital araç kullanmayan katılımcıların oranı ise (n=5) %1,6'dır.

Tablo 4.13*Öğrenci Anket Katılımcılarının İnternet Kullanım Süreleri*

Kullanım süresi	Sıklık	Yüzde (%)
1 saatten az	54	16,9
1-2 saat	133	41,6
3-4 saat	73	22,8
5-6 saat	30	9,4
7 saat ve üzeri	30	9,4
Toplam	320	100,0

Öğrenci anket katılımcılarının günlük internet kullanma sıklıklarına bakıldığında (n=133) %41,6 ile ilk sırada “1-2 saat” bulunmaktadır. Sırayı (n=73) %22,8 ile “3-4 saat”, (n=54) %16,9 ile “1 saatten az” takip etmektedir. En düşük kullanım sıklıkları da (n=30) %9,4 ile “5-6 saat” ve yine (n=30) %9,4 ile “7 saat ve üzeri”dir.

Tablo 4.14*Öğrenci Anket Katılımcılarının Sosyal Medya Kullanım Süreleri*

Kullanım süresi	Sıklık	Yüzde (%)
1 saatten az	118	36,9
1-2 saat	130	40,6
3-4 saat	39	12,2
5-6 saat	15	4,7
7 saat ve üzeri	18	5,6
Toplam	320	100,0

Öğrenci anket katılımcılarının günlük sosyal medya kullanma sıklığına bakıldığında (n=130) %40,6 ile ilk sırada “1-2 saat” bulunmaktadır. Sırayı (n=118) %36,9 ile “1 saatten az”, (n=39) %12,2 ile “3-4 saat” takip etmektedir. En düşük sıklık oranları ise (n=18) %5,6 ile “7 saat ve üzeri” ve (n=15) %4,7 ile “5-6 saat”tir. Bu noktada katılımcıların kullanım sürelerinin cinsiyete göre anlamlı bir istatistiksel fark gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla Ki-kare testi uygulanmıştır:

- H0: Sosyal medya kullanım sıklığı cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.
H1: Sosyal medya kullanım sıklığı cinsiyete göre farklılaşmaktadır.

Tablo 4.15

Cinsiyete Göre Sosyal Medya Kullanım Sıklığı

Chi-Square Tests					
	X²	V	df	p	n
Pearson Chi-Square	4,429		4	,351	320
Cramer's V		,118		,351	

Ki-Kare testi sonuçları, cinsiyete göre sosyal medya kullanım sıklığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir ($p = 0,351 > 0,05$). Bu, cinsiyetin öğrencilerin sosyal medya kullanım sıklıklarında belirleyici bir rol oynamadığını göstermektedir. Ayrıca, Cramer'ın V değerinin 0,118 olması değişkenler arasında çok zayıf bir ilişkiye işaret etmekte ve cinsiyetin bu bağlamda önemli bir faktör olmadığını sonucunu desteklemektedir.

Tablo 4.16

*Sosyal Medya Kullanma Sıklığı * Cinsiyet*

					Cinsiyet		
					Kız	Erkek	Total
Sosyal medya kullanma sıklığı	1 saatten az	Count			67	51	118
		% within Cinsiyet			38,1%	35,4%	36,9%
	1-2 saat	Count			72	58	130
		% within Cinsiyet			40,9%	40,3%	40,6%
	3-4 saat	Count			17	22	39
		% within Cinsiyet			9,7%	15,3%	12,2%
	5-6 saat	Count			11	4	15
		% within Cinsiyet			6,3%	2,8%	4,7%
	7 saat ve üzeri	Count			9	9	18
		% within Cinsiyet			5,1%	6,3%	5,6%
Total		Count			176	144	320
		% within Cinsiyet			100,0%	100,0%	100,0%

Yapılan test sonucunda elde edilen Pearson Ki-kare değeri $X^2 = 4,429$ ve p-değeri $p = 0,351$ olarak bulunmuştur. Bu p-değeri, 0,05'ten daha yüksek olduğu için ($p > 0,05$), H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Verilere göre, her iki cinsiyetin de sosyal medya kullanım sıklığı arasında belirgin bir fark gözlemlenmemektedir. Cramer's V değeri 0,118 olarak hesaplanmıştır. Bu değer de cinsiyet ile sosyal medya kullanım sıklığı arasında zayıf bir ilişki olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu analiz, sosyal medya kullanım sıklığının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını ortaya koymaktadır.

Sosyal medya kullanım sıklığının cinsiyete göre bir değişiklik göstermemesi, bir dengelenmeyi ve sosyal medyanın toplumdaki yaygın ve evrensel rolünü ortaya koymaktadır. Bu bulgu, geleneksel cinsiyet rolleri veya toplumsal beklentilerden bağımsız olarak, kız ve erkek öğrencilerin sosyal medyayla benzer sıklıkta etkileşimde bulunduğunu işaret etmektedir. Bu durum sosyal medyanın cinsiyet ayrımlarını aşarak daha kapsayıcı bir dijital kamusal alan sunan bir kültürel alan haline geldiği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4.17

Öğrenci Anket Katılımcılarının Sosyal Medya Hesapları

Platform/uygulama	Sıklık	Yüzde (%)	Vaka Yüzdesi (%)
Youtube	238	18,4	76,3
WhatsApp	234	18,1	75,0
Oyun platformlarında	222	17,2	71,2
Instagram	177	13,7	56,7
Snapchat	130	10,1	41,7
TikTok	120	9,3	38,5
Pinterest	95	7,4	30,4
Facebook	46	3,6	14,7
X	29	2,2	9,3
Toplam	1291	100,0	413,8

Tablo 4.17'de yüzde, belirli bir sosyal medya platformunda hesabı olan katılımcı sayısının toplam katılımcı sayısına oranını gösterirken; vaka yüzdesi, toplam katılımcı sayısı içinde belirli bir platformda hesabı olanların oranını ifade etmektedir. Örneğin, YouTube'un %18,4'lük yüzdesi, toplam 1291 katılımcının %18,4'ünün YouTube seçeneğini tercih ettiğini ifade ederken; YouTube'un %76,3'lük vaka yüzdesi, YouTube hesabı olan katılımcıların, toplam YouTube kullanıcıları içinde %76,3 oranında yer aldığını belirtmektedir.

Bu doğrultuda; öğrenci anket katılımcıları arasında YouTube hesabı olanlar (n=238) %18,4 oranı ve %76,3 vaka yüzdesi ile en fazladır. Ardından WhatsApp (n=234) %18,1 ve %75 vaka yüzdesi ile ikinci sırada yer almakta, Oyun platformları ise (n=222) %17,2 ve %71,2 vaka yüzdesi ile üçüncü sırayı takip etmektedir. Dördüncü sırada Instagram (n=177) %13,7 ve %56,7 vaka yüzdesi ile, beşinci sırada Snapchat (n=130) %10,1 ve %41,7 vaka yüzdesiyle yer alırken, TikTok (n=120) %9,3 ve %38,5 vaka yüzdesi ile altıncı sıradadır. Pinterest (n=95) %7,4 ve %30,4 vaka yüzdesiyle yedinci, Facebook (n=46) %3,6 ve %14,7 vaka yüzdesi ile sekizinci, X platformu ise (n=29) %2,2 ve %9,3 vaka yüzdesi ile en düşük orana sahip olan platformdur. Frekans tablosunda görüldüğü üzere, YouTube ve WhatsApp katılımcıların sahip olduğu en yaygın sosyal medya hesaplarıdır. Öte yandan Facebook ve X platformlarının en düşük oranda olması ortaokul öğrencileri arasında bu platformların daha az tercih edildiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4.18

Öğrenci Anket Katılımcılarının En Çok Kullandığı Sosyal Medya Platformları/Uygulamaları

Platform/uygulama	Sıklık	Yüzde (%)	Vaka Yüzdesi (%)
Youtube	194	23,3	61,0
Oyun platformları	140	16,8	44,0
Instagram	139	16,7	43,7
WhatsApp	138	16,6	43,4
TikTok	106	12,7	33,3
Snapchat	47	5,6	14,8
Pinterest	47	5,6	14,8
Facebook	13	1,6	4,1
X	8	1,0	2,5
Toplam	832	100,0	261,6

Tablo 4.18’de yüzde, belirli bir sosyal medya platformunu en sık kullanan katılımcı sayısının toplam katılımcı sayısına oranını gösterirken; vaka yüzdesi, belirli bir platformu en sık kullanan katılımcı sayısının, o platformu tercih eden toplam katılımcılar içindeki oranını göstermektedir. Örneğin, YouTube’un %23,3’lük yüzdesi, toplam 832 katılımcının %23,3’ünün YouTube’u en çok kullandığını ifade ederken; YouTube’un %61,0’lık vaka yüzdesi, YouTube’u tercih eden katılımcıların, toplam YouTube kullanıcıları içinde %61,0 oranında yer aldığını belirtmektedir.

Bu doğrultuda; öğrenci anket katılımcıları arasında en çok kullanılan sosyal medya platformları arasında YouTube (n=194) %23,3 ve %61,0 vaka yüzdesi ile en fazla tercih edilen platformdur. Bunu Oyun platformları (n=140) %16,8 ve %44,0 vaka yüzdesi ile izlerken, Instagram (n=139) %16,7 ve %43,7 vaka yüzdesi ile üçüncü sıradadır.

WhatsApp (n=138) %16,6 ve %43,4 vaka yüzdesi ile dördüncü sırada yer almaktadır. TikTok (n=106) %12,7 ve %33,3 vaka yüzdesi ile beşinci sıradadır. Snapchat (n=47) %5,6 ve %14,8 vaka yüzdesi ile altıncı sırayı paylaşırken, Pinterest de (n=47) %5,6 ve %14,8 vaka yüzdesi ile aynı sıralamada yer almaktadır. Facebook (n=13) %1,6 ve %4,1 vaka yüzdesi ile sekizinci, X platformu ise (n=8) %1,0 ve %2,5 vaka yüzdesi ile en düşük orana sahip olan platformdur.

Dijital araçlara erişim ve sosyal medya kullanımına dair edinilen bulgular ve yapılan tüm bu testlerin sonuçları; dijital araçların, internet erişiminin ve sosyal medya kullanımının öğrencilerin hayatlarına nasıl dahil edildiğine dair bir çerçeve sunmaktadır. Öncelikle öğrenciler arasında cep telefonu kullanımının yaygın olması, dijital araçların modern eğitim ve sosyal etkileşimde giderek daha da vazgeçilmez bir hale geldiğini yansıtmaktadır. Ancak okullara (mahallelere) göre telefona sahip olma durumlarının farklılıkları, sosyoekonomik eşitsizliklerden kaynaklanabilecek etkileri düşündürmektedir. Dijital araçlara erişimin dijitalleşen sosyal ve eğitim alanına katılım konusunda nasıl etkileri olabileceği konusunda tartışmalar ortaya çıkabilir. Öte yandan sosyal medya kullanımlarına dair bulguların cinsiyet gibi kalıpları aşan bir sosyal medya katılımına işaret etmektedir. Bu da sosyal medyanın evrensel etkileşim alanları haline geldiğini ve cinsiyetten bağımsız olarak dijital sosyalleşmede bir kapsayıcılığı ortaya koymaktadır. Ancak bulgularda, platform tercihlerinde bir nesiller arası farklılaşma görülmektedir. Öğrencilerin tercihleri YouTube, WhatsApp ve oyun platformları yönünde yoğunlaşmakta ve bu da dijital alışkanlıklarını şekillendirmede multimedya ve etkileşimli içeriğin önemini ortaya çıkarmaktadır. Daha eski nitelendirilebilecek Facebook ve X gibi platformların belirgin şekilde daha az popüler olması tam da bu değişimi yansıtmaktadır. Bu bağlamda genel olarak bu bulgular, sosyal medyanın ve dijital araçların gençlik kültürünü şekillendirmedeki kritik rolünü öne çıkarmaktadır.

4.1.1.3 Dijital beceriler ve sharentinge bakış

Bu bölümde öğrenci anket katılımcılarının dijital becerilerine dair ifadeler ve ebeveynlerinin paylaşım pratiklerine dair bilgilere yer verilmiştir. Katılımcıların cevaplarının frekans dağılımı ve çeşitli ilişkileri tespit etmek için yapılan Ki-kare testleri verilerek yorumlanmıştır.

Tablo 4.19*Öğrenci Anket Katılımcılarının Dijital Beceri Dağılımları*

Dijital Beceri Soruları	Sıklık	Yüzde (%)	Vaka Yüzdesi (%)
Başkalarıyla sohbet etmek için -WhatsApp gibi- bir sohbet uygulamasını nasıl kullanacağımı biliyorum.	317	5,3%	99,1%
Bir mobil cihazla nasıl fotoğraf çekileceğini biliyorum	314	5,3%	98,1%
Arkadaşlarım veya ailemle yüz yüze görüşme yapmak için kamerayı nasıl kullanacağımı biliyorum.	313	5,3%	97,8%
Bir mobil cihaza nasıl uygulama yükleyeceğimi ve kaldıracağımı biliyorum	310	5,2%	96,9%
Başkalarıyla paylaşmak için nasıl fotoğraf, video veya müzik ekleyeceğimi veya göndereceğimi biliyorum.	305	5,1%	95,3%
Bir WIFI ağına nasıl bağlanıldığımı biliyorum.	298	5,0%	93,1%
Çevrimiçi video klipler izliyorum (örneğin, Youtube, Tiktok vb.)	294	5,0%	91,9%
Hangi uygulamaları indirmenin güvenli olduğunu biliyorum.	292	4,9%	91,3%
İstemediğim birinden gelen mesajları nasıl engelleyeceğimi biliyorum.	291	4,9%	90,9%
Web sayfasında istediğim bir içeriği nasıl bulacağımı biliyorum.	289	4,9%	90,3%
Nasıl post yükleneceğini veya mesaj gönderileceğini biliyorum.	287	4,8%	89,7%
Arkadaş listemden nasıl arkadaş çıkaracağımı biliyorum.	287	4,8%	89,7%
Instagram, Tiktok gibi sosyal paylaşım sitelerini nasıl kullanacağımı biliyorum.	286	4,8%	89,4%
İnterneti güvenli bir şekilde nasıl kullanacağıma dair bilgileri nasıl bulacağımı biliyorum.	285	4,8%	89,1%
Diğer insanlarla çevrimiçi oyun oynamayı biliyorum.	284	4,8%	88,8%
Sosyal medyada bir profili nasıl ziyaret edeceğimi biliyorum.	283	4,8%	88,4%
İçerikleri kimlerle paylaştığımı nasıl değiştireceğimi biliyorum (ör. Sadece arkadaşlar veya herkese açık).	271	4,6%	84,7%
Bir sosyal paylaşım uygulamasında/sitesinde şifremi değiştirmeyi biliyorum.	258	4,3%	80,6%
Çevrimiçi olarak karakter, evcil hayvan veya avatar yaratmayı biliyorum.	235	4,0%	73,4%
İstenmeyen reklamları veya önemsiz postaları (spam) nasıl engelleyeceğimi biliyorum.	235	4,0%	73,4%
E-posta göndermeyi ve almayı biliyorum.	199	3,4%	62,2%
Toplam	5933	100,0	1854,1

Öğrenci anket katılımcılarının dijital becerilerine yönelik ifadelerle bakıldığında en yüksek sıklıkla karşılaşılan becerilerin başında "Başkalarıyla sohbet etmek için - WhatsApp gibi- bir sohbet uygulamasını nasıl kullanacağımı biliyorum" ifadesi yer almaktadır. Bu ifade (n=317) %5,3 oranında ve %99,1 vaka yüzdesiyle ilk sırada yer

almaktadır. İkinci sırada (n=314) %5,3 oranı ve %98,1 vaka yüzdesiyle "Bir mobil cihazla nasıl fotoğraf çekileceğini biliyorum" ifadesi bulunmaktadır. Ardından (n=313) %5,3 ve %97,8 vaka yüzdesi ile "Arkadaşlarım veya ailemle yüz yüze görüşme yapmak için kamerayı nasıl kullanacağımı biliyorum" ifadesi; (n=310) %5,2 ve %96,9 vaka yüzdesi ile "Bir mobil cihaza nasıl uygulama yükleyeceğimi ve kaldıracağımı biliyorum" ifadesi; (n=305) %5,1 ve %95,3 vaka yüzdesi ile "Başkalarıyla paylaşmak için nasıl fotoğraf, video veya müzik ekleyeceğimi veya göndereceğimi biliyorum" ifadesi; (n=298) %5 ve %93,1 vaka yüzdesi ile "Bir WIFI ağına nasıl bağlanıldığını biliyorum" ifadesi; (n=294) %5 ve %91,9 vaka yüzdesi ile "Çevrimiçi video klipler izliyorum (örneğin, Youtube, Tiktok vb.)" ifadesi; (n=292) %4,9 ve %91,3 vaka yüzdesi ile "Hangi uygulamaları indirmenin güvenli olduğunu biliyorum" ifadesi; (n=292) %4,9 ve %90,9 vaka yüzdesi ile "İstemediğim birinden gelen mesajları nasıl engelleyeceğimi biliyorum" ifadesi; (n=289) %4,9 ve %90,3 vaka yüzdesi ile "Web sayfasında istediğim bir içeriği nasıl bulacağımı biliyorum" ifadesi sırayı takip etmektedir.

Ortalama sıklıkta karşılaşılan becerilere bakıldığında sırasıyla (n=287) %4,8 ve %89,7 vaka yüzdesi ile "Nasıl post yükleneceğini veya mesaj gönderileceğini biliyorum" ve "Arkadaş listemden nasıl arkadaş çıkaracağımı biliyorum" ifadeleri aynı sırayı paylaşmakta ardından; (n=286) %4,8 ve %89,4 vaka yüzdesi ile "Instagram, Tiktok gibi sosyal paylaşım sitelerini nasıl kullanacağımı biliyorum" ifadesi; (n=285) %4,8 ve %89,1 vaka yüzdesi ile "İnterneti güvenli bir şekilde nasıl kullanacağıma dair bilgileri nasıl bulacağımı biliyorum" ifadesi; (n=284) %4,8 ve %88,8 vaka yüzdesi ile "Diğer insanlarla çevrimiçi oyun oynamayı biliyorum" ifadesi; (n=283) %4,8 ve %88,4 vaka yüzdesi ile "Sosyal medyada bir profili nasıl ziyaret edeceğimi biliyorum" ifadesi; (n=271) %4,6 ve %84,7 vaka yüzdesi ile "İçerikleri kimlerle paylaştığımı nasıl değiştireceğimi biliyorum" ifadesi ve (n=258) %4,3 ve %80,6 vaka yüzdesi ile "Bir sosyal paylaşım uygulamasında/sitesinde şifremi değiştirmeyi biliyorum" ifadesi yer almaktadır. En düşük sıklıkta karşılaşılan becerilerde ise (n=235) %4 ve %73,4 vaka yüzdesi ile "Çevrimiçi olarak karakter, evcil hayvan veya avatar yaratmayı biliyorum" ve "İstenmeyen reklamları veya önemsiz postaları (spam) nasıl engelleyeceğimi biliyorum" ifadeleri aynı sırada yer alırken (n= 199) %3,4 ve %62,2 vaka yüzdesi ile "E-posta göndermeyi ve almayı biliyorum" ifadesi en son sırada yer almaktadır.

Tablo 4.19'daki dağılımlara bakılarak öğrenci anket katılımcılarının, yani ortaokul öğrencilerinin, dijital beceri profilleri hakkında bazı çıkarımlar yapmak mümkündür.

Dijital becerilere dair ifadelerin genel olarak yüksek dağılım gösteriyor olması öğrencilerin dijital becerilerinin de genel olarak gelişmiş olduğunu göstermektedir. En yüksek sıklıkla karşılaşılan beceriler, özellikle "Başkalarıyla sohbet etmek için - WhatsApp gibi- bir sohbet uygulamasını nasıl kullanacağımı biliyorum" ifadesinin %99,1 vaka yüzdesi ile öne çıkması, gençlerin sosyal medya ve anlık mesajlaşma platformları ile olan yüksek etkileşimlerini ortaya koymaktadır. Bu, dijital çağda sosyal bağlantıları sürdürmek için gerekli olan dijital iletişimdeki temel yeterliliği yansıtmaktadır. Yine bir diğer yüksek dağılım gösteren, "Bir mobil cihazla nasıl fotoğraf çekileceğini biliyorum" ifadesi; görsel içerik üretiminin dijital dünyadaki yerine işaret ederken bu becerinin yaygınlığı, sosyal medya platformlarının çocukların ve gençlerin kendilerini ifade etme biçimlerini şekillendirdiğini göstermektedir. Dağılımı yüksek diğer beceriler arasında, yüz yüze iletişim için kamera kullanımı ve mobil cihazlara uygulama yükleme gibi ifadelerin yer alması öğrencilerin hem dijital hem de yüz yüze iletişim becerilerini bir arada kullanabildiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra, "Hangi uygulamaları indirmenin güvenli olduğunu biliyorum" ve "İstemediğim birinden gelen mesajları nasıl engelleyeceğimi biliyorum" gibi ifadelerin görece düşük sıklıkta olması da dijital güvenlik konusundaki farkındalığın artırılması gerektiğine işaret etmektedir. En düşük sıklıkla karşılaşılan beceriler arasında "E-posta göndermeyi ve almayı biliyorum" ifadesinin en son sırada yer alması, ortaokul seviyesindeki çocukların geleneksel dijital iletişim türlerine ilgisinin az olduğunu ve daha dinamik, görsel ve sosyal platformlara yönelim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu, dijital kültürdeki değişimlerin bir yansımasıdır; zira gençler, sosyal medya ve anlık iletişim araçlarını kullanarak daha hızlı ve etkili iletişim kurma eğilimindedir. Sonuç olarak, öğrenci katılımcıların dijital beceri profili, iletişim ve içerik paylaşımının ön planda olduğu bir dijital kültür içinde şekillenmektedir. Ancak, dijital güvenlik ve temel iletişim becerileri gibi konuların daha fazla ön plana çıkarılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4.20

Öğrenci Anket Katılımcılarının Annelerinin Çocuklarıyla İlgili Paylaşım Yapma Dağılımları

Cevap	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	289	90,3%
Hayır	31	9,7%
Toplam	320	100,0

Tablo 4.21*Öğrenci Anket Katılımcılarının Babalarının Çocuklarıyla İlgili Paylaşım Yapma Dağılımları*

Cevap	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	157	49,1%
Hayır	163	50,9%
Toplam	320	100,0

Öğrenci anket katılımcılarının anne ve babalarının çocuklarıyla ilgili paylaşım yapma dağılımlarına birlikte bakılacak olursa annelerin paylaşım yapma pratiklerinin (n=289) %90,3 ile oldukça yüksek bir orana sahip olduğu göze çarpmaktadır. Öte yandan babaların tablosunda (Tablo 4.21) paylaşım yapan ve yapmayan babaların dağılımları birbirine oldukça yakındır fakat paylaşım yapmayanların oranı (n=163) %50,9 ile daha yüksektir. Tabloların işaret ettiği üzere annelerin sosyal medyada daha aktif olarak paylaşım yaptığı öne çıkmaktadır. Bu durumu çocukları hakkında bilgi paylaşma, sosyal çevrelerine çocuklarının gelişimlerini gösterme gibi etkinliklerin ya da görevlerin toplumsal bir rol olarak annede olma algısıyla ilişkilendirilmesi de mümkündür. Annelerin bu tür paylaşımları daha fazla yapması, toplumsal olarak annelere yüklenen çocuk bakma sorumluluğunun, yani “anneliğin”, dijital dünyada da sürdürülmesine işaret edebilir. Bu norm doğrultusunda anneler, çocuklarının yaşamlarına dair detayları daha çok paylaşarak, sosyal ağlardan onay ve destek ihtiyaçlarını karşıladıkları gibi çocuklarının sosyal kimliklerini şekillendirme sürecine de katkıda bulunmaktadır. Öte yandan, babaların paylaşım oranlarının nispeten düşük olması da erkeklere biçilen toplumsal rollerin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Çocuklarıyla ilgili konuları paylaşmada kendilerini daha az yetkin görmeleri, daha az duygusal ve paylaşımcı olmaları gibi birtakım kalıp yargıların içerik paylaşımında da etkisini göstermesi olasıdır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet ve ebeveynlik rollerinin dijital paylaşım pratiklerine de yansıyabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 4.22*Öğrenci Anket Katılımcılarının Ebeveynlerinin Çocuklarıyla İlgili Paylaşım Yaparken İzin Alma Dağılımları*

Cevap	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	125	39,1%
Hayır	195	60,9%
Toplam	320	100,0

Öğrenci anket katılımcılarının ebeveynlerinin paylaşım yaparken kendilerinden izin alıp almadığı konusunda verdikleri cevapta “hayır” (n=195) %60,9 oranıyla önemli bir veri sunmaktadır. “Evet” cevabı yani ebeveynlerinin kendilerinden izin aldığını belirten katılımcıların oranı ise (n=125) %39,1’dir. Bu veriler ebeveynlerin çoğunluğunun çocuklarının özerkliğini tanıma konusunda yetersiz olduğunu gösterirken bir kısmının çocuklarının özerkliğinin farkında olduğunu ve özel ve kamusal alan arasındaki çizgileri bulanıklaştıran dijital ortamda rızanın önemini kabul ettiğini göstermektedir. Bu noktada ebeveynlerin eğitim düzeyi ile paylaşım yaparken çocuktan izin alma pratiği arasındaki ilişkiyi incelemek adına Ki-kare testi yapılmıştır:

H0: İzin alma davranışı anne eğitim düzeyine göre farklılaşmamaktadır.

H1: İzin alma davranışı anne eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır.

Tablo 4.23

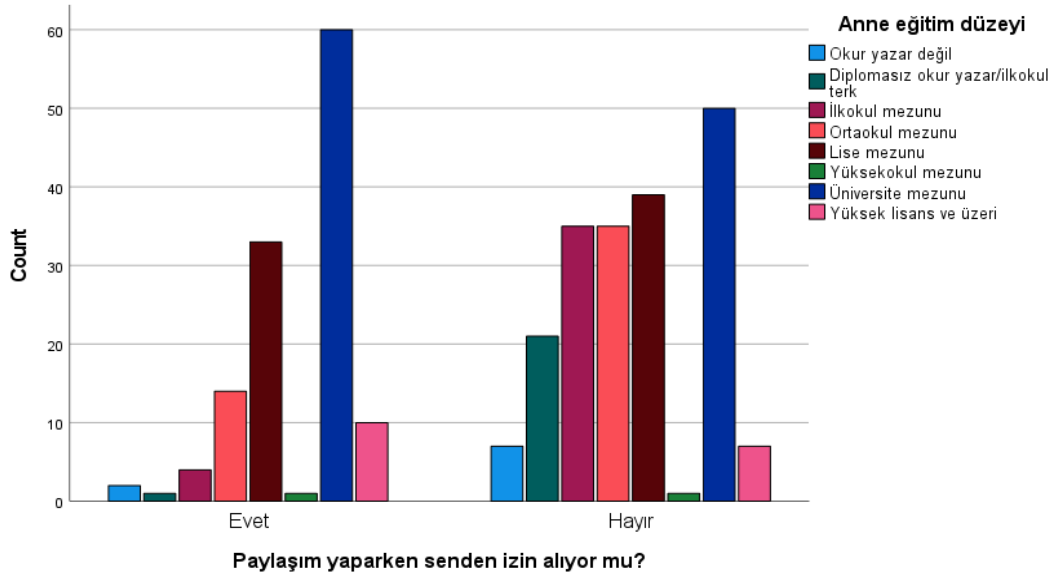
Anne Eğitim Düzeyine Göre İzin Alma Davranışı

<i>Chi-Square Tests</i>					
	X²	V	df	p	N
Pearson Chi-Square	43,299		7	<, 001	320
Cramer's V		,368		<, 001	

Ki-kare testi sonucunda, Pearson değeri 43,299 olarak bulunmuş ve serbestlik derecesi (df) 7 olarak belirlenmiştir. P değeri 0,05’ten düşük olduğu ($p < 0,001$) için H0 hipotezi reddedilmiştir. Ayrıca, Cramer's V değeri 0,368 olarak bulunmuştur; bu değer orta düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla izin alma davranışının anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Aşağıdaki grafikte bu istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir.

Şekil 4.3

Anne Eğitim Düzeyine Göre İzin Alma Davranışı

Şekil 4.3'te de görüldüğü üzere daha düşük eğitim düzeylerinde (örneğin, okur yazar olmayanlar, ilkokul terk, ilkokul mezunları), izin alma olasılığı daha düşük görünmektedir. Eğitim düzeyleri yükseldikçe izin isteme oranı artmaktadır. Özellikle üniversite mezunu annelerin izin isteme eğiliminin yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, eğitim düzeyi daha yüksek olan annelerin dijital okuryazarlık konusunda daha bilinçli olduğu ve bu nedenle, çocuklarıyla ilgili bilgileri paylaşmanın sonuçlarının daha fazla bilincinde olduğu yönünde yorumlanabilir. Buna karşılık, eğitim düzeyi daha düşük olan anneler aynı endişelere veya farkındalığa sahip olmayabilir ve bu izin alma davranışının daha düşük oranda olmasına yol açabilir. Bu bağlamda bulgular, farklı eğitim seviyelerinin çocuklarını sosyal medyada paylaşmanın riskleri ve sorumlulukları konusundaki bilinçteki farklılıklarla ilişkilendirilebilir. Bu ilişkiyi ortaya koymak adına baba eğitim düzeyine göre izin alma davranışı arasındaki farklılığı belirlemek için Ki-kare testi uygulanmıştır:

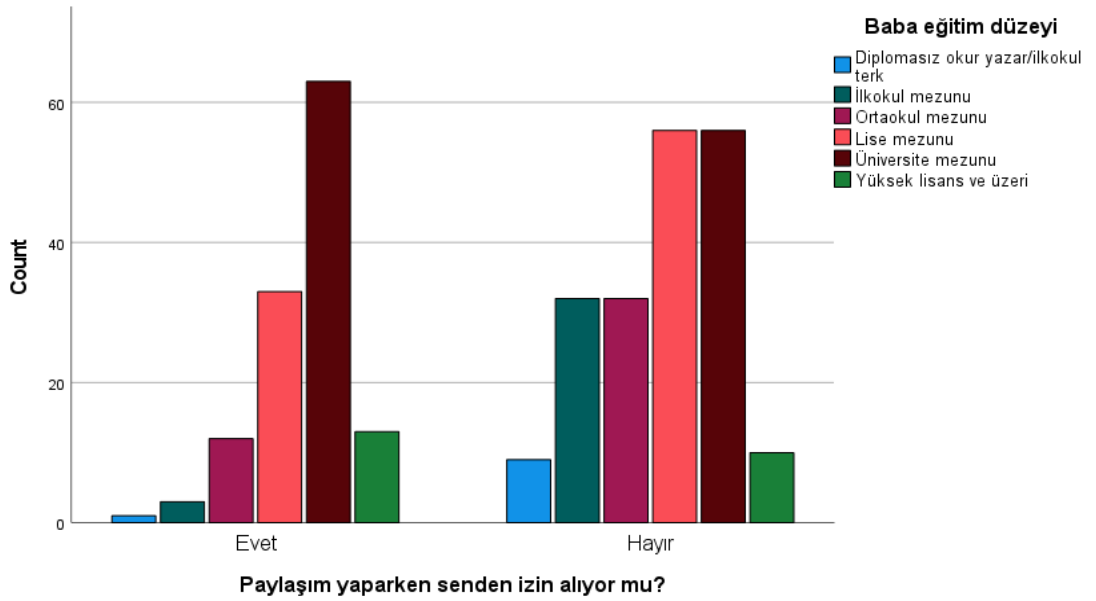
H0: İzin alma davranışı baba eğitim düzeyine göre farklılaşmamaktadır.

H1: İzin alma davranışı baba eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır.

Tablo 4.24*Baba Eğitim Düzeyine Göre İzin Alma Davranışı*

Chi-Square Tests					
	X²	V	df	p	N
Pearson Chi-Square	32,510		5	<, 001	320
Cramer's V		,319		<, 001	

Ki-kare testi sonucunda, Pearson değeri 32,510 olarak bulunmuş ve serbestlik derecesi (df) 5 olarak belirlenmiştir. P değeri 0,05'ten düşük olduğu ($p < 0,001$) için H0 hipotezi reddedilmiştir. Ayrıca, Cramer's V değeri 0,319 olarak bulunmuştur; bu değer orta düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla izin alma davranışının baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Aşağıdaki grafikte bu istatistiksel olarak anlamlı farklılık net bir şekilde görülmektedir.

Şekil 4.4*Baba Eğitim Düzeyine Göre İzin Alma Davranışı*

Bu bulgular; ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça, çocuklarıyla ilgili paylaşım yaparken çocuklarının onayını alma olasılıklarının daha yüksek olabileceğini göstermektedir. Bu doğrultuda veriler, dijital alanda ebeveyn davranışlarını incelerken eğitim geçmişini dikkate almanın önemini vurgulamaktadır. Ebeveynlerin yalnızca anları paylaşmakla kalmayıp aynı zamanda çocuklarını mahremiyet ve rıza hakkında tartışmalara aktif olarak

dahil ettiği daha kapsayıcı ebeveynlik uygulamalarına doğru bir kaymaya işaret etmektedir. Bu gelişen dinamik, çocukların dijital dünyada kendi inisiyatiflerini anlamaları için önemli sonuçlar doğurabilir ve ebeveynleri de çocuklarının özerkliklerine saygı duyan daha bilinçli paylaşım pratiklerine teşvik edebilir.

Tablo 4.25

Öğrenci Anket Katılımcılarının Ebeveynlerinin Onlarla İlgili Paylaşım Yaparken İzin Almalarıyla İlgili Fikirleri

İzin almalı mı?	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	255	79,7%
Hayır	65	20,3%
Toplam	320	100,0

Öğrenci anket katılımcılarının “Ebeveynleriniz sizinle ilgili paylaşım yaparken sizden izin almalı mıdır?” sorusuna yanıtlarının dağılımına bakıldığında (n=255) %79,7 oranıyla “evet” cevabı oldukça yüksektir. “Hayır” cevabı veren katılımcıların oranı ise (n=65) %20,3’tür. Dolayısıyla çocukların çoğunlukla kendileriyle ilgili paylaşım yapan ebeveynlerinin paylaşım öncesi kendilerinden izin almalarını istedikleri görülmektedir. Bu yüksek dağılım, çocuklar arasında dijital alanda mahremiyet ve temsil hakları konusunda önemli bir farkındalığa işaret etmektedir. Bu da çalışma açısından oldukça önemli bir bulgudur. Burada ebeveynlerin izin alma durumuna göre çocukların kendilerinden izin alınmasıyla ilgili fikirleri arasında bir ilişki olup olmadığını görmek adına Ki-kare testi yapılmıştır:

H0: Çocukların kendilerinden izin alınmasına yönelik fikirleri, ebeveynlerin izin alma pratiklerine göre farklılaşmamaktadır.

H1: Çocukların kendilerinden izin alınmasına yönelik fikirleri, ebeveynlerin izin alma pratiklerine göre farklılaşmaktadır.

Tablo 4.26

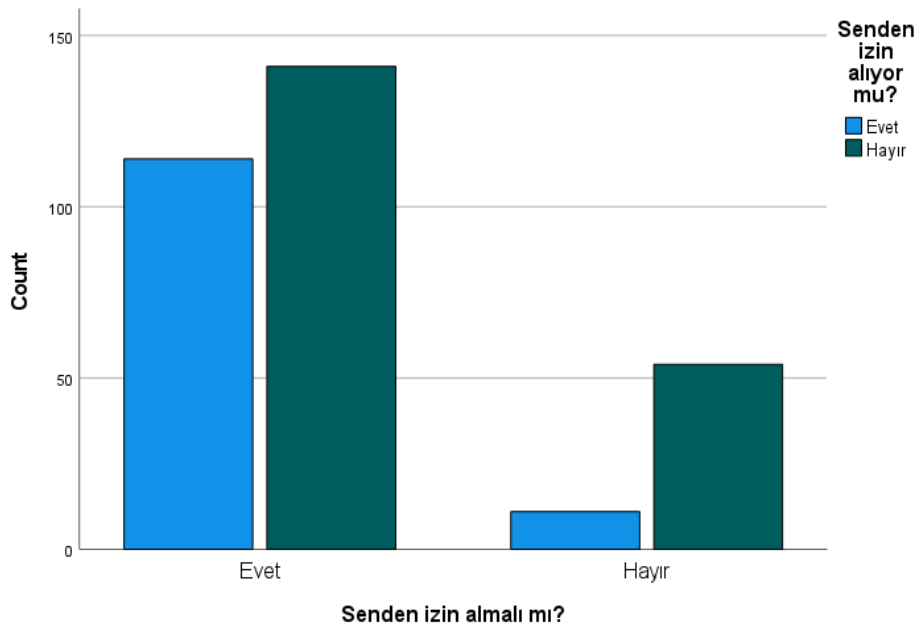
Ebeveynlerin İzin Alma Pratiklerine Göre Çocukların Kendilerinden İzin Alınmasına Yönelik Fikirleri

Chi-Square Tests					
	X²	V	df	p	N
Pearson Chi-Square	16,796		1	<, 001	320
Phi		,229		<, 001	

Ki-kare testi sonucunda, Pearson değeri 16,796 olarak bulunmuş ve serbestlik derecesi (df) 1 olarak belirlenmiştir. P değeri 0,05'ten düşük olduğu ($p < 0,001$) için H0 hipotezi reddedilmiştir. Ayrıca, Phi değeri 0,229 olarak bulunmuştur; bu değer orta düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla ebeveynlerin izin alma pratikleri ile çocukların kendilerinden izin alınmasıyla ilgili fikirleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Şekil 4.5

Ebeveynlerin İzin Alma Pratiklerine Göre Çocukların Kendilerinden İzin Alınmasına Yönelik Fikirleri

Veriler, ebeveynlerin paylaşım yaparken izni almaları ile çocukların kendilerinden izin istenip istenmemesi gerektiği konusundaki görüşleri arasında net bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ebeveyn izin alma konusunda ne kadar aktif ve tutarlı olursa, çocuğun izin istenmesi gerektiğini düşünme olasılığı o kadar artar. Genel olarak çocukların kendi mahremiyetleri konusunda bilinçli olarak izin istemenin gerekliliğinde hemfikir olmasının yanı sıra ebeveyn davranışlarının da çocukların fikirlerini şekillendirdiğine dikkat etmek gerekir. Dolayısıyla bu bulgular, çocukların fikirleri ve inisiyatiflerine saygılı bir biçimde paylaşım pratiklerinin nasıl yönetileceğine dair tartışmalarda önemli ipuçları sunabilir.

Tablo 4.27*Öğrenci Anket Katılımcılarının Ebeveynlerinin Onlarla İlgili Yaptıkları Paylaşımları Sildirme Talepleri*

Silmesini istedin mi?	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	112	35,0%
Hayır	208	65,0%
Toplam	320	100,0

Tablo 4.27’de katılımcıların “Hiç anne-babanızdan sizinle ilgili paylaştıkları bir gönderiyi silmesini istediniz mi?” sorusuna yanıtları gösterilmektedir. Burada “hayır” cevabı (n=208) %65 ile yüksek dağılım göstermektedir. “Evet” cevabının dağılımı ise (n=112) %35 oranındadır. Burada, ebeveynlerin paylaşım yaparken izin alma davranışı ile çocukların paylaşımları sildirme davranışı arasındaki ilişkiyi incelemek üzere Ki-kare testi uygulanmıştır:

H0: Çocukların paylaşımları sildirme talepleri, ebeveynlerin izin alma davranışına göre farklılaşmamaktadır.

H1: Çocukların paylaşımları sildirme talepleri, ebeveynlerin izin alma davranışına göre farklılaşmaktadır.

Tablo 4.28*İzin Alma Davranışı ile Sildirme Talebi İlişkisinin İncelenmesi*

Chi-Square Tests					
	X²	V	df	p	N
Pearson Chi-Square	16,190		1	<, 001	320
Phi		-,225		<, 001	

Uygulanan Ki-kare testi sonucunda Pearson değeri 16,190 ve p-değeri $p < 0,001$ bulunmuştur. Bu değer 0,05 anlamlılık seviyesinden çok daha düşük olduğu için H0 hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla, çocukların paylaşımları sildirme taleplerinin ebeveynlerin izin alma davranışına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak önemli bir veri burada Phi katsayısının **-0,225** olarak bulunmasıdır. Negatif bir Phi değeri, iki değişken arasındaki ilişkinin ters yönlü olduğunu işaret etmektedir. Bu da ebeveynlerinin daha fazla izin alma pratiği sergilediği durumlarda,

çocukların paylaşımları sildirme taleplerinin daha düşük olabileceğini göstermektedir. Başka bir deyişle; ebeveynlerin paylaşım yaparken çocuklarından izin isteme pratiği ile çocukların bu paylaşımları sildirme talepleri arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

4.1.1.4 Dijital mahremiyet kaygısı

Bu bölümde öğrenci anket katılımcılarının dijital mahremiyet algıları ve ebeveynlerinin paylaşmasından rahatsız olacakları içerikler hakkında tablolara yer verilmiştir. Cevapların frekans dağılımları üzerinden yorumlamalar yapılmıştır.

Tablo 4.29

Öğrenci Anket Katılımcılarının Dijital Mahremiyet Kaygıları Dağılımı

Dijital mahremiyet endişesi	Sıklık	Yüzde (%)
Çok endişeliyim.	64	20,0%
Biraz endişeliyim	109	34,1%
Endişeli değilim.	72	22,5%
Ne olduğundan emin değilim.	75	23,4%
Toplam	320	100,0

Tablo 4.29’da katılımcıların dijital mahremiyet endişeleriyle ilgili ifadelerine yer verilmektedir. (n=109) %34,1 oranı ile “Biraz endişeliyim” ifadesi ilk sırada yer almaktadır. Sırayı (n=75) %23,4 ile “Ne olduğundan emin değilim”; (n= 72) %22,5 ile “Endişeli değilim” ifadeleri takip etmektedir. (n=64) %20 ile en son sırada yer alan ifadenin ise “Çok endişeliyim” olduğu görülmektedir.

Bu ifadelerin dağılımlarına bakıldığında "Biraz endişeliyim" ifadesinin %34,1 oranıyla en yüksek sıklıkta yer alması, dijital mahremiyet konusundaki belirsizlik ve kaygının yaygın olduğunu göstermektedir. Bu dağılım, katılımcılarının dijital dünyada kişisel mahremiyete yönelik kaygılarının bulunduğunu, ancak bu kaygının aşırı olmadığını da ortaya koymaktadır.

İkinci sırada yer alan "Ne olduğundan emin değilim" ifadesi (n=75, %23,4), katılımcıların dijital mahremiyetle ilgili bilinç düzeylerinin farklılık gösterdiğini ve bu konuda belirsizlik yaşadıklarını göstermektedir. Bu durum, dijital okuryazarlığın artırılması gerektiğine dair bir işaret olarak değerlendirilebilir; bireylerin kendi mahremiyetleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaları, kaygı düzeylerini azaltabilir.

"Endişeli değilim" ifadesinin (n=72, %22,5) de dikkate değer bir orana sahip olması, bazı katılımcıların dijital platformlarda kendilerini güvende hissettiğini ortaya koymaktadır.

Bu, bireylerin dijital mahremiyet konusundaki deneyimlerinin olumlu olduğunu gösterebileceği gibi bu konuyu fazla ciddiye almadıklarını da gösteriyor olabilir.

Son olarak, "Çok endişeliyim" ifadesinin %20 ile en düşük orana sahip olması, katılımcıların büyük bir kısmının dijital mahremiyet konusunda aşırı bir kaygı taşımadığını göstermektedir. Bu, katılımcıların dijital pratiklerini yönetme konusunda kendilerini yeterli gördüklerine ve dijital becerilerine güvendiklerine işaret edebilir.

Tablo 4.30

Öğrenci Anket Katılımcılarının Ebeveynlerinin Paylaşmasından Rahatsız Oldukları/ Olacakları Paylaşım Türleri

Rahatsızlık ifadeleri	Sıklık	Yüzde (%)	Vaka Yüzdesi (%)
Banyo yaparken ya da iç çamaşırlarıyla olan fotoğraflar	311	13,4%	97,8%
Sinirli olduğum ya da ağladığım anlar	284	12,3%	89,3%
Beğenmediğim, utandığım fotoğraflarım	282	12,2%	88,7%
Kişisel bilgilerim (ad, doğum tarihi, okul vb.)	213	9,2%	67,0%
Pijamalı fotoğraf ve videolar	206	8,9%	64,8%
Denizde ya da havuzda çekilmiş fotoğraflar	157	6,8%	49,4%
Nerede olduğumun açıkça belli olduğu fotoğraflar	132	5,7%	41,5%
Yüzümün açıkça belli olduğu fotoğraflar	123	5,3%	38,7%
Evde çekilmiş gündelik fotoğraflar ve videolar	118	5,1%	37,1%
Oyun oynarken çekilen fotoğraf ve videolar	107	4,6%	33,6%
Aile ve akrabalarla olan video ve fotoğraflar	91	3,9%	28,6%
Komik ve eğlenceli anlarımdaki fotoğraflar ve videolar	77	3,3%	24,2%
Okul etkinliklerindeki video ve fotoğraflar	75	3,2%	23,6%
Önemli anlarım (doğum günü, okulun ilk günü, mezuniyet, başarı vb.)	57	2,5%	17,9%
Arkadaşlarımla beraber olduğum video ve fotoğraflar	44	1,9%	13,8%
Geziler ve hobilerle ilgili fotoğraf ve videolar	40	1,7%	12,6%
Toplam	2317	100,0	728,6

Öğrenci anket katılımcılarının ebeveynleri paylaştığı takdirde rahatsız olduklarını/olacaklarını belirttikleri ifadelerin dağılımına bakıldığında ilk sırada (n=311) %13,4 ve %97,8 vaka yüzdesi ile “Banyo yaparken ya da iç çamaşırlarıyla olan fotoğraflar” ifadesi yer almaktadır. En yüksek dağılıma sahip olan diğer paylaşım içerikleri (n=284) %12,3 ve %89,3 vaka yüzdesi ile “Sinirli olduğum ya da ağladığım anlar”; (n=282) %12,2 ve %88,7 vaka yüzdesi ile “Beğenmediğim, utandığım fotoğraflarım”; n=213 %9,2 ve %67 vaka yüzdesi ile “Kişisel bilgilerim (ad, doğum tarihi, okul vb.)” ve (n=206) %8,9 ve %64,8 vaka yüzdesi ile “Pijamalı fotoğraf ve

videolar” şeklinde sıralanmaktadır. Katılımcıların paylaşılmasından rahatsız olacağı içeriklerde ortalama dağılıma sahip olan paylaşımlar ise sırasıyla (n=157) %6,8 ve %49,4 vaka yüzdesi ile “Denizde ya da havuzda çekilmiş fotoğraflar”; (n=132) %5,7 ve %41,5 vaka yüzdesi ile “Nerede olduğumun açıkça belli olduğu fotoğraflar”; (n=123) %5,3 ve %38,7 vaka yüzdesi ile “Yüzümün açıkça belli olduğu fotoğraflar”; (n=118) %5,1 ve %37,1 vaka yüzdesi ile “Evde çekilmiş gündelik fotoğraflar ve videolar” ve (n=107) %4,6 ve %33,6 vaka yüzdesi ile “Oyun oynarken çekilen fotoğraf ve videolar”dır. En az dağılıma sahip, yani en az rahatsız oldukları, paylaşım içerikleri de sırasıyla (n=91) %3,9 ve %28,6 vaka yüzdesi ile “Aile ve akrabalarla olan video ve fotoğraflar”; (n=77) %3,3 ve %24,2 vaka yüzdesi ile “Komik ve eğlenceli anlarımdaki fotoğraflar ve videolar”; (n=75) %3,2 ve %23,6 vaka yüzdesi ile “Okul etkinliklerindeki video ve fotoğraflar”; (n=57) %2,5 ve %17,9 vaka yüzdesi ile “Önemli anlarım (doğum günü, okulun ilk günü, mezuniyet, başarı vb.)”; (n=44) %1,9 ve %13,8 vaka yüzdesiyle “Arkadaşlarımla beraber olduğum video ve fotoğraflar” ve son sırada da (n=40) %1,7 ve %12,6 vaka yüzdesiyle “Geziler ve hobilerle ilgili fotoğraf ve videolar”dır.

Bu tabloda da çocukların dijital mahremiyet algısının nasıl şekillendiğine dair önemli işaretler bulunmaktadır. %97,8 vaka yüzdesiyle öne çıkan ilk ifade olan “Banyo yaparken ya da iç çamaşırlarıyla olan fotoğraflar”, mahremiyetin en hassas algılandığı halinin bedensel mahremiyet olduğunu ve bu tür paylaşımların toplumsal olarak algılanma biçiminin de çocuklar üzerindeki güçlü etkisini ortaya koymaktadır. Dağılımın yüksek olduğu ikinci sıradaki “Sinirli olduğum ya da ağladığım anlar” ifadesi çocuklar için duygusal mahremiyetlerinin de ne denli önemli olduğunu göstermektedir. “Beğenmediğim, utandığım fotoğraflarım” ifadesinin yüksek dağılımı da aslından sosyal medyadaki imajlarının kendileri tarafından kontrol edilmek istendiği, dijital benliklerine müdahaleden rahatsız olduklarına işaret eden bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzer şekilde kişisel bilgilerle ve pijamalı fotoğraflara ilgili ifadelerin yüksek dağılımı da mahremiyet algısındaki imaj ve dijital kimlik koruma hassasiyetlerinin göstergeleri olarak değerlendirilebilir. Bu, özellikle kişisel verilere kolayca erişilebilen ve istismar edilebilen bir çağda, dijital mahremiyet konusunda artan bir farkındalığa işaret etmektedir. Daha az rahatsızlık duyulan içerikler arasında, “Aile ve akrabalarla olan video ve fotoğraflar”, “Önemli anlar”, “Okul etkinlikleri” gibi daha sosyal ve toplumsal bağları güçlendiren paylaşımlar yer almaktadır. Dolayısıyla çocukların sosyal destek ve sosyal grup temelli içeriklerden daha az rahatsız oldukları görülmektedir. Genel tabloya

bakıldığında çocukların rahatsızlık duydukları paylaşım içerikleri aslında mahremiyetleri hakkında kişisel endişe ve duyarlılıklarını da ortaya koymaktadır. Bu önemli bulgular tam olarak; ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili paylaşım yaparken daha dikkatli olmaları gerektiğine, paylaşım yapmak ile çocuk mahremiyeti arasındaki hassas dengeyi daha iyi kurabilmeleri gerektiğine dair güçlü ipuçları taşımaktadır.

4.1.2 Ebeveyn katılımcıların nicel bulguları

4.1.2.1 Ebeveyn örnekleminin sosyodemografik özellikleri

Bu bölümde ebeveyn anket katılımcılarının sosyodemografik özelliklerine yer verilmiştir. Cevapların frekans dağılımları verilmiş ve değişkenler arası ilişkiler Ki-kare testi ile analiz edilmiştir. Tüm frekans ve test bulguları araştırma bağlamında yorumlanmıştır.

Tablo 4.31

Ebeveyn Anket Katılımcılarının Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Sıklık	Yüzde (%)
Kadın	220	73,3
Erkek	80	26,7
Toplam	300	100,0

Ebeveyn anket katılımcılarının (n=220) %73,3'ü kadın, (n=80) %26,7'si erkektir. Burada katılımcıların cinsiyet dağılımı arasında ciddi bir fark olduğu görülmektedir. Online olarak uygulanan ve gönüllülük esasına dayanan bu ankete katılımın yüksek çoğunlukla kadın katılımcılar tarafından gerçekleştirilmesi bu verilerde yalnızca sayısal bir dengesizliğe değil, aynı zamanda ebeveynlik ve dijital paylaşım uygulamalarını çevreleyen daha derin kültürel normlara da işaret etmekte ve yorumlanmaya değer bir katman yaratmaktadır. Kadınların (%73,3) erkeklere (%26,7) kıyasla yüksek katılım oranı; ebeveynlik konularına gelince, kadınların daha istekli olmalarının yanı sıra deneyimlerini ve düşüncelerini paylaşma konusunda daha güçlü bir motivasyon hissedebileceklerini göstermektedir. Toplumsal normlar bağlamında, kadınların genellikle çocuğun birincil bakıcısı olma rolü ebeveynlikle ilgili tartışmalara katılmak konusunda bir yükümlülük hissettirebilir. Öte yandan; erkeklerin bu konuda daha az yükümlülük hissetme, babalığın duygusal, kırılgan yönüne ket vurmalarına neden olan toplumsal normlarla ilişkilendirilebilir. Dolayısıyla katılımdaki bu cinsiyete dayalı fark,

toplumsal normların davranışlara etkisini ortaya koymakla beraber, dijital çağda da aile hikayesini kimin anlattığına dikkat çekmektedir. Bu nedenle, belirli bir demografik çerçeveyi yansıtan verilerin altındaki; toplumsal normlar, cinsiyet rolleri, ebeveynlik anlatısı, ebeveyn kimliği, ebeveynin dijital kimliği gibi birçok dinamiği de dikkate almak elzemdir.

Tablo 4.32

Ebeveyn Anket Katılımcılarının Yaş Grubu Dağılımı

Yaş	Sıklık	Yüzde (%)
35 yaş ve altı	61	20,3
36-49 yaş arası	220	73,3
50-59 yaş arası	18	6,0
60 ve üzeri	1	0,3
Toplam	300	100,0

Ebeveyn anket katılımcılarının (n=61) %20,3'ü 35 yaş ve altındadır; (n=220) %73,3'ü 36-49 yaş aralığında, (n=18) %6'sı 50-59 yaş aralığında, (n=1)%0,3'ü 60 yaş ve üzerindedir. Yaş ortalaması 40,61 olan katılımcılardan en küçüğü 27, en büyüğü ise 68 yaşındadır. 36-49 yaş aralığındaki katılımcıların çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 4.33

Ebeveyn Anket Katılımcılarının Hane Geliri Dağılımı

Hane geliri	Sıklık	Yüzde (%)
10000 ve altı	40	13,3
10001-24000 arası	159	53,0
24001-39000 arası	48	16,0
39001-59000 arası	38	12,7
59001-69000 arası	7	2,3
69001 ve üzeri	8	2,7
Toplam	300	100,0

Ebeveyn anket katılımcılarının aylık hane gelirine bakıldığında %13,3 oranında 10.000 TL ve altı, %53 oranında 10.001-24.000 TL arası; %16 oranında 24.001- 39.000 TL arası; %12,7 oranında 39.001- 59.000 TL arası; %2,3 oranında 59.001- 69.000 TL arası; %2,7 oranında ise 69.001 ve üzeri gelire sahip oldukları görülmektedir. Katılımcıların aylık hane geliri ortalaması 23.257,67 TL'dir. En düşük hane geliri 1500 TL, en yüksek hane geliri ise 130.000 TL'dir.

Tablo 4.34*Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarının Cinsiyet Dağılımı*

Cinsiyet	Sıklık	Yüzde (%)
Kız	141	47,0
Erkek	159	53,0
Toplam	300	100,0

Ebeveyn anket katılımcılarının %47'si kız çocuğuna %53'ü ise erkek çocuğuna sahip olduğunu belirtmektedir.

Tablo 4.35*Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarının Yaş Dağılımı*

Yaş	Sıklık	Yüzde (%)
10	47	15,7
11	84	28,0
12	85	28,3
13	72	24,0
14	11	3,7
15	1	0,3
Toplam	300	100,0

Katılımcıların çocuklarının yaşları 10-15 arasında değişmektedir. %28,3 ile 12 yaşında çocuğu olanlar, ardından %28 ile 11 yaşında çocuğu olanlar ve %24 ile 13 yaşında çocuğu olanlar en yüksek oranlara sahiptir. Sırayı %15,7 ile 10 yaşında çocuğu olanlar, %3,7 ile 14 yaşında çocuğu olanlar ve son olarak %0,3 ile 15 yaşında çocuğu olan ebeveyn tamamlamaktadır. Katılımcılarının çocuklarının yaş ortalaması 11,73'tür.

Tablo 4.36*Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarının Okuduğu Ortaokullar*

Ortaokul	Sıklık	Yüzde (%)
Okul A	86	28,7
Okul B	8	2,7
Okul C	19	6,3
Okul D	49	16,3
Okul E	79	26,3
Okul F	15	5,0
Okul G	33	11,0
Okul H	11	3,7
Toplam	300	100,0

Katılımcıların çocuklarının okuduğu ortaokulların dağılımına bakıldığında en yüksek ebeveyn katılımlarının %28,7 ile Okul A (Zeytinlik) ve ardından %26,3 ile Okul E (Karşıyaka merkez) olduğu görülmektedir. Sırayı %16,3 ile Okul D (Doğanlar), %11 ile Okul G (Evka-3) sürdürmektedir. En düşük ebeveyn katılımının olduğu ortaokullara bakıldığında %6,3 ile Okul C (Bornova merkez), %5 ile Okul F (Ulukent), %3,7 ile okul H (Atakent) ve son olarak %2,7 ile Okul B (Kubilay) yer almaktadır.

Tablo 4.37

Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarının Sınıfları

Sınıf	Sıklık	Yüzde (%)
5. Sınıf	63	21,0
6. Sınıf	90	30,0
7. Sınıf	82	27,3
8. Sınıf	65	21,7
Toplam	300	100,0

Katılımcıların çocuklarının sınıf dağılımında %21 oranında 5. sınıf; %30 oranında 6. Sınıf; %27,3 oranında 7. Sınıf; %21,7 oranında ise 8. sınıf öğrencisi bulunmaktadır.

Tablo 4.38

Ebeveyn Anket Katılımcılarının Eğitim Durumu

Eğitim durumu	Sıklık	Yüzde (%)
Okur-yazar değil	7	2,3
Diplomasız okur-yazar/ilkokul terk	14	4,7
İlkokul mezunu	76	25,3
Ortaokul mezunu	42	14,0
Lise mezunu	89	29,7
Yüksekokul mezunu	19	6,3
Üniversite mezunu	42	14,0
Lisansüstü	11	3,7
Toplam	300	100,0

Ebeveyn anket katılımcılarının eğitim düzeylerine bakıldığında en yüksek oranın %29,7 ile lise mezunları, ardından %25,3 ile ilkokul mezunlarında olduğu görülmektedir. Sırayı, eşit oranda, %14 ile ortaokul ve üniversite mezunları takip etmektedir. %6,3 oranında yüksekokul mezunu ve %4,7 Diplomasız okur-yazar/ilkokul terk katılımcılar

bulunmaktadır. Son sıralarda ise %3,7 ile lisansüstü eğitim düzeyine sahip ve %2,3 ile okur yazar olmayan katılımcılar bulunmaktadır.

En yüksek oranların lise ve ilkokul mezunlarında olmasını açıklamak adına çocukların ortaokulları ile ebeveynlerin eğitim düzeyleri arasındaki ilişkiyi vermek faydalı olacaktır. Tablo 4.36’da en yüksek katılımın Okul A (Zeytinlik) ve Okul E (Karşıyaka merkez)’den olduğunu belirtmiştik. Dolayısıyla çocukları bu okullarda okuyan ebeveynlerin eğitim düzeyinin çoğunluğa yüksek etkisi olacağı aşıkardır.

H0: Katılımcıların eğitim düzeyi, okullara-yerleşkelere göre farklılaşmamaktadır.

H1: Katılımcıların eğitim düzeyi, okullara-yerleşkelere göre farklılaşmaktadır.

Tablo 4.39

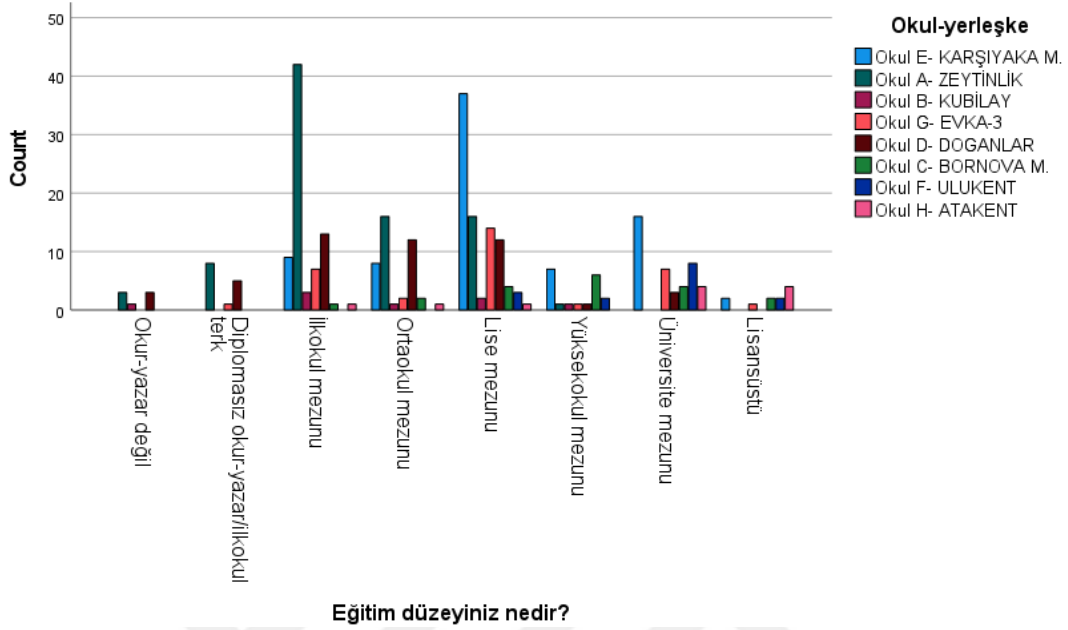
Okullara-Yerleşkelere Göre Eğitim Düzeyinin İncelenmesi

Chi-Square Tests					
	X²	V	df	p	N
Pearson Chi-Square	195,634		49	<, 001	320
Cramer's V		,305		<, 001	

Ki-kare testi sonucunda, Pearson değeri 195,634 olarak bulunmuş ve serbestlik derecesi (df) 49 olarak belirlenmiştir. P değeri 0,05’ten düşük olduğu ($p < 0,001$) için H0 hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla, katılımcıların eğitim düzeyinin okullara göre istatistiksel olarak farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Cramer's V değeri 0,305 olarak bulunmuştur; bu değer orta düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu durum, okullara göre katılımcıların eğitim düzeyinin belirgin farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu farklılık, ebeveynlerin eğitim düzeylerinin okullara ve yerleşkelere göre önemli ölçüde değiştiğini ve Türkiye'nin sosyoekonomik yapısında bulunan mekânsal tabakalaşmayı yansıttığını ortaya koymaktadır. Aşağıdaki grafikte bu istatistiksel olarak anlamlı farklılık net bir şekilde görülmektedir.

Şekil 4.6

Okullara-Yerleşkelere Göre Eğitim Düzeyinin İncelenmesi

Yapılan Ki-kare testi doğrultusunda oluşturulan Şekil 4.6'da da görüldüğü gibi çocuklarının okuduğu ortaokullara ve yerleşkelere göre ebeveynlerin eğitim düzeyleri farklılık göstermektedir. Bu iki değişken arasındaki ilişkinin ele alınma sebebini ortaya koymak adına burada, katılımcıların Millî Eğitim Bakanlığınca yapılan açıklamaya binaen kayıtların adrese dayalı olarak yapılmasından dolayı okulların ilçesinde, belirli mahallelerde ikamet ettiklerini hatırlatmakta fayda vardır. Dolayısıyla okullar, ikamet edilen ilçe ve mahalleleri temsil etme özelliğine sahiptir. Elde edilen yüzdeler, okullarla, dolayısıyla ikamet edilen mahallelerle, eğitim düzeyleri arasındaki farkı açıkça göstermektedir. Örneğin, Okul E (Karşıyaka merkez)'de lise mezunu katılımcıların oranı %46,8 iken, Okul B (Kubilay)'de %25'tir. Okul F (Ulukent)'de ise yüksekokul ve üniversite mezunu katılımcı oranı oldukça yüksektir (%53,3). Bu farklılıklar, okulların bulunduğu çevresel faktörlerin ve sosyoekonomik durumların etkisine işaret etmekte, yerleşkelerin eğitim ve sosyoekonomik eşitsizliklerin devam etmesindeki rolünü ortaya koymaktadır. Okullar ve yerleşkeler arasındaki ebeveyn eğitim düzeyi konusundaki farklılıklar; çocukların da ebeveynlerinden ve çevrelerinden etkilenme olasılığı göz önünde bulundurulduğunda eşitsizlik döngüsünü sürdürme açısından etkili olabilmektedir.

4.1.2.2 Dijital araçlara erişim ve sosyal medya kullanımı

Bu bölümde ebeveyn anket katılımcılarının sahip oldukları dijital araçlar, sosyal medyada geçirdikleri süre, sosyal medya kullanım pratikleri gibi konulara yer verilmiştir. Katılımcıların cevaplarının frekans dağılımı ve çeşitli ilişkileri tespit etmek için yapılan Ki-kare testleri verilerek yorumlanmıştır.

Tablo 4.40

Ebeveyn Anket Katılımcılarının Akıllı Telefona Sahip Olma Dağılımı

Telefonu olma	Sıklık	Yüzde (%)
Var	293	97,7
Yok	7	2,3
Toplam	300	100,0

Ebeveyn anket katılımcılarının (n=293) %97,7'si akıllı telefonu olduğunu, (n=7) %2,3'ü akıllı telefona sahip olmadığını belirtmektedir.

Tablo 4.41

Ebeveyn Anket Katılımcılarının İnterneti En Çok Kullandıkları Cihaz

Cihaz	Sıklık	Yüzde (%)
Cep telefonu	285	95,0
Bilgisayar	12	4,0
Tablet	0	0
Hiçbiri	3	1,0
Toplam	300	100,0

Ebeveyn anket katılımcılarının (n=285) %95'i en sık kullandığı cihazın cep telefonu, (n=0) %0 oranıyla da görüldüğü üzere hiç kullanılmayan dijital aracın da tablet olduğu görülmektedir. Bilgisayarı daha sık kullanan katılımcılar (n= 12) %4 ve hiçbir cihaz kullanmayan katılımcılar ise (n=3) %1 oranındadır.

Tablo 4.42*Ebeveyn Anket Katılımcılarının Günlük İnternet Kullanım Sıklığı*

Kullanım süresi	Sıklık	Yüzde (%)
1 saatten az	65	21,7
1-2 saat	139	46,3
3-4 saat	69	23,0
5-6 saat	15	5,0
7 saat ve üzeri	12	4,0
Toplam	300	100,0

Ebeveyn anket katılımcılarının günlük internet kullanma sıklıklarına bakıldığında (n=139) %46,3 ile ilk sırada “1-2 saat” bulunmaktadır. Sırayı (n=69) %23 ile “3-4 saat”, (n=65) %21,7 ile “1 saatten az” takip etmektedir. En düşük kullanım sıklıkları da (n=15) %5 ile “5-6 saat” ve (n=12) %4 ile “7 saat ve üzeri”dir.

Tablo 4.43*Ebeveyn Anket Katılımcılarının Günlük Sosyal Medya Kullanım Sıklığı*

Kullanım süresi	Sıklık	Yüzde (%)
1 saatten az	137	45,7
1-2 saat	122	40,7
3-4 saat	34	11,3
5-6 saat	5	1,7
7 saat ve üzeri	2	,7
Toplam	300	100,0

Ebeveyn anket katılımcılarının günlük sosyal medya kullanma sıklığına bakıldığında (n=137) %45,7 ile ilk sırada “1 saatten az” bulunmaktadır. Sırayı (n=122) %40,7 ile “1-2 saat”; (n=34) %11,3 ile “3-4 saat” takip etmektedir. En düşük sıklık oranları ise (n= 5) %1,7 ile “5-6 saat” ve (n=2) %0,7 ile “7 saat ve üzeri”dir.

Tablo 4.44*Ebeveyn Anket Katılımcılarının Sosyal Medya Hesapları*

Platform/uygulama	Sıklık	Yüzde (%)	Vaka Yüzdesi (%)
WhatsApp	269	33,3%	89,7%
Instagram	231	28,6%	77,0%
Facebook	189	23,4%	63,0%
X	64	7,9%	21,3%
TikTok	28	3,5%	9,3%
Snapchat	27	3,3%	9,0%
Toplam	808	100,0%	269,3%

Tablo 4.44’te yüzde, belirli bir sosyal medya platformunda hesabı olan katılımcı sayısının toplam katılımcı sayısına oranını gösterirken; vaka yüzdesi, toplam katılımcı sayısı içinde belirli bir platformda hesabı olanların oranını ifade etmektedir. Örneğin, WhatsApp’ın %33,3’lük yüzdesi, toplam 808 katılımcının %33,3’ünün WhatsApp seçeneğini tercih ettiğini ifade ederken; WhatsApp’ın %89,7’lik vaka yüzdesi, WhatsApp hesabı olan katılımcıların, toplam WhatsApp kullanıcıları içinde %89,7 oranında yer aldığını belirtmektedir.

Bu doğrultuda; katılımcılar arasında WhatsApp hesabı olanların dağılımı (n=269) %33,3 oranı ve %89,7 vaka yüzdesi ile en fazladır. Instagram hesabı olanlar (n=231) %28,6 oranı ve %77,0 vaka yüzdesi ile ikinci sıradadır. Facebook hesabı bulunanlar (n=189) %23,4 oranı ve %63,0 vaka yüzdesi ile üçüncü sıradadır. X hesabı olanlar (n=64) %7,9 oranı ve %21,3 vaka yüzdesi ile dördüncü sıradadır. TikTok hesabı olanlar (n=28) %3,5 oranı ve %9,3 vaka yüzdesi ile beşinci sıradadır. Snapchat hesabı bulunanlar (n=27) %3,3 oranı ve %9 vaka yüzdesi ile en son sırada yer almaktadır. Frekans tablosunda görüldüğü üzere, WhatsApp, Instagram ve Facebook katılımcıların sahip olduğu en yaygın sosyal medya hesaplarıdır. Öte yandan X ortalama bir sıklığa sahipken, TikTok ve Snapchat platformlarının en düşük oranda olması ebeveynler arasında bu platformların daha az tercih edildiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4.45*Ebeveyn Anket Katılımcılarının En Sık Kullandıkları Sosyal Medya Platformları*

Platform/uygulama	Sıklık	Yüzde (%)	Vaka Yüzdesi (%)
WhatsApp	245	44,5%	81,9%
Instagram	181	32,9%	60,5%
Facebook	78	14,2%	26,1%
X	34	6,2%	11,4%
TikTok	12	2,2%	4,0%
Toplam	550	100,0%	183,9%

Tablo 4.45'te yüzde, belirli bir sosyal medya platformunu en sık kullanan katılımcı sayısının toplam katılımcı sayısına oranını gösterirken; vaka yüzdesi, belirli bir platformu en sık kullanan katılımcı sayısının, o platformu tercih eden toplam katılımcılar içindeki oranını göstermektedir. Örneğin, WhatsApp'ın %44,5'lik yüzdesi, toplam 550 katılımcının %44,5'inin WhatsApp'ı en çok kullandığını ifade ederken; WhatsApp'ın %81,9'luk vaka yüzdesi, WhatsApp'ı tercih eden katılımcıların, toplam WhatsApp' kullanıcıları içinde %81,9 oranında yer aldığını belirtmektedir.

Bu doğrultuda; anket katılımcıları arasında en çok kullanılan sosyal medya platformları arasında WhatsApp (n=245) %44,5 ve %81,9 vaka yüzdesi ile en fazla tercih edilen platformdur. Instagram (n=181) %32,9 oranı ve %60,5 vaka yüzdesi ile ikinci sıradadır. Facebook (n=78) %14,2 oranı ve %26,1 vaka yüzdesi ile üçüncü sıradadır. X (n=34) %6,2 oranı ve %11,4 vaka yüzdesi ile dördüncü sıradadır. TikTok (n=12) %2,2 oranı ve %4,0 vaka yüzdesi ile en az tercih edilen platformdur.

Tablo 4.46*Ebeveyn Anket Katılımcılarının Paylaşım Yapma Sıklığı*

Paylaşım yapma	Sıklık	Yüzde (%)
Her gün bir veya birden fazla paylaşım yaparım.	39	13,0
Haftada bir paylaşım yaparım.	97	32,3
Ayda bir paylaşım yaparım.	73	24,3
Pek sık paylaşım yapmam.	91	30,3
Toplam	300	100,0

Tablo 4.46, katılımcıların sosyal medyada paylaşım yapma sıklığı dağılımını göstermektedir. En yüksek dağılımlara sahip paylaşım sıklıkları (n= 97) %32,3 oranıyla “Haftada bir paylaşım yaparım” ve (n=91) %30,3 oranıyla “Pek sık paylaşım yapmam” şeklindedir. Ardından (n=73) %24,3 ile “Ayda bir paylaşım yaparım” gelmektedir. En az dağılıma sahip olan ifade ise (n=39) %13 ile “Her gün bir veya birden fazla paylaşım yaparım”dır.

Tablo 4.47

Ebeveyn Anket Katılımcılarının Sosyal Medya Kullanım Amaçları

Amaç	Sıklık	Yüzde (%)	Vaka Yüzdesi (%)
Haberleşmek, iletişim kurmak	228	31,2%	76,3%
Gündemi takip etmek, araştırma yapmak	168	23,0%	56,2%
Herhangi bir konuda bilgi edinmek	109	14,9%	36,5%
Sosyalleşmek, eğlenmek	61	8,4%	20,4%
Ebeveynlik ve çocuklarla ilgili tavsiye alıp vermek	53	7,3%	17,7%
Beğendiğim ve önemli bulduğum anları paylaşmak	52	7,1%	17,4%
Mutluluğumu paylaşmak	19	2,6%	6,4%
Çevremdekilere uyum sağlamak	11	1,5%	3,7%
Merak ettiğim insanların hayatlarını takip etmek	6	0,8%	2,0%
Yalnızlığımı gidermek	5	0,7%	1,7%
Kendi içeriklerimi üretmek	5	0,7%	1,7%
Para kazanmak	5	0,7%	1,7%
Yeni arkadaşlar edinmek	4	0,5%	1,3%
Beğenilmek, takip edilmek ve iyi hissetmek	4	0,5%	1,3%
Toplam	730	100,0%	244,1%

Ebeveyn katılımcılar arasında sosyal medya kullanımıyla ilgili en yaygın amaç, “Haberleşmek ve iletişim kurmak” olup (n=228), %31,2 ve %76,3 vaka yüzdesi ile en fazla dağılıma sahiptir. “Gündemi takip etmek ve araştırma yapmak” amacı (n=168) %23,0 ve %56,2 vaka yüzdesi ile, ardından “Herhangi bir konuda bilgi edinmek” amacı (n=109) %14,9 ve vaka yüzdesi %36,5 ile en yüksek dağılıma sahip diğer amaçlardır. Orta düzeyde dağılıma sahip kullanım amaçlarına bakıldığında sırasıyla (n=61) %8,4 ve

%20,4 vaka yüzdesi ile “Sosyalleşmek ve eğlenmek”; (n=53) %7,3 ve %17,7 vaka yüzdesi ile “Ebeveynlik ve çocuklarla ilgili tavsiye alıp vermek” ve (n=52) %7,1 ve %17,4 vaka yüzdesi ile “Beğendiğim ve önemli bulduğum anları paylaşmak” ifadeleri görülmektedir. Daha az yaygın amaçlar, (n=19) %2,6 ve %6,4 vaka yüzdesi ile “Mutluluğumu paylaşmak”; (n=11) %1,5 ve %3,7 vaka yüzdesi ile “Çevremdekilere uyum sağlamak”; (n=6) %0,8 ve %2,0 vaka yüzdesi ile “Merak ettiğim insanların hayatlarını takip etmek şeklinde sıralanmaktadır. Ardından (her biri n=5) %0,7 ve %1,7 vaka yüzdesi ile “Yalnızlığımı gidermek”, “Kendi içeriklerimi üretmek” ve “Para kazanmak” gelmektedir. Son olarak, “Yeni arkadaşlar edinmek” ve “Beğenilmek, takip edilmek ve iyi hissetmek” (her biri n=4) %0,5 ve %1,3 vaka yüzdesi ile en düşük dağılıma sahip sosyal medya kullanım amaçlarıdır.

Ebeveynlerin sosyal medya kullanım amaçlarının frekans dağılımları; bu amaçların çok boyutlu yapısına dikkat çekmektedir. En yaygın amaç olan “Haberleşmek ve iletişim kurmak” sosyal medyanın temel iletişim aracı olarak kullanılma özelliğine işaret etmektedir. İkinci sıradaki “Gündemi takip etmek ve araştırma yapmak” Herhangi bir konuda bilgi edinmek” amaçları da sosyal medyanın bilgi kaynağı olarak işlevselliğini ortaya koymaktadır. Orta düzeyde dağılım gösteren “Sosyalleşmek ve eğlenmek” ile “Ebeveynlik ve çocuklarla ilgili tavsiye almak” gibi amaçlar, sosyal medyanın aktif paylaşımın bulunduğu sosyal bir platform ya da bir kamusal alan olma rolüne sahip olduğunu göstermektedir. “Yalnızlığımı gidermek” ve “Kendi içeriklerimi üretmek” gibi daha az yaygın amaçlar, ebeveynlerin bireysel amaçları ve ihtiyaçlarının sosyal medyada daha az yer bulduğu yönünde değerlendirilebilir. Bu tablo, ebeveynlerin sosyal medya ile olan ilişkilerini detaylandırmak adına önemli bir veri seti olarak kullanılabilir.

Tablo 4.48*Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çevrimiçi Paylaşım Faaliyetlerine İlişkin İfadeler*

Paylaşım ile ilgili İfadeler	Sıklık	Yüzde (%)	Vaka Yüzdesi (%)
İnternette kendimi nasıl tanıtıyorsam gerçek hayatta da öyleyim.	242	72,2%	81,5%
Ebeveynlik tarzımı seviyorum, bununla gurur duyuyorum ve bunu internette paylaşıyorum.	20	6,0%	6,7%
Nasıl bir ebeveyn olmak istediğimi internette paylaştığım şeylere de yansıtıyorum.	20	6,0%	6,7%
Bazen çevrimiçi ortamda gerçek benliğimden başka biri olmaya çalışıyorum.	9	2,7%	3,0%
Bazen çevrimiçi ortamda iyi bir ebeveyn gibi görünmeye çalıştığımı hissediyorum.	9	2,7%	3,0%
Kendime ait birçok yönüm olduğumu hissediyorum ve bunu internette gösteriyorum.	9	2,7%	3,0%
İnternette yalnızca insanların beğeneceğini bildiğim yönlerimi gösteriyorum.	6	1,8%	2,0%
İnsanlara kim olduğumun farklı yönlerini göstermek için fotoğraflarımı paylaşıyorum.	5	1,5%	1,7%
Çevrimiçiyken, gerçekte olduğumdan tamamen farklı bir insanım.	4	1,2%	1,3%
Kendimi çevrimiçi ortamdaki başka kişilerle karşılaştırırım.	4	1,2%	1,3%
Çevrimiçi olarak yayınladığım fotoğraflarla başkalarını etkilemeye çalışıyorum.	4	1,2%	1,3%
Nasıl bir ebeveyn olmak istediğimi göstermek için çevrimiçi ortamda gönderi yayınlıyorum.	2	0,6%	0,7%
İnternette kendim hakkında doğru olmayan bilgiler yayınlıyorum.	1	0,3%	0,3%
Toplam	335	100,0%	112,8%

Ebeveyn anket katılımcılarının çevrimiçi paylaşım pratiklerine ilişkin ifadelerine bakıldığında en yüksek dağılıma sahip seçeneğin (n=242) %72,2 ve %81,5 vaka yüzdesi ile “İnternette kendimi nasıl tanıtıyorsam gerçek hayatta da öyleyim” olduğu görülmektedir. Ardından (her biri n=20) ” %6,0 ve %6,7 vaka yüzdesi ile “Ebeveynlik

tarzımı seviyorum, bununla gurur duyuyorum ve bunu internette paylaşıyorum” ve “Nasıl bir ebeveyn olmak istediğimi internette paylaştığım şeylere de yansıtıyorum” ifadesi gelmektedir. Sırayı (her biri n=9) %2,7 ve %3,0 vaka yüzdesi ile “Bazen çevrimiçi ortamda gerçek benliğimden başka biri olmaya çalışıyorum”, “Bazen çevrimiçi ortamda iyi bir ebeveyn gibi görünmeye çalıştığımı hissediyorum”, “Kendime ait birçok yönüm olduğunu hissediyorum ve bunu internette gösteriyorum” ifadeleri takip etmektedir. “İnternette yalnızca insanların beğeneceğini bildiğim yönlerimi gösteriyorum” ifadesini seçen katılımcılar (n=6) %1,8 ve %2,0 vaka yüzdesine; “İnsanlara kim olduğumun farklı yönlerini göstermek için fotoğraflarımı paylaşıyorum” ifadesini seçen katılımcılar (n=5) %1,5 ve %1,7 vaka yüzdesine sahiptir. Dağılımı az bir diğer ifade grubu da (her biri n=4) biri %1,2 ve %1,3 vaka yüzdesi ile

“Çevrimiçiyken, gerçekte olduğumdan tamamen farklı bir insanım”, “Kendimi çevrimiçi ortamdaki başka kişilerle karşılaştırırım”, “Çevrimiçi olarak yayınladığım fotoğraflarla başkalarını etkilemeye çalışıyorum” şeklindedir. En az dağılıma sahip ifadeler ise (n=2) %0,6 ve %0,7 vaka yüzdesi ile “Nasıl bir ebeveyn olmak istediğimi göstermek için çevrimiçi ortamda gönderi yayınlıyorum”, ardından (n=1) %0,3 ve %0,3 vaka yüzdesi ile “İnternette kendim hakkında doğru olmayan bilgiler yayınlıyorum” ifadeleridir.

Bu veriler, ebeveynlerin dijital kimlikleri ve paylaşım alışkanlıkları hakkında çok yönlü bir bakış açısı sunmaktadır. Katılımcıların büyük bir kısmının (%72,2) “İnternette kendimi nasıl tanıtıyorsam gerçek hayatta da öyleyim” ifadesine katılması dijital ve gerçek yaşam arasında güçlü bir bağlantı kurduklarını gösterirken, dijital kimliklerinin gerçek kimlikleri yansıttığına inandıklarını ortaya koymaktadır. Öte yandan, ebeveynlikle ilgili ifadelerin de benzer oranlarda olması ebeveynlerin dijital ortamda kendi ebeveynlik stillerini sergileme ihtiyacı duyduğunu da göstermektedir. Daha az tercih edilen ifadeler; katılımcıların dijital kimlikleri ile gerçek kimlikleri arasında bir ayrım yaptıklarına ya da bazen bu kimliklerin birbirine zıt olduğunu hissettiklerine işaret etmektedir. Burada sosyal medyanın beklentisi olan ebeveynlik performanslarının bir baskı yarattığını ve kendi kimliklerini sorgulamalarına yol açtığını düşünmek mümkündür. İfadeler, ebeveynlerin dijital dünyada toplumsal onay ve gerçek benlikleri arasında bir gerilim olduğunu düşündürmektedir. Genel eğilimin gerçek hayattaki kimliklerle dijital kimliklerin örtüştüğünü göstermesiyle beraber sosyal medyanın birtakım baskılar ve motivasyonlar yarattığını gözlemlemek mümkündür.

4.1.2.3 Sharenting pratikleri ve dijital mahremiyet algısı

Bu bölümde ebeveyn katılımcıların çocuklarıyla ilgili paylaşım yapma pratiklerine ve dijital mahremiyet algılarına ilişkin sorulara verdikleri cevaplar değerlendirilmektedir. Katılımcıların cevapları frekans dağılımları ve çeşitli ilişkileri tespit etmek adına yapılan Ki-kare testlerinin sonuçları üzerinden yorumlanmıştır.

Tablo 4.49

Ebeveynlerin Çocuğuyla İlgili Paylaşım Yapma Pratiği

Paylaşım yapma	Sıklık	Yüzde (%)
Sosyal medya hesabımda paylaştım	201	67,0
Onun sosyal medya hesabında paylaştım	5	1,7
Hayır, paylaşmadım	94	31,3
Toplam	300	100,0

Tablo 4.49’da ebeveyn anket katılımcılarının “İnternette çocuğunuzla ilgili herhangi bir fotoğraf, video veya bilgi paylaştınız mı?” sorusuna verdiği cevapların dağılımı gösterilmektedir. En yüksek dağılıma sahip ifade (n=201) %67 ile “Sosyal medya hesabımda paylaştım” şeklindedir. Ardından (n=94) %31,3 ile “Hayır, paylaşmadım” ve en az dağılıma sahip ifade olarak da (n=5) %1,7 ile “Onun sosyal medya hesabında paylaştım” ifadeleri gelmektedir. Dağılımdan da görüldüğü üzere ebeveynlerin yüksek çoğunluğu kendi sosyal medya hesaplarında çocuklarıyla ilgili paylaşımlar yapmaktadır.

Tablo 4.50

Ebeveynlerin Çocuğuyla İlgili Paylaşım Yaparken Çocuktan İzin İsteme Pratiği

İzin isteme	Sıklık	Yüzde (%)
Hiçbir zaman	33	11,0
Nadiren	22	7,3
Bazen	66	22,0
Çoğunlukla	53	17,7
Her zaman	126	42,0
Toplam	300	100,0

Ebeveyn anket katılımcılarının çocuklarıyla ilgili paylaşım yaparken çocuklarından izin isteme davranışlarına ilişkin ifadelerine bakıldığında, en yüksek dağılıma sahip seçeneğin

(n=126) %42,0 ile “Her zaman” olduğu görülmektedir. Diğer ifadeler arasında (n=66) “Bazen” seçeneği %22,0 ile ikinci sıradayken, (n=53) “Çoğunlukla” seçeneği %17,7 oranında ve üçüncü sıradadır. (n=33) “Hiçbir zaman” seçeneğini seçen katılımcıların oranı %11,0 olarak belirlenmiştir. Son olarak, en az dağılıma sahip (n=22) “Nadiren” seçeneğini seçenlerin oranı %7,3’tür.

Verilere bakıldığında “her zaman” seçeneğinin en yüksek dağılıma sahip olması ebeveynlerin büyük bir kısmının onlarla ilgili paylaşım yaparken çocuklarının onayını alma konusunda duyarlı bir tutum sergilediğini gösteren olumlu bir tablo çizmektedir. Ancak “bazen” ve “çoğunlukla” seçeneklerinin de önemli oranlardaki dağılımı izin alma pratiğinin daha esnek olabildiğine de işaret etmektedir. Öte yandan, “Nadiren” ve “hiçbir zaman” seçeneklerini seçen katılımcıların varlığı, bu ebeveynlerin çocuklarının fikrine başvurmadan paylaşım yaptıklarına dikkat çekmekte ve yaptıkları paylaşımlarla çocuklarının mahremiyetini göz ardı edebileceklerini düşündürmektedir. Genel tablo olumlu görünse de ebeveynlerin çocuklarının mahremiyetini gözetme konusunda daha fazla bilinçlenmeleri gerektiğini gösteren veriler önemlidir.

Tablo 4.51

Ebeveynlerin Çocuğundan İzinsiz Paylaşım Yapma Pratiği

İzinsiz paylaşma	Sıklık	Yüzde (%)
Hiçbir zaman	173	57,7
Nadiren	53	17,7
Bazen	57	19,0
Çoğunlukla	8	2,7
Her zaman	9	3,0
Toplam	300	100,0

Ebeveyn anket katılımcılarının çocuğundan izin almadan çocuğuyla ilgili paylaşım yapma pratiğine ilişkin ifadelerle bakıldığında, en yüksek dağılıma sahip seçeneğin (n=173) %57,7 ile “Hiçbir zaman” olduğu görülmektedir. Diğer ifadeler arasında (n=57) “Bazen” seçeneği %19,0 ile dikkat çekerken, (n=53) “Nadiren” seçeneği %17,7 oranındadır. (n=9) “Her zaman” seçeneğini seçen katılımcıların oranı %3,0 olarak belirlenmiştir. Son olarak, en az dağılıma sahip (n=8) “Çoğunlukla” seçeneğini seçenlerin oranı %2,7’dir.

Bir önceki veriler gibi bu verilerde de katılımcıların %57,7'sinin “hiçbir zaman” seçeneğini seçmesi, dijital paylaşımda çocukların onayının alınmasının yaygın bir norm olduğunu göstermektedir. Ancak 94 katılımcının “bazen”, “çoğunlukla” ve “her zaman” seçeneklerini seçmiş olması endişe verici başka bir yöne de işaret etmektedir. Çocuğun onayını önceliklendirmeyen bu azınlık; çocuklarının özerkliğini tanımayan ebeveynleri temsil etmekte, geleneksel ebeveynlik otoritesi görüşüyle hareket eden ya da dijital mahremiyet ve güvenlik konusunda bilinçsiz ebeveynlerin bulunduğunu düşündürmektedir. Bu nedenle, bu veriler dijital çağda ebeveynlerin sorumlulukları konusunda farkındalık ve eğitim ihtiyacına dikkat çekmektedir.

Tablo 4.52

Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarıyla İlgili Çevrimiçi Paylaşım Faaliyetlerine İlişkin İfadeler

Paylaşımla ilgili İfadeler	Sıklık	Yüzde (%)	Vaka Yüzdesi (%)
Çocuğumun/çocuklarımın önemli anlarını paylaşırım (doğum günü, okulunun ilk günü vb.).	223	35,1%	74,6%
Çocuğumun/çocuklarımın hayatındaki dönüm noktalarını paylaşırım (ör. ilk sözcükleri, mezuniyeti, doğum günü kutlaması vb.).	80	12,6%	26,8%
Çocuğumun/çocuklarımın okul etkinliklerine katıldığı fotoğrafları veya videoları paylaşırım.	68	10,7%	22,7%
Çocuğumun/çocuklarımın aile gezilerine veya aktivitelerine katıldığı fotoğrafları veya videoları paylaşırım.	65	10,2%	21,7%
Çocuğumun/çocuklarımın ilklerini kaydederim.	48	7,5%	16,1%
Çocuğumun/çocuklarımın başarılarını aileme ve arkadaşlarıma duyurmak için paylaşımda bulunurum.	42	6,6%	14,0%
Ailem ve arkadaşlarımla çocuğum/çocuklarım hakkındaki eğlenceli hikayeleri paylaşırım.	35	5,5%	11,7%
Çocuğumun/çocuklarımın gündelik sevimli anlarını paylaşırım.	28	4,4%	9,4%
Çocuğumun/çocuklarımın destekleyici ve olgun davranışlarını (örneğin, arkadaşlara veya aile üyelerine yardım ederken, bir sorunu bağımsız olarak çözerken vb.) paylaşırım.	20	3,1%	6,7%
Çocuğumun/çocuklarımın komik anlarını paylaşırım.	17	2,7%	5,7%
Çocuğumun/çocuklarımın bilgilerini veya ebeveynlik hikayelerimi paylaşmayı keyifli buluyorum.	10	1,6%	3,3%
Toplam	636	100,0%	212,7%

Ebeveyn anket katılımcılarının çocuklarıyla ilgili çevrimiçi paylaşım faaliyetlerine ilişkin ifadelerine bakıldığında, en yüksek dağılıma sahip seçeneğin (n=223) %35,1 ve %74,6 vaka yüzdesi ile “Çocuğumun/çocuklarımın önemli anlarını paylaşırım (doğum günü, okulunun ilk günü vb.)” olduğu görülmektedir. Ardından dağılımı en yüksek ifadeler sırasıyla; (n=80) %12,6 ve %26,8 vaka yüzdesi ile “Çocuğumun/çocuklarımın hayatındaki dönüm noktalarını paylaşırım (ör. ilk sözcükleri, mezuniyeti, doğum günü kutlaması vb.)”, (n=68) %10,7 ve %22,7 vaka yüzdesi ile “Çocuğumun/çocuklarımın okul etkinliklerine katıldığı fotoğrafları veya videoları paylaşırım”, (n=65) %10,2 ve %21,7 vaka yüzdesi ile “Çocuğumun/çocuklarımın aile gezilerine veya aktivitelerine katıldığı fotoğrafları veya videoları paylaşırım” ifadeleri yer almaktadır. Nispeten daha az dağılıma sahip ifadeler ise; (n=48) %7,5 ve %16,1 vaka yüzdesi ile “Çocuğumun/çocuklarımın ilklerini kaydederim”, (n=42) %6,6 ve %14,0 vaka yüzdesi ile “Çocuğumun/çocuklarımın başarılarını aileme ve arkadaşlarıma duyurmak için paylaşımında bulunurum”, (n=35) %5,5 ve %11,7 vaka yüzdesi ile “Ailem ve arkadaşarımla çocuğum/çocuklarım hakkındaki eğlenceli hikayeleri paylaşırım”, (n=28) %4,4 ve %9,4 vaka yüzdesi ile “Çocuğumun/çocuklarımın gündelik sevimli anlarını paylaşırım” şeklindedir. Sırayı daha az dağılıma sahip (n=20) %3,1 ve %6,7 vaka yüzdesi ile “Çocuğumun/çocuklarımın destekleyici ve olgun davranışlarını paylaşırım” ve (n=17) %2,7 ve %5,7 vaka yüzdesi ile “Çocuğumun/çocuklarımın komik anlarını paylaşırım” ifadeleri takip etmektedir. En az dağılıma sahip ifade ise (n=10) %1,6 ve %3,3 vaka yüzdesi ile “Çocuğumun/çocuklarımın bilgilerini veya ebeveynlik hikayelerimi paylaşmayı keyifli buluyorum” olmuştur.

Bu veriler doğrultusunda, en yüksek yüzdelerin çocukların önemli anlarını paylaşmaya yönelik ifadelerde yoğunlaştığı görülmektedir. *Sharenting*in temel motivasyonlarından biri olan önemli anları paylaşma; ebeveynlerin bu anları yalnızca kişisel anılar olarak değil, kamuya açık bir gurur kaynağı ve ebeveynlik imajı pekiştireci olarak paylaştıklarına işaret etmektedir. Ebeveynler bu tür paylaşımları sosyal ve dijital kimliklerini oluşturma ve sergilemenin bir yolu olarak kullanabilir ve sosyal çevrelerinde ilgili ebeveyn kimliklerini güçlendirebilirler. Benzer şekilde çocuklarının hayatlarındaki dönüm noktalarını paylaşmaları da çocuklarının gelişimsel başarılarını sergilemeye yönelik bir isteğin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Okul ve aile etkinliklerine yönelik paylaşımların arşivleme/albüm oluşturma motivasyonu ile ilişkili olduğunu söylemek mümkündür; bu paylaşımlar aile ve arkadaşlarla etkileşime de fırsat

sunmaktadır. Tüm bu paylaşımlar, deneyimleri paylaşma ve etkileşim kurmak adına da bir tür sosyal sermaye güçlendirici işlev görebilmektedir. Öte yandan, daha az dağılıma sahip olan ifadelerin ebeveynlik hikayelerini veya çocukların kişisel bilgilerini paylaşma üzerine olduğu dikkat çekmektedir. Bu durumun, mahremiyet konusunda artan farkındalık ve çocuklarının dijital ayak izini koruma eğilimi üzerinden ebeveynlerin mahremiyet kaygıları ve dijital mahremiyet farkındalıklarıyla ilişkili olması muhtemeldir.

Tablo 4.53

Ebeveyn Anket Katılımcılarının Ebeveynlikle İlgili Çevrimiçi Paylaşım Faaliyetlerine İlişkin İfadeler

Paylaşımla ilgili İfadeler	Sıklık	Yüzde (%)	Vaka Yüzdesi (%)
İnternette samimi olduğum ve ebeveynlik sorunları hakkında rahatça konuşabileceğim kimse yok.	90	23,6%	32,3%
Çocuğum/çocuklarım hakkında günümü neşelendiren küçük anları paylaşıyorum.	72	18,9%	25,8%
Ebeveynlerle çevrimiçi etkileşim kurmak yeni ebeveynlerle tanışmamı sağlıyor.	37	9,7%	13,3%
Ebeveynlikle ilgili olumlu duygularımı paylaşıyorum.	31	8,1%	11,1%
Çevrimiçi etkileşimde bulunduğum ebeveynlerin benim için iyi bilgi kaynakları olacağına/ olduğuna inanıyorum.	24	6,3%	8,6%
Nasıl daha iyi bir ebeveyn olunabileceğine dair tavsiyeler paylaşıyorum.	22	5,8%	7,9%
Çocuk bakımı konusunda diğer ebeveynlere çevrimiçi tavsiyeler veririm.	18	4,7%	6,5%
Ebeveynlik deneyimlerimi diğer ebeveynlere yardımcı olmak için paylaşıyorum.	16	4,2%	5,7%
Bir ebeveyn olarak duygusal gelişimin hikayelerini paylaşıyorum.	13	3,4%	4,7%
Çevrim içi etkileşimde bulunduğum kişiler, ebeveynlikle ilgili zorlukların üstesinden gelmeme yardımcı oluyor.	12	3,1%	4,3%
Ebeveynlerin çocuklarıyla nasıl daha iyi iletişim kurabilecekleri konusundaki görüşlerimi paylaşıyorum.	11	2,9%	3,9%
Ebeveynlik sürecinde geçirdiğim zor dönemlerden bahsederim.	8	2,1%	2,9%
Diğer ebeveynlere yardımcı olmak için çocuklarının ruh sağlığı ve gelişimi ile ilgili önerilerimi sunarım.	7	1,8%	2,5%
Ebeveynliği ve işimi aynı anda nasıl dengeleyebileceğime dair öneriler sunarım.	7	1,8%	2,5%
Ebeveynlikle ilgili olumsuz duygularımı dile getiririm.	7	1,8%	2,5%
Ebeveynlik sürecinde yaşadığım duygusal zorlukları açıklarım.	5	1,3%	1,8%
Hem ebeveynlik hem de çalışma arasında denge kurmakta zorlandığım anları açıkça paylaşıyorum.	1	0,3%	0,4%
Toplam	381	100,0%	136,6%

Ebeveyn anket katılımcılarının ebeveynlikle ilgili çevrimiçi paylaşım faaliyetlerine ilişkin ifadelerine bakıldığında, en yüksek dağılıma sahip seçeneğin (n=90) %23,6 ve %32,3 vaka yüzdesi ile “İnternette samimi olduğum ve ebeveynlik sorunları hakkında rahatça konuşabileceğim kimse yok” olduğu görülmektedir. Yüksek dağılıma sahip ifadelerden bir diğeri de (n=72) %18,9 ve %25,8 vaka yüzdesi ile “Çocuğum/çocuklarım hakkında günümü neşelendiren küçük anları paylaşırım” şeklindedir. Ortalama dağılıma sahip ifadeler ile sırayı (n=37) %9,7 ve %13,3 vaka yüzdesi ile “Ebeveynlerle çevrimiçi etkileşim kurmak yeni ebeveynlerle tanışmamı sağlıyor”, (n=31) %8,1 ve %11,1 vaka yüzdesi ile “Ebeveynlikle ilgili olumlu duygularımı paylaşırım”, (n=24) %6,3 ve %8,6 vaka yüzdesi ile “Çevrimiçi etkileşimde bulunduğum ebeveynlerin benim için iyi bilgi kaynakları olacağına inanıyorum”, (n=22) %5,8 ve %7,9 vaka yüzdesi ile “Nasıl daha iyi bir ebeveyn olunabileceğine dair tavsiyeler paylaşırım” ifadeleri takip etmektedir. Daha az dağılıma sahip olan ifadeler sırasıyla; (n=18) %4,7 ve %6,5 vaka yüzdesi ile “Çocuk bakımı konusunda diğer ebeveynlere çevrimiçi tavsiyeler veririm”, (n=16) %4,2 ve %5,7 vaka yüzdesi ile “Ebeveynlik deneyimlerimi diğer ebeveynlere yardımcı olmak için paylaşırım”, (n=13) %3,4 ve %4,7 vaka yüzdesi ile “Bir ebeveyn olarak duygusal gelişiminin hikayelerini paylaşırım”, (n=12) %3,1 ve %4,3 vaka yüzdesi ile “Çevrim içi etkileşimde bulunduğum kişiler, ebeveynlikle ilgili zorlukların üstesinden gelmeme yardımcı oluyor” ve (n=11) %2,9 ve %3,9 vaka yüzdesi ile “Ebeveynlerin çocuklarıyla nasıl daha iyi iletişim kurabilecekleri konusundaki görüşlerimi paylaşırım” şeklindedir. En az dağılıma sahip ifadelere bakıldığında ise (n=8) %2,1 ve %2,9 vaka yüzdesi ile “Ebeveynlik sürecinde geçirdiğim zor dönemlerden bahsederim”, (her biri n=7) %1,8 ve %2,5 vaka yüzdesi ile “Diğer ebeveynlere yardımcı olmak için çocuklarının ruh sağlığı ve gelişimi ile ilgili önerilerimi sunarım”, “Ebeveynliği ve işimi aynı anda nasıl dengeleyebileceğime dair öneriler sunarım” ve “Ebeveynlikle ilgili olumsuz duygularımı dile getiririm” ifadeleri, ardından (n=5) %1,3 ve %1,8 vaka yüzdesi ile “Ebeveynlik sürecinde yaşadığım duygusal zorlukları açıklarım” ifadesi ve son olarak (n=1) %0,3 ve %0,4 vaka yüzdesi ile “Hem ebeveynlik hem de çalışma arasında denge kurmakta zorlandığım anları açıkça paylaşırım” ifadesi yer almaktadır.

Bu veriler, ebeveynlik konusundaki dijital etkileşimin karmaşık yapısını ortaya koymaktadır. Özellikle, İnternette samimi olduğum ve ebeveynlik sorunları hakkında rahatça konuşabileceğim kimse yok” ifadesinin en yüksek dağılıma sahip olması

katılımcıların çevrimiçi ortamda kendilerini ebeveynlik yolculuğunda yalnız hissettiklerine işaret etmektedir. Bu durum aslında ebeveynlik konusunda çevrimiçi ortamda gerçek anlamda bir etkileşimin eksiliğini göstermektedir. Bu ifadeyi takip eden en yüksek dağılıma sahip ifadenin çocuklarıyla ilgili paylaşım yapmaya yönelik olması *sharenting*in ebeveynlik sürecindeki olumlu etkisini yansıtmaktadır. Orta düzeyde dağılıma sahip ifadelerde ise bir sosyal destek işlevinin devreye girdiği ve hem ebeveyn kimliklerini sergileyebilecekleri hem de etkileşim kurup kendilerini geliştirebilecekleri bir habitusun da varlığı dikkat çekmektedir. Daha az dağılıma sahip ifadelerin eksenini ebeveynlikle ilgili zorlukları, mücadeleleri yansıtan durumlar çizmektedir. Bu veriler, zorluklarda ebeveynlerin yetersizlik veya yargılanma korkusu yaşayabileceğini gösteren kırılgan bir zemin olduğunu düşündürmektedir. Genel olarak bakıldığında verilerin *sharenting*in olumlu ve olumsuz iki yönüne dair ipuçları sunduğu görülmektedir: sosyal destek, mutluluk paylaşımı karşısında destek ihtiyacı ve kırılganlık. Bu da ebeveynlerin hem gelişim ve mutluluk hikayelerini hem de yaşadıkları mücadeleler ve zorlukları paylaşabilecekleri daha kapsayıcı ve empatik dijital alanlara olan ihtiyacı vurgulamaktadır.

Tablo 4.54

Ebeveyn Anket Katılımcılarının Dijital/ Çevrimiçi Mahremiyet Kaygısı

Mahremiyet kaygısı	Sıklık	Yüzde (%)
Çevrimiçi mahremiyet konusunda çok endişeliyim.	140	46,7
Çevrimiçi mahremiyet konusunda biraz endişeliyim.	88	29,3
Endişeli değilim.	30	10,0
Çevrimiçi mahremiyetin ne olduğundan emin değilim.	42	14,0
Toplam	300	100,0

Ebeveyn anket katılımcılarının çevrimiçi mahremiyet kaygılarına bakıldığında, en yüksek dağılıma sahip seçeneğin (n=140) %46,7 ile “Çevrimiçi mahremiyet konusunda çok endişeliyim” olduğu görülmektedir. Dağılımı en yüksek ikinci ifade ise (n=88) %29,3 ile “Çevrimiçi mahremiyet konusunda biraz endişeliyim”dir. (n=42) %14,0 ile “Çevrimiçi mahremiyetin ne olduğundan emin değilim” ifadesi üçüncü sırada yer alırken, (n=30) %10,0 ile “Endişeli değilim” ifadesi en düşük dağılıma sahiptir.

Bu veriler doğrultusunda ebeveynlerin önemli bir bölümünün dijital mahremiyet konusunda “çok endişeli” olduğu görülmektedir. Bu dağılımın oldukça yüksek olması dijital mahremiyet farkındalığının belirli bir düzeyde olduğuna işaret etmektedir. İkinci sırada “biraz endişeli” ifadesinin olması da nispeten daha düşük bir endişe düzeyine rağmen yine de kaygının mevcut olduğunu göstermektedir. Burada “ne olduğundan emin değilim” ifadesinin kayda değer olduğuna dikkat çekmek gerekir; çünkü bu, ebeveynlerin çevrimiçi mahremiyet hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını veya konuya dair belirsizlik yaşadıklarını göstermektedir. Öte yandan “endişeli değilim” ifadesi katılımcıların daha küçük bir kısmını temsil etmekte, bu da kitlenin farkındalık düzeyinin kaygı düzeyiyle ilişkili olabileceğini göstermektedir. Ancak genel tablonun, ebeveynlerin büyük çoğunluğunun dijital mahremiyet konusunu ciddiye aldığını ve bu alanda kaygı taşıdığını gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu noktada, ebeveynlerin eğitim düzeyleri ile mahremiyet endişeleri arasındaki ilişkiyi incelemek adına Ki-kare testi uygulanmıştır:

H0: Dijital mahremiyet kaygısı ebeveynlerin eğitim düzeylerine göre farklılaşmamaktadır.

H1: Dijital mahremiyet kaygısı ebeveynlerin eğitim düzeylerine göre farklılaşmaktadır.

Tablo 4.55

Eğitim Düzeyine Göre Dijital Mahremiyet Kaygısı

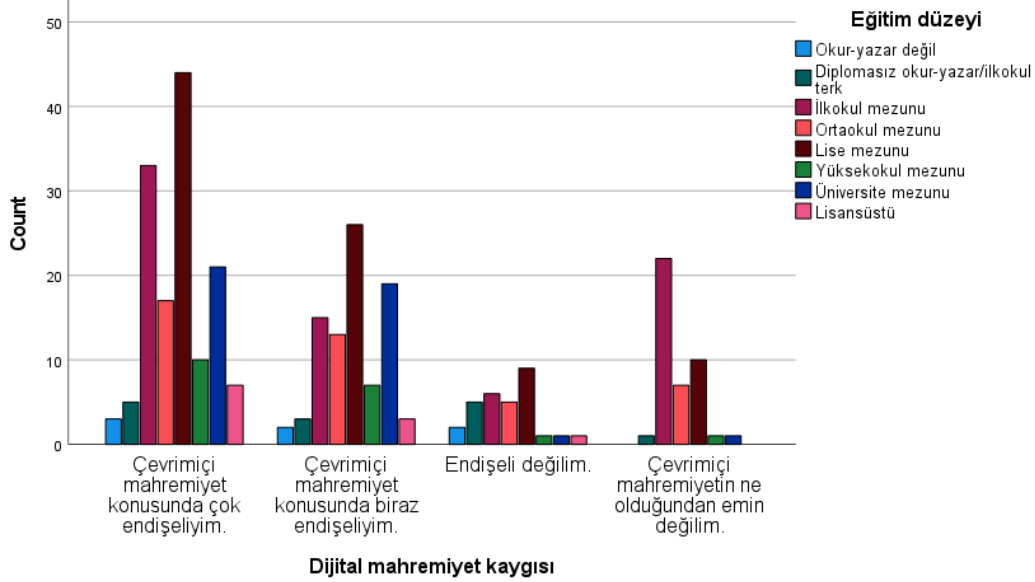
<i>Chi-Square Tests</i>					
	X²	V	df	p	n
Pearson Chi-Square	44,634		21	,002	300
Cramer's V		,223		,002	

Ki-kare testi sonucunda, Pearson değeri 44,634 olarak bulunmuş ve serbestlik derecesi (df) 21 olarak belirlenmiştir. P değeri 0,05’ten düşük olduğu ($p = 0,002$) için H0 hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla, ebeveynlerin eğitim düzeyleri ile dijital mahremiyet kaygısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu görülmektedir. Ayrıca, Cramer's V değeri 0,223 olarak bulunmuştur; bu değer orta düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, ebeveynlerin eğitim düzeyinin dijital mahremiyet kaygısı

üzerinde belirgin bir etkisi olduğu söylenebilir. Aşağıdaki grafikte bu anlamlı farklılık net bir şekilde görülmektedir.

Şekil 4.7

Eğitim Düzeyine Göre Dijital Mahremiyet Kaygısı

Şekil 4.7’de görüldüğü gibi eğitim düzeyi arttıkça dijital mahremiyet endişesi de artmakta, ancak, düşük eğitim düzeyine sahip bireyler bu konuda belirsizlik yaşamaktadır. Bu durum, eğitim düzeyinin dijital okuryazarlık ve mahremiyet bilinci üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular doğrultusunda hem genel olarak hem de özellikle eğitim düzeyi düşük olan gruplar için dijital mahremiyet konusunda bilgi ve farkındalığın artırılmasının bir ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Toplumsal cinsiyet normlarının mahremiyet kaygısına etkisi aşıkardır. Dijital mahremiyet açısından da bu durumun etkili olacağı düşünülmekte, bu nedenle de ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetine göre kaygı düzeylerinin değişip değişmediği incelenmek istenmektedir. Bu doğrultuda ebeveynlerin dijital mahremiyet kaygısının çocukların cinsiyetiyle olan ilişkisini incelemek adına da Ki-kare testi uygulanmıştır:

H0: Ebeveynlerin dijital mahremiyet kaygısı ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetine göre farklılaşmamaktadır.

H1: Ebeveynlerin dijital mahremiyet kaygısı ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetine göre farklılaşmaktadır.

Tablo 4.56*Çocuğunun Cinsiyetine Göre Ebeveynlerin Dijital Mahremiyet Kaygısı*

Chi-Square Tests					
	X²	V	df	p	n
Pearson Chi-Square	5,968		3	,113	300
Cramer's V		,141		,113	

Ki-kare testi sonucunda, Pearson değeri 5,968 olarak bulunmuş ve serbestlik derecesi (df) 3 olarak belirlenmiştir. P değeri 0,05'ten büyük olduğu ($p=0,113$) için H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Dolayısıyla, ebeveynlerin dijital mahremiyet kaygısı ile çocuklarının cinsiyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Tablo 4.57*Ebeveyn Anket Katılımcılarının Yaptıkları Paylaşımlardan Çocuklarının Olumsuz Etkilenebileceğine Dair Endişe Durumları*

Endişe duyma	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	68	22,7
Hayır	232	77,3
Toplam	300	100,0

Ebeveyn anket katılımcılarının yaptıkları paylaşımlardan çocuklarının olumsuz etkilenebileceğine dair endişe durumlarına ilişkin verilerde ($n=232$) %77,3 ile "Hayır" cevabı, ($n=68$) %22,7 oranında da "Evet" cevabı verilmiştir.

Dağılımlarda "Hayır" cevabının yüksek olması, ebeveynlerin büyük çoğunluğunun paylaşımlarının çocuklarına zarar vermediğini/vermeyeceğini düşündüğünü göstermektedir. Bu durumun kendi sosyal medya kullanımlarını yönetebildiklerine veya yaptıkları paylaşımların çocukları üzerinde olumsuz bir etki yaratmadığına inandıklarını yansıtabilir. Buna karşılık, %22,7 oranındaki "Evet" cevabı, bazı ebeveynlerin çocuklarının bu paylaşımlardan olumsuz etkilenebileceği konusunda bir kaygı taşıdığını göstermektedir. Bu grup mahremiyet, onay ve çocuğun dijital ayak izinin uzun vadeli etkileriyle ilgili sorunlar da dahil olmak üzere dijital pratiklerinin sonuçlarının daha farkında bir kümeyi temsil etmektedir. Bu iki grup arasındaki farklılık, dijital okuryazarlık ve ebeveyn farkındalığı hakkında önemli bir ipucu vermekte, ebeveynlerin

daha fazla bilgi ve farkındalığa ihtiyaç duyduklarına işaret etmektedir. Bu noktada ebeveynlerin dijital mahremiyet kaygılarıyla yaptıkları paylaşımlardan çocuklarının olumsuz etkilenebileceğine dair endişe durumları arasındaki ilişkiyi görmek adına bu iki değişkene Ki-kare testi uygulanmıştır:

H0: Paylaşımlardan çocuklarının olumsuz etkilenebileceğine dair endişe, dijital mahremiyet kaygısına göre farklılaşmamaktadır.

H1: Paylaşımlardan çocuklarının olumsuz etkilenebileceğine dair endişe, dijital mahremiyet kaygısına göre farklılaşmaktadır.

Tablo 4.58

Dijital Mahremiyet Kaygısına Göre Paylaşımlardan Çocuklarının Olumsuz Etkilenebileceğine Dair Endişe Durumlarının İncelenmesi

Chi-Square Tests					
	X²	V	df	p	n
Pearson Chi-Square	14,897		3	,002	300
Cramer's V		,223		,002	

Ki-kare testi sonucunda, Pearson değeri 14,897 olarak bulunmuş ve serbestlik derecesi (df) 3 olarak belirlenmiştir. P değeri 0,05'ten düşük olduğu ($p=0,002$) için H0 hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla, dijital mahremiyet kaygısına göre paylaşımlardan çocukların olumsuz etkilenebileceğine dair endişenin istatistiksel olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Cramer's V değeri 0,223 olarak bulunmuştur; bu değer orta düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ebeveynlerin dijital mahremiyet konusundaki endişeleri arttıkça, paylaşımlarının çocukları üzerindeki olası olumsuz etkilerine ilişkin endişeleri de artmaktadır. Bu durum, dijital mahremiyet kaygısına göre paylaşımlardan çocukların olumsuz etkilenebileceğine dair endişenin belirgin farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4.59

Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarıyla İlgili Paylaşım Yapma Konusundaki Düşüncelerine Dair İfadeler

İfadeler	Sıklık	Yüzde (%)	Vaka Yüzdesi (%)
Bir ebeveyn, çocuğunun mutlu bir anı kutladığı bir fotoğrafını paylaşabilir.	223	39,5%	74,6%
Bir ebeveyn, çocuğunun bir spor müsabakasını kazanmasıyla ilgili bir gönderi paylaşabilir.	186	33,0%	62,2%
Bir ebeveyn, çocuklarının hobileri hakkında bir gönderi paylaşabilir.	88	15,6%	29,4%
Bir ebeveyn, çocuklarının profesyonel bir vesikalık fotoğrafını paylaşabilir.	29	5,1%	9,7%
Bir ebeveyn, çocuğunun oyun oynamak için nereye gittiğini ayrıntılarıyla anlatan bir gönderi paylaşabilir.	15	2,7%	5,0%
Bir ebeveyn, çocuğunun pijamalı bir fotoğrafını paylaşabilir.	11	2,0%	3,7%
Bir ebeveyn, çocuğunun utanç verici bir şey yaptığı bir fotoğrafını paylaşabilir.	5	0,9%	1,7%
Bir ebeveyn, çocuklarının yanlış davrandığı bir durum hakkında bir gönderi paylaşabilir.	4	0,7%	1,3%
Bir ebeveyn, çocuğunun iç çamaşırıyla fotoğrafını paylaşabilir.	2	0,4%	0,7%
Bir ebeveyn, çocuğunun kıyafetsiz bir fotoğrafını paylaşabilir.	1	0,2%	0,3%
Toplam	564	100,0%	188,6%

Ebeveyn anket katılımcılarının çocuklarıyla ilgili paylaşım yapma konusundaki düşüncelerine dair ifadeleri incelediğimizde, en yüksek dağılıma sahip seçeneğin (n=223) %39,5 ve %74,6 vaka yüzdesi ile "Bir ebeveyn, çocuğunun mutlu bir anı kutladığı bir fotoğrafını paylaşabilir" olduğu görülmektedir. Bunu, %33,0 ve %62,2 vaka yüzdesi ile "Bir ebeveyn, çocuğunun spor müsabakasını kazanmasıyla ilgili bir gönderi paylaşabilir" seçeneği takip etmektedir. Üçüncü sırada ise (n=88) %15,6 ve %29,4 vaka yüzdesi ile "Bir ebeveyn, çocuklarının hobileri hakkında bir gönderi paylaşabilir" ifadesi bulunmaktadır. Ardından dağılımın hızla düştüğü seçenekler; (n=29) %5,1 ve %9,7 vaka yüzdesi ile "Bir ebeveyn, çocuklarının profesyonel bir vesikalık fotoğrafını paylaşabilir", (n=15) %2,7 ve %5 vaka yüzdesi ile "Bir ebeveyn, çocuğunun oyun oynamak için nereye gittiğini ayrıntılarıyla anlatan bir gönderi paylaşabilir" ve (n=11) %2 ve %3,7 vaka yüzdesi ile "Bir ebeveyn, çocuğunun pijamalı bir fotoğrafını paylaşabilir" şeklinde sıralanmaktadır. Yine hızlı bir düşüşle daha az kabul gören ifadeler arasında (n=5) %0,9 ve %1,7 vaka yüzdesi ile "Bir ebeveyn, çocuğunun utanç verici bir şey yaptığı bir

fotoğrafını paylaşabilir", (n=4) %0,7 ve %1,3 vaka yüzdesi ile "Bir ebeveyn, çocuklarının yanlış davrandığı bir durum hakkında bir gönderi paylaşabilir" bulunmaktadır. En az dağılıma sahip, dolayısıyla en az kabul gören ifadeler ise; (n=2) %0,4 ve %0,7 vaka yüzdesi ile "Bir ebeveyn, çocuğunun iç çamaşırıyla fotoğrafını paylaşabilir" ve son olarak (n=1) %0,2 ve %0,3 vaka yüzdesiyle "Bir ebeveyn, çocuğunun kıyafetsiz bir fotoğrafını paylaşabilir" şeklindedir.

Verilerin dağılımlarına bakıldığında; en yüksek dağılıma sahip ifadelerin çocuklarının mutlu anları, katıldığı etkinlikler, hobileri gibi olumlu anları içermesi ebeveynlerin çocuklarının gelişimlerini, başarılarını, ilgi alanlarını paylaşmak konusunda daha rahat olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum bu tür içerikleri olumlu ve destekleyici değerlendirdiklerine işaret etmekte ve mutluluğu paylaşma motivasyonu ile örtüşmektedir. Ek olarak çocuklarının yeteneklerini ve başarılarını sergileme eğiliminin de yüksek olması, ebeveynlerin olumlu özellikleri yansıtan paylaşımlarla çocuğuyla, dolayısıyla ebeveynliğiyle gurur duyma anlatısını güçlendirmektedir. En düşük kabul gören ifadelerin ise çocukların öz saygılarını ve mahremiyetlerini zedeleme potansiyeli olan ifadeler olması ebeveynlerin çocuklarının mahremiyetine ve onurlarına saygı gösterme konusunda oldukça hassas olduklarını yansıtmaktadır. Bu durum, ebeveynlerin sosyal medya paylaşımlarında sınırlar koyma ve çocukların kişisel alanlarını koruma konusunda bilinçli bir yaklaşım sergilediklerini göstermektedir. Sonuç olarak, bu veriler ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili olumlu ve başarı odaklı paylaşımları desteklediğini, ancak mahremiyet ve çocukların onurunu koruma konularında daha fazla dikkat gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu ifadelerin fazlasıyla kabul edilemezliği, özellikle dijital ayak izlerinin kalıcı olduğu bir çağda çocukların onurunu ve mahremiyetini koruma ihtiyacına dair kolektif bir anlayışın altını çizmektedir.

4.1.2.4 Dijital ebeveynlik ve çocukla iletişim

Bu bölümde ebeveyn katılımcıların dijital ebeveynlik konusundaki farkındalık ve pratiklerini, dijital ortamda çocuklarının güvenliğini sağlamaya yönelik tutumları ve iletişimlerini ortaya koyan bilgilere yer verilmektedir. Katılımcıların cevapları frekans tabloları doğrultusunda yorumlanmıştır.

Tablo 4.60*Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarıyla İnternette/Sosyal Ağlarda Beraber Vakit Geçirme Durumu*

İnternette/sosyal ağlarda beraber vakit geçirme	Sıklık	Yüzde (%)
Hiçbir zaman	97	32,3
Nadiren	98	32,7
Bazen	90	30,0
Çoğunlukla	12	4,0
Her zaman	3	1,0
Toplam	300	100,0

Ebeveyn anket katılımcılarının çocuklarıyla internette ve sosyal ağlarda beraber vakit geçirme durumlarına bakıldığında, en yüksek dağılıma sahip seçeneklerin "Nadiren" (n=98) %32,7 ve "Hiçbir zaman" (n=97) %32,3 olduğu görülmektedir. Ardından (n=90) %30,0 ile "Bazen", (n=12) %4,0 ile "Çoğunlukla" seçeneği yer almaktadır. Son olarak, (n=3) %1,0 ile "Her zaman" seçeneği en düşük orana sahiptir.

Tablo 4.61*Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarının Sosyal Medya Hesapları*

Platform/uygulama	Sıklık	Yüzde (%)	Vaka Yüzdesi (%)
WhatsApp	163	23,7%	55,4%
Instagram	128	18,6%	43,5%
Oyun uygulamaları/ platformları	105	15,3%	35,7%
Youtube / Youtube Kids	84	12,2%	28,6%
Snapchat	56	8,1%	19,0%
TikTok	51	7,4%	17,3%
Facebook	37	5,4%	12,6%
Çocuğumun hesabı var mı bilmiyorum	35	5,1%	11,9%
Pinterest	24	3,5%	8,2%
X	5	0,7%	1,7%
Toplam	688	100,0%	234,0%

Ebeveyn anket katılımcılarının çocuklarının sosyal medya hesapları hakkında verdikleri bilgilere bakıldığında, en yüksek dağılıma sahip seçeneğin (n=163) %23,7 ve %55,4 vaka yüzdesi ile "WhatsApp" olduğu görülmektedir. Sırayı (n=128) %18,6 ve %43,5 vaka yüzdesi ile "Instagram, (n=105) %15,3 ve %35,7 vaka yüzdesi ile "Oyun uygulamaları/platformları" takip etmektedir. Ardından (n=84) %12,2 ve %28,6 vaka yüzdesi ile "YouTube / YouTube Kids", (n=56) %8,1 ve %19,0 vaka yüzdesi ile "Snapchat", (n=51) %7,4 ve %17,3 vaka yüzdesi ile "TikTok" platformları yer

almaktadır. Daha az dağılıma sahip seçenekler sırasıyla; (n=37) %5,4 ve %12,6 vaka yüzdesi ile "Facebook", (n=35) %5,1 ve %11,9 vaka yüzdesi ile "Çocuğumun hesabı var mı bilmiyorum" ifadesi, (n=24) %3,5 ve %8,2 vaka yüzdesi ile "Pinterest" şeklindedir. Son olarak, (n=5) %0,7 ve %1,7 vaka yüzdesi ile "X" ifadesi en düşük orana sahiptir.

Tablo 4.62

Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarının Hesaplarını Kontrol Etme Sıklığı

Kontrol sıklığı	Sıklık	Yüzde (%)
Düzenli	163	54,3
Ara sıra	86	28,7
Nadiren	23	7,7
Hiçbir zaman	28	9,3
Toplam	300	100,0

Ebeveynlerin çocuklarının hesaplarını kontrol etme sıklığına bakıldığında, en yüksek dağılıma sahip seçeneğin (n=163) %54,3 ile “Düzenli” olduğu görülmektedir. İkinci sırada (n=86) %28,7 ile “Ara sıra” ifadesi, üçüncü sırada (n=28) %9,3 ile “Hiçbir zaman” ifadesi yer almaktadır. En düşük dağılıma sahip seçeneğin ise (n=23) %7,7 ile “Nadiren” olduğu görülmektedir.

Tablo 4.63

Ebeveyn Anket Katılımcılarının Özellikle Kontrol Ettiği Çocuklarına Ait Hesaplar

Kontrol edilen	Sıklık	Yüzde (%)	Vaka Yüzdesi (%)
WhatsApp	158	27,6%	53,2%
Instagram	124	21,7%	41,8%
Oyun uygulamaları/ platformları	75	13,1%	25,3%
Youtube / Youtube Kids	74	12,9%	24,9%
TikTok	38	6,6%	12,8%
Bilmiyorum	37	6,5%	12,5%
Facebook	36	6,3%	12,1%
Snapchat	19	3,3%	6,4%
Pinterest	7	1,2%	2,4%
X	4	0,7%	1,3%
Toplam	572	100,0%	192,6%

Ebeveyn anket katılımcılarının çocuklarının özellikle hangi sosyal medya hesaplarını kontrol ettiklerine dair dağılıma bakıldığında ilk sırada (n=158) %27,6 ve %53,2 vaka yüzdesi ile "WhatsApp" olduğu görülmektedir. Bunu takiben, "Instagram" (n=124) %21,7 ve %41,8 vaka yüzdesi ile ikinci sırada yer almaktadır. Üçüncü sırada ise "Oyun

uygulamaları/platformları" (n=75) %13,1 ve %25,3 vaka yüzdesi ile dikkat çekmektedir. "YouTube/YouTube Kids" (n=74) %12,9 ve %24,9 vaka yüzdesi ile dördüncü sırada yer almaktadır. Daha düşük dağılımlara geçildiğinde sırasıyla; (n=38) %6,6 ve %12,8 vaka yüzdesi ile "TikTok", (n=37) %6,5 ve %12,5 vaka yüzdesi ile "Bilmiyorum" seçeneği, (n=36) %6,3 ve %12,1 vaka yüzdesi ile "Facebook" bulunmaktadır. En düşük dağılımlar ise; (n=19) %3,3 ve %6,4 vaka yüzdesi ile "Snapchat", (n=7) %1,2 ve %2,4 vaka yüzdesi ile "Pinterest" ve (n=4) ise %0,7 ve %1,3 vaka yüzdesi ile en son sırada "X" yer almaktadır.

Tablo 4.63'teki verilere göre ilk sırada WhatsApp'ın en çok kontrol edilen platform olarak öne çıkması ebeveynlerin bu uygulamayı, çocuklarıyla iletişimde ve mahremiyetin korunmasında önemli bir araç olarak gördüğünü göstermektedir. Ayrıca bu alandaki etkileşimlerle ilgili ebeveynlerin mahremiyet kaygısının da daha fazla olduğuna işaret edebilmektedir. İkinci sırada yer alan Instagram'ın ise görsel içerik odaklı yapısı ve sosyal etkileşim özellikleri nedeniyle ebeveynlerin çocuklarının sosyal medyadaki mahremiyetlerine dair endişelerinin oldukça yoğun olduğunu düşündürmektedir. Oyun uygulamaları/platformları (%13,1) ve YouTube/YouTube Kids (%12,9) gibi diğer platformların da önemli bir takip oranına sahip olması, çocukların dijital oyunlar ve video içerikleriyle olan etkileşimlerinin ebeveynler tarafından ciddiye alındığının ve buralarda geçirdikleri zamanın ebeveynlerde kaygı oluşturduğunun bir işareti olabilir. Daha düşük oranlara sahip olan TikTok ve Bilmiyorum seçenekleri, ebeveynlerin bu platformlar hakkında bilgi eksikliği veya belirsizlik yaşadıklarını gösterebilir. Özellikle TikTok gibi hızla popülerlik kazanan bir platformun ebeveynler arasında daha az dikkat çekmesi, bu platformun içerik yapısının belirsizliği ile ilgili olabilir. Facebook, Snapchat, Pinterest ve X gibi platformların daha düşük oranlarla yer alması, bu sosyal medya hesaplarının çocuklar arasında daha az popüler olduğunu ya da ebeveynlerin bu platformlara karşı daha az kaygı duyduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4.64*Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarının Kişisel Paylaşımları*

Paylaşımlar	Sıklık	Yüzde (%)	Vaka Yüzdesi (%)
Ne paylaştığını bilmiyorum.	80	16,4%	26,9%
Adı, soyadı	78	16,0%	26,3%
Kendi fotoğrafları, videoları	73	15,0%	24,6%
Favori aktiviteleri, Spor aktiviteleri	69	14,2%	23,2%
Aile üyeleri, evcil hayvanları, arkadaşlarının bulunduğu fotoğraflar, videolar	64	13,1%	21,5%
Cinsiyeti	54	11,1%	18,2%
Doğum tarihi/ yaşı	32	6,6%	10,8%
E-posta adresi	19	3,9%	6,4%
Okul ismi	5	1,0%	1,7%
Şifreler	5	1,0%	1,7%
Ev adresi, konumu	4	0,8%	1,3%
Okul numarası	4	0,8%	1,3%
Toplam	487	100,0%	164,0%

Tablo 4.64 ebeveynlerin, çocuklarının kişisel hesaplarında neler paylaştığına dair ifadelerini göstermektedir. Katılımcıların çocuklarının kişisel paylaşımları hakkında verdikleri bilgilere bakıldığında, en yüksek dağılıma sahip seçeneğin (n=80) %16,4 ve %26,9 vaka yüzdesi ile "Ne paylaştığını bilmiyorum" olduğu görülmektedir. Bu seçeneği (n=78) %16,0 ve %26,3 vaka yüzdesi ile "Adı, soyadı", (n=73) %15,0 ve %24,6 vaka yüzdesi ile "Kendi fotoğrafları, videoları" takip etmektedir. Orta düzeyde dağılıma sahip ifadeler sırasıyla; (n=69) %14,2 ve %23,2 vaka yüzdesi ile "Favori aktiviteleri, spor aktiviteleri", (n=64) %13,1 ve %21,5 vaka yüzdesi ile "Aile üyeleri, evcil hayvanları, arkadaşlarının bulunduğu fotoğraflar, videolar", (n=54) %11,1 ve %18,2 vaka yüzdesi ile "Cinsiyeti" şeklindedir. Ardından (n=32) %6,6 ve %10,8 vaka yüzdesi ile "Doğum tarihi/yaşı" ve (n=19) %3,9 ve %6,4 vaka yüzdesi ile "E-posta adresi" gelmektedir. En az dağılıma sahip ifadeler ise; (her biri n=5) %1,0 ve %1,7 vaka yüzdesi ile "Okul ismi" ve "Şifreler", (her biri n=4) %0,8 ve %1,3 vaka yüzdesi ile "Ev adresi, konumu" ve "Okul numarası"dır.

Dağılımlara bakıldığında en yüksek dağılıma sahip olan "Ne paylaştığını bilmiyorum" ifadesi, ebeveynlerin çocuklarının çevrimiçi aktiviteleri hakkında ciddi bir belirsizlik ve bilgi eksikliği yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Öte yandan yüksek dağılıma sahip diğer ifadeler, ebeveynlerin büyük bir kısmının da çocuklarının kişisel bilgileri ve etkinliklerine dair paylaşımlarının bilincinde olduğuna, çocukların dijital ayak izlerinin de ebeveynler

tarafından takip edildiğine işaret etmektedir. En az dağılıma sahip bilgilerin dijital ve fiziki güvenlikle ilgili olduğu göz önünde bulundurulduğunda çocukların da güvenlik konusunda temkinli bir yaklaşım sergilediği görülebilmektedir. Ancak en yüksek dağılım ve takip eden yüksek dağılımlar, ebeveynlerin çocuklarının mahremiyetlerine dair bir kaygı ve bilgi eksikliği olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 4.65

Ebeveyn Anket Katılımcılarının Dijital Araçlara Ebeveyn Kontrolü Kurma Durumu

Ebeveyn kontrolü kurma	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	156	52,0
Hayır	80	26,7
Henüz kurmadım, düşünüyorum	42	14,0
Nasıl yapıldığını bilmiyorum	22	7,3
Toplam	300	100,0

Tablo 4.65 katılımcıların evdeki ya da çocuklarına ait dijital araçlara ebeveyn kontrolü kurup kurmadıklarına ilişkin ifadelerini göstermektedir. Verilere bakıldığında en yüksek dağılıma sahip seçeneğin (n=156) %52,0 ile "Evet" olduğu görülmektedir. Sırayı %26,7 ile "Hayır" seçeneği izlemektedir. Üçüncü sırada, "henüz kurmadığını ancak düşündüğünü" belirten katılımcılar (n=42) %14,0 oranı ile yer almaktadır. En düşük dağılıma sahip olan son sırada ise (n=22) %7,3 ile "Nasıl yapıldığını bilmiyorum" seçeneği bulunmaktadır.

Verilerin dağılımı dijital ebeveynlik dinamiklerine dair ipuçları sunmaktadır. Dijital araçlara ebeveyn kontrolü kuran katılımcıların yüksek dağılımı oluşturması ebeveynlerin önemli bir kısmının çocuklarının çevrimiçi varlığı koruma ve güvenliği konusunda duyarlı olduğunu göstermektedir. Öte yandan geri kalan seçeneklerin toplamı yarı yarıya bir farklılığa da işaret etmektedir. "Hayır" cevabının yüzdesi de kayda değerdir; bu ebeveynlerin çocuklarının dijital ortamda güvende olduğu inancına ya da bu konuyu önemsememeye işaret eden bir dağılım olarak düşünülebilir. "Henüz kurmadım, düşünüyorum" cevabı, belirli bir düzeyde farkındalığın olduğunu ancak eylemsel olarak bir kararsızlık olduğunu, dolayısıyla aslında bir geçiş evresini temsil etmektedir. Bu grup, düşünce ve eylem arasındaki bir dengesizlik olduğuna ve dijital güvenlik konusunda bilgiye, eğitime olan ihtiyaca dikkat çekmektedir. En az dağılıma sahip seçeneğin işaretlenmiş olması da yine dijital okuryazarlık konusunda kritik bir boşluğa işaret

etmektedir. Genel olarak bu bulgular, dijital dünyada çocukları korumak için bilgi ve uygulama temelli proaktif bir dijital ebeveynlik kültürünün oluşması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4.66

Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuklarıyla Sosyal Medyanın Tehlikeleri Hakkında Konuşma Sıklığı

Tehlikelerle ilgili konuşma	Sıklık	Yüzde (%)
Düzenli olarak	202	67,3
Bazen	80	26,7
Nadiren	11	3,7
Hiçbir zaman	7	2,3
Toplam	300	100,0

Ebeveyn anket katılımcılarının çocuklarıyla sosyal medyanın tehlikeleri hakkında ne sıklıkla konuştuğuna konuşma sıklığına ilişkin verilere bakıldığında, en yüksek dağılıma sahip seçeneğin (n=202) %67,3 ile "Düzenli olarak" olduğu görülmektedir. Bunu, %26,7 ile "Bazen" seçeneği takip etmektedir. "Nadiren" diyen katılımcılar (n=11) %3,7 oranında yer alırken, "Hiçbir zaman" diyenler (n=7) %2,3 ile en düşük paya sahip olmaktadır. Verilerin dağılımı incelendiğinde. "Düzenli olarak" seçeneğinin yüksek oranda olması ebeveynlerin bu konuyla ilgili bir farkındalık geliştirdiklerini ve aktif bir tutum sergilediklerini göstermektedir. Bu proaktif yaklaşım, dijital dünyanın karmaşık yapısı ve potansiyel riskleri konusunda farkındalığı yansıtan olumlu bir işarettir. Bu durum Bourdieu'nun kültürel sermaye kavramıyla da örtüşmektedir; dijital dünyanın tehlikeleri hakkında belirli bir bilgi düzeyi ve farkındalığa sahip ebeveynler çocuklarının da bu alanlarda kendi güvenliklerini sağlamaları adına daha iyi bir bilgiyle donatabilirler. Öte yandan "Bazen" seçeneğinin %26,7 ile ikinci sırada yer alması, bazı ebeveynlerin bu konuyu düzenli bir şekilde gündeme getirmediğini, fakat belirli zamanlarda çocuklarıyla bu konuda konuşmaya açık olduklarını gösteriyor. Bu da ebeveynlerin sosyal medya tehlikeleri hakkında belli bir farkındalığa sahip olduklarını, ancak sürekli bir iletişim içinde olmayabileceklerine işaret etmektedir. En düşük iki ifade ise bazı ebeveynlerin sosyal medyanın tehlikeleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmayabileceğini veya bu konuyu yeterince önemli görmediğini, dolayısıyla çocuklarını sosyal medyanın risklerine karşı savunmasız bırakabileceğini ortaya koymaktadır. Genel dağılım dijital ebeveynlik adına olumlu bir çerçeve çizse de ebeveynlerin tehlikeler konusunda farkındalık ve bilgi

eksikliği olduğuna ve çocukların dijital güvenliği adına bir iletişim eksikliği olduğuna dair bir boşluğa da dikkat çekmektedir.

Tablo 4.67

Ebeveyn Anket Katılımcılarının Çocuğu Adına Sosyal Medya Profili Oluşturma Durumu

Profil oluşturma	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	59	19,7
Hayır	241	80,3
Toplam	300	100,0

Tablo 4.67 katılımcıların “Çocuğunuz adına bir sosyal medya profili oluşturdunuz mu?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımını göstermektedir. Yüksek bir dağılımla, (n=241) %80,3 ile "Hayır" cevabı çoğunlukta olmakla beraber (n=59) %19,7 oranıyla “Evet” cevabı da dikkate değerdir. Verilerin dağılımı ebeveynlerin çoğunun çocuklarının dijital mahremiyeti konusunu önemseddiğini ve çocukların dijital kimliklerine erken yaşta müdahil olma konusunda temkinli bir yaklaşım sergilediklerini göstermektedir. Bu durum, ebeveynlerin önemli bir çoğunluğunun çocuklarının mahremiyetini, onlar adına çevrimiçi kimlikler oluşturmaktan kaçınarak korumayı tercih ettiğine işaret etmektedir. Bu ihtiyatlı yaklaşımın mahremiyet ihlalleri ve çocuğun dijital ayak izinin uzun vadeli etkileri gibi potansiyel risklere ilişkin artan farkındalıktan kaynaklandığı düşünülmektedir. Öte yandan, “Evet” cevabı veren bir grup katılımcının ise çocuklarının dijital ayak izlerini erken yaşta onlardan bağımsız oluşturarak hem mahremiyetleri hem de özerk dijital kimliklerini olumsuz etkileme riskini göze aldıklarını, dolayısıyla bu konuda bilinçsiz bir tutum sergilediklerini göstermektedir. Bu tutum, erken dijital etkileşimin faydalarına olan inanç, görünürlük ve sosyal sermaye konusunda farklı bir değerler kümesi olduğuna da dikkat çekmektedir.

Tablo 4.68

Ebeveyn Anket Katılımcılarının İzinsiz Paylaşımlarının Çocukları Tarafından Silinmesi Talebi

Sildirme talebi	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	45	15,0
Hayır	255	85,0
Toplam	300	100,0

Tablo 4.68 katılımcıların “Çocuğunuz sizin ondan izinsiz olarak paylaştığınız bir fotoğraf, video ya da kişisel bilgi içeren bir gönderiyi silmenizi istedi mi?” sorusuna cevaplarının dağılımını göstermektedir. (n=255) %85,0 ile "Hayır" cevabı öne çıkarken (n=45) %15,0 oranı ile de “Evet” cevabı verilmiştir.

Verilerin dağılımında “Hayır” cevabının yüksek olmasının, çocukların bu konuyla ilgili bir sorun yaşamadığı ya da belki de çocuklarının paylaşımlardan haberi olmadığı gibi iki farklı yönü düşündürebilir. Ancak “Evet” cevabının da çocukların kendi mahremiyetleri konusundaki hassasiyetini dile getirdiğini belirtme potansiyeli bulunmaktadır. Dolayısıyla aslında burada ebeveynlerle çocukların paylaşım konusundaki iletişiminin önemi öne çıkmaktadır. Burada genel eğilim; ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili paylaşımlar yaparken izin almayı gerektirmeyen bir özgürlük hissettiğini, ancak bazı durumlarda çocukların rahatsızlık duyabileceğini ve bu nedenle ebeveynlerinden içerikleri silmelerini talep edebileceğini göstermektedir.

Tablo 4.69

Ebeveyn Anket Katılımcılarının ve Çocuklarının Dijital Pratikleriyle İlgili Davranışlarına Dair İfadeler

İfadeler	Sıklık	Yüzde (%)	Vaka Yüzdesi (%)
İnternetin faydalarını, zararlarını ve dikkat edilmesi gereken durumları çocuğuma anlatırım	203	15,8%	67,7%
Faydalı olduğunu düşündüğüm yazı, video veya fotoğrafları kendi cihazımdan çocuklarıma gösteririm	154	12,0%	51,3%
Dijital araçların (Akıllı Tel., Tablet, Tv vb.), çocuğuma etkilerini (olumlu veya olumsuz) incelerim	117	9,1%	39,0%
Teknolojik yeniliklerin çocuklarım açısından faydalarını ve risklerini analiz ederim	97	7,5%	32,3%
Çocuğum internette video izlerken, rahatsız edici videolarla (cinsel, şiddet içerikli) karşılaşrsa haberim olur	88	6,8%	29,3%
Çocuğum internette gezinirken ona zarar verebilecek bir içerikle karşılaşrsa yasal yollara başvururum	83	6,5%	27,7%
Çocuğumu internetin risklerinden koruyabiliyorum	69	5,4%	23,0%
Çocuğum çok ısrar ediyorsa dayanamayıp telefon/tablet kullanmasına izin veririm	63	4,9%	21,0%
Çocuğumu internetin risklerinden koruyacak, güvenlik paketi veya antivirüs programlarını kullanırım	56	4,4%	18,7%
İşlerimle meşgulken, çocuğumun telefon/tablet ile vakit geçirmesine göz yumarım	48	3,7%	16,0%

Çocuklarım ve ebeveynlik deneyimlerim hakkında çevrimiçi olarak yayınladığım bilgilerin yalnızca bunları paylaşmayı seçtiğim kişiler tarafından görülebileceğinden eminim.	47	3,7%	15,7%
Çevrimiçi platformun gizlilik ayarlarını nasıl kullanacağımı bildiğim için çocuklarımın bilgilerini koruma konusunda kendime güveniyorum.	44	3,4%	14,7%
Çocuklarımın bilgilerini çevrimiçi olarak kimlerin görebileceğinin kontrolünün bende olduğunu düşünüyorum.	41	3,2%	13,7%
Ev dışı ve ev içi ortamda (misafir, alış-veriş, arkadaş ortamı vb.) çocuğumun telefon/tableti yoğun kullanmasına göz yumarım	40	3,1%	13,3%
Çocuklarım hakkında hangi çevrimiçi bilgilerin çevrimiçi platformlar dışındaki kişiler tarafından görülebileceğini biliyorum.	35	2,7%	11,7%
Telefonumla uğraşırken çocuğumun söylediklerini dinlemediğim olur.	31	2,4%	10,3%
Telefon/tablet kullanımında çocuğumda eleştirdiğim davranışları ben de yaparım.	26	2,0%	8,7%
Çocuğum telefonumla çok fazla vakit harcadığıma tanık olur.	22	1,7%	7,3%
Çocuğumun huysuz olduğu zamanlarda, telefon/tablet ile sakinleştiririm	21	1,6%	7,0%
Çocuğumla iletişime geçmek yerine telefonumla ilgilenirim.	1	0,1%	0,3%
Toplam	1286	100,0%	428,7%

Katılımcıların kendilerine uygun olanları seçtiği bu ifade setinde en yüksek dağılıma sahip seçeneğin (n=203) %15,8 ve %67,7 vaka yüzdesi ile "İnternetin faydalarını, zararlarını ve dikkat edilmesi gereken durumları çocuğuma anlatırım" olduğu görülmektedir. Ardından sırasıyla; (n=154) %12,0 ve %51,3 vaka yüzdesi ile "Faydalı olduğunu düşündüğüm yazı, video veya fotoğrafları kendi cihazımdan çocuklarıma gösteririm", (n=117) %9,1 ve %39,0 vaka yüzdesi ile "Dijital araçların (akıllı telefon, tablet, TV vb.) çocuğuma etkilerini (olumlu veya olumsuz) incelerim", (n=97) %7,5 ve %32,3 vaka yüzdesi ile "Teknolojik yeniliklerin çocuklarım açısından faydalarını ve risklerini analiz ederim", (n=88) %6,8 ve %29,3 vaka yüzdesi ile "Çocuğum internette video izlerken, rahatsız edici videolarla (cinsel, şiddet içerikli) karşılaşırsa haberim olur", (n=83) %6,5 ve %27,7 vaka yüzdesi ile "Çocuğum internette gezinirken ona zarar verebilecek bir içerikle karşılaşırsa yasal yollara başvururum" ifadeleri takip etmektedir. Orta düzeyde dağılıma sahip ifadeler ise sırasıyla (n=69) %5,4 ve %23 vaka yüzdesi ile "Çocuğumu internetin risklerinden koruyabiliyorum, (n=63) %4,9 ve %21 vaka yüzdesi

ile "Çocuğum çok ısrar ediyorsa dayanamayıp telefon/tablet kullanmasına izin veririm", (n=56) %4,4 ve %18,7 vaka yüzdesi ile "Çocuğumu internetin risklerinden koruyacak, güvenlik paketi veya antivirüs programlarını kullanırım", (n=48) %3,7 ve %16,0 vaka yüzdesi ile "İşlerimle meşgulken, çocuğumun telefon/tablet ile vakit geçirmesine göz yumarım", (n=47) %3,7 ve %15,7 vaka yüzdesi ile "Çocuklarım ve ebeveynlik deneyimlerim hakkında çevrimiçi olarak yayınladığım bilgilerin yalnızca bunları paylaşmayı seçtiğim kişiler tarafından görülebileceğinden eminim", (n=44) %3,4 ve %14,7 vaka yüzdesi ile "Çevrimiçi platformun gizlilik ayarlarını nasıl kullanacağımı bildiğim için çocuklarımla bilgilerini koruma konusunda kendime güveniyorum", (n=41) %3,2 ve %13,7 vaka yüzdesi ile "Çocuklarımla bilgilerini çevrimiçi olarak kimlerin görebileceğinin kontrolünün bende olduğunu düşünüyorum" ve (n=40) %3,1 ve %13,3 vaka yüzdesi ile "Ev dışı ve ev içi ortamda (misafir, alışveriş, arkadaş ortamı vb.) çocuğumun telefon/tableti yoğun kullanmasına göz yumarım" ifadeleri yer almaktadır. Daha düşük dağılıma sahip ifadelerde ise; (n=35) %2,7 ve %11,7 vaka yüzdesi ile "Çocuklarım hakkında hangi çevrimiçi bilgilerin çevrimiçi platformlar dışındaki kişiler tarafından görülebileceğini biliyorum", (n=31) %2,4 ve %10,3 vaka yüzdesi ile "Telefonumla uğraşırken çocuğumun söylediklerini dinlemediğim olur", (n=26) %2,0 ve %8,7 vaka yüzdesi ile "Telefon/tablet kullanımında çocuğumda eleştirdiğim davranışları ben de yaparım", (n=22) %1,7 ve %7,3 vaka yüzdesi ile "Çocuğum telefonumla çok fazla vakit harcadığıma tanık olur" ve " (n=21) %1,6 ve %7,0 vaka yüzdesi ile "Çocuğumun huysuz olduğu zamanlarda, telefon/tablet ile sakinleştiririm gibi ifadeler dikkat çekmektedir. Ancak (n=1) %0,1 ve %0,3 vaka yüzdesi ile "Çocuğumla iletişime geçmek yerine telefonumla ilgilenirim" ifadesi oldukça düşük bir kabul görmüştür.

Veri dağılımlarını incelediğimizde en yüksek oranlara sahip olan üç ifade de ebeveynlerin çocuklarına internetin faydalarını ve tehlikelerini aktarma konusunda aktif bir tutum sergilediklerini göstermektedir. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarının dijital güvenliği konusunda bilinçli bir yaklaşım benimsediğine işaret etmektedir. Aynı zamanda bu bulgu ebeveynlerin kültürel sermayeleri doğrultusunda dijital ebeveynlik pratikleri sergilemeye olan kuvvetli eğilimi göstermektedir. Öte yandan diğer ifadelerde de zararlı içeriklere karşı belirli bir bilincin ve koruma arzusunun olduğu dikkat çekmektedir. Fakat yine yüksek dağılımlı ifadelerle benzer bir anlam taşıyan ancak net, somut bir sonuca işaret eden "Çocuğumu internetin risklerinden koruyabiliyorum" ifadesinin daha düşük düzeyde bir dağılıma sahip olması ebeveynlerin bu konuda kendilerine ve yetkinliklerine

yeterince güvenmediklerini de düşündürmektedir. Bu da bazı ebeveynlerin risklerin farkında olsalar da bu riskleri azaltma becerilerinin farklılık gösterdiğini göstermektedir. Çevrimiçi görünürlük ve gizlilik ayarları ile ilgili ifadelerin daha düşük yüzdeleri, dijital okuryazarlıkta bir boşluk olduğuna dikkat çekmektedir. Örneğin, ebeveynlerin yalnızca %2,7'si çocuklarıyla ilgili hangi bilgilerin çevrimiçi ortamda başkaları tarafından görülebileceği ifadesini işaretlemiştir. Bu farkındalık eksikliğinin çocukların güvenliği ve gizliliği açısından önemli etkileri olabilir. Bu farklılık kendini "Çocuğum çok ısrar ediyorsa dayanamayıp telefon/tablet kullanmasına izin veririm" gibi ifadelerin dağılımıyla da belli etmektedir. Daha az desteklenen ifadeler de ebeveynlerin bazı durumlarda çocuklarının güvenliği konusunda daha dikkatsiz tutum sergileyebildiğini ortaya koyarken bazı alanlarda daha fazla bilgi ve destek ihtiyaçları olabileceğini göstermektedir.

4.2 Nitel Bulgular

Çalışmanın katılımcıları; İzmir'deki farklı sosyoekonomik özelliklere sahip mahallelerdeki 8 ortaokuldan öğrenciler ve ebeveynlerden oluşmaktadır. Bu doğrultuda gönüllü 20 ortaokul öğrencisi ve 20 ebeveynle yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Nitel verileri destekleyici olarak da 300 ortaokul öğrencisine yazılı anket, 300 ebeveyne de online anket uygulanmıştır.

4.2.1 Katılımcıların özellikleri

4.2.1.1 Ebeveynlerin demografik özellikleri

Görüşme yapılan 20 ebeveynnden 15'i kadın 5'i erkektir. 11 katılımcının kız çocuğu, 1 katılımcının hem kız hem erkek çocuğu, 8 katılımcının da erkek çocuğu bulunmaktadır. Farklı mesleklere sahip ebeveynlerden 3'ü ilkokul mezunu, 2'si ortaokul mezunu, 6'sı lise mezunu, 1'i yüksek okul mezunu, 1'i ön lisans mezunu, 6'sı üniversite mezunu, 1'i yüksek lisans mezunudur. Hane gelirleri de 15.000 ile 80.000 arasında değişmektedir (Tablo 4.70).

Tablo 4.70*Ebeveynlerin Demografik Özellikleri*

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Düzeyi	Meslek	Hane geliri	Çocuğun cinsiyeti	Çocuğun yaşı ve sınıfı
E1	Kadın	49	Evli	Lise mezunu	Ev hanımı	40.000	Kız	13/8. Sınıf
E2	Kadın	49	Evli	Lise mezunu	İşçi	50.000	Erkek	13/8. Sınıf
E3	Kadın	28	Bekar	İlkokul mezunu	Ev hanımı	15.000	Kız	13/7. Sınıf
E4	Kadın	48	Evli	Lise mezunu	Ev hanımı	15.000	Kız	12/7. Sınıf
E5	Kadın	45	Evli	İlkokul mezunu	Temizlik personeli	23.000	Kız	12/7. Sınıf
E6	Kadın	47	Evli	Yüksek okul mezunu	Ev hanımı	30.000	Kız	11/ 6. sınıf
E7	Erkek	47	Evli	Yüksek lisans mezunu	Makine mühendisi	40.000	Kız	12/ 7. sınıf
E8	Kadın	41	Evli	Üniversite mezunu	Öğretmen	50.000	Kız	12/ 7. sınıf
E9	Erkek	52	Evli	Lise mezunu	Memur	25.000	Kız	13/ 8. sınıf
E10	Kadın	49	Evli	Üniversite mezunu	Memur	50.000	Kız	11/ 6. sınıf
E11	Kadın	31	Bekar	Ortaokul mezunu	Temizlik görevlisi	15.000	Kız	12/ 6. sınıf
E12	Kadın	48	Evli	Ortaokul mezunu	Emekli	40.000	Kız	11/ 5. sınıf
E13	Erkek	49	Evli	Üniversite mezunu	Öğretmen	60.000	Erkek	12/ 6. sınıf
E14	Kadın	45	Evli	İlkokul mezunu	Ev hanımı	25.000	Erkek	12 /7. sınıf

E15	Kadın	48	Evli	Lise mezunu	Ev hanımı	25.000	Erkek ve kız	12-13/7-8. Sınıf
E16	Kadın	45	Evli	Lise mezunu	Ev hanımı	25.000	Erkek	12 /7. sınıf
E17	Erkek	49	Evli	Üniversite mezunu	Öğretmen	50.000	Erkek	11/ 5. sınıf
E18	Kadın	38	Evli	Üniversite mezunu	Öğretmen	60.000	Erkek	11/ 5. sınıf
E19	Kadın	34	Evli	Ön lisans mezunu	Tıbbi sekreter	70.000	Erkek	11/ 5. sınıf
E20	Erkek	38	Evli	Üniversite mezunu	Öğretmen	80.000	Erkek	11/ 5. sınıf

Millî Eğitim Bakanlığınca yapılan açıklamada “2022-2023 eğitim öğretim yılında ana sınıfı, ilkokul ve ortaokula başlayacak öğrencilerin kayıtları, adrese dayalı olarak” yapılmaya başladığı belirtilmiştir (<https://www.meb.gov.tr>). Bu açıklamada da belirtildiği üzere katılımcıların yaşadıkları ilçeler aynı zamanda okulun da ilçesidir. E1 ve E2 Karşıyaka’ya bağlı Bahariye ve Alaybey mahallelerinde; E3, E4 ve E5 Konak’a bağlı Zeytinlik mahallesinde, E6 Karşıyaka’ya bağlı Şemikler mahallesinde, E7 ve E8 Menemen’e bağlı Villakent mahallesinde, E9 ve E10 Çiğli’ye bağlı Egekent mahallesinde, E11 Bayraklı ilçesinde, E12 ve E13 Bornova’ya bağlı Evka 3 ve Ergene mahallelerinde, E14 Bornova merkezde, E 15 ve E16 Bornova Mevlana ve Çamdibi mahallelerinde, E17 ve E18 Bayraklı ilçesinde E19 ve E20 Karşıyaka’ya bağlı Alaybey mahallesinde yaşamaktadır. Bu doğrultuda katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim, medeni durum, hane geliri, meslek ve ikamet ettikleri ilçe ve mahalle değişkenlerinin hem okulların hem de ebeveynlerin farklılıklarını ortaya koymak adına heterojen bir şekilde dağılması amaçlanmıştır. Ancak nicel bulgulardaki gibi yapılan görüşmelere katılımda da 15 kadın 5 erkek şeklinde ciddi bir fark olduğu görülmektedir. Annelerin görüşmelere katılım göstermeye ilgisinin daha fazla olduğu ve kendilerini ifade etme konusunda da daha istekli oldukları gözlemlenmiştir. Bu da aslında ebeveynlik ve dijital paylaşım konusunda kültürel normlara işaret eden önemli bir bulgudur. Ebeveynlik söz konusu olduğunda annelerin daha duygusal ve birincil rol sahibi olarak kendilerini konumlandıkları dikkat çekmektedir. Bu nedenle çalışmanın genelindeki bu

yansımanın toplumsal ve kültürel normlar çerçevesinde değerlendirilmesi de mümkün olmaktadır.

4.2.1.2 Ebeveynlerin sosyal medya pratikleri

Görüşme yapılan katılımcılardan ebeveynlerin sosyal medya pratiklerini değerlendirmek amacıyla öncelikle kullandıkları dijital araçlar, sosyal medya platformları ve günlük kullanım sıklığı listelenmiştir (Tablo 4.71).

Tablo 4.71

Ebeveynlerin Kullandıkları Dijital Araçlar, Sosyal Medya Uygulamaları Ve Günlük Kullanım Sıklığı

İsim	Dijital araçlar	Sosyal medya uygulaması	Kullanım sıklığı
E1	Telefon, tablet, bilgisayar	WhatsApp, Facebook	1-2 saat
E2	Telefon, bilgisayar	WhatsApp, Facebook, Instagram	2-3 saat
E3	Telefon	WhatsApp, Instagram	3-4 saat
E4	Telefon, tablet, bilgisayar, akıllı tahta	WhatsApp, Facebook, Instagram	2-3 saat
E5	Telefon, bilgisayar	WhatsApp, Instagram	1-2 saat
E6	Telefon, tablet, bilgisayar	WhatsApp, Instagram	3-4 saat
E7	Telefon, bilgisayar	WhatsApp, Facebook, Instagram, YouTube	3-4 saat
E8	Telefon, iPad, bilgisayar	WhatsApp, Instagram, Telegram	4-5 saat
E9	Telefon	WhatsApp, Facebook, Instagram	3-4 saat
E10	Telefon, tablet, bilgisayar	WhatsApp, Instagram, X	2-3 saat
E11	Telefon, tablet, bilgisayar	WhatsApp, Facebook, Instagram	3-4 saat
E12	Telefon, tablet, bilgisayar	WhatsApp, Facebook, Instagram	3-4 saat
E13	Telefon, tablet, bilgisayar	WhatsApp	45 dk- 1 saat
E14	Telefon, tablet, bilgisayar	WhatsApp, Instagram	1-2 saat
E15	Telefon, bilgisayar	WhatsApp, Facebook, Instagram, X	2-3 saat
E16	Telefon, bilgisayar, Xbox, Playstation	WhatsApp, Facebook, Instagram	3-4 saat

E17	Telefon, bilgisayar	WhatsApp, Facebook, Instagram, YouTube, X	3-4 saat
E18	Telefon, bilgisayar	WhatsApp, Facebook, Instagram, YouTube, X, Spotify	4-5 saat
E19	Telefon, tablet, bilgisayar	WhatsApp, Facebook, Instagram	3-4 saat
E20	Telefon, tablet, bilgisayar	WhatsApp, Facebook, Instagram, X	4-5 saat

Tablo 4.71’de görüldüğü üzere ebeveynlerin hepsi kişisel akıllı telefona sahiptir. E3 ve E9 dışında tüm ebeveynlerin bilgisayara sahip olduğu görülmektedir. Telefon ve bilgisayar dışında dijital araçlara sahip ebeveynlerin eğitim düzeyi, yaşadıkları mahalleler, meslekleri ve gelir durumları değişiklik göstermektedir. Dolayısıyla görüşme yapılan ebeveynlerde dijital araçlara erişim konusunda demografik farklılıkların etkili olmadığı görülmektedir. Öte yandan her bir katılımcı en çok kullandığı dijital aracın cep telefonu olduğunu belirtmiştir. Kullanım pratiklerini de yoğun olarak cep telefonları üzerinden sergilemektedirler. En sık kullanılan uygulamalar içerisinde de WhatsApp, Instagram ve Facebook göze çarpmaktadır. Sıklıkla kullandıkları uygulamaların sosyal paylaşım ağları olması kullanım pratikleri ve motivasyonları hakkında da ipucu vermektedir. Bu doğrultuda; E1, WhatsApp’ı haberleşme, Facebook’u boş vakit aktivitesi, paylaşım yapma ve yapılan paylaşımları takip etme doğrultusunda kısa bir zaman dilimi içerisinde kullandığını belirtmektedir. E2, WhatsApp’ı haberleşme, Facebook ve Instagram’ı paylaşım yapma ve paylaşımları takip etme amaçlı kullandığını, bu şekilde de arkadaşlarının hayatıyla ilgili bilgi sahibi olduğunu ifade etmiştir. E3; aktif bir sosyal medya kullanıcısı olduğunu belirterek WhatsApp’ı ailesiyle görüntülü konuşmak, haberleşmek ve mesajlaşmanın pratik olduğu düşüncesiyle kullandığını, Facebook ve özellikle de Instagram’ı gündemi takip etmek, çocuklarıyla ilgili paylaşımlar yapmak, yemek tarifleri gibi ev işleriyle ilgili fikir edinmek için kullandığını ifade etmektedir. E4; kızının engelinden dolayı birçok dijital aracı aktif olarak kullandıklarını belirtmektedir. *“Instagram, Facebook ve WhatsApp’ta aktif gruplarımız var. Diğer anne babalarla iletişim kuruyor ve aynı sıkıntıları yaşayan ebeveynlerle bilgi alışverişi yapıyoruz. Kitap yazıyoruz, sosyal projelerimiz var; dolayısıyla sosyal medyayı bu konularda aktif olarak kullanmaya çalışıyoruz”* ifadesini kullanmaktadır. E5, çalışma temposunun yoğunluğundan dolayı sosyal medyayı boş vakitlerinde kullanabildiğini belirtmekte ve kullanım pratiklerini de *“WhatsApp’ı işim gereği gruplarımız olduğu için,*

yaptığımız işleri oradan takip etmemiz gerektiği için kullanıyorum. Oğlum kreşe gidiyor; Instagram’da oğlumun kreşteki fotoğraflarını, videolarını paylaşıyorlar. Onları da oradan takip ediyorum” şeklinde ifade etmektedir. E6, en çok WhatsApp ve Instagram’ı haberleşmek ve güzel anılarını, gezdiği yerleri paylaşmak için kullandığını belirtmektedir. E7, WhatsApp’ı haberleşmek ve uzaktaki aile üyeleriyle anlık paylaşımlar yapmak için kullandığını, sosyal paylaşım ağları yerine daha çok vaktini YouTube’da ve Twitter’da gündemi takip etmek ve bir şeyler izlemek için değerlendirdiğini, Facebook ve Instagram hesaplarını çok aktif kullanmadığını ifade etmektedir. E8, sosyal medyayı aktif kullanan bir katılımcı olarak WhatsApp, Instagram ve Telegram’da vakit geçirdiğini belirterek “Telegram benim Rusya’dan haber kaynağım. Yani başka bir şey okumuyorum. Telegram’da her şey var. Instagram’da ise hem kendimle hem de çocuğumla ilgili güzel anılarımızı paylaşmayı seviyorum. Etkinlikleri takip ediyorum ve arkadaşlarımla iletişim kuruyorum” ifadesini kullanmaktadır. E9, WhatsApp’ı az da olsa günlük mecburi iletişimlerde; Instagram ve Facebook’u da çektiği güzel fotoğrafları paylaşmak ve gündemi, insanları takip etmek için kullandığından söz etmiştir. E10, çoğunlukla Twitter’da gündemi takip etmek için vakit geçirdiğini, Instagram’da ise özel günlerini paylaştığını belirtmektedir. E11 de aktif bir kullanıcı olarak genellikle WhatsApp ve Instagram’ı kullanmakta ve “WhatsApp’ta öğretmenlerin okuldaki durumları paylaştıkları gruplar var, onları takip ediyorum çocukların herhangi bir sıkıntısı var mı diye. Instagram’da da genelde çocuklarını paylaşıyorum” ifadesini kullanmaktadır. E12 de benzer şekilde veliler için açılmış WhatsApp gruplarını takip ettiğini, Instagram’ı da paylaşımları takip etmek ve çocuklarını paylaşmak için kullandığını belirtmektedir. E13 hiçbir sosyal medya hesabı olmadığını söylerken “Ben aslında internetle haşır neşir olan bir adam değilim. Bazen gazete okumak olabilir. İşte derslerle ilgili planlar. WhatsApp grubundaki yazışmalar. O kadar. Ben zaten sosyal medyaya çok karşı bir insanım. Paylaşım yapmayı da doğru bulmuyorum” şeklinde ifadeler kullanmaktadır. E14, daha çok WhatsApp ve Instagram kullandığını, iletişim kurmak, gündemi takip etmek ve gündelik anların ve özel günlerin paylaşımlarını yapmak adına sosyal medyada vakit geçirdiğini belirtmektedir. E15, WhatsApp’ta yeni açılan kanalları, durumları takip ettiğini, Instagram’da da çocuklarının eğitimiyle ilgili bilgilerle ilgilendiğini ve bazen de çocuklarının özel anlarını paylaştığını ifade etmektedir. E16, Facebook hesabını artık kullanmadığını genellikle Instagram’dan gündelik anlarını ve çocuğuyla ilgili önemli anları paylaştığını belirtmektedir. E17, hemen hemen tüm hesaplarını aktif kullandığını

ancak en çok WhatsApp ve Instagram’da vakit geçirdiğini belirterek “İletişim için kullanıyorum. Bilgi edinmek için kullanıyorum. Gündemi takip etmek için ya da işte günlük haberlerden haberdar olmak için kullanıyorum. Eğlence için de kullanıyorum. Sosyal medyada vakit geçiriyorum. Bir şeyler izlemek ve dinlemek için de. Arkadaşlarım ve çocuğumla geçirdiğim güzel anları da paylaşmayı seviyorum” ifadelerini kullanmaktadır. E18, E19 ve E20 de aktif bir sosyal medya kullanıcısı olarak tüm hesaplarını aktif kullandığını ama en çok WhatsApp ve Instagram’da vakit geçirdiğini belirtmekte ve haberleşmek, eğlenmek, paylaşım yapmak- takip etmek, Twitter günlüğünü takip etmek için kullandıklarını ve çok fazla paylaşım yaptıklarını ifade etmektedir. Bu bulgular ebeveynlerin yoğun olarak öncelikle WhatsApp, ardından Instagram kullandıklarını ortaya koymaktadır. Hemen hepsinin Facebook hesabı olmasına rağmen, paylaşım pratiklerinin Instagram’da daha yoğun olduğu görülmektedir.

4.2.1.3 Öğrencilerin demografik özellikleri

Görüşme yapılan 20 öğrenciden 10’u kız 10’u erkektir. 5’i 8. sınıfa, 8’i 7. sınıfa, 4’ü 6. sınıfa, 3’ü de 5. sınıfa gitmektedir. Yaşları 11 ila 14 arasında değişmektedir (Tablo 4.72).

Tablo 4.72

Öğrencilerin Demografik Özellikleri

İsim	Cinsiyet	Yaş	Sınıf	Anne eğitim düzeyi/ mesleği	Baba eğitim düzeyi/ mesleği
Ö1	Kız	13	8	Lise mezunu/ev hanımı	Lise mezunu/ emekli
Ö2	Kız	12	7	İlkokul mezunu/ temizlik görevlisi	İlkokul mezunu/ serbest meslek
Ö3	Kız	13	8	Ortaokul mezunu/ ev hanımı	Lise mezunu/ şirket yöneticisi
Ö4	Kız	13	8	Diplomasız okur-yazar / ev hanımı	Diplomasız okur-yazar / serbest meslek
Ö5	Kız	12	7	Üniversite mezunu/ öğretmen	Yüksek lisans mezunu/ mühendis
Ö6	Erkek	11	7	Lise mezunu/ işçi	Lise mezunu / kasap
Ö7	Kız	12	7	Üniversite mezunu/ özel eczacı	Üniversite mezunu/ bankacı
Ö8	Kız	12	7	Ortaokul mezunu/ ev hanımı	Lise mezunu/ esnaf

Ö9	Erkek	14	8	Lise mezunu/ev hanımı	Ortaokul mezunu/ ayakkabıcı
Ö10	Erkek	14	8	İlkokul mezunu/ ev hanımı	İlkokul mezunu/ serbest meslek
Ö11	Erkek	12	7	İlkokul mezunu/ ev hanımı	Lise mezunu/ lojistikçi
Ö12	Erkek	12	7	Lise mezunu/ev hanımı	Üniversite mezunu/ emekli
Ö13	Erkek	12	7	Lise mezunu/ev hanımı	Üniversite mezunu/ şirket sahibi
Ö14	Kız	11	5	Ortaokul mezunu/ ev hanımı	Lise mezunu / marangoz
Ö15	Erkek	11	5	Lise mezunu/ ev hanımı	Lise mezunu/ şirket yöneticisi
Ö16	Kız	12	6	Lise mezunu/ ev hanımı	Ortaokul mezunu/lokantacı
Ö17	Kız	12	6	Üniversite mezunu/ program koordinatörü	Üniversite mezunu/ prodüktör
Ö18	Erkek	13	6	Üniversite mezunu/ satış uzmanı	Üniversite mezunu/ Bilişim öğretmeni
Ö19	Erkek	12	5	Lise mezunu/ muhasebeci	Lise mezunu/ elektrikçi
Ö20	Erkek	14	6	İlkokul mezunu/ ev hanımı	İlkokul mezunu/ hurdacı

Ebeveyn profillerinde de belirtildiği üzere öğrencilerde de katılımcıların yaşadıkları ilçeler aynı zamanda okulun da ilçesidir. Ö1 Karşıyaka'ya bağlı Bahariye mahallesinde, Ö2, Ö3 ve Ö4 Konak'a bağlı Zeytinlik mahallesinde, Ö5 Menemen'e bağlı Villakent mahallesinde, Ö6 Bornova'ya bağlı Erzene mahallesinde, Ö7 Bornova'ya bağlı Evka 3 mahallesinde, Ö8 Bornova merkezde, Ö9 Konak'a bağlı Kubilay mahallesinde, Ö10 Konak ilçesinde, Ö11 Bornova Ergene mahallesinde, Ö12 ve Ö13 Bornova Mevlana ve Çamdibi mahallelerinde, Ö14 Bornova'ya bağlı Doğanlar mahallesinde, Ö15 ve Ö16 Konak'a bağlı Pazaryeri mahallesinde, Ö17, Ö18 ve Ö19 Bornova'ya bağlı Kazımdirlik mahallesinde, Ö20 Konak'a bağlı Eskipazar mahallesinde yaşamaktadır. Bu doğrultuda katılımcı öğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıf, ebeveyn eğitim durumları ve meslekleri, okudukları ve dolayısıyla ikamet ettikleri ilçe ve mahalle değişkenleri hem okulların hem de öğrencilerin farklılıklarını ortaya koymak adına heterojen bir şekilde dağılmaktadır.

4.2.1.4 Öğrencilerin sosyal medya pratikleri

Görüşme yapılan katılımcılardan öğrencilerin sosyal medya pratiklerini değerlendirmek amacıyla öncelikle kullandıkları dijital araçlar, sosyal medya platformları ve günlük kullanım sıklığı listelenmiştir (Tablo 4.73).

Tablo 4.73

Öğrencilerin Kullandıkları Dijital Araçlar, Sosyal Medya Uygulamaları ve Günlük Kullanım Sıklığı

İsim	Dijital araçlar	Sosyal medya uygulaması	Kullanım sıklığı
Ö1	Telefon, tablet, bilgisayar	WhatsApp, Pinterest, Snapchat, Youtube	3-4 saat
Ö2	Telefon, bilgisayar	WhatsApp, Snapchat, Instagram	2-3 saat
Ö3	Telefon, bilgisayar	WhatsApp, Instagram, TikTok, Snapchat	3-4 saat
Ö4	Telefon, tablet, bilgisayar	WhatsApp, Instagram, TikTok, X	4-5 saat
Ö5	Telefon, bilgisayar	WhatsApp, Snapchat	3-4 saat
Ö6	Telefon, bilgisayar	WhatsApp, Instagram, Tiktok, Youtube	4-5 saat
Ö7	Tablet	Instagram, Pinterest, Tiktok	3-4 saat
Ö8	Telefon, tablet, bilgisayar	WhatsApp, Instagram	4-5 saat
Ö9	Telefon, bilgisayar,Playstation	Instagram, oyun uygulamaları	2-3 saat
Ö10	Telefon	WhatsApp, Instagram (kapatmış)	1-2 saat
Ö11	Telefon, bilgisayar	WhatsApp, Youtube, oyun uygulamaları	3-4 saat
Ö12	Telefon, bilgisayar	WhatsApp, Instagram, Youtube	2-3 saat
Ö13	Telefon, bilgisayar, Playstation, Xbox	Instagram, Youtube, TikTok, Twich, oyun uygulamaları, online oyun sunucuları	4-5 saat
Ö14	Telefon	WhatsApp, Instagram	1-2 saat
Ö15	Telefon, bilgisayar	WhatsApp, TikTok, Snapchat, Youtube, oyun uygulamaları	3-4 saat
Ö16	Telefon, bilgisayar	WhatsApp, Snapchat, Youtube, Pinterest, oyun uygulamaları	5-6 saat
Ö17	Telefon, bilgisayar	WhatsApp, Instagram, YouTube, Pinterest, oyun uygulamaları	1-2 saat
Ö18	Telefon, bilgisayar	WhatsApp, Instagram, YouTube	2-3 saat
Ö19	Telefon, tablet, bilgisayar	Youtube, oyun uygulamaları	2-3 saat
Ö20	Telefon	WhatsApp, Youtube	1-2 saat

Tablo 4.73'e göre; Ö7 dışında tüm öğrencilerin kişisel cep telefonu bulunmaktadır. Görüşme yapılan ebeveynlerin aksine öğrencilerde Facebook kullanımında yalnızca bir bulguya rastlanmıştır. Öte yandan telefon, tablet ve bilgisayar kullanımları da farklılaşmaktadır. Snapchat, TikTok, Youtube, Pinterest ve oyun uygulamaları gibi farklı uygulamalar kullanan öğrencilerde günlük kullanım sıklığı da pratikleri ve amaçları da değişkenlik göstermektedir. Ö1 en çok WhatsApp, Youtube ve Pinterest'i haberleşmek, arkadaşlarıyla sosyalleşmek, iletişim kurmak, eğlenmek, içerikleri takip etmek, videolar izlemek ve ödevleri için kullandığını belirtmektedir. Ö2 en çok WhatsApp'ı arkadaşları ve ailesiyle haberleşmek, Snapchat ve Instagram'ı fotoğraf paylaşmak için kullandığını ifade etmektedir. Ö3, WhatsApp, Instagram ve TikTok'ta arkadaşlarıyla haberleşmek, eğlenmek, videolar izlemek ve paylaşmak, kendi fotoğraflarını paylaşmak ve takip etmek için kullandığını belirtmektedir. Ö4, okuldan sonra gününün kalanını sosyal medyada geçirdiğini ve en çok Instagram'ı kullandığını belirterek *“Yakın arkadaşlarımla konuşuyorum. Görüntülü konuşuyoruz, bazen birbirimize fotoğraf atıyoruz. Bazen de gruplara girip orada sohbet açıyoruz. Fake hesaplarım da var ama yalnızca kişisel hesabımdan kendi fotoğraflarımı paylaşıyorum”* ifadelerini kullanmaktadır. Ö5, en çok Whatsapp, Snapchat ve Youtube'da vakit geçirdiğini ve bunları reels izlemek, Vlogları izlemek, eğlenmek, komik fotoğraflarını paylaşmak ve arkadaşlarıyla haberleşmek için kullandığını belirtmektedir. Ö6, günün büyük bir kısmını sosyal medyada ve oyun uygulamalarında geçirdiğini WhatsApp ve Instagram'ı haberleşmek, arkadaşlarını takip etmek, storylere bakmak gibi amaçlarla kullandığını ifade etmektedir. Ö7, yalnızca tablet kullandığını, Instagram, Pinterest ve TikTok'ta zaman geçirdiğini; buralarda fotoğraf ve videolar paylaştığını ve paylaşımları takip edip eğlendiğini belirtmektedir. Ö8, en çok telefonunda Instagram'da zaman geçirdiğini kendi fotoğraflarını ve arkadaşlarıyla beraber fotoğraflarını paylaştığını ifade etmektedir. Ö9, genellikle oyun platformlarını kullandığını, çevrimiçi oyunlar oynadığından, bazen de Instagram'da sporla ilgili bazı paylaşımlar yaptığından söz etmektedir. Ö10, yalnızca telefonu olduğunu ama onu da sadece WhatsApp'tan haberleşmek için kullandığını daha önce Instagram'ı olduğunu ama kapattığını *“Eskiden çok paylaşım yapıyordum. Oynadığım için futbolla ilgili paylaşımlar çok yapardım. Arkadaşlarımla çektiğim fotoğrafları paylaşıyordum. Sonra bazı fake hesaplardan küfürlü mesajlar geldi, o sırada abimin Instagram'ı çalındı. Akrabalarım da ne paylaşırsam SS alıp dalga geçiyorlar, bu yüzden sevmiyorum, kapattım”* şeklinde ifade etmektedir. Ö11, WhatsApp'ı ailesi ve arkadaşlarıyla haberleşmek için kullandığını,

sadece hafta sonları oyun oynamak ve kodlama kurslarını izlemek için çoğunlukla bilgisayarda vakit geçirdiğini belirtmektedir. Ö12, en çok bilgisayarda vakit geçirdiğini; Youtube'dan videolar izlediğini ve oyun oynadığını, Instagram hesabında da basketbola ilgili paylaşımlar yaptığını ifade etmektedir. Ö13 de benzer şekilde en çok bilgisayar kullandığını ve oyun uygulamalarında vakit geçirdiğini belirtmekte, aynı zamanda Twitch yayınlarını ve TikTok videolarını takip ettiğini ve TikTok'ta oyun oynadığı videolarını paylaştığını ifade etmektedir. Ö14 ise telefonunda WhatsApp'ı haberleşmek için Instagram'ı da paylaşım yapmak için kullandığını belirtmektedir. Ö15, en çok WhatsApp, Instagram ve TikTok kullandığını, buralarda videolar ve fotoğraflar paylaştığını ve arkadaşlarıyla görüştüğünü ifade etmektedir. Katılımcılardan yalnızca Ö16'nın Facebook hesabı olduğu görülmektedir. En çok Facebook, Snapchat ve Pinterest kullandığını belirtmekte *“Instagram kullanmıyorum, Snapchat daha eğlenceli geliyor. Orada da paylaşımlar yapabiliyorum. Facebook'u ailem benimle ilgili bir şey paylaşınca görmek için kullanıyorum, ben de bazen oradan paylaşım yapıyorum”* ifadelerini kullanmaktadır. Ö17, en çok Instagram ve Pinterest'te zaman geçirdiğini, bazen buralarda paylaşım yaptığını ve arkadaşlarıyla takipleştiğini belirtmektedir. Ö18, en çok WhatsApp, Instagram ve Youtube'u haberleşmek ve arkadaşlarıyla takipleşmek, paylaşım yapmak için kullandığını ifade etmektedir. Ö19, Youtube'dan videolar izlediğini ve genellikle en çok tabletinden oyun oynadığını; Ö20 ise haberleşmek için WhatsApp'ı, videolar izlemek için de Youtube'u kullandığını belirtmektedir. Bu bulgulara bakıldığında; öğrencilerden kız çocuklarının Instagram, Snapchat gibi paylaşım platformlarını daha çok kullandığı, erkek çocuklarının ise spor ve oyun uygulamalarında daha çok vakit geçirdiği ortaya çıkmaktadır. Öte yandan WhatsApp'ı aile ve arkadaşlarıyla görüşmek, haberleşmek için kullandıkları görülmektedir. Burada dijital araçlara erişim konusunda sosyoekonomik bir detay da dikkat çekicidir. Özellikle Ekipazar ve Doğanlar gibi mahallelerde yaşayan ve okuyan bazı öğrencilerin yalnızca kendilerine ait telefonları bulunmakta ve uzaktan eğitim içerikleri de dahil olmak üzere tüm kullanım pratiklerini telefonları üzerinden gerçekleştirdikleri görülmektedir. Yalnızca kişisel telefon kullanan Ö10 ve Ö20'nin ebeveynleri ilkokul mezunu, Ö14'ün ise annesi ortaokul, babası lise mezunudur ve anneler ev hanımı, babalar da muhtelif işler yapan serbest meslek çalışanlarıdır. Ayrıca 3 öğrencinin de internet kullanım sürelerinin 1-2 saat olduğu ve hepsinin ortak olarak çoğunlukla haberleşme amaçlı telefon kullandıkları görülmektedir. Bir diğer taraftan tablet, Playstation, Xbox gibi farklı dijital araçlara sahip öğrencilerin Bornova, Karşıyaka

gibi sosyoekonomik olarak nispeten daha yüksek düzeyde ilçelerde yaşadığı ve okuduğu görülmekte, ancak ebeveynlerin eğitim düzeyleri ve meslekleri değişkenlik göstermektedir. Bu doğrultuda, öğrencilerin yaşadıkları mahalle, ebeveynlerinin eğitim düzeyi ve mesleklerinin dijital araçlara erişim ve kullanım pratikleri konusunda sosyoekonomik bazı farklılaşmalar yaratabilmektedir.

Bu durum dijital araçlara ve teknolojiye erişim açısından sosyoekonomik faktörlerin sınıf temelli eşitsizlikler yarattığına işaret eden bir ipucu olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin dijital araçlara sınırlı erişimi bulunan bölgelerde uzaktan eğitim de dahil olmak üzere dijital alana katılımın ekonomik nedenlerden dolayı kısıtlanması olasıdır. Daha düşük gelir düzeyi ve daha düşük eğitim seviyelerinde olan ailelerin, çocuklarını teknolojik yaşama entegre etmeleri daha zor görünmektedir. Burada daha gelişmiş cihazlara erişim eksikliği bir tercih meselesi değil sınırlı ekonomik sermayenin bir sonucudur. Gelir düzeyi yüksek bölgede yaşayan ve okuyan, ekonomik sermayesi daha yüksek aileleri olan çocukların ise daha çeşitli dijital araçlara erişimi olduğu görülmektedir. Burada farklı eğitim seviyeleri arasındaki duvar ekonomik sermaye sayesinde aşılabilmektedir. Çünkü dijital araçlara erişim, teknolojiye aşinalık ve kullanım becerileri gibi açılardan kültürel sermaye sahibi olma olasılıkları daha yüksektir. Bu bağlamda ekonomik sermaye hem dijital araçlara maddi erişimi hem de sürekli değişen dijital alanda aktif bir biçimde bulunmak için gereken kültürel sermayeyi etkileyebilmektedir.

4.2.2 Mahremiyet algısı

Çalışmanın bu bölümünde, görüşmeler aracılığıyla toplanan veriler; katılımcıların mahremiyet kavramını nasıl algıladıkları, mahremiyetin sınırlarını nasıl çizdikleri, dijital mahremiyete ve sınırlarına dair fikirleri ve dijital araçlarında gizlilik güvenlik ayarlarına hakimiyetleri üzerinden değerlendirilmektedir.

4.2.2.1 Mahremiyet kavramını algılama biçimleri

Mahremiyet kavramı çeşitli tanımlamaları olmakla beraber, temelde gizlilik ve özel alan ile ilişkilendirilmektedir. Bu doğrultuda yapılan nitel görüşmelerde ebeveynlere “Mahremiyet size ne ifade ediyor?” ve “Sizce mahremiyet önemli bir şey midir?” soruları yöneltilerek kavrama yönelik algıları belirlenmeye çalışılmıştır.

4.2.2.2 Ebeveynlerin mahremiyet algısı

Mahremiyet kavramının algılanması konusunda; görüşmelerle elde edilen nitel bulguların ilk olarak, TDK referansıylar “gizlilik”; kamusal alanın tersi olan, genellikle aile ve eve, bireyin özeline işaret eden “özel alan” üzerinden şekillendiğı görölmektedir (www.tdk.gov.tr, 2022; Boyar ve Kama-Işık, 2019: 607). Aile ve ev mahremiyet ilişkilerinin korunması açısından önem atfedilen bir alan olarak nitelendirilebilir. Mahremiyet ilişkilerinin korunduğı fiziksel mekânı da ev sağlamakta ve aile üyelerinin daha rahat ve özgür alanı olarak kabul görmektedir. Bu doğrultuda ebeveyn katılımcılardan E3, E9, E10, E13 ve E17 mahremiyeti kişisel/ özel alan olarak değerlendirmekte ve aile ve ev yaşantısıyla ilişkilendirmektedir. Dolayısıyla burada mahremiyetin sınırları ev ve aile yaşamı odaklı belirlenmektedir ve bu nedenle büyük de bir önem atfedilmektedir. Bu ebeveynlerin görüşleri şu şekildedir:

E3 (28, K): *Yani özelimiz. Ev içinde olanımız...kendimizde olan. Yani bence çok büyük bir şey. Gizli tutmamız gereken, kimsenin bilmemesi gereken bir alan. Aile olarak bizim için çok önemli.*

E9 (52, E): *Gizli olan, özel olan, özel bir şey. Kendine özel bir şey. Önemli tabii. Korumak gerekli. Sonuçta insanın bir onuru vardır. Onu tabii ki korumak gerekir. Yoksa ev de mesela bir mahrem alan olabilir. Yani mahremiyet dışarıdan insanların görmesine gerek olmayan, daha gizli saklı olması gereken. Kendine özel şeydir yani. Kişisel alanı belki.*

E10 (49, K): *Bence aile en büyük mahrem. Benim için en önemlisi o zaten.*

E17 (49, E): *Yani, kişiye özel alan, her türlü alan olabilir bu. Bakınca ev içi de mahrem bir alan olabilir ama... Normalde baktığında, gündelik hayatta ev aslında mahrem. Doğru. Ama sosyal medyada paylaştığında aslında ev o kadar mahrem kalmıyor. Çünkü evin içerisinde yaptığın her şeyi paylaşılabiliyorsun.*

Burada katılımcılardan E17'nin sosyal medyayı; evin sınırlarını, dolayısıyla mahrem alanı kamuya açan bir araç olarak gördüğü dikkat çekmekte ve mahremiyetle ilgili algısının da bu noktada karmaşıkleştığı görülmektedir. Öte yandan, mahremiyet kavramını doğrudan gizlilikle ilişkilendiren ebeveynlerin mahremiyetin sınırlarını göreceli bir biçimde “gizli kalması gerekenlerle” çizdiğine dair ifadeleri bulunmaktadır. Burada gizliliğin nerede başlayıp nerede bittiğinin katılımcıların algılarıyla belirlendiği söylenebilir. Bu bağlamda, mahremiyet kavramına atfedilen önem de bazı ebeveynlerde farklılık göstermektedir:

E4 (48, K): *Mahremiyet deyince, tabii ki çok fazla özelini şey yapmıyorsun yani. Ayrı kalmalı, özel kalmalı, gizli kalmalı. Ne kadar gizli? O kadar çok duvarlar ören bir insan değilim ama gene de gizlilik iyidir. Çok önemlidir. Her yönüyle hem kendimize saygımız hem çevremize saygımız... Her şeyi de herkesin bilmesine gerek yok.*

E6 (47, K): *Yani mahremiyet kavramı herkesin görmesini istemediğin, herkesle paylaşmak istemediğin şeylerin herkes tarafından görülebilir olması. Bu çok kötü. Aslına bakarsanız hiç paylaşmamak gerekir. Paylaştığım zamanlarda hafiften böyle “Allah'ım” diyorum “bir şey de olmasın, niye paylaşıyorum” gibi şeyler de doğabiliyor. Bazılarını, paylaştığım daha önceki şeyleri silebiliyorum falan. Tabii ki önemli ama paylaşıyoruz da.*

E7 (47, E): *Yani benim için önemli değil ama bazı insanlar için önemli olabilir. Bence mahremiyet insanların başkasıyla paylaşmayı istemedikleri şeylerin sınırı. İşte yani kişiye göre değişir. Bazısının mahremiyet çizgisi çok daha ileridir. Bazısının geridedir. Ha yani genel böyle bir... Toplumun koyduğu mahremiyet çizgileriyle bir alakası yok demeye çalışıyorum yani. Çünkü gerçek hayatta paylaşılmayan birçok şey sosyal medyada paylaşılabilir. Kişisel bir şey sonuçta. Birisi çıplak fotoğrafını paylaşmak istiyorsa “aa paylaşmaması lazım, mahremiyetin de bir sınırı var” falan diyecek halimiz yok. Bence bir sorun yok.*

E20 (38, E): *Geniş bir kavram. Karşımdakinin istemediği herhangi bir şey o alanı delmektir. O yüzden. Onun istemediği her şey olabilir. Kişinin kendi belirlediği sınırla ilgili bir şey olduğunu düşünüyorum.*

Burada da E6 ve E7'nin ifadelerinde de yine mahremiyet kavramının sosyal medyada paylaşılanlar üzerinden de yorumlandığı görülmektedir. Sosyal medya paylaşımlarının mahremiyet algısının silikleşmesinde ya da esnekleşmesinde etkili bir pratik olduğuna işaret eden bu ifadeler insanların kişisel sınırlarını da belirleyebilmektedir. Öte yandan bulgulara mahremiyetin yalnızca fiziksel ya da beden üzerinden algılandığına da sıklıkla rastlanmaktadır. Bu durumu mahremiyet hakları kategorileri üzerinden ifade etmek mümkündür. Bu kategoriler; “bölgesel mahremiyet”, “bireysel mahremiyet” ve “enformasyonel mahremiyet” olarak ayrılmaktadır. Görüşmelerdeki bulgulara ebeveynlerin bir bölümünün mahremiyet algısının, bireylerin fiziksel ve/ veya ruhsal zararlardan korunmasına karşılık gelen “bireysel mahremiyet”e işaret ettiği dikkat çekmektedir (Fischer-Hübner, 1998: 422). Dolayısıyla bu noktada da mahremiyetin sınırlarının beden üzerinden belirlendiği ve bu sınırların da kişilerin bakış açılarına göre değişiklik gösterebildiği görülmektedir. Mahremiyet kavramını; **beden, açıklık, teşhir** gibi **fiziksel** bir açıdan değerlendiren ebeveynlerin görüşleri de şu şekildedir:

E2 (49, K): *Özelimdir o benim. Hani çok kısıtlamam, bağınaz bir aile değiliz. Kızıma gerektiğinde çok kısa şortunu da giydirdim, bikinisiyle de çıkar ya da ben de çıkarım. Özeline girilmediği sürece önemli değil mahremiyet. Yani sadece benim özelim, bazı şeyler benim özelimdir; benim kalır, beni ilgilendirir. Korurum, dikkat ederim, kendi mahremiyetim önemli.*

E2 (49, K): *Mahremiyeti ben açıklık olarak anlıyorum. Bedenin açık olması. Cinselliği ön plana çıkartan şeyler mahremdir.*

E8 (41, K): *Mahremiyet şey gibi... Biz çocuğumuza öğretiyoruz ya hani, vücudun sana ait özel bir şey, senin dışında ve annen dışında kimse göremez, dokunmaz falan.*

E12 (48, K): *Mahremiyet deyince mesela özel bir şey, paylaşılmayacak, kendinle alakalı şeyler. Mesela affedersiniz TikTok'ta görüyoruz mahremiyeti... Askılı giyip böyle her yer açık saçık paylaşımlar yapıyorlar. Eee ama tabii bizim için önemli. Yani yeri geldi mi korumak gerekir. Yani her şey tamam, o kadar da şucu bucu değiliz ama bazı şeylerde de gerekli mahremiyet.*

E15 (48, K): *Mahremiyet bence kişinin özel alanı. O yüzden onu mesela teşhir etmeden... Ben mesela normalde kapalıyım ama açık insanları da çok severim. Kızıma da aynı şekilde hani açık giyinsin, her şeyi isterim. Sadece belirli ölçüleri, limitleri geçmeyecek. Mesela kızlarımız giyinir şöyle kabalari gözüküyor. Ben ona karşıyım. Ama onun dışında kız çocukları da şortunu giyecek, askılısını giyecek. Mesela sutyenle, büstiyerle falan onlara da karşıyım. Usturuplu giyindikten sonra benim için mahremiyet odur. Bir de kişinin kendisini korumasıdır. Önemli bir şey.*

E18 (38, K): *Ya biz... Yetiştirilme tarzımızdan dolayı herhalde. Mahremiyet deyince ilk önce insanın fiziksel olarak mahremiyeti geliyor, ilk aklıma gelen şey bu. Aslında kapsamlı bir şey mahremiyet ama. Muhtemelen bu toplumsal bir etki. Yaşadığın ve büyütüldüğün aileyle de alakalı. Aslında benim için çok da önemli değil ama o geçmiş normlarından insan kolay kolay kopamıyor. Ama genel geniş çaplı düşündüğümde benim için kişisel mahremiyetin fiziksel mahremiyetten daha önemli olduğunu düşünüyorum.*

E19 (34, K): *Bir kere benim için ilk önce cinsel organları geliyor. Fiziksel. Her yerde açmaması gerektiğini ya da kimsenin dokunmaması gerektiğini, o özel yerlerini bilmesi gerekiyor. Ya da herkesin şapır şapır gelip çocuğu öpmemesi gerekiyor. Benim için önemli. Çünkü ben küçükken böyle taciz uğramışlığım oldu yani o yüzden hani benim için önemli.*

Bu ifadelerde öncelikle mahremiyet kavramını bedensel mahremiyet üzerinden değerlendiren 8 ebeveynin de kadın olduğunu belirtmek gerekir. E1, E8, E12 ve E15 gibi

kız çocukları olan ebeveynlerin ifadelerinde “açık giyinme, kısa giyinme” gibi ifadelere sıkça rastlanmakla beraber genel olarak toplumsal normlara işaret eden ifadeler bulunmaktadır. Birçok toplumda beden, kişisel alan olarak bireyin mahremiyetini ifade etmekte; diğer insanların bedenine bakmak, dokunmak vb. mahremiyetin ihlali olarak algılanmaktadır. Ancak tıpkı bu ifadelerde de dikkat çektiği gibi sosyal normlar ve kültürel değerler insanların mahremiyet algılarını ve önceliklerini şekillendirmektedir. İfadeler mahremiyet algısının cinsiyete dayalı boyutunu işaret etmektedir. Bulunduğumuz toplumda mahremiyet ihlallerinin sıklıkla kadınlar ve bedenleri üzerinden yaşandığı göz önünde bulundurulduğunda, mahremiyet algısının da çoğunlukla ilk olarak beden üzerinden şekillenmesi olası görünmektedir. Burada Bourdieu'nun habitus kavramını hatırlamak yerinde olacaktır. Özellikle E18'in “yetiştirilme tarzı” ifadesinde görüldüğü gibi ebeveynlerin yetiştirilme biçimleri ve süreçlerinde içselleştirdikleri normlar, değerler ve uygulamalar mahremiyet algılarını da şekillendirmiştir. Bu katılımcı için mahremiyet, bedensel özerklik ve fiziksel sınırlarla yakından bağlantılıdır ve mahremiyetin yaşam deneyimlerinde derin köklere sahip bir sosyal yapı olduğu düşüncesine zemin oluşturmaktadır.

4.2.2.3 Dijital mahremiyet farkındalığı

Mahremiyet algısının farklılaşması, kavramın dijitalleşme eksenine çekilmesiyle daha da geniş bir boyut kazanmaktadır. Dijitalleşmeden söz edildiğinde veri toplama, işleme, depolama, paylaşma gibi dinamikler devreye girmektedir. Dijital mahremiyet de tam olarak bu dinamiklerin güvenliği ve gözetimine işaret etmektedir. Sınırlarının çizilmesinin oldukça zor olduğu dijital mahremiyet kavramında, mahrem olanın kamuya açılması önemli bir konudur (Karakaya ve Sümer, 2020: 202). Bu doğrultuda görüşmelerde ebeveynlere “Sizce dijital mahremiyet nedir, size ne ifade eder? sorusu yöneltilerek dijital mahremiyete yönelik algıları ve farkındalıkları belirlenmeye çalışılmıştır.

4.2.2.4 Ebeveynlerin dijital mahremiyet algısı

Dijital mahremiyet kavramının sınırlarının belirsizliği ebeveynlerin ifadelerinde de farklılaşmaya yol açmaktadır. Genel olarak dijital mahremiyet, verilerin korunabilirliği ve kullanılabilirliği üzerindeki bir çeşit denetimi işaret ederken çoğunlukla ihlalleri;

kişisel bilgilerin toplanması, dolandırıcılık, bilgilerin kötüye kullanılması, gözetim ve özel hayatın gizliliğinin ihlali gibi konularda ortaya çıkmaktadır (Aslanyürek, 2015: 22-23). Mahremiyet algısı bölümünde bahsi geçen mahremiyet kategorilerinden biri olan “enformasyonel mahremiyet” de bu açıdan dijital mahremiyeti işaret etmektedir. Çünkü kişisel verilerin toplanması, depolanması, işlenmesi gibi etkinliklerin kontrolünü içermektedir (Fischer-Hübner, 1998: 422). Bu doğrultuda katılımcıların dijital mahremiyet ihlalleri konusunda deneyimlerinin de farklılık göstermesi dolayısıyla, algıları da tecrübeleri üzerinden ilerlemektedir. Dijital mahremiyeti kişisel bilgilerin korunması, kullanılması, bilgilerin çalınması, çerez politikaları, izinsiz paylaşımlar gibi açılardan değerlendiren ve tecrübelerini paylaşan ebeveynlerin ifadeleri şu şekildedir:

E5 (45, K): *Benim başıma geldi. O zaman 3 yaşındaydı kızım. Facebook açtım; ilkokul öğretmenimi bulayım, mesaj göndereyim diye. Profilde de kızlarımla çekilen bir fotoğrafım vardı. Sonra eşim oyun oynarken o fotoğrafı oyun sitesinde gördüm. Ben bilmiyordum, herkese açıkmiş aslında o görünen fotoğraf. Eşim orada okey oynarken bir baktım o masada ben de varım. Şaşırdım, eşime dedim ki bu benim resmim. Oradan kişinin Face’ini bulduk şikâyet ettik, kapandı. Sahte hesap açmışlar resimlerimle, öyle olunca ben de Facebook’u kapattım. Şimdi sadece Instagram’ım var, o da herkese gizli zaten.*

E18 (38, K): *Benden izinsiz benim paylaşımımın yapılması dijital mahremiyettir. Ben de şu an çocuğumdan izinsiz onu paylaşıyorum o da mahremiyete giriyor tabii o zaman. Her yerde ihlal ediliyor aslında dijital mahremiyet. Çerezleri kabul etme konusunda da...Şöyle ki eğer hani daha öncesinde güvendiğim ve bildiğim, duyduğum bir siteyse hiç okumadan kabul ediyorum. Ama hiç bilmediğim bir siteye giriyorsam hemen siteden çıkıyorum. Kabul etmiyorum yani. Ne işim varsa iptal ediyorum. Bir de şimdi “filter bubble” diyorlar ya, filtre balonunun içine giriyorsun. Birini, Instagram’da bir butiği takip ettin, mesela oradan işte bir şeyler dönüyor. Veriyi aldı aldı aldı, seni bir filtre balonunun içine alıyor. O yüzden şey diyorlar, arada değişik şeyler araştırın, değişik şeylere bakın ki balon patlasın, farklı şeyler gelsin.*

E20 (38, E): *Yani dijital mahremiyet, deniz kenarında mayoyla çekilmiş bir fotoğraf olarak canlanmıyor gözümde. Benim başkasına dair yapacağım paylaşım. Onun rıza göstereceği bir şey olmalı ki. Çünkü hani nereye gideceği belli değil. Bu SS'ler var; ekran kaydı alıyorlar; bilmem ne alıyorlar. Photoshop'lar var zaten bu akıllı yapay zeka üretiyor; seni sen olmadan konuşturuyor; senin sesini dinliyor. O yüzden tanımadığım kişilerin mümkünse içeriklerimi görmemesi taraftarıyım ki mesela sosyal medyayı da ona göre ayarladım. Sayfalarımın hepsi gizli, kilitli.*

Bu ifadelerde E5 sosyal medya kullanımı konusunda tecrübesizliğinden dolayı yaşadığı olumsuz bir deneyim ardından sosyal medyayı daha temkinli kullandığını belirtmektedir. E18 ve E20'nin de belirttiği üzere dijital mahremiyet algısı **izinsiz paylaşım** üzerinden şekillenmiştir. Bu yanıtlar; özellikle bireyler paylaştıkları içeriklerin nasıl ve nerede kullanıldığı üzerindeki kontrolü kaybettiklerinde, dijital alanda kişisel verilerin ve görüntülerin yayılması konusundaki endişeyi ortaya koymaktadır. Dijital alanda rıza kavramı, kişisel sosyal sermayeyi ve sembolik gücü korumak için merkezi bir öneme sahiptir. Bir fotoğraf veya video, izinsiz paylaşıldığında neler olacağı belirsizdir ve sosyal alandaki itibara veya kimliğe ciddi zararlar verebilecek potansiyele sahiptir. Öte yandan yine E18'de de görülen **kişisel verilerin kullanımı, verilerin işlenmesi, depolanması** üzerinden bir dijital mahremiyet algısı mevcuttur. **Banka bilgilerinin çalınması, dolandırıcılık** gibi kaygıların da E13'te dijital mahremiyet algısını etkilediği görülmektedir. Ortak olarak **KVKK metinleri, çerez politikaları** gibi sorunlar da dijital mahremiyet olarak nitelendirilmektedir:

E7 (47, E): *Mesela KVKK diyebilirim. Ama bizim web sitesini falan da yaptığım için biliyorum biraz, yalan şeyler; o KVKK bilmem ne falan. Korumuyor kişisel verileri falan. Ve bana kalırsa o tür uygulamalar; o tür düzenlemeler daha çok insanların kişisel verilerini korumaktansa, reklam yapabilme izni ve kendilerini bu şekilde daha sağlama almak ya da bilgisayarından data toplamak için sağlam bir çapa atmak için yapılıyor. Yoksa senin mahremiyetinle alakalı bir şey değil bence bu yani. O yüzden bunların çok fazla önemli olduğunu düşünmüyorum.*

E8 (41, K): *İşte herhalde kaç yaşında olduğunu, nerede oturuyorsun, hangi apartmanda, kişisel bilgiler... Mesela nerede, hangi şehirde doğdun, uyruk neresi ya da böyle yani pasaport gibi. Yani sen pasaportunu sadece devlet işlerini yaparken gösteriyorsun. Dijital olunca bunların internetteki güvenliği, aslında gizliliği yok oluyor.*

E13 (49, E): *Dijital mahremiyete girerse şöyle bir olay geldi başıma. Kredi kartı kullanımından geldi. Benim haberim olmadan hesabımdan bir alışveriş yapılmış. Ben de kartımı kapattım. Banka inceliyor. Çok büyük para değil yani 600-700 TL bir şey ama yine de olmasaydı iyiydi.*

E17 (49, E): *Dijital mahremiyet... Yani zamansal olabilir. Olur, olmaz saatlerde sana ulaşılabilmesi ya da... Telefon numaranın paylaşımına açık olması. Telefonuna WhatsApp'tan ulaşılabilmesi. Mesela bunu çok yaşıyoruz olur olmaz saatlerde bazen olabiliyor. Tam tersi de olabilir. Benim paylaşımından değil de karşı tarafın bir şey göndermesi olabilir. Beni ilgilendirdiğini düşünmediğim ama karşı tarafı beni ilgilendirir diye düşünerek gönderdiği ya da eğlence maksatlı gönderilen bir şey de olabilir. O çerez politikasını da çok anlamıyoruz bence mesela. Ya da çok ilgilenen olmuyor, o kadar uzun geliyor ki. Onun için hemen çat çat çat falan kabul edip geçiştiriyoruz. Yani reddettiğin zaman da olmuyor bazı şeyleri açamıyorsun. Çerez reddetmekle de maalesef uğraşmıyorum ya.*

Bu ifadelerdeki ortak mesele, dijital platformlara ve KVKK gibi kişisel verileri koruduğu iddia edilen kurum ve yasalara duyulan güven eksikliğidir. Bu, dijital platformların genellikle doğası gereği güvensiz olarak görüldüğünü ve mahremiyetin korunmasını zorlaştırdığını düşündürmektedir. Yani dijital alan, bireylerin giderek artan bir şekilde yetkisiz erişim ve veri ihlali risklerine maruz kalmalarıyla ilişkilendirilmektedir.

Diğer taraftan; dijital mahremiyet hakkındaki görüşlerini mahremiyet kavramı üzerinden, gerçek hayattaki mahremiyet ile sosyal medyadaki mahremiyet algısı arasında karşılaştırma yaparak ya da ilişki kurarak ifade eden katılımcılar da bulunmaktadır. Bu noktada bazı ebeveynlerin güvenlik sorunları ya da gerçeği yansıtmama gibi özelliklerinden dolayı sosyal medya platformlarına tepki gösterdikleri ve dijital

mahremiyetin sınırlarının esnekliğine ya da sınırların olmadığına yönelik görüşleri dikkat çekmektedir. Buradaki ortak meselelerde de çocukların mahremiyeti konusundaki endişelerin de devreye girdiği görülmektedir:

E6 (47, K): *Ya bu çok daha şey... Ne bileyim daha korkutucu. Hani çocuğunuzu fiziksel ortamlardan koruyabiliyorsunuz. Bu sizin elinizde. Gittiği yeri görüyorsunuz, arkadaşlarını takip edebiliyorsunuz. Kimle konuşuyor falan. Ama bu dijitale girdiği anda bir sonsuzluk var. Kime ulaşıyor, kimle görüşüyor bilemiyorsunuz.*

E10 (49, K): *Dijital mahremiyet... Ya artık insanlarda mahremiyet kalmamış bence. Dijital ortamda daha esnek, hatta yok. Kesinlikle yok. Herkes istediği şekilde hiçbir şey düşünmeden gayet rahat paylaşıyor. Yani tehlikeli olabilir de olmayabilir de yerine göre, kişisine göre, eğitime göre, bakış açılarına göre değişir. Ama çocuklar için çok tehlikeli. Zaten en çok etkilenen çocuklar.*

E11 (31, K): *Yani şimdi dijital mahremiyet... O da çok önemli. Onu koruyamadığın zaman orada da çok tepki alırsın. İnsanlar kötü söz söylediği zaman rahatsız olursun. Kendini kötü hissedersin. Gerçek anlamda mahremiyeti koruyamadığın zaman dokunuyorlar, dokunabilirler o cürette bile bulunurlar. Sosyal medyada bile çekip mesela her şekilde senin o görüntünü yayınlayabilirler. İkisi de tehlikeli bence ama sosyal medyada mahremiyet daha çok tehlikeli.*

E12 (48, K): *Sosyal medyada yani paylaşımları görüyoruz, orada yaşıyoruz da. Mahrem yok. Artık her şey açık ve net uzun böyle, ucu sınırı yok artık. Şu anda ve bize göre tehlikeli çünkü çocuklarımız için şimdi ilkokulda başlıyor her şey. Çocuklar artık her şeyi biliyor. Evet. Eskiden biz bir yaşa gelirdik, ergenliğimiz olurdu. Yani bizim özel günlerimiz olur. Biz bunu annemizle paylaşamazdık. Ama çocuklar şimdi her şeyi biliyorlar. İlkokulda sevgili ayağı. Bilmem ne ayak. İşte anne benim sevgilim var, beni kızdırıyor. Yani çocuk değişiyor yani mahremiyetleri ortaya çıkıyor. Çok hızlı birbirlerinden etkileniyorlar.*

Bu ifadeler, mahremiyetle ilgili tartışmalara, aile ve fiziksel alanın geleneksel, kontrollü hali ile dijital dünyanın açık, genellikle kontrol edilemeyen doğası arasındaki gerilimi eklemeaktadır. Ebeveynler için çocuklarının mahremiyet ihlali hem kişisel hem de toplumsal bir endişedir, çünkü hayatın bazı kesitlerinin ne zaman ve nasıl paylaşılması gerektiğiyle ilgili geleneksel normları ve beklentileri de gündeme getirmektedir. Dolayısıyla bu ifadeler mahremiyetin sadece özel alana, aileye ya da bireylere ait olmadığını, daha derin sosyal ve kültürel sorunların baş gösterdiği dijital alanda da sorunsallaştığını göstermektedir. Buna ek olarak, dijital mahremiyeti panoptikon üzerinden gözetim ekseninde ele aldığımızda merkezsiz bir gözetim olduğunu söylemek mümkündür. Herkesin herkesi gözetleyebildiği bu döngüde insanların kendilerini gönüllü bir şekilde teşhir ettikleri ve mahremiyet kaygısının olmadığı görülmektedir (Han, 2017: 67). Bazı katılımcılar, dijital mahremiyetin ihlalini de bedensel bir teşhir olarak ele almakta ve bu konudaki rahatsızlığını ifade etmektedir:

E2 (49, K): *Dijital mahremiyet, cinsel içerik paylaşımı, görsel açıdan da bunların paylaşımı bence.*

E14 (45, K): *Dijital mahremiyet, internette... yani orada da böyle hani açık saçık olan şeyler. Hoş değil bence. Yani orada da sonuçta gizli kalması gereken şeyler bana göre var. Hani orada da görüyorum gizli kalan şeyler yok yani. Dijital mahremiyetten söz edemiyoruz gibi bir şey.*

E15 (48, K): *Ya şimdi ben dijitalde pek fazla kalmıyorum, sevmiyorum de zaten. Hani orada da gördüğüm görüntüler mesela bir öpüşme sahnesi olsun. İnternette oluyor ister istemez gözünüzün önüne geliyor. Evdeki çocuğun her hali, eşin her hali; yataktan uyanıyor, yataktan kalkışı... Hani bunlar biraz özel olmalı diye düşünüyorum ama artık günümüzde doğal. Öyle söyleyeyim. Şimdi ben böyle düşünürsem ooo desem hemen gerici olurum. İsteyen istediği gibi yaşasın.*

E19 (34, K): *Sosyal medyadaki paylaşımlarla ilgili olabilir. Şimdi aslında aynı gibi. Çünkü artık onun üzerinden de her şey yaşanabildiği için sosyal medya üzerinden de çok da şey olmuyor artık. Aynı etkiyi de yaratabiliyor aslında. Mesela dijitalde, internette, sosyal medyada herkes her şeyini paylaşabiliyor. Tabii yani orada daha esnek diye düşünüyorum. Mesela bikiniyle sokakta gezemiyoruz ama bikinili fotoğraflarımızı sosyal medyada paylaşabiliyoruz.*

Bu ifadeler dijital çağda mahremiyetin nasıl algılandığı ve deneyimlendiği konusunda önemli bir değişimi ortaya koymaktadır. Özel ve kamusal arasındaki geleneksel ayrımın, özellikle cinsellik ve özel anlar söz konusu olduğunda, ortadan kalktığına dair düşünceler dikkat çekicidir. Burada kişisel ve kamusal alan arasındaki sınırların daha silik olmasının mahremiyet kaybıyla ilişkilendirilmesi söz konusudur. Bu bağlamda dijital dünyanın, mahremiyetin alışılmış biçimini dönüştürdüğü ve bireylerin yanı sıra daha geniş toplumsal yapı üzerinde etkileri olduğu görülmektedir.

4.2.2.5 Güvenlik/gizlilik ayarlarına hakimiyet

Dijital mahremiyetin temel meselelerinden biri olan gizlilik ve güvenlik konusu mahremiyet ihlallerinin önlenmesi açısından önem arz etmektedir. Dolayısıyla dijital araçlarda ve alanlarda gizlilik ve güvenlik ayarlarına hakim olmak bireylerin mahremiyetlerini tehdit edebilecek durumlarda bir önlem ve koruma sağlamaktadır. Bu bağlamda, görüşmelerde katılımcılara “Dijital araçlarda ve platformlarda gizlilik ve güvenlik ayarlarına ne kadar hakimsiniz, ne gibi önlemler alıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda ebeveynlerden bazıları teknolojiye çok hakim olmadıkları için yakınlarından yardım aldığını ya da bu konuda kendilerinden daha çok gençlere güvindiklerini belirtmektedir:

E2 (49, K): *O tür şeyleri genelde oğlum halleder. Dediğim gibi çok hakim de değilim işin açığı. Gençler bu tür konularda daha hani bilgilidir. Yani onlar halleder daha çok.*

E5 (45, K): *Şimdi biliyorum. Resmimle sahte hesap açıldıktan sonra hepsini öğrendim. Şu anda onu biliyorum. O yüzden her şeyimi gizli yapıyorum. Zaten 20 yaşındaki kızıma da diyorum ki bak bir şeyler var mı yok mu? O da yardımcı oluyor.*

E9 (52, E): *Genelde sadece telefon kullanıyoruz. Kızımın kendi telefonu var zaten. Sosyal medya da kullanıyor. Ona güveniyorum, kendisi yapıyor gizlilik ayarlarını.*

E10 (49, K): *Gizlilik güvenlik ayarlarını biliyorum, hepsini biliyorum, yapıyorum da ama gençler kadar değil. Onların bildiği daha çok farklı şeyler olabiliyor.*

E20 (38, E): *Yani hiçbir zaman hakimim diyemem. Çünkü mesela öğrencilerden sık sık duyuyorum, “hocam ben hackerım, ben şuyum, ben bugün şu hesapları patlattım” ki yapıyorlar da bunu. Hani yeter ki seni kafaya taksınlar. Bir şekilde program kullanıp... değişik program isimleri bile duydum. Senin T.C. kimlik numarana da ulaşabiliyorlar. O yüzden kritik bir alan. Hesaplarım falan şifreli işte, elimden geldiğince güvenlik önlemi almaya çalışıyorum.*

Ebeveyn katılımcıların bazıları ise KVKK ile ilgili olan çerez politikaları, rıza onay metinleri gibi bir web sitesi ya da uygulamada karşlarına çıkan uzun metinlerden rahatsız olduklarından söz etmektedir. Çerez politikaları ve karşılaşılan uzun metinler, katılımcıların dijital mahremiyet algılarında da sıkça bahsi geçen bir konudur. Dolayısıyla dijital mahremiyetin gizlilik ve güvenlik ayarlarıyla iç içe algılandığını söylemek mümkündür. Bu durum ebeveynlere uğraştırıcı gelmekle beraber gizlilik ve güvenlikle ilgili şüphe de uyandırmaktadır:

E2 (49, K): *Mesela bir siteyi açtığınızda, internet sitesinde gezerken sürekli bir şey okutuyorlar uzun uzun ve bir şey işaretletiyorlar. Sakıncalı olduğun düşündüğüm için... Yani içeriğine bakmıyorum ama sakıncalı olabileceğini düşündüğüm için komple çıkıyorum oradan. Kabul etmiyorum. Kaçıyorum.*

E8 (41, K): *Kısmen hakimim diyebilirim ama mesela bir uygulama yükleyince o gizlilik şeyi çıkıyor. Ben tabii ki okumuyorum çok uzun olduğu için. Ama mesela çok sık sık kullandığım bir şey varsa ben mutlaka orada işte ayarları yapıyorum. Zaten hep kişisel verileri kurma şeyi okutuyorlar, onaylatıyorlar yani. Çerez ayarları var mesela. Onaylatıyorlar sürekli bunları. Verileri açık hale getiriyorlar aslında.*

E13 (49, E): *Benim sosyal medya hesabım yok zaten. Ben sosyal medyaya tamamen karşı bir insanım. Ama tabii ki güvenliğin olması gerekiyor. Bu internet kullanımı için de geçerli. Şu an çerezler çıkar, önünüze reklamlar çıkar. Ben hep kapatıyorum onları. Hepsini engelliyorum ve kapatıyorum. Mahremiyetin olması gerekiyor.*

E17 (49, E): *Gizlilik güvenlik ayarlarıyla aramız çok iyi değil ya, çok ilgilenmiyoruz. O metinler, ince ayarlar falan çok geliyor, çok uğraştırıcı geliyor bazı şeyler belki de. Yani çok hâkim değilim ama.*

Gizlilik ve güvenlik ayarları konusunda temel olarak akla gelen bir diğer konu da dijital araçlardaki güvenlik şifreleridir. Ebeveynlerin büyük bir kısmının telefonlarında güvenlik şifresi bulunması dolayısıyla bu ayarlara hâkim olduğu düşüncesi dikkat çekmektedir. Bu noktada, Bhroin ve arkadaşlarının çalışması (2022: 378) dijital becerilerine güvenen ebeveynlerin gizlilik ve güvenlik konusunda iyi olduğunu düşünmeleri nedeniyle paylaşım pratiklerinde de riskleri azaltabildiklerine inandıklarını ortaya koymuştur. Bu bir yanı sıra kendilerini fazla yeterli görmelerinden doğabilecek sorunlar açısından okunabileceği gibi öte yandan da mahremiyetlerini korumak adına daha fazla önlem alabildiklerini ve dijital mahremiyet farkındalıklarının yüksek olduğunu da gösterebilmektedir. Gizlilik ve güvenlik konusunu dijital araçlar ve kişisel hesaplardaki güvenlik şifreleri açısından değerlendiren ebeveynlerin görüşleri şu şekildedir:

E6 (47, K): *Güvenlik şifrem var. Güvenlik açısından herkes her zaman ulaşmasın diye. Evdeki tablette de. Hani çocuğum, ben görmediğim zamanlarda da tablette falan. İkimiz mümkün olduğunca kontrol altında tutmaya çalışıyoruz açıkçası.*

E7 (47, E): *Güvenlik şifresi yani, yok. Çünkü bir tek ben kullanıyorum. Kimse dokunmuyor zaten, erişemiyor.*

E11 (31, K): *Mesela güvenlik... şöyle güvenliği seviyorum. Telefonuma şifremi koyarım ama çocuklarım bilir. Onlar da eline sürekli istedikleri zaman alamazlar. Çünkü ben onlara söyledim. Benim huyumu da biliyorlar, tavrımı da biliyorlar, fazla ellerine almazlar. Güvenliği de şu yönden koruyorum. Başkasının eline geçmesin çünkü benim çocuklarımla resimleri var, benim kendi fotoğraflarım var.*

E16 (45, K): *Telefonumda şifrem var işte. Yani kaybedersem ya da herhangi bir şey olursa. Güvenlik açısından.*

E18 (38, K): *Gizlilik güvenlik ayarı yapıyorum desem yalan olur. Ama şöyle ki, sonuçta biz internet, sosyal medya çok uzun zamandır kullanıyoruz, en baştan itibaren bütün açtığım hesaplardaki güvenlik şifrelerimi çok sağlam yaparım. Ondan sonra çok rahat ettim, sıkıntı yaşamadım ama genel anlamda işte şu siteye girerken güvenlik ayarı, bu siteye girerken güvenlik ayarı bakmıyorum. Temel şeylerim çünkü sağlam, bir daha da bakmıyorum yani.*

E19 (34, K): *Yani gizlilik ayarlarım var sosyal medyam çalınmasın falan diye. Telefon kilit şifrem var.*

Tüm bu ifadeler ebeveynlerin; dijital habitusları, sosyal bağamları ve nesil temelli konumlanmaları etrafında şekillenen dijital gizlilik ve güvenliğe yaklaşımlarındaki farklılaşmayı yansıtmaktadır. Bazıları mahremiyetlerini korumak için dijital güvenlikle aktif olarak ilgilenirken, diğerleri bilgisizlik ya da yetersiz bilgi temelli daha pasif yaklaşımlar sergilemektedir. Bu bağlamda, bireylerin dijital gizlilik ve güvenliğe dair pratikleri nesiller arası farklılıklardan ve teknolojiyle ilgili kişisel deneyimlerden etkilenen sosyal alanlarına ve habituslarına derin bir şekilde yerleşmiş görünmektedir.

4.2.3 *Sharenting* pratikleri

Çalışmanın bu bölümünde görüşmeler aracılığıyla toplanan veriler, katılımcıların sosyal paylaşım sitelerindeki paylaşım pratikleri, ebeveyn ve çocuk perspektiflerinden değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda ilk olarak ebeveynlerin *sharenting* pratikleri ekseninde; paylaşım yapılan platformlar ve paylaşım yapma sıklığı, paylaşılan içeriklerin türleri ve paylaşım yapma motivasyonları belirlenmeye çalışılmıştır.

İkinci alt başlıkta ise Bourdieu'nun "habitus" kavramı üzerinden ebeveynlerin dijital habitusuna değinilmekte; veriler sosyal, kültürel ve sembolik sermaye kavramları üzerinden değerlendirilmektedir. Dijital habitus kapsamında tüm sermaye türlerinin iç içe olmasıyla beraber spesifik olarak ebeveynlerin dijital habitusu; sosyal medyada edinilen sosyal sermaye, dijital kimlik inşasıyla edinilen kültürel sermaye ve aidiyet ve aktif katılımı edinilen sembolik sermaye üzerinden açıklanmaktadır.

Üçüncü alt başlık *sharenting* pratiklerinin mahremiyet ihlaliyle ilişkisini ve çocukların bu konudaki tutum ve tepkilerini içermektedir. Bu doğrultuda, ebeveynlerin paylaşım yaparken mahremiyet farkındalığı, çocuktan izin alma davranışları, birlikte içerik üretip kazanç elde etmeye bakış açıları, çocukların bu paylaşımlara tepkileri, izin/fikir alma konusundaki düşünceleri ve rahatsız oldukları paylaşım türleri üzerinden bir değerlendirme yapılmaktadır.

4.2.3.1 *Ebeveynlerin motivasyonları ve içerik paylaşımı*

Ebeveynlerin *sharenting* motivasyonları; paylaşım sıklıkları, paylaşılan platformlar, paylaşılan içerikler, kimlerle paylaşıldığı gibi birçok dinamikle iç içedir. Yapılan çeşitli çalışmalarda; aile ve akrabalarla paylaşma, anı biriktirme, çevreye mutluluğunu gösterme, ebeveyn kimliğini sunma gibi birçok motivasyon ortaya çıkmıştır. Bu genel motivasyonlar aslında bir sonraki başlıkta değinilecek olan ebeveynlerin dijital habitusu konusuyla da yakından ilişkilidir. Dolayısıyla bir sonraki başlıkta bu motivasyonlar "habitus" ve "sermaye" kavramları üzerinden detaylıca değerlendirilmiştir. Ancak bu başlıkta, araştırmanın ebeveyn motivasyonları ve paylaşılan içerik türlerine dair genel bir çerçevesi çizilmiştir. Öncelikle ebeveynlerin kullandığı sosyal medya platformları ve paylaşım yapma sıklığı listelenmiştir (Tablo 4.74).

Tablo 4.74*Paylaşım Yapılan Platformlar ve Paylaşım Sıklığı*

Katılımcı	Platformlar	Paylaşım sıklığı
E1	Facebook	2-3 haftada bir
E2	Facebook, Instagram	Haftada bir
E3	Instagram	2-3 günde bir
E4	Facebook, Instagram	Haftada bir
E5	Instagram	Ayda bir
E6	Instagram	2-3 haftada bir
E7	Facebook, Instagram	Ayda bir
E8	Instagram	2-3 günde bir
E9	Instagram, WhatsApp durum	Haftada bir
E10	Instagram	Ayda bir
E11	Facebook, Instagram, WhatsApp durum	2-3 haftada bir
E12	Facebook, Instagram	2 haftada bir
E13	Yok	Hiç
E14	Instagram	2 haftada bir
E15	Instagram	Haftada bir
E16	Facebook, Instagram	Haftada bir
E17	Facebook, Instagram	Haftada bir
E18	Facebook, Instagram	2-3 günde bir
E19	Instagram	Haftada bir
E20	Instagram, WhatsApp durum	2-3 günde bir

4.2.3.1.1 *Paylaşılan içeriklerin türleri*

Sharenting pratiklerinde ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili ne tür paylaşımlar yaptığı oldukça önemlidir. Bu paylaşımlar ileriki bölümlerde de tartışılacak olan paylaşım motivasyonları ve Bourdieu'nun sermaye türlerini de yansıtan bulgular taşımaktadır. Dolayısıyla motivasyonlara ve sermaye kavramıyla ilişkilerine dair bazı ipuçlarına da

değinilmiştir. Bu doğrultuda yapılan nitel görüşmelerde öncelikle ebeveynlere çocuklarıyla ilgili paylaşım yaptıkları sosyal medya platformları ve ne sıklıkta paylaşım yaptıkları sorulmuştur (Tablo 4.74). Ardından, “Çocuğunuzla ilgili ne tür paylaşımlar yapıyorsunuz, birini tarif eder misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Cevaplar çoğunlukla **özel günler, ilkler, beraber yapılan ya da çocukların yaptığı etkinlikler, başarılar** gibi içeriklerde yoğunlaşmaktadır:

E2 (49, K): *Bir doğum günü oluyor ya da mesela geçen gün Dünya Kız Çocukları Günü'ydü. İşte Facebook'ta bir fotoğrafını paylaştım kızımın. Ya da diyelim ki tatile gitmişizdir, ailece çekildiğimiz bir karedir. İlk doğum gününü paylaşmıştım Facebook'ta, bir de güzel bir karesi vardı yemek yerken, sevimli bir kareydi, onu paylaşmıştım.*

E3 (28, K): *Bir yemeğe gidiyoruz mesela. Lunaparka gidiyoruz. Mesela okuma yazma öğrendiği zaman hoşuma gidiyor onu çekmek. Doğum günü olabilir belki. Video, hikaye olarak genelde paylaşıyorum. Okulların açıldığı ilk zaman da çocuklarımı paylaşmıştım.*

Genel olarak katılımcılarda ortaklaşan bu tür ifadelerin ebeveynliğe dair mesajlar taşıdığını düşünmek mümkündür. Kişisel dönüm noktalarını paylaşma; ebeveynin ilgili ve dikkatli bir ebeveyn imajı yansıtarak sosyal ağlarını genişletmesini, sosyal çevreleriyle paylaşılan bir deneyim ve aidiyet duygusunu teşvik etmesini olanaklı kılabilir. Bu bağlamda bu paylaşımlar sosyal sermayeye işaret ettiği gibi “iyi bir ebeveyn” imajıyla sembolik bir sermayeyi de yansıtabilmektedir. Benzer ifadeler şu şekilde devam etmektedir:

E5 (45, K): *İşte kızımın doğum günü olur. Böyle daha küçükken ilk adımları... Özel günlerde genellikle. Oğlumun küçüklüğünden işte bu zamanına kadarki fotoğraflarının hepsini bir kare içerisinde yapmıştım, paylaşmıştım. Albüm gibi oluyor aslında güzel oluyor.*

E6 (47, K): *Mesela en yakında Cumhuriyet Bayramı'nda bayramı kutlarken çektiğimiz fotoğraf var. Sonra bir voleybol maçına gittik bayanların. Onu paylaştık. İlk defa gitmiştik. Yani o tarz şeyler var. Etkinlikler genelde, özel günler belki. Yani bir mezuniyeti mesela. Özel günlerimizde o tip paylaşımlarımız oluyor.*

E10 (49, K): *Çok sık paylaşım yapmıyorum ama evet paylaşırım. Bebeklik fotoğraflarını paylaştım. Mesela kar yağmıştı ilk defa görüyordu, onu paylaşmıştım. Özel günler, ilk adımları, ilk etkinlikleri. Bir tanesi; koltukta uyuyakalmıştı böyle, o görüntüsü çok hoşuma gitmişti. Onu paylaştım. Bir de Galatasaraylı forması vardı üzerinde. O şekilde paylaşmıştım.*

Paylaşılan anların; Bourdieu'nun habitus kavramıyla, davranışı şekillendiren alışkanlıklar ve eğilimlerle uyumlu olduğu görülmektedir. Seçilmiş, özel anların paylaşımı aile yaşantısının alışılmış pratiklerindendir. İlk adımlar ve dönüm noktaları da gelişimi belgeleme motivasyonu ve kültürüyle uyumlu pratiklerdir. Bu paylaşım örüntüsünün temelinde olan “mutlu anları paylaşmak” duygusal bir başarı ve mutluluğu sergileme aracı olarak düşünülebilir. Burada hem bir sosyal imaj söz konusudur hem de geniş bir sosyal alanın içerisindeki var olma, uyumlanma pratikleri öne çıkmaktadır. Bu anlar hem özel hem de kamusaldır ve ebeveynler, en olumlu görülecek veya "iyi ebeveynlik"i gösteren, normatif olarak uygun olduğuna inandıkları paylaşımları tercih ederler. Ayrıca bu paylaşımlar, *sharenting* motivasyonlarından biri olan sosyal medyanın albüm oluşturma konusunda işlevsel bulunduğu düşüncesini de desteklemektedir:

E18 (38, K): *Ya böyle değişik bir yere gitmişizdir orada ya da bir parkta eğlenirken. Etkinlikler olabilir. Yani onun eğlendiği, güzel vakit geçirdiği, hepimizin güzel vakit geçirdiği o tarz ortamlarda mutlaka paylaşıyorum. Özel günler tabii doğum günleri. Aslında Instagram baya bir albüm gibi oldu bana. Ultrason hiç paylaşmadım galiba. Ama bebek doğduğu günden itibaren paylaşmıştım. İlk doğduğu anlardan itibaren paylaşıyorum. Tüm ilklerini paylaştım.*

E19 (34, K): *Genelde oyun oynarken ya da aile ortamında olduğumuz üçlü fotoğraflarını paylaşmayı tercih ediyorum. Böyle hani günlük paylaşım yapmıyorum ama hani güzel bir hafta sonu bir şey geçirdiysek anı kalsın diye paylaşım yapıyorum. Özel günler olabilir; başarılar, gösteriler falan, karne günleri, işte doğum günü...*

E20 (38, E): *En son paylaşımım, sahilde top oynuyorduk beraber futbol. İşte çalım atarken bana attığı çalım, bana atığı golü falan çekmiştim, karşılıklı oyunumuzu. Onun dışında genelde doğum gününde, pasta üflerkenki pozlar hani. Özel günler. Mesela okulda sunumu vardı. Onları falan hep paylaştım.*

E4 (48, K): *Tabii ki paylaşıyorum, özel gruplarımızda da yüzünü de paylaşıyoruz, dersleri de. Evde de mesela beyaz tahta var kendi odasında. Tahtadan işlem yapıyordu işte. Ders yaparken çekiyorsun, okuma yazma yaparken çekiyorsun. Çok fazla özeline girmiyoruz. Dediğim gibi bizim paylaşımlarımız, kalkıp da bir yere gittin, yediğin yemeği çekmiyorsun. Eğitim için bir kurstu, bir etütti, bir aktivite veya farklı bir kaynak buldun, onları paylaşıyorsun. Bunları zaten herkes görsün diye yapıyorsun. Ben geçtim, sen de adımlarımı takip et, gel diyorsun.*

E4'ün ifadesinde, dersler ve yazma egzersizleri gibi eğitim anlarını paylaşma eylemi, kültürel sermayeye dayanan biraz farklı bir sermaye türüne işaret etmektedir. Ebeveyn, bu anları paylaşarak çocuğunun entelektüel gelişimine katkısını yansıtabilir ve böylece yalnızca çocuğunun başarısını yansıtmakla kalmaz, kendi değerlerini ve eğitim konusundaki başarısını gösteren sosyal konumunu güçlendirebilir.

Öte yandan paylaşılan içeriklerin çocuk büyüdükçe ne yönde değiştiğini belirlemek adına ebeveynlere “Çocuğunuz daha küçükken de paylaşım yapar mıydınız, büyüdükçe paylaşımlarınız ne yönde değişti?” soruları sorulmuştur. Görüşmelerden elde edilen verilerde ebeveynlerin büyük çoğunluğunun çocukları daha küçük yaşlardayken daha fazla paylaşım yaptığını, büyüdükçe paylaşım sıklıkları ve türlerinin farklılaştığını belirttiği görülmüştür. Bazı ebeveynlerin bu durumu, çocuğun bilinçlenmesi, neyi isteyip istemediğini dile getirebilecek yaşa ve algıya gelmesiyle ilişkilendirirken bazılarının da

sosyal medya ile ilgili endişelerinin artması, çocuklarına zarar gelme kaygılarının etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Bu görüşteki ebeveynlerin ifadeleri şu şekildedir:

E3 (28, K): *Önceden, daha küçükken daha çok paylaşıyordum. Şu an mesela bugün paylaştıysam birkaç gün sonra paylaşıyorum. Eskiden daha sık yapıyordum. Çocukken daha çok ilk adımları, gülmesi, yemek yemesi her şeyi paylaşırdım. Ama şimdi çocuklarım da olgunlaştığı için, kızım 13 yaşında, biraz azalttım.*

E4 (48, K): *Yani hayatı değişti, kendi bebeklikten çıktıkça tabii konuların değişiyor; gittiğin yerler değişiyor. Bazen istemiyor mesela, hani sen sormadan da paylaşmak istiyorsun. Sana göre güzel bir an veya iyi bir şey ama istemiyor, istemedikten sonra yapamıyorsun. Daha önceden tabii küçükken istememek gibi bir durum yoktu. Ama şimdi 12 yaşında, ayrı bir birey artık kendi kararları var, kendi seçimleri var. Kendi söylüyor mesela bir şey yapıyorsun bunu sadece “babaanneme at” diyor veya “bunu sadece teyzem görsün” diyor. İdare etmek zorunda kalıyorsun bazen.*

E8 (41, K): *Daha küçükken daha çok paylaşım yapardım aslında, her gün mutlaka yapardım. Mesela çok yakından fotoğraf ya da video çekebiliyordum. Ya da uzun video falan. Ya da mesela aynı fotoğraflar, aynı hareketler, 15 tane fotoğraf çekebiliyordum aynı gün içerisinde. Şimdi kızımı uzaktan çekiyorum, çok yakın olmasın. Daha az sayıda poz çekiyorum. Yani tabii ki izin veriyorsa. Bir de dediğim gibi daha çok böyle ne bileyim, gezdiğim yerler, özel hayatımı yani eşimi, kendimi, annemi, kızımı, neler yapıyoruz, neler yiyoruz, evimizde ne var, hangi kıyafetler, onları paylaşmak istemiyorum şu an.*

Katılımcıların ifadeleri aslında habitusta önemli bir değişime işaret etmektedir. Ebeveynlerin çocukları büyüdükçe onlarla ilgili paylaşımlardaki “seçiciliği” bunun en belirgin göstergesidir. Daha küçükken çocuğunun gelişimsel dönüm noktalarını belgeleme ve paylaşma motivasyonunun çocuk büyüdükçe azalması ebeveynlerin paylaşımlarını uyarlamalarını gerektiriyor olabilir. Ayrıca çocuk büyüdükçe, ebeveynlerin paylaşımlarının çocuk tarafından kısıtlanması da söz konusudur. Bu da

habitusun yalnızca ebeveyn için değil, çocuğun mahremiyet farkındalığı ve inisiyatifine göre nasıl değişim gösterdiğini de ortaya koymaktadır. Çocukların büyüdükçe imajları üzerindeki kontrol pratikleri nedeniyle ebeveynlerin özerklik konusunda daha bilinçli olmaları gerektiği ortaya çıkmakta ve bu da mahremiyet kavramının ebeveyn-çocuk etkileşiminde daha merkezi bir hale gelmeye başladığını göstermektedir.

E9 (52, E): *Daha küçükken çok sık paylaşım yapıyordum ama şimdi azalttım. Şimdi eskisi gibi de paylaşım yapmıyorum. Özellikle bu sosyal medyadaki çıkan olaylardan dolayı çocukları... Özellikle benim kızım da kendi resimlerinin paylaşılmasını istemiyor. Hani başka kötü amaçlar için kullanılır diye istemiyor. Ben de paylaşmıyorum.*

E15 (48, K): *Küçükken daha sık paylaşım yapardım. Daha az bilinçliydim, yapıyordum ama tehlikenin farkına vardıkça etraftan gelen duyularımızla paylaşım yaparken düşünüyorum artık. Çok istismarlar var. Şimdi ben çocuklarımın zaten hani küçükken bile böyle bikinili mayolu fotoğraflarını paylaşmıyordum. Bu dünya görüşü açısından değil, yine o zaman da tehlikenin farkındasınız ama çocuklar zaten benim yanımda durup da bir fotoğraf çekilmeyi sevmiyorlar. Kendileri de sevmiyor.*

E9 ve E 11'in ifadelerinde paylaşım pratiklerindeki değişimin başka dış bir tehlikeyle ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Ebeveynlerin paylaşım yaparken sosyal medyanın potansiyel riskleri konusunda endişeleri artmakta, karşılaştıkları olumsuz örnekler üzerinden de paylaşma konusunda isteksizlikler yaşadıkları görülmektedir.

E17 (49, E): *Bebekken biraz daha fazlaydı. Çok hızlı büyüme gerçekleştiği için belki daha fazla paylaşma ihtiyacı, daha fazla biriktirme ihtiyacı hissediyorduk. Ya da zamanla fikrimiz değişti belki. Ya da o ortamların albenisi belki bitti. Onun için büyüdükçe biraz daha azaldı. Paylaştığımız şeyler genelde aynı şeylerdi ama bebek olduğu için daha çok kapalı ortamda olan fotoğraflardı. Genel olarak bakarsak bebekliğinden beri paylaşıyoruz hala haftada bir falan.*

E18 (38, K): *Büyüdükçe biraz tabii değişti paylaşımlarım. İlk başta çok daha bilinçsiz paylaşıyordum. Her şeyini paylaşıyordum. İşte yürüdü, konuştu, şunu yaptı, işte şu hareketi yaptı, ay şu kelimeyi söyledi gibi. Büyüdükçe hem o da biraz paylaşım yapmamdan çekiniyor. Fotoğraf çekilmekten de biraz geri çekti kendini. Ben de biraz daha bilinçlendim bu konuda. O yüzden bir tık daha az paylaşmaya yöneldim şu anda. Tabii yani şu anda da çok sık paylaşıyorum ama böyle... Eskisi gibi değil.*

E20 (38, E): *Tabii hani küçükken daha çok ilki olduğu için daha çok paylaşımım vardı. Çünkü ilk yürüyüşü, ilk oturuşu, ilk ayağa kalkışı, ilk bir şeyi tutup bir yerden bir yere götürüşü. Şimdi artık hani daha spesifik diyelim. Azaldı, o zaman biraz daha sıkı. Şimdi daha gündelik hayat oluyor. Aslında ilginç gelen şeyleri yine paylaşmaya çalışıyorum. Şimdi yeni geçti daha ortaokula tabii, kendisi de artık o şekilde fotoğraflanmak istemeyecek gibi. Çünkü şu an ben de ortaokulda çalıştığım için, hani kamera geldiği zaman direkt elleri yüzlerine gidiyor. Çekme, elleme bakma. Mesela geçen benim doğum günümde fotoğraf çekilmeye gittik, sınıfın yarısı kenara kaçtı.*

Bu ifadelerin de ışığında, ebeveynlerin paylaşım konusundaki duygusal güdüye de değinmek yerinde olacaktır. E17'nin de belirttiği gibi, çocuğun bebeklik döneminde fotoğrafların daha fazla paylaşılmasının arkasında duygusal bir güdü olabilir. İlk yıllardaki hızlı büyüme ve değişim, ebeveynlerin çocuklarının gelişimini belgeleme konusunda daha fazla ihtiyaç hissetmelerine neden olurken, bu duygusal ihtiyaç büyüdükçe azalabilmektedir ve paylaşım sıklığı da bu doğrultuda azalabilir. Bu da aslında bir “geçiciliğe” işaret edebilir.

Tüm bu bulgular doğrultusunda, ebeveynlerin ifadelerinde çocuklarının büyümesiyle paylaşım pratiklerinin değiştiği görülmekte, çocukların da daha çok müdahalede bulunmaya başladıkları dikkat çekmektedir. Bu pratiklerin değişmesini birkaç dinamikle açıklamak mümkündür:

- Öncelikle, bulgulara da görüldüğü gibi çocuklar daha küçükken kendi mahremiyetlerine dair bir farkındalıkları olmadığı için ebeveynler genellikle izin almadan rahatça paylaşım yapabilmektedir. Ancak çocukların büyümesiyle

gizliliklerini daha fazla önemsemeye başlayabildikleri ve ebeveynlerinin paylaşımlarını kısıtlayabildikleri görülmektedir.

- Büyüyen çocuklar, ebeveynlerinin paylaştığı içeriklere daha bilinçli yaklaşabilmekte ve kendi sınırlarını belirlemek isteyebilmektedir. Bu da çocukların fotoğraflarının çekilmesinden rahatsız olması, paylaşımlarını istememeleri, ya da yalnızca kendi istedikleri kişilerle sınırlamaları gibi tutumlarda karşılık bulmaktadır.
- Yine ifadelerde dikkat çeken bir diğer nokta çocukların artık kendi kimliklerini oluşturma sürecinde olduklarıdır. Burada çocukluk ve ergenlik döneminde, ebeveynlerin de çocuklarının mahremiyetini daha fazla sorgulamaya ve gözetmeye çalıştıkları görülmektedir. Bu kaygıyı oluşturan en büyük etken de sosyal medyada karşılaştıkları istismar haberleri gibi görünmektedir.

Bu bulguların yanı sıra görüşmelerde, bazı ebeveynler çocukları daha küçük yaşlardayken daha az paylaşım yaptıklarını, büyüdükçe daha sık paylaşım yapmaya başladıklarını belirtmektedir. Paylaşım biçimlerinin de içeriklerin de bu yönde değiştiğini ifade etmektedirler. Aslında yine burada da büyüdükçe çocuğun daha da bilinçlendiği düşüncesi ortaklaşmaktadır. Ancak paylaşımların daha az olma sebebi çocukların küçükken daha savunmasız olabileceği düşüncesinde yoğunlaşmaktadır:

E2 (49, K): *Şimdi topluca fotoğraf çektirdiysek çocuğum mesela paylaşır, ekler, ben paylaşırım onu etiketlerim. Yani bir tek doğum sonrası paylaşmışım bebekken. Bebekliğinde çok paylaşmadım sonra, büyüyünce daha sık paylaşmaya başladım. Çünkü bebekken daha fazla tehlikeler olabilir. Büyüyünce, bilinçlenince kendi de dikkat eder.*

E6 (47, K): *Küçükken yüzü açık fotoğraf paylaşmıyordum, şimdi normal paylaşıyorum. Çok küçüklük fotoğrafları yoktur. Çok da fazla yüzünü de açıkçası paylaşmıyorum, gölgesi vardır gibi. Biraz daha büyüdükçe sanırım herhalde o şey kalktı biraz... Çocuğu daha savunmasız görüyoruz ya, büyüdükçe o da bilinçleniyor, neyin ne olduğunu o da biliyor. Böyle bir noktadan sonra, herhalde 10 yaşından sonra daha paylaşabilir mi geldi artık ne yaptı bilmiyorum kendimce ne düşündüm. Yani biraz daha güvenli gelmiştir belki.*

Çocuksu şeylerin paylaşılmasını çok sevmiyorum açıkçası daha bebek daha savunmasız gibi...

E11 (31, K): *Bebekken çok paylaşım yapmazdım ama WhatsApp'tan falan gönderirdim, WhatsApp durum yapardım. Annem babam uzakta benim. Ailem görsün, onlar uzakta olduğu için. Bir de hani her anne çocuğunu çok sever ve beğenir ya öyle de bir şey var onun annesi olmaktan gurur duymak onun gibi mutlu olmak gibi... Hatta dediğim gibi bazen paylaşıyordum, pişman oluyordum niye paylaşıyorum falan diyordum. Şimdi büyüyünce daha rahat paylaşabiliyorum sosyal medyada da.*

E14 (45, K): *Bebekliğinde hiç paylaşmazdım ama şimdi paylaşıyorum da oğlum bazen takılıyor. "Anne, çekme beni" diyor. Çocuğum da çünkü rahatsız olduğu için. Diyorum "zaten yüzünü paylaşmıyorum anneciğim".*

Bu ifadeler, çocuğun artan özerkliğiyle birlikte gelen bir farkındalık duygusunu vurgulamaktadır. Çocuk belirli bir yaşa ulaştığında, neyin paylaşılacağına müdahale etmeye başlamaktadır. Bu değişim, çocuğun dijital kimliğine ve nasıl tasvir edilmek istediğine yönelik bir farkındalığa işaret etmektedir. Bu ebeveynin, çocuğun farkındalığı nedeniyle, paylaşım ile ilişkili risklerin daha az endişe verici olduğunu düşünmesine de yol açabilir. Ayrıca ifadelerden yola çıkarak bazı ebeveynlerin çocukların daha küçük yaşlarda sosyal medyada paylaşılmasının daha tehlikeli olabileceği düşüncesiyle daha dikkatli davrandığı söylenebilir. Çocuklarının büyümesiyle izin verme ve paylaşım tercihlerini belirtebilme becerisi kazanmaları, ebeveynlerin endişelerini azaltarak daha rahat paylaşım yapmasının önünü açabilmektedir.

4.2.3.1.2 Paylaşım motivasyonları ve hedef kitle

Sharenting üzerine yapılan çalışmalarda ebeveynlerin paylaşım motivasyonlarına dair bazı ortak sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Örneğin Latipah vd. (2020: 4810) çalışmasında; onaylanmak ve sosyal destek almak, çocuğunu yetiştirme becerisini göstermek, sosyal katılım sağlamak ve belgeleme olmak üzere dört motivasyona işaret etmektedir. Benzer şekilde, Kumar ve Schoenebeck'in (2015) çalışmasında da sosyal

onay alma, yakınlığı artırma- bağlantı kurma ve kişisel bir arşiv oluşturma motivasyonlarının ebeveynleri çocuklarıyla ilgili paylaşım yapmaya ittiği ortaya koyulmaktadır. Sosyal onay; yapılan paylaşımlarla oluşturulan kimliğin başkaları tarafından da fark edilmesi ve desteklenmesine karşılık gelmektedir. Dolayısıyla sosyal katılım, yani sosyal medya platformlarında aktif olma ve paylaşım yapma ile bireyler onaylanarak tutum ve davranışlarının yanı sıra paylaşım yapma konusunda da teşvik olmaktadır. Bu onaylanma aynı zamanda yansıtılan iyi ebeveynliğin de onaylanması olarak düşünülebilir. Bu doğrultuda görüşmelerde ebeveynlere “Çocuğunuzla ilgili neden paylaşım yapıyorsunuz, bu size ne hissettiriyor?” sorusu yöneltilmiştir. Ebeveynlerin çoğu temelde, sosyal onay ve sosyal katılıma işaret eden **mutluluğunu** ya da çocuğunun **başarılarını** paylaşarak mutlu olma motivasyonu üzerinde durmaktadır:

E3 (28, K): *Çocuğumu, onun mutlu anlarını paylaşmak hoşuma gidiyor. Özgüven kazandırıyor. İyi bir şey yapıyorum, çocuğumla övünüyorum gibi geliyor.*

E8 (41, K): *Derin düşününce... benim çocuğum işte şu noktaya geldi, çok güzel bir şey başardı. Böyle ne bileyim sporu seviyor; sporu sevmek ve farklı spor dallarında bir şey yapabilmek benim için önemli, çünkü ben kendim sporcuyum. Çocuğum da benim gibi olsun istiyorum belki.*

E9 (52, E): *Çünkü hoşuma gidiyor. Onun için de arkadaşlar arasında bir reklam gibi bir şey yapıyordum. Çocukla gurur duymak olabilir bir yandan. Benim çocuğum yetenekli, onu göstermek, olur ya herkesin içinde. Ama mesela böyle paylaşınca o çocuk kendince bir değer verildiğini hissetsin diye, o yüzden paylaşıyorum yani.*

E15 (48, K): *Mesela maçtaki başarısı. O benim için çok gurur verici. E kızımın da doğum günü olur öyle mutluluğumuzu paylaşmak aslında.*

E17 (49, E): *Yani doğada güzel bir fotoğrafını çekip paylaştığımda, mutlu bir anını paylaştığımda...Birlikte bir şey yapmış olmanın mutluluğu var. O anki güzel bir duyguyu başkasıyla da paylaşabilme...*

Burada aslında “Ebeveynlerin Dijital Habitusu” bölümünde daha detaylı olarak ele alınan bir **sembolik sermaye** artırımını göze çarpmaktadır. Çocukla övünme, iyi ebeveyn olma, başkalarına mutluluğu gösterme ifadeleri; çocuklarının başarılarını, fotoğraflarını, hikayelerini sosyal medyada paylaşarak mutluluğuna ve aile bağlarına, iyi ebeveynliğine dair toplumsal normlara uygun, doğru, başarılı bir imaj sergileme isteğine işaret etmektedir. Bir çocuğun başarılarını paylaşmak sosyal medya “alan”ında sembolik bir güç biçimi olarak görülebilir. Bu paylaşımlar aracılığıyla ebeveynler; aile, kimlik ve sosyal ilişkiler gibi daha geniş bir "alan" içinde mikro bir mücadelede bulunmaktadır. Bir ebeveyn çocuğunun başarılarını ne kadar çok paylaşırsa, sosyal ağlarında da sembolik sermayelerini artırma imkânı yakalayabilirler. Ayrıca burada ebeveynlerin habitusu çerçevesinde geçmiş tecrübeler, kültürel geçmiş ve sosyal çevre tarafından şekillendirilen eğilimlere örnekler göze çarpmaktadır. Özellikle E8’in ifadesinde dikkat çeken bir kültürel devamlılık arzusu görülmektedir. Çocuğun spordaki başarısını paylaşmak hem ebeveynin kendi başarısını pekiştirmesine hem de çocuğunu benzer bir kültürel alana yerleştirmesine olanak tanımaktadır. Bu anlamda, paylaşım ebeveynin kişisel **kültürel sermayesini** aktarması için bir araç haline dönüşmektedir. Öte yandan, E6, E7 ve E14 yine aile ve arkadaşlarla paylaşmanın mutluluk verdiğini belirtirken **yakınlığı artırma-bağlantı kurma** motivasyonuna yönelik ifadeler kullanmaktadır:

E6 (47, K): *Neden paylaşıyorum, hiç onu düşünmemiştim ama... Yani güzel bir anımı eşimle dostumla paylaşıyorum. Bu da beni mutlu ediyor*

E7 (47, E): *Ailemin, yakınlarımın haberdar olması için paylaşıyorum.*

E14 (45, K): *Böyle uzakta olan tanıdıklarım görsün diye. E tanıdıklarım görünce, beğenilince yani oğlumun büyüdüğünü, hani oradan bana yazdıklarını falan okuyunca tabii ki mutlu oluyorum.*

Sharenting'in bağlantıları teşvik etme ve sosyal bağları güçlendirme aracı olabileceği algısı, Bourdieu'nun sosyal sermaye kavramına doğrudan göz kırpmaktadır. Bu yanıtlar, çocukların dönüm noktalarını ve anlarını paylaşmanın, fiziksel olarak yakın olmasa bile kişinin sosyal ağının bir parçası olan kişilerle ilişkileri güçlendirmenin bir aracı olarak görüldüğünü göstermektedir. Bunu habitus üzerinden okuduğumuzda aslında yine karşımıza çıkan, kültürel bir beklenti olan toplumsal bağları sürdürme eğilimidir. Dolayısıyla burada sermayenin yalnızca sembolik bir saygınlıkla ilgili olmadığı, kişinin sosyal konumunu sürdüren, ilişkilere, karşılıklı duygusal yakınlıklara dayanan bağlantılarla ilgili olduğu da ortaya çıkmaktadır.

Katılımcıların ifadelerinin ışığında söylenebilir ki; teknolojik gelişmelerle birlikte sosyal medya fotoğraf ve videoların depolanabildiği çevrimiçi bir belgeleme ya da **arşiv** alanı olarak işlev görebilmektedir. Bu bağlamda, ebeveynlerden bazılarının özellikle belgeleme/ arşiv oluşturma motivasyonuna karşılık gelen ifadeler kullandığı görülmektedir:

E3 (28, K): *Eskiye göre bakarsam hani fotoğraflar kalmadı artık. Ama Instagram'a attığım fotoğraflar videolar olduğu gibi duruyor. Ve bu da benim hoşuma gidiyor. Hesabımda bir şey olmuyor. Sürekli duruyor. Fotoğraf albümü gibi.*

E8 (41, K): *Yani kolay, elimin altında, sosyal medya bana bunu sağlıyor. Ben de bir albüm gibi tutabilirim bunu mesela Instagram'da. Aslında onu ben şey olarak yapıyorum, Instagram'da sadece, bütün storyler arşive gidiyor, kaybolmuyor. Onu mesela sık sık yapıyorum ben de.*

E17 (49, E): *Bu güzel bir kolaylık insanın fotoğraflarını biriktirebileceği bir platform olması bir yanıyla da. Genelde kendi galerilerimizi falan tutmayı daha çok kolaylaştırıyor.*

E18 (38, K): *Sabit duran paylaşımları biraz fotoğraf albümü mantığında paylaşıyorum. Kolay online albüm, her an işte “aaa şu vardı” deyip dönüp bakabiliyorsun. Hem de birilerine ulaşması kolay. Uzaktaki birilerine gelişimini, ilerlediğini göstermek için de paylaşıyorum. Onu paylaştığım zaman da mutlu oluyorum.*

E20 (38, E): *Şöyle yani mesela sosyal medyayı daha çok dijital albüm olarak kullanıyorum ben. Anı defterim bu benim. Online ve kolay artık. Hani fotoğraf bastırmıyoruz günümüzde. Mesela birikmiş hard diskimde binlerce fotoğraf var ama açıp bakmıyoruz bile onlara ama bu şekilde Instagram'ı elimin altında açıp açıp bakabiliyorum, kaybolmuyor doğrudan zaten.*

Bu ifadeler, fiziksel arşivlemeden dijital arşivlemeye geçişin; sosyal medyanın ebeveyn habitusunu bellek, zaman ve kimlikler açısından nasıl yeniden yapılandırıldığını gözler önüne sermektedir. Bu değişim bir yanıyla sermayelerin de daha geniş bir dönüşümünü yansıtmaktadır. Geçmişte, aile anıları fiziksel olarak fotoğraf albümleri aracılığıyla korunur ve bunlar üzerinden paylaşılırken bugün dijital platformlar bu anıların sürekli güncellendiği, sıralandığı ve paylaşıldığı depolar olarak kullanılmaktadır. Bu dijital arşivlerden paylaşılan her bir anı kendini pekiştiren kişisel anlatılara ve sosyal kimliklere katkıda bulunmaktadır. Bu durumda dijital platformlar artık habitusun bir parçası ve gündelik pratiklerin doğal bir uzantısı haline gelmiştir; dolayısıyla *sharenting* de bir çeşit rutin şeklinde değerlendirilebilir. Tam da burada ifadelerdeki motivasyonlarda değerlendirilebilecek bir nokta daha bulunmaktadır. E17 ve E20 dışında paylaşımlara arşiv/albüm olarak bakan ebeveynler kadın katılımcılardır. Bu çalışmada da annelerin sosyal medya paylaşımları konusunda daha aktif kullanıcılar olduğu görülmektedir. Lazard ve arkadaşlarının çalışmasında (2019) ifade edildiği üzere; aileyle çocuğun gelişiminin paylaşılması, fotoğrafların sergilenmesi, ulaştırılması gibi pratikler geleneksel aile rollerinde anneye ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla çevrimiçi ortamın

albüm yapabilme gibi bir işlevinin olması, annelik özelliğinin de çevrimiçi yansımaya işaret edebilmektedir.

Özetle, görüşmelerdeki bulgulardan elde edilen genel motivasyonlara bakacak olursak;

- a) **mutluluğu paylaşma,**
- b) **başarılarla övünme,**
- c) **akraba ve yakınlarla iletişim ve**
- d) **arşiv/albüm oluşturma** kategorileri ortaya çıkmıştır.

4.2.3.2 Ebeveynlerin dijital habitusu

Sharenting pratiklerinde ebeveynlerin sosyal medyada paylaşım türleri, paylaşım motivasyonları, paylaşım yaptıkları platformlar gibi bir dizi başlığın hem şekillenmesine yol açan hem de tüm bunların şekillendiği geniş bir çerçeve bulunmaktadır; **ebeveynlerin dijital habitusu**. Bu kavramsallaştırmayı ancak öncelikle Bourdieu'nun habitus kavramı, dijital habitus ve ardından içerisindeki sermaye türleri bağlamında ebeveynlerin motivasyon ve pratikleri doğrultusunda yapmak mümkündür. Bourdieu'nun (1990: 53) "habitus" kavramı; insanlar zamanla değişebilen, sosyal ve kültürel olarak edindiği tüm pratiklere işaret etmektedir. Bu noktada "alan", "doxa" ve "illusio" kavramları da önemlidir. Alan, kendi içinde belirli kurallara ve hiyerarşilere sahiptir ve bir sosyal düzendeki aktör ve kurumların etkileşimlerini içermektedir. Doxa, kabul edilen inançlar, değerler ve pratiklerden, toplumsal düzeni sürdüren kabul görmüş bilgileri, kısaca alanın kurallarını ifade etmektedir. Illusio ise, alan içerisindeki aktörlerin çıkarları doğrultusunda bu kurallara olan bağlılığını, alandaki etkinliğin cazibesini temsil etmektedir (Bourdieu, 1990: 66-67).

"Dijital habitus" ise bireylerin dijital deneyimlerinde, dijital teknolojilerle edindikleri ve geliştirdikleri alışkanlıklara, tutumlara, eğilimlere ve uygulamalara karşılık gelmektedir (Hjarvard, 2020: 105). Dolayısıyla Facebook, Instagram gibi paylaşım platformlarının, yani alanların; paylaşım, takip, beğeni gibi kendine has kuralları, yani doxaları bulunmaktadır. Burada da ebeveynlerin beğenilme, sosyal destek, onaylanma gibi motivasyonlarla bu pratikleri sürdürmesini sağlayan bağlılık da illusioya işaret etmektedir. Böylelikle ebeveynlerin hem yön verdiği hem de onları yönlendiren bir dijital

habitustan söz etmek mümkün olmaktadır. Bu bağlamda bu bölümde; Bourdieu'nun sermaye çeşitleri üzerinden, dijital habitus ekseninde ebeveynlerin *sharenting* pratiklerinin değerlendirmesi yapılmıştır.

4.2.3.2.1 Sosyal medyada edinilen sosyal sermaye

Bourdieu'nun sosyal sermaye kavramı, bireyin sosyal ağları aracılığıyla erişebildiği kaynakları ifade etmektedir. Ebeveynlerin dijital habitus içerisinde sosyal ağlardaki konumu sosyal sermaye ediniminde önemli bir rol oynamaktadır. Buradaki sosyal ağların yapısı ve niteliği ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili yaptıkları paylaşımlarla belirli bir sosyal çevrede kendilerine yer bulmalarını sağlayabilmektedir. Ayrıca katılımcıların aile grupları veya Instagram gibi sosyal medya platformlarındaki etkileşimleri, ebeveynlik uygulamalarını önemli ölçüde etkileyebilecek bilgi, tavsiye ve duygusal desteğe erişim sağlayan bir sosyal sermaye biçimi olarak hizmet edebilmektedir. Ebeveynlik tecrübeleri ve çocuklarıyla ilgili paylaşımlarda bulunan ebeveynler bir takım sosyal ağlarda diğer ebeveynlerle de etkileşime girerek sosyal sermaye biriktirebilmektedir. Bu doğrultuda yapılan görüşmelerde ebeveynlere, sosyal sermaye edinimlerini gerçekleştirebilecekleri alanları ve buradaki pratiklerini öğrenmek amacıyla “Ebeveynlikle ilgili deneyimlerinizi paylaştığınız ya da bilgi alışverişi yaptığınız platformlar var mı?” ve “Bunlar size nasıl yardımcı oluyor?” şeklinde sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların çoğunun bu platformlardaki paylaşımların **sosyal destek** sağlaması noktasında ortaklaştığı, platform tercihlerinde ise WhatsApp grupları, Instagram ve Facebook sayfalarında yoğunlaştığı görülmektedir. Katılımcılardan E1 ve E12 güncel ebeveyn etkileşimlerinin WhatsApp gruplarında gerçekleştiğini belirtmektedir:

E1 (49, K): *Var aile grupları. Oğlumun arkadaşlarının annelerinin olduğu bir grup var mesela. Eski bir grubumuz. İster istemez çocukların gelişimi, eğitimiyle ilgili diyaloglar geçiyordu. Bilgilendirme işte. Bir şey yapacaksak topluca, hafta sonu bir program yapacaksak, konuşacaksak buradan bilgilendirme gibi, o amaçla kullanılıyor.*

E12 (48, K): *WhatsApp grubumuz var veliler için kurulan. Orada işte paylaşımlar olursa veya güncel konular. Öyle şey yapıyoruz. WhatsApp'tan mesela durumlar oluyor, atılıyor.*

Durumları belli aralıklarda kullanıyorum. Bilgiler, çocuğun eğitimiyle ilgili bir şeyler paylaşılır edilir. Çoğunlukla oradan öğreniyorum.

E1 ve E12'nin çevrimiçi aile gruplarından bahsetmesi doğrudan bir sosyal sermaye örneğine işaret etmektedir. Bu gruplar, ebeveynliğe, çocuklara dair bilgi ve tavsiyelerinin paylaşıldığı, çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bireysel ve kolektif anlayışı geliştiren bir alan işlevi görebilmektedir. Bu alanda gerçekleşen bilgi alışverişi, katılımcıların sosyal ağlarındaki konumlarını güçlendiren bir sosyal sermaye kaynağı olarak düşünülebilir.

Görüşmelerden elde edilen bir diğer bulgu katılımcıların ebeveynliğe dair takip ettiği Instagram hesaplarının; çocuklarına nasıl davranmaları gerektiği, eğitimleri ve gelişimleriyle ilgili neler yapabilecekleri, psikolojilerini nasıl anlayabileceklerine dair bilgi alabildikleri kaynaklar olarak işlevsel olduğuna işaret etmektedir. Bu paylaşımlarla hem bir ebeveyn grubunun içerisinde bulunma duygusunu hem de kendi ebeveynliklerini karşılaştırma, onaylama, onaylanma gibi duyguları yaşayabilmekte ve hatta güvendikleri kaynaklar doğrultusunda tutum geliştirebilmektedirler:

E2 (49, K): *Instagram'da, isim olarak veremem ama, çocuk psikolojisini anlatan, işte şu yaşta ebeveynin nasıl davranması gerektiğini, yani ne sebep olmuştur da bu şekilde davranıyordur gibi şeyler hakkında paylaşımları oluyor ya da işte bilgi paylaşımları onları takip ediyorum. Ergenlik çağındaki bir çocuğa nasıl davranayım gibi. Bunu ben kendim zaten tahlil yapabildiğim için karşıdan da duyunca “aha ben doğru düşünüyorum” diyorum. Bu böyle bir destek sağlıyor. Doğru yapıyormuşum diyorum. Ben de bu konuda çocuğu bu şekilde davranıyorum. Sonra bir uzman tarafından da bu anlatılınca “ben doğru düşünüyormuşum” diyorum.*

E3 (28, K): *Ebeveynlikle ilgili paylaşımlara baktığım oluyor. Hani çocuklara nasıl davranmalıyım. Kızım şu an ergenlik çağında. Onunla nasıl iletişim kurarım... biraz zıtlıyoruz bu dönemde. Ona nasıl davranmalıyım diye o psikolojik şeyleri falan gözümlün önüne geldiğinde tabii ki de bakıyorum onlara. Sosyal medyada Instagram sayfaları falan da var. Güven de veriyor, faydası oluyor.*

E5 (45, K): *Instagram'da öyle şeyler takip ediyorum, bakıyorum. Tavsiye almak amacıyla. Yani onları hep okuyorum. Ben kızım ilkokula giderken, ilkokula giden çocukla nasıl bir iletişimde olabilirim... O zaman da çalışıyorum. Bazı sayfalar vardı Instagram'da onları takip ediyordum. Destek oluyordu yani, bir katkı sağlıyordu. Benim nerede eksikliğim var onu fark ediyordum.*

Katılımcıların ifadeleri; başkalarıyla doğrudan ya da grup şeklinde bir etkileşimde bulunmasalar da ebeveynlikle ilgili içerikler paylaşan hesapları takip etmelerinin de bir sosyal sermaye biçimini temsil ettiğini göstermektedir. Bu platformlar aracılığıyla bireyler, yakın sosyal çevrelerinde karşılaşmayacakları daha geniş bir bilgi ve strateji ağına erişim fırsatı elde edebilirler. Ebeveynlerin kendi eksikliklerini fark etmeleri ve neleri geliştirmeleri gerektiğine dair içgörüler edinme becerisi kazanmalarının, dijital platformların öz farkındalığı ve gelişimi şekillendiren bir çevrimiçi sosyal sermaye biçimi olarak işlevsel olabildiğine dikkat çekmektedir. Benzer ifadeler diğer katılımcılarda da görülmektedir:

E6 (47, K): *Böyle benim takip ettiklerim oldu. Çocukların eğitimleri için kitap setleri falan oluyor, onları paylaşıyorlar. Oyuncaklar olabiliyor. Onları çokça takip ettim zamanında. Onun dışında işte beslenmesiyle, uyku düzeniyle ilgili...Çocuklara işte mümkün olduğunca yaklaşım nasıl olmalı? Psikolojileriyle, gelişimleriyle ilgili... Çocuk bizim bir tanemiz ama illaki yanlış bir şeylerimiz olabiliyor. Olabilir de. Mümkün olduğunca bunu en aza indirmek, bilinçlenmek adına takip ettiğim hesaplar var. Katkısı oluyor, destek sağlıyor.*

E18 (38, K): *Yani iki tane falan şey takip ediyorum. Bir tanesi sağlıkla ilgili, bir tanesi de işte çocuk anne bağlanma vesaire onunla ilgili. Instagram sayfası bunlar. İkisi de güven veriyor. Yani çok görüyorum bu tarz sayfalar ama böyle paylaşımlarını gerçekten beğendiğim ve güven verdikleri için de bunları takip ediyorum. Instagram'dan takip ettiğin şeylerden bilgi almak daha konforlu baktığında. İkisi de uzman sayfası. Bildiğim kişilerin, uzmanların sayfaları; biri uzman çocuk doktoru, biri de uzman çocuk psikoloğu. Yani bu sayfalar destek sağlayabilir ailelere bence. Çünkü herkes annelik kısmında*

özellikle çok sıkıntılı dönemler yaşayabiliyor. Ve bu paylaşımları yapmak “ya bende de böyle olmuştur işte ben de bunu yaşadım” gibi şeyler rahatlatıcı olabilir.

E19 (34, K): *İşte, anne olmanın zorlukları, çocuğun bedensel sağlığı, eğitimi bilmem nesiyle ilgili psikologlar falan vardı birkaç tane. Psikologlarda hani bazı yaptığım yanlış davranışlarım vardı benim, hani sonuçta ben de çok güzel bir şekilde büyütülmediğim için öyle hatalarımı düzelteyim diye baktığım psikologlar vardı biraz daha kendimi düzelteyim diye. Şey gibi bir his, benim gibi sorunları yaşayan birileri daha var. Bak yani, belli ki biz tek başımıza değiliz. Herkes aynı şekilde, oğlan çocuğu, kız çocuğu farkını bile herkes paylaşıyor ve görüyorsun. Sadece senin çocuğun öyle değil diyorsun.*

E20 (38, E): *Ya evet aslında. Bu sayfalar tek olmadığımı gösteriyor bir şekilde. Bu olayları “bir ben yaşamıyorum”u hissediyorsun. Bunlar hayatın gerçekleri. Herkes bu süreçlerden geçiyor. Psikiyatlara vesairelere gitmekten öte dijital yoldan çözmeye çalışıyoruz daha çok. Tüm olaylarımıza E- devlette olduğu gibi... Her şeyimiz E- artık çünkü. O yüzden e-koç, e-yaşam desteği. Olumlu oluyor yani aslında katkıları.*

Bu ifadeler, onaylama ve duygusal dayanışma duygusuyla sosyal sermayenin nasıl yaratılabileceği konusunda önemli bir göstergedir. Sıkça kullanılan "Bu, benim tek olmadığımı gösteriyor" ifadesi, dijital alanlardaki kolektif deneyimlerin önemini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu ağların temel işlevlerinden birinin, başkalarının da benzer zorluklarla karşı karşıya olduğunu bilmekten gelen duygusal destek olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu dayanışma da sosyal sermayenin önemli bir yönü olan aidiyet duygusunu beslemektedir. Ayrıca bu hesapların ve grupların terapi gibi yöntemlere bir alternatif sunduğuna dair ifadeler de dikkat çekicidir. Bu durum, benzer deneyimleri paylaşan kişilerin olduğu dijital ağlara yönelik artan bir ilgi ve bağımlılığa işaret edebilir. Bu dijital alanlarda ebeveynler daha kolektif, büyük bir deneyimin bir parçası olma duygusuyla yalnızlıkla ve stresle başa çıkmak için destekleyici bir ortam yakalayabilir. Bu bağlamda, katılımcıların cevaplarında da görüldüğü üzere ortaklaşan en belirgin ifadelerin **bilgi alma, karşılaştırma, yalnız olmama, destek ve güven** temalarında bulunduğu dikkat çekmektedir.

Öte yandan, özellikle Facebook'taki bazı grupların ve sayfaların ebeveynlerin etkileşim kurması adına da faydalı olduğu bir sosyal alan niteliği bulunmaktadır. Dolayısıyla ebeveynler, çocuklarıyla olan ilişkilerini ve ebeveynlik rollerini nasıl paylaşacaklarını seçerken sosyal sermayelerini de artırma şansı elde edebilmektedir. Bu tip etkileşimli sosyal ağlar da sosyal destek motivasyonunu pekiştirerek bu fırsatı sunmaktadır:

E4 (48, K): *Bizim Türkiye gönüllerinde ebeveyn gruplarımız var. Bilgi alışverişi yapıyoruz sürekli. Ben de bu şekilde paylaşımlar yapıyorum, tavsiyeler veriyorum. İnsanın neresi kanarsa bütün hayatı oradadır. Hani bizim de görme sorunumuz olduğu için bütün hayatımız onlar nasıl okuyacak, nasıl hangi sınava girecek, neyi gördü neyi görmedi...bütün hayatını diğer akranlarıyla okuyabilsin diye şekillendiriyoruz. Paylaşımlarım da onunla ilgili. Tecrübelerden birlikte yararlanmayı sağlıyor bu paylaşımlar. Hem moral hem bilgi açısından çok büyük destek sağlıyor. Hem de yani benim gibi birçok insan var ve biz birlikte hareket ediyoruz duygusuyla, yalnızlık da gideriyor.*

E11 (31, K): *Mesela okulda çocuklarla ilgili bir etkinlik olur; çocuğun gelişimiyle ilgili, çocuğa nasıl yaklaşmalı falan. Öyle şeyleri hayatta kaçırmıyorum. Mesela ilk anne olduğum zaman internetten araştırdım. Sütle gaz yapan şeyler, bebek hangi şeyi sever, ek gıda falan, bilmediğim şeyleri araştırdım. Tecrübeli annelere sorardım. Bu sosyal medyada mesela annelerin özel grubu vardı Facebook'ta. Ona katılmıştım. Herkes yazardı, işte “çocuğunuza bunu verin çok iyi doyuruyor”. Herkes kendi tecrübelerini paylaşıyor. Ben de tavsiyeler vermeye başladım zamanla.*

E8 (41, K): *Daha çok psikologların bloglarını okuyorum. Benim hiç bu konuda böyle bir paylaşımım olmadı ama çekingenlik var, o yüzden. Aslında belki de çok şeyler paylaşabilirim çünkü kızımın çok çok zaman geçirdim. Yani hem eğitim olarak, spor olarak, eğlence olarak... paylaşmak da isterim. Ama yani öyle “aaa ben çok şey biliyorum falan paylaşıyorum sizinle”, benim böyle bir duygum maalesef yok. Ama diğer ailelerle, mesela yakın arkadaşlarımla çok çok paylaşım yapıyorum. Çok çok yorum yapıyorum ve çok şey tavsiye ediyorum. Sosyal medyada da yapılabilecek bir şey bu.*

Bu katılımcıların ifadelerinde dikkat çeken bir nokta dijital habitusun da karşılıklı doğasını yansıtmaması açısından oldukça önemlidir. Ebeveynlerin dijital ortamda tavsiye arama, alma deneyiminin ötesine geçtiği ve bunu zaman içinde sunma deneyimine de katıldığı görülmektedir. Bu dijital ve fiziksel toplulukların üyeleri deneyimlerini paylaştıkça, sosyal desteğin yalnızca verildiği değil, aynı zamanda alındığı bir alan oluşmaktadır. Bu tavsiye ve öneri alışverişi katılımcıların sosyal konumlarını ve bu gruplar içindeki aidiyet duygusunu da geliştirebilmekte ve sosyal sermayenin temel bileşenleri olan güveni ve karşılıklı desteği teşvik edebilmektedir. Bu katılımcıların dijital alanda pasif tüketiciden aktif katılımcıya geçişi, sosyal sermayenin zaman içinde nasıl biriktirildiği ve kullanıldığına dair güçlü bir örnektir.

Ebeveynlerin ifadelerinden ortaya çıkan bir diğer ilgi çekici bulgu ise uzman tavsiyesi konusundadır:

E14 (45, K): *Instagram'da takip ettiğim bir öğretmen var. O çok şey anlatıyor; böyle çocuğun yüzünü alıp kötü amaçlı kullanıyorlarmış. Okuyorum böyle, Dilek Cesur diye bir yazarı takip ediyorum. O da kesinlikle böyle çocukların devamlı paylaşmaması konusunda uyarıyor sürekli. Bunları dikkate alıyorum tabii ama davranışlarıma çok yansıtamıyorum açıkçası her şeyi. Tavsiye alıyorum, kendimi mi rahatlatıyorum bilmiyorum ama işte...*

E16 (45, K): *Takip ediyorum, işte psikologlar olsun, eğitimciler, kodlamayla ilgili sayfalar. Çünkü oğlum dijital ortama çok düşkün. Yani “hadi” demesek bırakmayacak. O yüzden takip ettiğim şeyler oluyor. Nerede yanlış, nerede doğru yaptığımı görebilmek için. Yani yanlış yaptığımız şeyleri orada görünce tabii ki yalnız olmadığını da bilmek bir yerden bir destek sağlıyor aslında.*

Ebeveynlerin ifadelerine bakarak; özellikle çocuk güvenliği ve olası tehlikeler hakkında bilgiler paylaşan bir Instagram uzman hesabı takip etme aslında bir kültürel sermaye biriktirme aracı olarak da düşünülebilir. Ancak kritik nokta burada bilgileri gerçek eylemlere dönüştürme zorluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilgi ve tavsiye kolay ulaşılabilir olmasına rağmen bunları pratiğe dökmek konusunda zorluklar

yaşanabilmektedir. Bu da kullanılabilecek bilgi ve uygulamaların, yani kültürel sermayenin, ebeveynlik alanında henüz yeterince uygulanabilir olmadığını yansıtabilir. Öte yandan katılımcılardan E10 ve E17 ise sosyal medyada ebeveynlikle ilgili paylaşımlara biraz daha mesafeli yaklaşmaktadır:

E10 (49, K): *Birçok şeyi okuyorsun zaten hani takipteyken. Oradan okusan da hayata geçirmek çok ayrı bir şey. Çünkü her şeyi hayata geçiremiyorsunuz zaten. İdeal olanı yapmak da çok zor. Bunları uygulamaya geçirmek, hani lafta bazen her şeyi söyleyebiliyoruz ama uygulamaya ne kadar insan geçirebiliyor bunları. Ona bakmak lazım. Bir de yani anne olmak kolay bir şey değil ya. Sosyal medyayla da ne bileyim ilgisi yok ya. Ben öyle sosyal medyadaki ebeveynlikle ilgili paylaşımlara inanmıyorum, güvenmiyorum pek. Sosyal medyayla olacak bir şey değil.*

E17 (49, E): *Ebeveynlikle ilgili benim takip ettiğim olmadı. Eğitimci olarak takip ettiğim var. Kendini kanıtlamış siteler ya da kendini kanıtlamış kişiler ya da hani uzun süredir ismi duyulmuş ve ne yaptığı falan belli olan kişiler olabilir. Ben de öğretmen olduğum için belki bu konuda bir destek ya da tavsiye ihtiyacı hissetmedim ama hissedilebilir tabii ki.*

E10 ve E17'nin sosyal medya hakkındaki şüpheciliği, dijital platformların ebeveynlik konusunda bir kaynak olarak kullanılmasına eleştirel bir bakış açısını ortaya koymaktadır. Dijital ağların işlevlerini tümüyle reddetmeseler de sosyal medyanın gerçek dünyada pratik çözümler sunmakta başarılı olmayacağı düşüncesini paylaşmaktadırlar. Bu düşünce; sosyal medyanın sosyal sermaye geliştirme konusundaki işlevine şüpheli bir yaklaşımı yansıtmakta ve gerçek hayatta uygulanabilirliğin önemine vurgu yapmaktadır.

4.2.3.2.2 Dijital kimlik inşasıyla yansıtılan kültürel sermaye

Sosyal medyada oluşturulan dijital kimlikler dijital habitusun bir parçasıdır. Bu kimlikler bireylerin çevrimiçi ortamda kendilerini sunma biçimleri ve etkileşimleriyle sürdürdükleri temsillere işaret etmektedir. Bourdieu'nun kültürel sermaye kavramı, bireylerin bilgi beceri ve eğitimlerine işaret ederken sosyal ve kültürel bağlamın ürünü

olduğuna da dikkat çekmektedir. Dijital habitus içerisinde ebeveynler, çocuklarıyla ilgili paylaşımlar yaparken kültürel tercihlerini ve değerlerini ifade edebilirler. Bu, dijital kimliklerin sunumuyla ilişkilendirilerek, kültürel sermayenin çevrimiçi dünyada yeniden şekillendiği bir alan yaratmaktadır. Dolayısıyla, inşa edilen dijital kimlikler aracılığıyla yapılan paylaşımlar, ebeveynlerin kültürel sermayelerini yansıtmak ve buna dair olumlu geri bildirim almak adına önemli bir araçtır. Bu bağlamda yapılan görüşmelerde ebeveynlere “Çocuğunuzla ya da ebeveynlikle ilgili paylaşımlarınız nasıl oluyor, ne hissettiriyor?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların yanıtları, sosyal medyada ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili paylaşım yapmasının sadece kişisel bir tercihten ibaret olmadığını; kültürel değerlere, deneyimlere ve toplumsal normlara bağlı bir dijital kimlik inşa etmenin bir yolu da olduğunu göstermektedir. Burada ebeveynlerin motivasyonlarıyla ilgili başlıkta da belirtildiği ve katılımcıların ifadelerine yer verildiği üzere **çocuğuyla gurur duyma, iyi ebeveynlik** göstergesi ve sosyal sermayeye de dahil olan **destek** temaları ortaklaşmaktadır:

E4 (48, K): *Bizim değişik şeylere de yerimiz var. Mesela bir tane kitabım var. Basıldı. Kızımın ilgili tabii. Sosyal projelerimiz de var. Mesela kitap yazıyoruz. Herkes bir bölüm yazıyor, kendi çocuğuyla ilgili deneyimlerini. Sonra onların satışlarından işte hani... Mesela en son bir sürü akülü sandalye falan aldık. Sosyal medyada çok aktifim o yüzden, eğitim içeriklerimizle projelerimizle.*

E11 (31, K): *Ben mesela sosyal medyada tecrübelerimi paylaştırdım. İşte “böyle yapın, ben denedim böyle oldu”, tavsiyede bulunurdum. Olumsuz anlarda da onu paylaştırdım, destek alırdım. Ama şöyle bir şey, eğitimde fazla zorlanmadım ben. Çünkü biz beş kardeştik, kardeşlerime ben bakmak zorunda kaldım. Biraz tecrübem vardı. Ama anneliği güzel yapanlara sorardım mesela. Bir arkadaşım vardı, çocuklarına hazır gıda vermezdi, ek gıda yapardı evde. Onu tavsiye ettim. Tarifler veriyorlar o gruplarda, Facebook grubunda falan. Neler yapılabileceğine dair ne iyi gelmez yazıyorlardı öyle. Ben de yaptım, tavsiye de aldım. Çocuğum bebekken uyumazdı, onu paylaştım. Diğer anneler yorumlar yaptı. Uyguladım işe yaradı. Çok destek oldu. Ben genelde hep böyle faydalı gruplar olursa katılırım. Bilgi edinmeyi çok severim. Bir de o grupta sadece anneler vardı, çok güvenirdik, deneyimli anneler olarak birbirimizden bilgi alırdık.*

Ebeveynlerin ifadelerinde genel olarak paylaşılan içeriğin şekillendirilmesinde kültürel sermaye göstergelerinin önemli bir rolü olduğu görülmektedir. E4'ün yanıtındaki gibi eğitim içerikleri üretme, sosyal projeler gibi etkinliklerin paylaşılması bilgi ve uzmanlığın, kültürel bilgilerin sergilenmesi şeklinde karşılık bulduğunu göstermektedir. E11'in ifadesinde de ortak olan; deneyimlerin paylaşıldığı ve tavsiyelerin verildiği, çevrimiçi ebeveyn topluluklarına katılımların yoğun olduğu bu dijital habitusta kültürel bilgilerin nasıl kullanıldığı da görülmektedir. Bu durum, kültürel sermayenin hem bireysel uzmanlık hem de paylaşılan bilgi yönüne işaret etmektedir. Ebeveynin bu aktif katılımı sosyal ağlardaki sosyal statüsüne de katkıda bulunmaktadır.

E3 (28, K): *Çocuğumla ilgili paylaşımlarım oldu. İlk adımlarını falan paylaştım. Anne olmanın güzelliğiyle ilgili bir şeyler paylaştım çok. Doğum fotoğraflarımı da paylaşmıştım. Bunları paylaşmak bana daha iyi hissettiriyor. İyi bir anne olduğumu, benim gibilerin de olduğunu hissettiriyor.*

E8 (41, K): *Aslında iyi bir anneyim demek de var. Yani ben mesela kızımın yaptığı şeyleri ya da birlikte bir şey yaptığımız şeyleri paylaşabildiğim için yani “paylaşabiliyorum demek ki yani gerçekten iyi bir şey çünkü” diyorum. Kötü şeyleri paylaşmak istemem doğal olarak.*

E18 (38, K): *Eski paylaşımlarıma da bakıyorum. Benim çocuğun güzel bir şey yaptığını orada kanıtladığımda, gösterdiğimde bu benim iyi bir anne olduğumu da gösteriyor. Tabii bunu nerede gösteriyoruz artık, konuda komşuda gösteremiyorsun, sosyal medyada gösteriyorsun. Güzel anlarını, komik ve güzel şeyler yaparken paylaşım yaparım, çok hoşuma gider ama kötü bir şey yaparken asla paylaşmam.*

Bu ifadeler, bazı ebeveynlerin yaptıkları paylaşımlar aracılığıyla “iyi bir ebeveyn” olarak kimliklerinin onaylanmasıyla kendilerini daha iyi hissettiklerini yansıtmaktadır. Bu aslında olumlu geribildirimlerle birlikte kültürel sermayenin sembolik sermayeye dönüşümünün bir örneğidir. Bu ebeveynler, paylaşımlarıyla kültürel değerlerle uyumlu

kimlikler oluşturmalarına ve gerçekleştirmelerine fırsat sunan dijital bir alana katılırlar. Buradaki paylaşımlar da geniş bir ağ ile etkileşim ve onaylanma sağladığı için sosyal bir etkinliktir:

E5 (45, K): *Ben hep düşünüyorum. Yani neden paylaşıyorum? Başka aileler he paylaşıyor; ben de paylaşmalıyım demek ki diyorum. Böyle ilerliyor bu düzen gibi. Mutluluğumuzu da başkalarıyla paylaşmak istiyoruz. Yani görsünler istiyoruz. Ben yle karne getirirler; doğum günleri vs. Çocukların başarısı, özel günleri hepsi gurur veriyor; iyi hissettiriyor. Benim ocuklarım diyorum.*

E17 (49, E): *ok az da ben de eksik kalmayayım gibi bir duygu yaşıyorum bazen. Güzel bir çocuğum var ocuğumu beğeniyorum, gurur duyuyorum, hoşuma gidiyor yaptığı etkinlikler ve paylaşıyorum, mutlu oluyorum.*

E19 (34, K): *Yani aslında zaten sadece beğendiğim fotoğraflarını paylaştığım için hani. Zaten onu filtreleyerek paylaşıyorum. Her anını paylaşmadığım için, hani öyle hani... Sonuçta ağlarken ya da sinirliiyken paylaşmadığım için genelde güzel hani anılarla oldu benim hesabım.*

Eğitim ve bilgi, kültürel sermayenin önemli bir parçasıdır. Ebeveynler, çocuklarının eğitim ve öğrenimle ilgili başarılarını vurgulayarak, ailelerinin entelektüel sermayesini gösterme fırsatına da sahip olurlar. Ayrıca çocuklarıyla ilgili paylaşımlarıyla toplumsal etkinliklere katılımı ve ilgilerini de ifade edebilirler. Sanat, spor etkinlikleri, projeler, gösterilere katılım gibi etkinliklerle ilgili paylaşımlar, ailenin toplumsal katılımını ve çocuklarıyla birlikte topluma da katkıda bulunma hevesini vurgulayabilir. Bu tür paylaşımlar ailenin eğitim ve öğrenim konularındaki değerlerini ve çabalarını, çocuklarının çeşitli etkinliklere katılımını yansıtarak ailenin hem sosyal hem de kültürel sermayelerini yansıtabilir. Katılımcılardan E4, engelli bir çocuğu olması nedeniyle eğitimle ilgili çalışmalarını vurgulamakta, daha önceki ifadelerinde de çocuğunun başarılarından gurur duyduğunu belirtmektedir. Bu durum dijital kimlikle kültürel

sermayenin yansıtılması açısından güçlü bir örnektir. Öte yandan; ifadelerin hemen hepsi ebeveynlerin çocuğunun eğitimiyle, başarılarıyla, katıldığı etkinliklerle, güzel davranışlarıyla gurur duyduğu ve övünmek için paylaşımlar yaptığına işaret etmektedir. Bunlar kültürel olarak değerli anılardır ve ebeveynin çocuk yetiştirme konusunda ilgili ve yetkin olma rolünü güçlendirir. Bu tür paylaşımlar yalnızca anı biriktirmek ve belgelemekle ilgili değildir; toplumsal normları yerine getiren iyi bir ebeveyn olarak kendini konumlandırmakla ilgilidir. Katılımcılardan E3, E8 ve E18’de ise belirgin bir şekilde “iyi annelik” sunumu dikkat çekmektedir. Bu da aslında bir sonraki başlıkta değineceğimiz sembolik sermayenin de bir göstergesidir. Buradaki benlik sunumunu, Goffman’a (2018: 29) referansla, her bir etkileşimde kendini olumlu sunma ve böyle bir kimlik oluşturma performansı olarak düşünebiliriz. Özellikle de “kötü şeyleri paylaşmak istememe” üzerine ifadeler başarılı ve mutlu imajı sunma isteğine işaret etmektedir. Böylece başkalarının algısını şekillendirebildikleri için dijital ve sosyal kimliklerini “iyi anne” olarak inşa edebilir ve kültürel sermayelerini de yansıtabilirler.

4.2.3.2.3 *Aidiyet ve aktif katılımı edinilen sembolik sermaye*

Bourdieu'nun sembolik sermaye kavramı, toplumsal değerlendirmelerde ve anlamlandırmalarda sembollerin rolünü vurgular. Sembolik sermaye bireylerin bilinirliği ve prestijine işaret etmektedir. Ebeveynler de çocuklarıyla ilgili paylaşımlarıyla belirli semboller yaratır ve bu semboller aracılığıyla kendilerini ve çocuklarını toplum içinde konumlandırabilirler. Örneğin, eğitim başarıları veya hobilerle ilgili paylaşımlar, ailelerin değerlerini, önceliklerini ve çocuklarının potansiyelini yansıtabilir. Bu tür paylaşımları ebeveynlerin motivasyonlarında ve kültürel sermayeyle ilgili bir önceki başlıkta da katılımcıların ifadelerinde gözlemlenebilir.

Ebeveynler, çocuklarıyla ilgili paylaşımlar yaparak ailelerinin genel imajını yansıtabilirler. Örneğin, mutlu ve başarılı bir aile portresi sunan paylaşımlar, ailenin toplumda olumlu bir imajının oluşmasına ve hem sosyal hem kültürel hem de sembolik sermaye kazanmasına katkıda bulunabilir. Burada yapılan paylaşımlarla benlik sunumu, görünürlük, beğenilme ve etkileşimlerle karşılık bulan sembolik sermaye bir kabul ve onaya işaret etmektedir. Özellikle sosyal medyada beğeni ve etkileşim almak, ebeveynlerin çocukları üzerinden toplumsal değer ve kabul görmesini sağlayabilir. Bu da sembolik sermaye birikimine katkıda bulunabilir. Dolayısıyla aslında sembolik

sermayenin artırılmasına yönelik pratikleri ebeveynlerin paylaşım türleri, motivasyonları ve diğer sermaye başlıklarındaki bulgulara da görmek mümkündür. Bu noktada, beğeni ve yorumların sembolik sermayeyi artırması üzerine ifadelere ulaşmak adına, yapılan görüşmelerde ebeveynlere “Paylaşımlarınıza ne tarz yorumlar geliyor, bunlar size ne hissettiriyor?” sorusu yöneltilmiştir. Ebeveynler **onaylanma, iyi hissetme, mutlu olma** motivasyonlarında ortaklaşmaktadır:

E1 (49, K): *Paylaşımlara tabii beğeniler yorumlar geliyor, “çok büyümüş”, “çok güzel” falan gibi. Çok hoşuma gidiyor haliyle.*

E3 (28, K): *Çocuklarımı paylaştınca kardeşlerim, abilerim kalp atıyorlar yeğenlerine, güzel sözler yazıyorlar. Hani normalde mesaj olarak da atıyorlar da orada olması mı daha iyi hissettiriyor? Onaylıyor belki biri beni orada. Hani orada hoş duruyor benim için. Güzel, iyi bir şey yaptığımızı göstermek isteriz. Çocuğumuzla övünmek isteriz belki. Onunla ilgili olabilir.*

E8 (41, K): *Kızım ile ilgili paylaşım yapınca olumlu yorumlar geliyor hep “ne kadar büyümüş ne kadar güzel olmuş” gibi şeyler. Bunu okuyunca mesela, tabii ki koltuktan böyle sıçrayıp sevinç yaşamıyorum ama herhalde psikolojik olarak beni mutlu ediyor.*

E19 (34, K): *Güzel yorumlar geliyor; “çok güzel büyümüş, maşallah”, nazar boncukları falan o tarz. Yani bana aşırı olumlu ya da olumsuz bir şey katmıyor. Hoşuma gidiyor tabii ama daha çok çocuğunu beğenme, gurur duyma hali.*

İfadelerde genel olarak; özellikle yorumlar ve beğeniler yoluyla sosyal onay, tanınma ve doğrulama üzerinden sembolik sermayenin belirgin işaretleri görülmektedir. Ebeveynlerin sosyal medyada çocuklarıyla ilgili yaptıkları paylaşımlar genellikle beğeniler ve güzel yorumlarla etkileşim almaktadır. Bu geri bildirimler, kabulü ve itibarı da artırırken benzer paylaşımlar yapmak konusunda da teşvik edici bir niteliktedir. Böylece yüksek beğeni ve olumlu yorumlar sembolik sermayeyi güçlendirici bir etkiye

sahip olmaktadır. Ebeveynler ne kadar olumlu geri bildirim alırsa iyi bir ebeveyn olma konusundaki sosyal statüsü de dijital alanda onaylanmaktadır. Öte yandan E5 paylaşım yaparken bir yandan da aslında bunların zararlı olabileceğine dair endişe taşıdığını ama beğenilme motivasyonunun da ağır bastığını ifade etmektedir:

E5 (45, K): *Valla bana kalırsa hiçbirini paylaşmamamız gerekiyor. Hepsi zararlı. Hepsi tehlike. Ama bir yandan da mesela beğenilme isteği de duyuyoruz.*

E15 ve E17'nin yaptığı paylaşımlarda, çocuğuyla gurur duyarken kendi itibarına dair de onaylanma adına olumlu geribildirimlerin sembolik sermayeyi güçlendirdiği görülmektedir:

E15 (48, K): *Paylaşımlarıma çok yorum geliyor. Özellikle ailemizden çok fazla. Tabii arkadaşlarım falan çok fazla olduğu için. Çok çalışkan ve hiçbir zaman bizi zorlamayan çocuklar. O yüzden şanslıyım. Çocuklarımla çok gurur duyduğum için paylaşıyorum hem de "ben demek ki iyi bir şeyler yapıyorum, iyi yetiştiriyorum" diyorum.*

E17 (49, E): *Evet yani hani görülmüş olmak orada ne bileyim, iyi bir şey yaptığını göstermek, hani o anın karşı taraftan da paylaşılmış olması, en azından bir şey hissettirmiş olması güzel duygular hissettiriyor tabii. Genelde eş dost olduğu için de hani... Şöyle bir şey de oluyor aslında senden de ya da hayatından da haberdar olmuş oluyorlar ya çok yakın olmayan kişilerle de bir şekilde bir iletişim kanalı olarak da görünüyor. Hem benim takip ettiğim kişiler hem de beni takip eden kişilerden beğeniler, yorumlar geliyor. Paylaşım yapmanın ödülü de o aslında, yorum gelmesi.*

E17'nin cevabındaki **görünürlük** ifadesi dijital habitusta sembolik sermayenin de anahtar kavramı olarak düşünülebilir. E18 ve E20'nin cevabında da bu önemli bir detay olarak öne çıkmaktadır:

E18 (38, K): *Niye paylaşır ki insan? Beğeni almak için herhalde. Birileri görsün, görünür olmak için. Bir şey paylaştığımda da genelde olumlu yorumlar geliyor, olumsuz hiçbir yorum almıyorum. İnsanlar paylaşımlarımı beğeniyor. Onlar beğendiği için, bak şunu da paylaşabilirim falan gibi bir kafaya da giriyorum. Yorumlar alıyorum, yorumlar da teşvik edici oluyor. Daha fazla paylaşım yapma isteği uyandırıyor. Güzel yorumlar aldıkça, "Aa bak buna benzer bir şey daha paylaşabilirim." gibi şeyler düşünüyorum. Daha da teşvik ediyor.*

E20 (38, E): *Yani tabii o paylaşımlar için yaşamıyorum. Olmasa da olur ama hani görüldüğünü fark ediyorsun bir şekilde. Bazen hatta paylaşımlarıma ummadığım kişiler dönüyor. "Vay" diyorum hani bu kişiler normalde hani birebirden çok konuşmadığımız kişiler...yani demek ki beni takip ediyor da bir şekilde bir bağ kurmuş ve paylaşıma dönüyor oradan. Bu aslında güzel bir şey yapıyorum, güzel bir etkinlik var güzel bir çocuğum var hissi de yaratıyor. Tekrar tekrar paylaşmaya teşvik ediyor. Hani zaten mesela story paylaşırken bile karşılıklı kimin beğeneceğini biliyorsun.*

Katılımcıların ifadeleri göstermektedir ki *sharenting*, aile hayatının güzel anlarının sergilendiği hikayelerden çok daha fazlasıdır. Ebeveynler paylaşımlarıyla sosyal medyada aktif katılım göstererek sembolik sermaye süreci için bir çeşit performans sergilemektedir. Beğeniler, yorumlar gibi olumlu geri bildirimler yoluyla kazandıkları sembolik sermaye, sosyal konumlarını güçlendirerek başarılı ebeveyn kimliklerini teyit etmektedir. Bu bir döngüyü beraberinde getirmektedir; onaylanma daha fazla paylaşımı teşvik eder, paylaşımlar da sosyal statüleri artırır. Bu aynı zamanda kültürel normların doğrulandığı bir etkinliğin aktif katılımcısı olduklarını hissettirmektedir. Her beğeni veya yorum ebeveynin dijital alandaki konumunu güçlendiren sembolik bir sermaye haline gelmekte ve *sharenting* **hem kişisel hem de sosyal bir kimlik inşası** etkinliğine dönüştürmektedir.

4.2.3.3 Sharentingin mahremiyet ihlaliyle ilişkisi ve çocuklara etkisi

Ebeveynlerin paylaşımlarında çocuğunun mahremiyeti konusunda duyduğu endişe, *sharenting* pratiklerinin çocuğun mahremiyetinin ihlali açısından bir risk yaratabileceği gerçeğini fark etmeleri açısından oldukça önemlidir. Bu noktada çeşitli dinamikler

devreye girmekle beraber, ebeveynler çocuklarıyla ilgili birçok kişisel bilgiyi paylaşırken farkında olarak ya da olmayarak çocukları potansiyel tehlikelere açık hale de getirmektedir. Burada bir mahremiyet ihlali söz konusudur ancak ebeveynlerin mahremiyet farkındalığına paralel olarak; paylaşım öncesinde çocuktan izin isteme, birlikte içerik üretmeye bakış açıları, çocukların bu paylaşımlara tepkileri ve çocukların rahatsız oldukları paylaşım türleri ilişkisel bir öneme sahiptir.

4.2.3.3.1 *Ebeveynlerin paylaşımlarında mahremiyet farkındalığı*

Sharenting konusunda yapılan çalışmalarda bazı ebeveynlerin potansiyel tehlikelerin farkında olarak paylaşımlarına dikkat ettikleri bazılarının ise bu tehlikelerin farkında olmadıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Mahremiyet endişesi taşıyan ebeveynlerin; fotoğrafların paylaşımına uygun olup olmadığına dikkat ettikleri, ancak endişelerin önüne yine de güzel fotoğrafları, mutluluğu paylaşma gereksiniminin geçtiği dikkat çekmektedir (Bare, 2020: 19). Bu noktada ebeveynlerin mahremiyet endişelerinin ya da farkındalıklarının düzeyini belirlemek ve bu konudaki yaklaşımlarını ortaya koymak adına görüşmelerde “Sosyal medyada yaptığınız paylaşımlarda çocuğunuzun mahremiyetiyle ilgili endişe duyuyor musunuz? Neden?” soruları sorulmuştur. Katılımcıların ifadelerinde ebeveynlerin bir kısmının **kontrollü** olduklarına güvenmeleri nedeniyle endişe duymadıkları, bazılarının ise fotoğrafların **kötü amaçlarla kullanılması** endişesi duydukları şeklinde ayrıldığı görülmektedir. E1, E6, E12 ve E15 çocuklarına dair yaptıkları paylaşımlarda mahremiyetleri konusunda bir endişe duymadıklarını belirtmektedir:

E1 (49, K): *Çocuğumun mahremiyetiyle ilgili endişe duyacağım insanlarla bir şey paylaşmıyorum genelde. Yani insanları el verdiğince seçebildiğimi düşünüyorum. Yani aileme, çocuğuma, ya da kendime zarar verebilecek bir şey yapmamaya özen gösteririm.*

E6 (47, K): *Ben zaten herkesle paylaşmıyorum. Güvendiğim insanlar, bildiğim yakın akrabalarım, çok yakın arkadaşlarımdan üç beş tane. Onda bile sınır var. Baksanız üç tane, dört tane herhalde öyle bir şeydir arkadaşım.*

E12 (48, K): *Olmuyor. Olmuyor. Benim endişem yok. İstemediğin şeyleri yapan insanlar da oluyor tabii ki. Mesela benim kızımın kuzeni var. Benim paylaştığım çocukluğu, ufak resmiyle dalga geçmiş. Onu atmış, benim çocuğum ağladı. “Anne çocukluğumda çirkin çıkan resmimi bulmuş, atmış” dedi. Ben de diyorum “anneciğim hiç sorun değil, çirkin bir şey yok” ...*

E15 (48, K): *Yok. Çok kontrollüyüm çünkü. Çocukları kontrol edebiliyorum, bırakmadım hiç. Bunu paylaşırsam bir şey olabilir diye hiç sorun yaşamadım. Hiçbir şey olmaz. Yok, yok...*

Katılımcılardan E1 ve E10’un paylaşımlarını kendi yakın çevrelerine yaptıkları düşüncesiyle çocuklarının mahremiyetine dair bir endişe taşımadığı görülmektedir. Bu katılımcılarının mahremiyet konusundaki kontrol duygusu, kendilerini rahat hissettikleri ve güvendikleri bir sosyal çevre seçme becerisiyle ilişkilendirilmektedir. Burada sınırların ve mahremiyetin kime güvенеceğini bilerek ve seçerek korunduğu düşüncesi hakimdir.

E12 ise çocuğuyla ilgili yaptığı paylaşım nedeniyle aslında yakın çevresinden birinin çocuğuna olumsuz bir duygu yaşattığından söz etmekte ancak bundan endişe edilecek bir sonuç çıkarmadığını ifade etmektedir. Burada bir yanıyla görülmektedir ki akraba ya da yakın arkadaşlarla paylaşılan fotoğraflar bile çocuğun mahremiyetini ihlal etme açısından risk taşımakta, çocuğun ruh sağlığını olumsuz etkileyecek sonuçlara da yol açabilmektedir. Bu bağlamda, yaşanan olumsuz tecrübeye rağmen paylaşımın yakın çevreye yapılmasının mahremiyet farkındalığının oluşmasına negatif yönde etki edebildiği görülmektedir.

Bu ifadeleri habitus üzerinden ele aldığımızda aslında ebeveynlerin çevrimiçi dünyada da kontrolü nasıl sağladığını şekillendiren belirgin ipuçları görülmektedir. Ebeveynliğin çocuğunu koruma ve kontrol etme temelli doğası, buna yönelik pratiklerin derin bir biçimde toplumsal değerler ve kültürel normlarla şekillendiği bir habitusa işaret etmektedir. Öte yandan, E3 ve E8 çocuğunun mahremiyetini kendi paylaşım pratiklerinden ziyade çocuğunun dijital pratikleriyle ilişkilendirmekte, onu korumaya yönelik eylemlerini ve endişelerini de bu yönde ifade etmektedir:

E3 (28, K): *Tabii ki de. Ben 13 yaşındaki kızımın neden Instagram kullanmasını istemiyorum. Olur da bir şey; mesaj atılır yani çok küçük, onun akli karışır; televizyonlarda görüyorum. Oğlum da öyle, şu an ben oğlumu da o konuda uyarıyorum. Oğlum da daha dördüncü sınıfa gidiyor ama her konuda uyarıyorum. İzin vermem. Telefonlar, bilgisayar. Asla izin vermem. Ben ona çok dikkat ediyorum arkamdan yapıyorsa bilemiyorum ama ben ona çok dikkat ediyorum.*

E8 (41, K): *Kaygım... Yani evet oluyor. O yüzden de ne yaptığına dikkat ediyorum. O yüzden kızımın Instagram hesabı da yok. YouTube kullanıyor. Ona mesela 18 plus ayarı koydum. Ve mesela izlediği shorts, reelsleri ben de izliyorum. Bazen de öyle kontrol ediyorum nelere bakmış.*

Bu ifadeler, bazı ebeveynlerin çocuğunu dijital alandan uzak tutmaya çalışarak mahremiyetini korumaya yönelik tutumlar geliştirdiklerini göstermektedir. Dijital habitusta kültürel sermayenin bir kaynağı olan sosyal medya, ebeveynlerin habitusunu büyük ölçüde etkileyerek potansiyel risklere dair düşüncelerin pekişmesine katkıda bulunmaktadır.

Katılımcılardan E9, E14, E17 ve E18’de ise mahremiyet kaygısının bir şekilde mevcut olduğu, ancak yine de paylaşımlarının çeşitli nedenlerle çocuğuna zarar vermeyeceği düşüncesi dikkat çekmektedir. Bu noktada, Ouvrein ve Verswijvel’in (2019: 320) “gizlilik-açıklık paradoksu” olarak işaret ettiği ikilemden de söz etmek mümkündür. Gizlilik-açıklık paradoksunda; ebeveynlerin paylaşımlarının çocuğuyla ilgili kişisel bilgileri ifşa etmek adına mahremiyet sorunları yaratacağının farkında olduğu ancak öte yandan paylaşım yapmanın ebeveyn motivasyonlarında da değinilen birçok açıdan avantajları olduğunu düşünmeleri söz konusudur. Burada bir denge kurmaya çalışan ebeveynler çocuklarının mahremiyetini koruyacağına inandıkları birtakım önlemlerle paylaşım yapmaya çalışmaktadır:

E9 (52, E): *Yani şu an öyle bir şey yok ama hesabımı herkese açık tutarsam, hani kötü zihniyetli birileri illaki her şeyi kullanabilir. Çünkü çok şey duyuyoruz. Kopyalanıp yapıştırılan böyle şeylerde neler neler oluyor. Yarın öbür gün paylaştığım bir şeyin*

çocuğun hayatına kötü etkisi olma ihtimali var tabii. İşte öyle adamları düşünerek kesinlikle bu tür şeyleri paylaşmamaya özen gösteririm. Yani ileride kızım bir sıkıntı çekmesin diye. Ama şimdi düşünüyorum çocukluk fotoğrafları falan duruyor hep. Ama yani onlar sonuçta bebek yani daha güvenli geliyor. Şu an olsa daha tehlikeli geliyor. Vallahi ne kadar güvenli olduğunu bilmiyorum ama. Çocuk olduğu için paylaştık ama şimdi paylaşmamız sıkıntı olabilir.

E14 (45, K): *Evet endişeleniyorum tabii ama fotoğraflarda yüzünü göstermiyorum özellikle. Kötü yerlerde kullanılabilir diye. Hani eskisi gibi değil hiçbir şey çünkü. Ondan yüzünü kullanmıyorum yani. Ama farklı açıdan yüzü belli olmadan fotoğraflarını paylaşıyorum sosyal medyada tabii.*

E17 (49, E): *Ya kendi adıma öyle paylaşımlarda bulunmam diye düşünüyorum. Böyle bir şeye yol açmaz büyük ihtimalle. Ama yani şu an endişe duymuyorsak da ilerisi için duymamız gerekiyor. Şu an çocuk küçük, her şekilde kotarıyor kendini ama belki bu da yanlış bir fikir. Yani ne olabilir diye düşünüyorum ama çok da bir şey bulmadığım zaman yayınlarım rahatlıkla. Çok özel ya da ne bileyim hani...kız çocuğu olsaydı falan işte bikinili falan bir şey olsa. Evet belki o tarz şeyler...Çıplaklıkla ilgili. Yani erkek çocuk açısından biraz daha rahatız. Erkek çocuk ebeveyni olduğumuz için belki onunla ilgili ama tabii hani biraz daha geniş düşündüğünde tehlike yaratacaksa kız erkek ya da cinsiyetle ilgili bir tehlike değildir o.*

Burada, Bourdieu'nun sembolik sermaye kavramı devreye girmektedir; ebeveynler çocuklarının imajını korumak ve çocuklarının kimliğinin kötüye kullanımından kaçınmakla ilgilenmektedir. Bu doğrultuda çocuklarının görünürlüğünü sınırlamaya ve bir tür dijital sansüre yöneldikleri görülmektedir. Dolayısıyla ebeveynler çocuklarının yalnızca dijital mahremiyetini korumayla ilgilenmemekte, çocuklarının dijital imajlarını, yani sembolik sermayelerini de yönetmeye uğraşmaktadırlar. Çocukların görüntülerini sınırlı ya da sansürlü paylaşarak çocuğun ileriki yaşamında kimliği ve itibarına zarar gelmesini de engellemeye çalışmaktadırlar. Böylece mahremiyet ve paylaşım ile ilgili endişeler ebeveynlerin, çocuklarının gelecekteki itibarını korumayı sağlarken riskleri de

yönetme çabasıyla sembolik sermayeyi koruma adına da etkili olmaktadır. Aslında bu durum habitusun, dijital tehlikeler hakkında toplumsal bir kaygıya karşı öğrenilmiş bir tepki örüntüsü içerdiğini göstermektedir. Buradaki belirsizlik bir yanıyla paylaşımı engellemese de mahremiyete dair artan bir kaygı ve farkındalık olduğunu düşündürebilir. Benzer ifadeler şu şekilde devam etmektedir:

E18 (38, K): *Tabii. Onunla çok fazla mesela denizde falan bir fotoğraf paylaşıyorsam illaki şöyle bir dış gözle bakıp ona göre paylaşım yaptığım zamanlar oluyor.. Yani bir şey olacağından da değil aslında. Ama gene de böyle acayip bir şey var hani insanı kurcalayan orada. “Ya tamam sen bunu paylaşıyorsun ama şurayı bir emojiyle bir şeyle mi kapatsan” falan gibi. Bebekliğinde öyle yaptım mesela. O biraz içgüdüsel. Yüz kapatma değil ama vücuduyla ilgili şeyleri böyle bir emojiyle ya da bir şeyle yazıyla falan kapattığım zamanlar oldu. Ama genel olarak yüzü filan hep görünüyor. Yani tabii bir yandan da kız çocuğum olsaydı daha dikkatli olabilirdim. Erkek çocuk biraz daha güvenli bölgeye giriyor gibi. Öyle değil ama öyle hissettiriyor insanı.*

E20 (38, E): *Yani ben paylaşmadan önce o filtrelerden geçiriyorum. Bir sorun olmaz diye kanaat getirdikten sonra paylaşıyorum. Çünkü etrafımda şeyi görüyorum zaten. Hani ortaokulda öğretmen olduğum için zorbalığa alenen tanışım. Çocuk YouTuber olmak istiyor. İşte 5. sınıftayken, 3. sınıftayken. Komik bir şey paylaşıyor, “arkadaşlar benim sayfam beğenildi” diyor. Ve çocuklar onun orada olduğunu bildiği için “hocam şunun fotoğrafına bakın, şunun videosuna bakın” diye açıp açıp onu gösteriyorlar. Kendisi de aynı durumda şimdi ortaokulda. Bu yüzden ben de paylaşımlarımı süzgeçlerden, filtrelerden geçirip atıyorum özellikle.*

Katılımcıların buradaki ifadelerinde dikkat çekici iki durum görülmektedir. E9, 13 yaşında bir kız babasıdır ve çocuğuyla ilgili paylaşımlar yapmanın çocuğunun bu yaşlarında mahremiyet sorunu yaratabileceğini düşünmektedir. Ancak daha küçük yaşlarda yaptığı paylaşımların bebek olduğu için daha güvenli olduğunu düşündüğünü ve hala da sosyal medya hesabında durduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde E17, E18 ve E20 de 11 yaşında, henüz ortaokul 1. sınıfta birer erkek çocuğu ebeveynidir. E17’nin;

çocuğunun hem yaşı küçük olması hem de erkek çocuğu olması dolayısıyla kaygısının daha az olduğu ama yine de endişe konusunda kararsızlıklar yaşadığı, E18 ve E20'nin de yine paylaşım yaparken bir endişe taşıdığı ve kendine göre önlemler aldığı görülmektedir. E18 de bedensel mahremiyet üzerinden erkek çocuğunun daha az tehlike altında olduğunu düşündüğü için endişesinin nispeten daha az olduğu yönünde ifadeler kullanmaktadır. Bu durum toplumdaki yaygın cinsiyet normlarının sosyal medyadaki paylaşım pratikleri üzerinde de etkili olduğunu göstermektedir. Toplumda kız çocuklarına yönelik cinsiyet temelli risk algıları; onları daha savunmasız ve tehlikede bir konumda tutmaktadır. Toplumsal normların ve kültürün de kız çocuklarının daha çok korunmaya ihtiyacı olduğu, daha kırılgan olduğu gibi kabulleri desteklediği görülmektedir. Öte yandan, istismar vakalarının da odağında genellikle kız çocukları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra ebeveynlerin kişisel deneyimleri de kız çocuğunun mahremiyetini daha fazla koruma ihtiyacını ortaya çıkarabilmektedir. Bulgularda da **istismar** kelimesini kız çocuğu olan annelerin kullandığı görülmektedir. Katılımcılardan E2, E5, E11, E13 ve E19 ise paylaşımların çocuklarının mahremiyetini ihlal edebileceği konusunda oldukça endişeli olduğunu ifade etmektedir. Bu ebeveynlerin ortak noktası da paylaşımların **kötü amaçlı kullanımı** endişesidir:

E2 (49, K): *Tabii duyuyorum. Karşında ne tür insanların olduğunu, bakış açılarını bilmiyorsunuz. Öyle art niyetli insanların olabileceğini düşünüyorsunuz. Mesajlar da... Mesela oğlan diyor “Bir mesaj geldi, bilinmedik birisinin mesajı. Ona nasıl cevap vereyim?” diye. “Tanışabilir miyiz?” diyor. Yabancı birinden böyle bir mesaj almış. O da bize bunları söylüyor. Mesela oyun oynarken birileriyle de tanışıyor olabilir. Bilmiyorum ama bu konularda dikkat etmesi gerektiğini söylüyoruz işte.*

E5 (45, K): *Paylaşım yaptığım zaman, evet. Kuşkulandığım, üzüldüğüm bir şey var özellikle. Hani diyorlar ya çocuklarınızın ekran görüntülerini alıp, şöyle böyle kötü amaçlı kullanılıyor, çocuğu istismar ediyorlar diye. Ona üzülüyorum, bazen endişe duyuyorum. Paylaştığım zaman bazen çok uzun sürmeden hemen siliyorum.*

E11 (31, K): *Ona çok dikkat ediyorum. Mesela kılığına kıyafetine bakıp. Bazen böyle pantolonuna bakıyorum hani özel hatları belli olmasına böyle bakarım, ederim. Hani kızımın üstünü falan düzelttiririm, öyle çekerim. Ona çok dikkat ederim. Her insan bir olmuyor. Kimi kötü gözle bakıyor, çocuk bile dinlemiyor. Televizyonda görüyoruz, istismarlar oluyor, şey oluyor. Kimsenin pis gözle bakmasını istemiyorum, ondan.*

E13 (49, E): *Kesinlikle. Bence herkesin de endişeli olması gerekiyor. Çünkü karşınızdaki platform, uçsuz bucaksız bir derya. Kimin ulaşabileceğini, ne şekilde ulaşabileceğini bilmiyorsunuz. Tamamen karşınızdaki insanın inisiyatifinde olan bir şey. Onun için bence paylaşılmaması gerekiyor.*

E19 (34, K): *Çok kaygım oluyor. Gizli sapıkların olduğunu düşündüğüm için bu beni tedirgin ediyor bir şey paylaşırken. Genelde zaten açık şeylerini paylaşmamaya çalışıyorum. Normal bir fotoğraftan değil de hesabımdaki, diyelim ki sapık biri var, o beni korkutabilir dediğim gibi. Herkese açık bir profilim olsa... mesela öyle akrabalarımın falan kendi hesaplarında paylaşmasını istemiyorum. Beni çok rahatsız ediyor.*

Bu noktada bazı ebeveynlerin neden mahremiyet kaygısı duymadığı, bazılarının ise aksine oldukça endişeli olduğu konusunda bir ayrım yapabiliriz. Bulgular doğrultusunda ebeveynlerin sosyal medyada paylaşım yaparken çocuklarıyla ilgili mahremiyet endişesi duymama nedenlerini şu şekilde açıklayabiliriz:

- Sosyal medyadaki **paylaşım kültürü**, ebeveynlerin de kendi yaşamlarını ve çocuklarını paylaşımlarını teşvik edebilmektedir. Diğer ebeveynlerin benzer şekilde paylaşımlar yapması, durumu normalleştirip bireylerin mahremiyet konusunda daha az hassas olmasına neden olabilmektedir.
- Sosyal medyadaki **olumlu geri bildirimler** mahremiyet endişesinin göz ardı edilmesine yol açabilmektedir.
- Ebeveynlerin, paylaşımlarını belirli bir kişi grubu veya arkadaş/akraba gibi yakın çevreleriyle **sınırlaması**, mahremiyetlerini koruma konusunda yeterli olduğu düşüncesi yaratabilmektedir. Ancak bu tür ayarlar yine de mahremiyeti tam anlamıyla korumamakta ve kötü sonuçlara yol açabilme potansiyeli taşımaktadır.

- Bazı ebeveynler, sosyal medyada paylaşım yaparken mahremiyet konusunda yeterince **bilinçli olamayabilir** ve dikkatsizce davranabilirler. Böyle durumlarda düşünmeden paylaşım yapılabilir.

Ebeveynlerin sosyal medyada paylaşım yaparken çocuklarıyla ilgili mahremiyet endişesi taşıma nedenlerini ise şu şekilde sıralayabiliriz:

- Ebeveynler sosyal medyadaki paylaşımlarında çocuklarının **güvenliğinden** kaygı duyabilmektedir. Onların fotoğrafları, videoları ve kişisel bilgilerinin internette yayılması, kötü niyetli kişilerin eline geçmesi, **kötüye kullanılması** gibi endişeler oldukça yaygındır.
- Bazı ebeveynler sosyal medyada paylaştıkları içeriklerin çocukların ileriki yaşamlarını **olumsuz etkileyebileceğini** düşünebilmektedir.
- Toplumsal ve kültürel normların etkisiyle ebeveynler, çocuklarıyla ilgili paylaşımların mahremiyetlerinin bir parçası olduğunu düşünebilmekte ve paylaşılmasını rahatsız edici bulabilmektedir. Özellikle toplumda yaşanan **olumsuz örnekler** ebeveynlerin mahremiyet kaygısını artırmaktadır.
- Son olarak, sosyal medyanın hızla değişen doğası ve güvenlik sorunları nedeniyle ebeveynlerde, çocuklarıyla ilgili paylaşımlarının gelecekte nasıl kullanılacağına **belirsizliği** endişesi oluşabilmektedir.

4.2.3.3.2 *Birlikte içerik üretme ve gelir elde etme*

*Sharenting*in bir diğer boyutu ise çocuğuyla birlikte içerikler üreten, reklam alan, ürün tanıtan, bundan gelir elde eden ebeveynlerdir. *Blogger* ve *influencer* ebeveynler günümüzde sosyal medyada oldukça popülerleşmektedir. Paylaşılan içeriklerde genellikle çocukların mahremiyeti zedelenmekte, paylaşımlar da ticari bir boyut kazanmaktadır. Bu durum bir yanıyla çocuğu markalaştırarak ticarileştirmeye de işaret etmektedir. Bu doğrultuda, görüşmelerde ebeveynlere “Çocuğunuzla birlikte içerik üretip kazanç elde ettiniz mi? Bu konu hakkında ne düşünüyorsunuz?” soruları yöneltilmiştir. Burada ebeveynlerin çocuğu **ticarileştirme** ve içeriğe bağlı olarak **ılımlı bakma** konusunda ayrıştığı görülmektedir:

E2 (49, K): *Çocuğu reklam yüzü gibi kullanıyorlar ya hani. Çocuktan, çocuk üzerinden para kazanmak sağlıklı bir şey değil diye düşünüyorum. Yani çocuğa para gözüyle, ticaret gözüyle bakılıyor. O anlamda da bilmiyorum, çocuğun maneviyatını bitiriyor gibi geliyor. Sıcak bakmıyorum yani.*

E11 (31, K): *Çok yanlış bence. Ne bileyim, çocuğun üzerinde resmen para kazanıyor gibi. Ben doğru bulmuyorum. Yanlış buluyorum.*

E12 (48, K): *Hiç olumlu bakmıyorum. Bu yaşta çocukların yani ticaretle alakası olmaması gerek. Çocukların para kazanmak için kullanılmasına karşıyım. Çocuklar daha bu yaşta ticareti, parayı, malı öğrenirlerse zaten...*

E13 (49, E): *Sanal aldatmaca diyorum. Bence yanlış. Yaşamın öncelikleri var ve çocuk için o öncelikler o işler değil bence. Para da kazanabiliyorlar evet. Bunu çocuk işçiliği, çocukları kullanma gibi bu kategoriye koyabiliriz. Ben çok yanlış buluyorum.*

E14 (45, K): *Youtube seyretmiyoruz zaten biz. Öyle videolar da bilmiyorum, bana etik gelmiyor. Çocuğu reklam amaçlı kullanmak, hani onun üzerinden para kazanmak, ne bileyim, bana etik gelmiyor.*

E17 (49, E): *Bu tip içeriklerden direkt nefret ediyorum. Yani akıl sır erdiremiyorum aslında uzun süredir. Gerçekten çok uzun zaman önce bir adam görmüştüm Youtube'da. Çocukların da acayip dikkatini çekiyor. Ama bana çok tehlikeli geliyor. İlerisi için ben mesela o çocuğun neler yapabileceğini düşünemiyorum bile. Yani güzel içerikler üretiliyor olsa başka bir şey denilebilir ama karşılaştığımız içerikler tamamen para kazanmak için olduğu için her şey mübah gibi. En basit hali, psikolojik olarak zarar verebileceğini düşünüyorum. Eğitsel bir içerikse orada çocukla beraber yapılan faydalı olabilir belki ama yine de çocuk açısından iyi bir şey olacağını zannetmiyorum.*

Bu ifadelerde çocukları içerik oluşturma amacıyla “kullanma” konusundaki olumsuz bakış açısının dikkat çektiği görülmektedir. Genel endişe çocukların erken yaşta ticari uygulamalarla tanışmasının çocukların gelişiminin ciddi bir şekilde etkileyeceği yönündedir. Bu bağlamda, kâr amacıyla çocukla birlikte içerik üretme kişisel tercihlerin ötesinde dijital çağda çocukluk, mahremiyet ve çocuk kimliğinin metalaştırılması hakkında toplumsal tartışmalara da kapı aralamaktadır. Öte yandan, katılımcılardan E17’nin ifadesinde **eğitsel içeriklerin** nispeten daha olumlu karşılanabileceği görüşü dikkat çekmektedir. Bu noktada, bazı ebeveynler kendileri halihazırda yapmasa da yapabileceklerinin ya da yapılması konusunda bir sakınca görmediklerinin altını çizmektedir:

E3 (28, K): *Normaldir tabii ki de insanlar böyle bir şey yapabilir. Çocuğuyla beraber içerik üretip, bundan para kazanabilir. Şu an gündemimizde olan bir şey hani... Bir sürü oyuncu da böyle, YouTube'da mesela çocuklarıyla beraber paylaşıyorlar. Ama çocukları öne sürüp para kazanmaya ben kendi adıma karşıyım.*

E5 (45, K): *Ya onlar da var. Para da getiriyor. Çocuğuyla geçirdiği keyifli bir vakti mesela paylaşıyorlar. Ama olmamalı bence. Yani ben öyle bir şey düşünmedim. Çocuk var diye mi işin içinde yani...Ama bu mesela bir yandan da bir sektör. Bir sürü anne de bundan para kazanıyor. Yapana mâni olmam ama ben yapmam.*

E18 (38, K): *Ya çok takip etmediğim için çok vakıf değilim açıkçası. Ne paylaşıyorlar, çocuklar üzerinden ne para kazanıyorlar vesaire. Hani ne olabilir? Takip ettiğim birkaç oyuncu işte çocuğuna Lego almış onu yapıyordur vesaire falan bu tarz şeyler çok gözüme batmıyor ama işin içinde dediğim gibi çok fazla olmadığım ve çok o kısımları takip etmediğim için... Rahatsızlık verici şeyler de vardır eminim ki. Çocuğun bulunduğu bir içerikten para kazanma fikri bir anne baba için. Yani çok... Soğuk da bakmıyorum. Ben yapmam böyle bir şey. Ama dikkatliyse eğer bu kısımlarda çocuğunu gözetiyorsa her şey yapılabilir. Neden yapılmasın?*

Burada bazı ebeveynlerin çocukla içerik üretme fikrini kabul ettiği ve bunu mevcut sosyal medya kültürünün de bir parçası olarak konumlandırabildiği görülmektedir. Bu bir bakıma habitustaki; çocukluk, eğlence ve ekonomik faaliyetler arasındaki sınırların belirsizleştiği bir değişime işaret ediyor gibi de düşünülebilir. Ancak bu kabullerin çocuğu metalaştırmaya karşı duruşu da ortadan kaldırmadığı görülmektedir. Bu durum ebeveynlerin çocuklarıyla içerik üretme konusunda karmaşık bir duruşu ortaya koymaktadır. Bazı katılımcılar bunu aileleri yakınlaştıracak veya eğlenceli anılar yaratabilecek doğal, kimi zaman da kârlı bir etkinlik olarak görürken, diğerleri bunu çocukluğu metalaştıran etik bir sorun olarak görmektedir. Tüm bunların yanı sıra içerik üreten ya da en azından deneyen, bu konuda isteği olan ebeveynler de dikkat çekici bir gruptur:

E8 (41, K): *Influencer gibi. Aslında daha olmadı bizim. Mesela ben bir tane TikTok dansı yapmak istiyordum kızımınla. Ama herhalde daha zaman bulamadık. Aslında yapmak istiyorum da paylaşmak da istiyorum. Yani bilmiyorum. Bence kızım da “okey” derse. Bir anne kız etkinliği gibi. Bir de mesela daha önce denemediğim bir şey. Ben yeni şeylere açığım. Böyle ben de becerebilir miyim diye düşünüyorum. Yani böyle bir de güzel oluyor bence ama para kazanma... Ben onu yapamayacağımı biliyorum.*

E19 (34, K): *Aslında ben düşünmüştüm, ilk doğum yaptığım zaman “acaba böyle bir şey yapabilir miyim” diye. Sonra hani hiç şey yapmadım, girmedim o zaman. Yani şu an çünkü çok fazla anne baba var, çocuğuyla kutu açıyor, oyun oynuyor, bir şey yapıyor. Para da kazanıyorlar, reklam da alıyorlar. İzlediğim o videolar çok saçma salak videolar geliyor bana hani. Yani en azından bana denk gelenler böyle muhteşem eğitici değil de evde kovalamaca oynuyorlar, saklambaç oynuyorlar. Ya da hani hiç böyle eğitimsel bir şey görmüyorum. Yani eğitim içeriği olsa, ürün tanıtımı vesaire bir şey olsa o tarz bir şey yapabilirdim. Ama hani böyle bütün gün video çekelim, hadi her şeyi paylaşalım, şunu yapalım. Öyle bir şeyim yok.*

E20 (38, E): *Yani çok ciddi olmamakla beraber bir ara gamer olmayı bile düşündük oğlanla beraber. Olabilir yani. Çünkü öyle bir sayfalar takip ediyor o da sürekli. “Sese*

gel çocuk” diye bir kanal var seviyor onu. Onda da babayla oğlu oynuyorlar karşılıklı. Ama yok hani bizi aşan bir süreç o. Ben daha çok sayfaları takip eden taraftayım şu anda. Para da kazanılabilir. Olumlu da bakıyorum şu açıdan; denetlenabiliyorsa ya da şey anlamında hani baba- oğul, anne-kız yani ebeveyn çocuk tarzı sayfalar olduğu zaman içerik daha temiz oluyor aslında. Mesela bu “sese gel çocuk” da küfürdür, argovari paylaşımlardır hiç yok. Çocuğuyla çektiği için daha filtreli oluyor zaten. Bu tarz içerikleri daha çok tercih ediyorum ya da onu oraya teşvik ediyorum. E kazanacaksa bu tip içeriklerden para kazansın ebeveynler de diye düşünüyorum.

Bu ifadeler, popüler kültürün sunduğu ekonomik fırsatlar ile çocuğun metalaştırılmasının etik kaygıları arasında karmaşık bir gerilimi yansıtmaktadır. Bir yandan, bazı katılımcılar çocuklarıyla içerik oluşturma fikrine açık olsalar da bu faaliyetleri paraya çevirme konusunda temkinli bir düşünceye sahiptir. Katılımcılardan E20’nin yaklaşımında da birkaç detay dikkat çekmektedir. Burada içeriğin ne kadar denetimli yapıldığının, birlikte içerik üretmeye karşı düşünceleri olumlu yönde etkileyebildiği görülmektedir. Öte yandan, ebeveynler genellikle bu tip videoların kontrol altında olduğunu düşünmelerinden dolayı ebeveyn-çocuk etkileşimine dayanan içeriklerin kendi çocuklarının da dijital güvenliğini sağlamakta yardımcı olabileceğine inanabilmektedir. İçeriklerin pozitif ve eğitici olması ebeveynlerin bu videoları güvenli bulmasını sağlayabilmektedir. Ayrıca ebeveynler, bu tür videoları çocuklarını izleme ve eğitme sürecinde bir kaynak olarak kullanabileceklerini düşünebilmekte ve dolayısıyla onların ne izlediğini kontrol etmek ve onları eğitmek için bu tür içerikleri kullanabilmektedirler. Bu bağlamda bu olumlu bakış açısının temeline denetim ve etik standartları koydukları düşünülebilir. Benzer bir örnek olarak katılımcılardan E4, çocuğuyla beraber ürün tanıtımı gibi içerikler ürettiğini ancak bunları tanıtım amaçlı çektiklerini belirtmekte ve para kazanma fikrine de soğuk bakmadığını ifade etmektedir. Ancak burada tekrar belirtmek gerekir ki E4 daha önce; çocuğunun engeli dolayısıyla sosyal projelerde bulunduğunu, sosyal medyada diğer ebeveynlerle bu konuda bilgi alışverişinde, tavsiyelerde bulunduğunu, kitap satışlarından elde ettikleri gelirle engelli çocuklar için ürün aldıklarını ifade etmiştir:

E4 (48, K): *İkiz gibiyiz onunla, öyle diyor artık. Kardeşi falan da yok. Ne bileyim her gün birlikte eğleniyoruz, bir şeyler yapıyoruz. Bunları paylaşıyoruz. Ya da bir Instagram hikayesi, şunu yaptık bunu yaptık gibi. Ürün tanıtımı gibi şeyler yapıyoruz. Mesela aldığımız yeni büyüteçler oluyor, yeni bir şeyler oluyor. Beraber açarken işte koli açma videoları falan... Heyecanlı, eğlenceli hale getiriyoruz. Bunu tanıtım amaçlı çekiyoruz biz. Ama yani böyle bir içerik çekip bir anne- kız para kazanabilir, reklam alabilir, ürün alabilir. Olabilir yani neden olmasın.*

Genel olarak ebeveynlerin ifadeleri çocuğun metalaştırılması konusundaki etik kaygılar ile dijital platformların sunduğu gelir fırsatlarını değerlendirmek arasındaki karışık düşünceleri ortaya koymaktadır. İçerik üretmeye olumlu, ılımlı bakışla eleştirel bakış arasındaki bu farklı düşünce akışları çocukluk, mahremiyet ve tüketim gibi konularda toplumsal görüşlerin dijital çağdaki dönüşümünü göstermektedir.

4.2.3.3.3 Çocuktan izin/fikir alma pratiği

Ebeveynlerin sosyal medyada çocuklarıyla ilgili yaptıkları paylaşımlar, şimdi veya ileride çocukların özsayıgılarına etki edebileceği gibi kendi oluşturacakları dijital kimliklere de bir müdahale olarak düşünülebilmektedir. Çocuğun tepkisi ve ebeveynin niyeti ne olursa olsun çocuğun izni olmadan yapılan her türlü paylaşım çocuğun mahremiyetini ihlal etmektedir. Yapılan birçok çalışma ebeveynlerin çocuklarından izin istemeden yaptıkları paylaşımların çocuğu olumsuz etkilediğine işaret etmektedir. Örneğin Lipu ve Siibak'ın (2019) çalışması; ebeveynlerin paylaşım yaparken çocuklarından izin istemediğini, çocukların da bu durumdan rahatsız olduğunu ve mahremiyetleri açısından sorunlar yaşanabildiğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla ebeveynlerin paylaşım konusunda çocuklarından izin alma tutumları mahremiyetleri açısından oldukça önemlidir. Bu doğrultuda yapılan görüşmelerde ebeveynlere “Çocuğunuzla ilgili paylaşım yaparken ondan izin istiyor musunuz? Sizce buna gerek var mı?” soruları yöneltilmiştir. Katılımcıların ifadelerinde çoğunlukla izin istemeden paylaşım yapan ebeveynlerin **çocuklarının tepkileri** nedeniyle aldıkları tutumlar dikkat çekmektedir:

E2 (49, K): *Direkt paylaşıyoruz. Paylaştığımızı biliyor. Ama hani izin alıp da paylaşmıyoruz. Aslında bu yaşlarda, ergenlik dönemlerinde izin almaya ihtiyaç var. Belki paylaşılmasını*

istemiyordur. Hani biraz daha böyle ergenlik dönemi öncesinde pek ihtiyaç duymuyorsunuz sormaya. Çünkü siz yönlendiriyorsunuz. Ama şimdi artık ergenliğe giriyor kendinin her ortamda karşısına gelmesini istemiyor ya da çekinceleri oluyor bir şeylerden, o yüzden sormak gerekli. Tepki de veriyor zaten. Fotoğrafını çekerken “çekme, rahatsız oluyorum” deyip rahatsızlığını söylüyor. Çekilmesini istemiyor mesela. Paylaşırsam da olumsuz tepki veriyor.

E17 (49, E): *Sormadan paylaşıyoruz, aslında sonradan söylüyoruz. Eskiden hiç söylemezdik tabii küçükken anlamıyor diye. Yaşı büyüdükçe kesinlikle işler değişiyor. Yani onun da fikir alınmalı. Eğer demokratik bir aileyse gerekli. Çocuk da olsa, ergen de olsa bir yerde hani hoşlanmadığı birtakım şeyler olabilir. Demek ki önemli o çocuk için de ya da ergen için de.*

E18 (38, K): *Yani sormuyorum pek ama istemezse sorgusuz sualsiz silebilirim. Biraz daha büyüdükçe büyük ihtimalle izin isteyebilirim yani. O anlık hoşuna giden bir şey belki... izin almadan da paylaşırım ya. Yani şöyle, gerçekten hani ne yapıldığının farkına vardığı zaman sorduğunda tabii ki saygı göstermelisin. Daha önce küçükken onun bilincinde değildi, ama şimdi tepki verebiliyor tabii.*

Katılımcıların ifadelerinin çoğunda habitusun dönüşümü dikkat çekmektedir. Ebeveynler çocukları daha küçük yaşlardayken paylaştıkları içeriklere kendileri karar vermekte ve çocuk anlamak veya itiraz etmek için çok küçük olarak algılandığı için özgürce paylaşım yapmaktadır. Ancak çocuklar büyüdükçe, özellikle ergenliğe girdiklerinde, habitusları değişmekte ve mahremiyetleri ve imajları üzerindeki kontrol konusunda hassaslaşmaktadır. Bu doğrultuda ebeveynler de bu yeni habitusa uyum sağlamak için paylaşımlarını değiştirmektedir. E2, E17 ve E18 gibi katılımcılar erken çocukluk ve ergenlik arasında net bir ayrım olduğunu belirterek, çocuğun paylaşılanlar hakkında tercihler ve itirazlar sunduğunu ifade etmektedir. Bu geçiş hem çocuğun hem de ebeveynin habitusunun dijital alanda değişen doğasını ortaya koymaktadır. Öte yandan bazı ebeveynler paylaşımların çocuklar üzerindeki duygusal ve psikolojik etkisine karşı

duyarlı olmanın önemine işaret etmekte, zararsız görünen içeriklerin çocuklar için farklı çağrışımlar taşıyabileceği kabulünde olduklarını belirtmektedir:

E9 (52, E): *Yani genelde WhatsApp durumunda paylaşıyordum daha ufakken. Tabii o zaman sosyal medyadan pek anlamadığı için bilmezdi ama şimdi o mesela Facebook'a baktığı zaman eskileri görüyor. Hoşuna gidiyor bazen, bazen hoşuna gitmediği zaman diyor “baba sil”. Ben de işte onu kırmıyorum siliyorum. Tabii o da ergenlik dönemine geldiği için bence gerekli yani onun da fikrine başvurmak.*

E6 (47, K): *Genelde izin istemiyorum ama “paylaşma” dediği, tepki verdiği bir şey olursa da zaten koymuyorum. Çocuğumu o duruma sokmak istemem. O kötü bir şey ya. Yani istemiyorsa paylaşmamak lazım. Yani içerisinde hani bize yansıtıp yansıtmadığı şeyler oluyor tabii ki de. Ben ondan çok korkuyorum. Bana göre çok normal olabilir, bizlere göre... ama o çocuk beyninde neler yaşıyor? Ona nasıl bir geri dönüş sağlayacak? Nasıl bir şey bırakacak? Onu bilmediğim için mümkün olduğunca çocuğuma o konularda ve herhangi başka bir konuda da istemediği şeyleri zorla yaptırmak istemem yani.*

E12 (48, K): *İzin istemiyorum aslında. Ama hep yan yanayız görüyor, bazen beğenmediğini söylüyor. Ben paylaşırım genelde ama o telefonumu alır kendi siler. Söyler sildiğini. Bir de sonuçta ona ait bir fotoğraf paylaşıyoruz, onun hayatıyla ilgili bir konu yani iyi, kötü veya bir şey olduğu zaman paylaşıyoruz.*

Bu katılımcıların ifadelerinde bir paylaşım yaparken çocuktan izin isteme davranışında bulunmayan ebeveynlerin gereklilik konusunda düşünceleriyle pratiklerinin çeliştiği görülmektedir. Ebeveynlerin yine yaşı küçükken daha sorgusuz paylaşım yaptığını, artık ergenliğe girdiği için daha dikkatli olmaları gerektiğini düşünmelerine rağmen çocuktan herhangi bir tepki almadan aksi bir tutum geliştirmedikleri ortaya çıkmaktadır. Dikkat çekici bir diğer nokta, hemen hepsinin ifadelerinde **çocuğun istemediği yönünde tepkiler vermesi**, sildirmesi ya da bizzat kendinin silmesidir. Burada aslında neyin gerekli olduğu ile kendi tutumları arasında müzakereye varmaya çalışan ebeveynlerin

çocukların tepkilerinin de farkına vardığı, doğru bulduğuyla kendi pratiğinin ayrıştığını fark ettiğini görmek mümkündür. Diğer katılımcıların ifadelerinde de çocukların aynı tepkilerine rastlamakla beraber izin aldığı ve tepki gördüğü halde paylaşım yapan ya da paylaştıktan sonra çocuğuna paylaştığını gösteren ebeveynler olduğu görülmektedir:

E3 (28, K): *Onlara gösteriyorum paylaşımlarımı. Hani böyle oturduğumuz zaman anılar var zaten bu zamanda bu olmuş diye. Onlara da gösteriyorum “bakın siz böyleydiniz ben size böyle yaptım” falan diye. Zaten fotoğraf artık çekilmiyorlar, sevmiyorlar fotoğraf çekilmeyi. Benim küçük oğlan hiç sevmiyor zaten. “Ya sen gene fotoğraf mı çekiyorsun? Çekme beni istemiyorum” diyor. O izin vermeyince istemediği için paylaşıyorum. Bazen bir şey yaptığı zaman bu yeni dönemde şöyle alttan çekiyorum o görmesin diye ki izin verme durumu olmasın.*

E11 (31, K): *Evet, haberi oluyor. Onun da hoşuna gidiyor. Hani o bazen şey yapıyor, “anne beni paylaşıyorsun, beni çok seviyorsun”. İzin isteme gibi değil ama onu çekeceğimi söylüyorum, poz veriyor bazen hatta. Ben hep onların güzel anlarını güzel resimlerini çektiğim için çok seviyor. Ama mesela küçük istemiyor. “Anne çekme” diyor. Niye diyorum? “Anne istemiyorum” diyor. Canı istemeyince çekmiyorum. Çünkü çektiğim zaman suratı asık bir şey oluyor. Ben de çekmek istemiyorum. Büyük olan da paylaşınca “anne niye söylemedin?” falan der. Hani bakar ya sildirtir ya da güzelse bir şey demez.*

E14 (45, K): *Genelde fotoğraf çektiğimde oğlum tepki verebiliyor. “Anne, yine mi çekiyorsun?”. “Koymayacağım” diyorum. Ben paylaşmadan önce... böyle bir fotoğrafını çektim mesela. Böyle bir videomuz var. “Paylaştım ama yüzün gözüküyor burada anneciğim” diyorum. Bazen “tamam anne” diyor bazen de “paylaşma” diyor. Çektiğim zaman “anne yine mi paylaşacaksın beni” diyor. Gene diyorum “arkadan bir buğulu fotoğraf, sen olduğun belli değil”.*

Katılımcıların ifadelerinde çocukların yaşları ilerledikçe dijital kimlikleriyle ilgili sosyal sermaye biriktirmeye başladıkları ve neyin ne zaman paylaşılacağı konusunda daha fazla kontrole sahip olmak istedikleri görülmektedir. Ancak çocukların bilgisi olmadan gizlice fotoğraf çekmeleri ya da fotoğrafı filtrelemeleri gibi davranışlar, ebeveynlerin çocuğun artan özerkliğine tam olarak saygı göstermeden paylaşım yapmaya devam ettiğini ortaya koymaktadır. Burada ebeveyn otoritesi ve çocukların özerkliği arasında bir gerilim mevcuttur. E11 ve E14'ün ifadelerinde görüldüğü gibi bu ebeveynler çocuğa itiraz hakkı tanımakla beraber çocuğun duygusal durumu ya da onayına bağlı olarak paylaşım yapma konusunda kendilerine hak görmeye devam etmektedir. Bu noktada ebeveynler, **otorite iddia etmek ve çocuğun özerkliğine saygı göstermek** arasında bir denge kurmak durumundadır:

E16 (45, K): *Haberi oluyor, okula başlamadan önce izin almıyordum. Ama şu son iki senedir alıyorum. Ama çok hoşuma giden bir şey olursa paylaşıyorum “bak bunu paylaştım” diyorum.*

E19 (34, K): *Zaten fotoğrafları beraber çekiniyoruz. Ben çektiğim zaman “bak bunu paylaşıyorum” diyorum. İzin almak anlamında değil de “bak fotoğrafımız güzel mi” diye. Ama yaşı da küçük şimdi daha yeni yeni farkına varıyor bir şeylerin. Biliyorum ki bir süre sonra zaten istemeyecek. O da bir birey olacak artık. Birey olduğunu da bu şekilde kabul ettireceğiz, izin isteyerek.*

E20 (38, E): *Yani küçükken tabi ister istemez onun haberi olmadan paylaşıyordum ama şu an sosyal medyama her şeye erişimi var. Açıp açıp giriyor. Her şeyi görüyor. Bu aslında daha bir bağ kuruyor aramızda. Hatta bir fotoğrafı öğretmenine göstermiş, “biz babamla şöyle yaptık, babamla böyle bisiklet sürdük” falan diye. Şimdiye kadar bir sorun olmadı ama muhtemelen olur. Hani izin alırım, almam diyemem ama söylerim, gösteririm, hoşuna gitmediği bir durumda silerim.*

Ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili paylaşımları sınırlamaya veya izin almaya başlaması, çocukların duyarlılıklarını anlamaya başladıklarını ve çocuklarının dijital gizliliğine saygı duyduklarını gösterebilir. Katılımcıların fotoğraf çekme ve paylaşım yapma deneyiminde mutlaka izin istemese de çocuğun fikrini alarak onu sürece dahil etmenin bir yolunu bulduğu görülmektedir. Bu hamle, çocuğun aileyle etkileşiminde aidiyet ve inisiyatif duygusunu artırabilmektedir. Ancak ebeveynlerin her zaman izin istemese de çocuğun itirazıyla paylaşımı kaldırabileceği yönündeki esnek tutumu yine nihayetinde ebeveyn otoritesine işaret etmektedir. Burada ebeveynler ve çocuklar arasındaki dijital sınırların belirlenmesi ve iletişim kurulması önemli bir meseledir. Aile içi iletişim ve etkileşimin E11 ve E20’de olduğu gibi paylaşımların çocuklar tarafından olumlu algılanmasına etki ettiği de söylenebilir. Ancak kendilerinin de belirttiği üzere yaşı büyüdükçe çocukların tepkilerinin de değişkenlik gösterebileceği bir gerçektir. Bu noktada, çocuklarının **yaşının büyümesi ve tepkileri** doğrultusunda izin isteme pratiği geliştiren ebeveynlerin ifadeleri şu şekildedir:

E1 (49, K): *Artık tabii ki de onun yaşı gereği izin alıyoruz. O kişiye saygıdır. Zaten paylaşım yaparken de biz belki biraz böyle objektifiz, aileyle beraber yapıyoruz. Yapıyorsak “anneciğim hadi yapacaksak beraber yapalım” gibi bir tavırla yaklaşılır.*

E4 (48, K): *İstemiyorsa yapamazsın, tabii sildim ben de bazı paylaşımlarımı. Mesela bazen kendini çok komik buluyor. “İstemiyorum” diyor. “Bebek gibi olmuşum” diyor ya da “yapamamışım sen yaptın diyorsun, aslında yapamamışım” diyor. Ya büyüyor tabii. Kendi kararları, kendi fikirleri. Sildirir o istemediği için. Saçma bile olsa sonunda uymak zorunda kalıyorsun. Eskiden tabii küçüktü... Derler yani ne versen giyiyordu ne versen yiyordu. Onlar çoktan bitti. Nedenini, niçinini, neden paylaşmak istediğini bir şeyleri izah etmek zorundayız artık ki ona mantıklı gelsin.*

E7 (47, E): *İzin istemek...Yani bu yaşta itibaren gerekli, evet. Belki o paylaşılmasını istemez. Çünkü ben de onun yaşındayken bazı şeyleri istemezdim. Sorulursa ben memnun olurum yani. Daha önce onunla ilgili paylaşım yaptığım zamanlar zaten tepki verecek yaşta değildi. Şimdi de dikkat ediyorum zaten, istemediği bir şey paylaşmıyorum.*

Bu ifadelerde yine dikkat çeken temel mesele; ebeveynin çocuğun özerkliğini kabul etmesi, çocuğun da dijital alanda varlığı üzerindeki kontrol talebinin artışı gerçeğidir. Cevapların hepsinde, çocuğun düşüncelerinin ve itirazlarının daha fazla kabul edildiği ailenin sosyal alanında net bir değişim görülmektedir. E7'nin ifadesinde görüldüğü gibi çocuğun ergenliğe girerken tercihlerine saygı göstermek aslında ebeveynin içgörüsüyle de bağlantılıdır. Kendisi de o yaşta fotoğrafının çekilmesini veya paylaşılmasını istemeyeceğini kabul etmektedir. Çocuklar büyüdükçe kendi mahremiyetleri ve imaj kontrolüne yönelik eğilimleri değişmektedir. Bu doğrultuda ailelerin paylaşım pratikleri de şekillenmektedir:

E8 (41, K): *Ben hep soruyorum: “Senin buraya şöyle bir fotoğrafını koyabilir miyim?”. Yani çoğu zaman istemiyor ama bazen “tamam bu olur” der; yani mesela kay kay sürmeyi ya da ne bileyim paten, böyle bir şey, enteresan bir şey... Ama işte mesela Facebook'ta çok fotoğraf sildim sonradan. Yani özel böyle ne bileyim koltukta oturuyor, meyve suyu içiyor ya da şortlarla. Onları mesela hepsini sildim. Eskiden tabii bir şey demiyordu ama son 2-3 senedir söylemeye başladı. Şu an hep soruyorum bir şey paylaşırken. Yani 12-13 yaşında bir çocuk, büyüyor, artık çok şeyi anlıyor. Bir de ben paylaşınca diğer insanlar da kızımın ne yaptığını nerede olduğunu bilmiş oluyor. Belki o bunları kimsenin bilmemesini istiyor. O yüzden izinsiz paylaşmamaya çalışıyorum ya da ısrar etmiyorum.*

E10 (49, K): *Şu an evet izin alıyorum. Çok küçükken öyle bir şey olmadı. Ama tabii ki şu anda sormadan paylaşmıyorum. İzinsiz de yapmam ayrıca. Herkesin özeli, tabii ki bence söylenmesi gerekiyor. Burada bazı etkinlikler yapıyoruz ama grup halinde yaptığımız için, grup halinde paylaşımlar oluyor, bireysel olmuyor. Bireysel olmadığı için sormaya gerek yok. Ama bireysel olursa ben sormaktan yanayım yani.*

E13 (49, E): *İzin alınmalı ama bence paylaşılmaması gerekiyor. Ama çok da paylaşılacaksa da izin istenmeli. Çocuğum kesinlikle istemiyor. Kendisinden habersiz ve kendisinin dışında bir paylaşım yapmamızı istemiyor.*

İzin alma davranışı sergileyen ebeveynlerin her biri çocuğunun istemediği içerikleri paylaşmayacaklarını ifade etmektedir. Bu çocuğun dijital alandaki gizlilik ve temsil açısından tercihlerindeki net sınırları işaret etmektedir. Ebeveynin çocuğun sınırlarını kabul etmesi ve yalnızca izin alarak paylaşma kararı, ailenin güç dinamiklerindeki değişimi ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda bu yanıtlar, çocukların olgunlaşmasıyla birlikte *sharenting* uygulamalarında rıza ve gizliliğin artan önemini göstermektedir. Ebeveynler, çocuklarının dijital alandaki özerkliğini giderek daha fazla fark etmekte ve davranışlarını buna göre uyarlamaktadır. Bu durum hem çevrimdışı hem de çevrimiçi alanlarda çocukların özerkliğine saygı duymaya dair olumlu bir kültürel değişimi öne çıkarmaktadır.

4.2.3.3.4 Çocukların ebeveynlerinin paylaşımlarına tepkileri

Ebeveynlerin *sharenting* pratiklerinin çocuklarının mahremiyetiyle ilgili sorunlar yaratabilme potansiyelinin yüksek olması nedeniyle çocukların kendi mahremiyetlerine dair tutumları da oldukça önemli bir konudur. Bir önceki başlıktaki bulgularda da görüldüğü üzere çocuklarından yaptıkları paylaşımlara dair tepki gören ebeveynlerin tutum ve davranışlarında değişiklikler gözlemlenebilmektedir. Ebeveynler paylaşım yaparken gizlilik-açıklık paradoksu içerisinde bir tercihte bulunurken çocuklarının mahremiyetini göz ardı edebilmektedir. Ancak bu noktada çocukların kendi mahremiyetlerine dair endişeleri olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda, çocukların ve ergenlerin **kimlik geliştirme süreçlerine bir müdahale** olarak algıladıkları için ebeveynlerinin paylaşımlarını kaldırmalarını istedikleri, paylaşılmasına olumsuz baktıkları ortaya çıkmıştır (Garmendia, vd., 2021; Sarkadi, vd., 2020). Bu doğrultuda ortaokul öğrencileriyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerde çocuklara öncelikle “Anne-babanız sizinle ilgili paylaşım yapıyor mu, neler paylaşıyorlar?” soruları yöneltilmiştir:

Ö3 (13, K): *İkisi de yapıyor. Instagram’da da yapıyorlar. Facebook falan o tarz yerlerde de. Mesela küçüklük fotoğrafım olabilir veya onlarla çekildiğim fotoğraf, gittiğim yerler olabilir. İşte bir okulda bir gösteri olur. Evet çok sıklıkla yaparlar. Benimle ilgili yapıyorlar.*

Ö5 (12, K): *Annem yapar, babam artık çok kullanmıyor. Küçükken biraz daha fazla yapıyordu sanki. En çok annem Instagram'da. Yani diyelim Rusya'ya ya da İtalya'ya falan gittik. Orada benim fotoğraflarım falan paylaşılıyor. Doğum günümde paylaşıyor mesela. Özel günlerde, maçtayken falan da paylaşıyor.*

Ö6 (11, E): *Annem Facebook'ta genelde. Bir de Instagram'da. Çok fazla olmasa da arada özel günlerde falan yaparlar.*

Ö7 (12, K): *Evet. Instagramları var onların. Arada açıyorlar. Doğum günü. Denizde, daha uzağa gittiğimdeki fotoğraf. Akrabalar görsün diye paylaşıyorlarmış işte.*

Genel olarak öğrenci katılımcıların yanıtlarında ebeveynlerinin WhatsApp, Facebook ve Instagram gibi platformlarda düzenli paylaşım yaptıkları dikkat çekmektedir. Özel günlerde ya da gündelik anlarda yapılan paylaşımlar ailenin habitusu içerisinde yerleşik bir rutin gibi görünmektedir. Bu ebeveynlerin aile, kültür ve teknoloji çerçevesindeki yerleşik eğilimlerini, yani habituslarını ortaya koymaktadır. Sosyal medyada paylaşım yapmak aile hayatına yerleşmiş bir pratiktir. Ebeveynler, habituslarında, özellikle çocukları da aile hikayesinin anlatısına dahil ederek, dijital uygulamalar aracılığıyla sosyal sermayelerini yeniden üretmekte ve ilişkilerini sürdürmektedir. Dikkat çeken bir nokta da genellikle annelerin daha çok paylaşım yaptığı yönündedir. Burada nicel bulgularda da ortaya çıkan anneliğin dijital alanda sürdürülmesi, geleneksel annelik rollerinin çevrimiçi ortamda sergilenmesi; babaların ise bu konuda daha az paylaşım pratiği gösterdiği durumu pekişmektedir:

Ö8 (12, K): *Babam yapmıyor annem yapıyor. Paylaşıyorlar genelde. Doğum günü falan...*

Ö11 (12, E): *Annem paylaşır genelde, onda da yüzümün görünmesini kısıtlıyor. Böyle yürürken... bir hediye aldığımızda. Akrabalarımızla ve arkadaşlarımızla. Ne bileyim belki haber vermek amacıyla olabilir.*

Ö12 (12, E): *Babam hiç paylaşmadı. Annem de doğum günü bir de özel günlerde paylaşıyor.*

Ö13 (12, E): *Fotoğrafımı falan paylaşıyorlar. En çok annem paylaşım yapıyor. Neden yapıyorlar hiçbir fikrim yok. Sevdikleri için herhalde. Güzel buldukları fotoğrafları paylaşıyorlar.*

Sosyal medya alanı, çeşitli sosyal aktörlerin görünürlük, onay ve tanınma için rekabet ettiği bir alandır. Katılımcıların ifadelerinde de görüldüğü üzere paylaşım genellikle aile üyelerini ve arkadaşları bilgilendirme veya mutluluğu sergileme arzusuyla motive edilmektedir. Verswijvel ve arkadaşları (2019) çalışmasında; çocukların, ebeveynlerinin paylaşımlarına dair temel motivasyonunu bilgilendirici-arşivleme olarak gördüğünü belirtmektedir. Dolayısıyla akrabalara ya da tanıdıklara yapılan paylaşımları ya da bir albüm gibi yapılan paylaşımları daha olumlu karşılayabildiklerini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde görüşmelerdeki ifadelerde çoğunlukla **özel günlerde** ve **akrabalarla** paylaşılan fotoğrafların çocuklar için bir sevgi göstergesi olarak algılanabildiği ve daha ılımlı karşılanabildiği görülmektedir. Öte yandan yine aynı çalışmada çocukların bu paylaşımları **işlevsiz** ya da **utanç** verici buldukları için onaylamadıkları da belirtilmektedir. Dolayısıyla kendileri adına olumlu buldukları paylaşımlar çocuklara genellikle rahatsızlık vermezken, kendilerini beğenmedikleri, utandıkları ya da oluşturdukları kimlikleri olumsuz yönde etkileyebileceğini düşündükleri paylaşımlardan rahatsız oldukları, tepki verdikleri ve **sildirdikleri** görülmektedir:

Ö1 (13, K): *Evet yani paylaşıyorlar, özel günlerde falan ama ben kendimle ilgili fotoğrafların paylaşılmasını sevmiyorum.*

Ö4 (13, K): *Babam Instagram kullanmıyor. Annem kullanıyor, aktif olarak kullanıyor... Annem benim fotoğrafımı WhatsApp profili yapmıştı. Böyle bütün hesaplarında. Facebook'a kadar benim fotoğrafım vardı. Babam da böyle çoğu zaman WhatsApp'ta benim fotoğrafımı, kız kardeşimin fotoğrafını vesaire onları koyuyor. Mesela annem*

benim fotoğrafımı koyuyor storye. Bir tane böyle güzel bir şarkı ekliyor. Sonra beni etiketliyor, paylaşıyor. Babamın da Facebook hesabı vardı kendi adına bir sürü böyle 15'ten fazladır herhalde. Ve açıp açıp kapatıyordu...Ve şimdi mutlaka hepsinde benim 5-6 tane fotoğrafım var. Bebeklik fotoğrafım. Bunlar çok tehlikeli ve beni rahatsız ediyor.

Ö10 (14, E): Ya doğum günü falan paylaşıyor. Ben onun da paylaşılmasını istemem. Benim annen Instagram kullanıyor. WhatsApp da kullanıyor. Oralarda paylaşıyor benimle ilgili bir şeyler. Benim iki üç tane... Güzel gollerim vardı. Onları annemin paylaşmasını istemiştin. Böyle maçlarımı falan paylaşmışlar. Onun dışında ben istemediğimde paylaştıklarında sinir oluyorum.

Ö14 (11, K): Özellikle doğum günlerimde falan paylaşırlar. Ama bazen küçüklük fotoğraflarımı falan paylaşıyorlar. Utanç verici olabiliyor benim için, sildiriyorum onları genelde.

Ö19 (12, E): Yani çok sık paylaşmıyorlar ama benim bilgilerimi içeren bir şey olursa kızıyorum, özelim çünkü.

Öğrenci katılımcıların bu ifadeleri özellikle *sharenting* bağlamında, çocukların dijital özerkliği ile ebeveyn pratikleri arasındaki gerginliği daha net ortaya koymaktadır. Çocuklar büyüdükçe dijital pratikleri artık ailenin habitusunun bir parçası değil kendi tercihlerini ortaya koydukları bir dijital kimlik süreci üretimine işaret etmektedir. Ö4'te görüldüğü üzere, çocuk annesinin paylaşımlarıyla etkileşime girmemeyi seçmektedir; bu da ailenin paylaşımları ile çocuğun dijital kimlik duygusu arasında bir çatışma olduğunu göstermektedir. Doğum günü kutlamaları veya çocukluk fotoğrafları gibi paylaşımlar, ailede ve sosyal ağlarda görünürlüğü koruyarak sosyal sermaye biriktirmenin bir yolu olarak düşünülebilir, ancak aynı zamanda çocuk tarafından kişisel dijital alanının ihlali olarak da algılanabilmektedir. Fotoğrafları sildirme davranışı da tıpkı ebeveynlerin ifadelerindeki gibi, çocukların kendi ağzından da özerkliklerini tanıtmak istediklerini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Ebeveyn görüşmelerindeki motivasyonlara ve tepkilere de paralel olarak öğrencilerin görüşmelerinde de **özel günleri, başarıları** paylaşma; çocukların da **onaylama** ya da **sildirme** tepkileri ortaklaşmaktadır. Ancak bu noktada yine çocukların mahremiyeti konusunda oldukça önemli olan çocuktan izin isteme pratiği devreye girmektedir. Çalışmanın bu kısmında bu sefer de çocukların kendilerinden izin alınması konusundaki görüşlerini ve mahremiyetlerine dair endişelerini öğrenmek adına öğrencilere “Anne-babanız paylaşım yapmadan önce sizden izin alır mı? Sizce izin almaları gerekir mi?” soruları yöneltilmiştir. Burada da bazı öğrencilerin, ebeveynlerinin fikirlerini sormamasıyla ilgili daha ılımlı tepkiler verdiğine rastlanmaktadır:

Ö2 (12, K): *Benden izin almıyor, sormuyor genelde. Güzel bulduğunu paylaşıyor. Yani izin almasını isterdim ama çok da gerek yok, sorun değil. İzin istese de tamam derim. Ben beğenmesem de annem beğenmiştir, rahatsız olmam.*

Ö3 (13, K): *Gösteriyorlar ben bazen hayır diyorum bazen tamam diyorum. Sormadan sadece küçüklük fotoğraflarım var onlara da o zaman karışmıyordum. Şimdi izin alıyorlar. Mesela bir küçüklük fotoğrafımdı ama pek hoşuma gitmemişti. Ya bir yere gitmişiz galiba. Ben orada yemek yerken çekmişler. Ben de onu sevmiyordum. Biraz utanç verici geldi. “Silebilir misiniz? Pek hoşuma gitmedi diyorum”. Zaten saygı duyuyorlar, siliyorlar.*

Ö5 (12, K): *Yani diyelim ben fotoğrafımın çekilmesini istediğim zamanlar gösteriyor fotoğrafları ama bazen fotoğrafları çekip göstermeden de atıyor. Benim Instagram'ın olmadığı için de göremiyorum. Yani o kadar çok rahatsız olmuyorum ama bazen paylaştığında biraz sinir oluyorum. Yani bazen çirkin çıkıyor da olabilirim ya da mesela... Arkadaşlarım falan annemin Instagram'ına bakıp benim fotoğraflarımla dalga geçebilirler. Yani şaşıırıyorum çünkü bunu çektiğini bile bilmiyorum. Ondan sonra “niye paylaştın” diye sorup o da nedenini açıkladığında sakın oluyorum.*

Ö13 (12, E): *Yok hayır izin istemezler. Arkadaşlarımın görmediği zaman olur, paylaşabilirler. Ama izin almalarını isterdim tabii...*

Ö15 (11, E): *İkisi de paylaşır. İzin de almazlar. Sevmediğim bir şeyde sildiririm ama izin almalarına gerek yok. Ben onların patronu değilim.*

Bu ifadelerde izin alınmadan kişisel anların paylaşılması, bu alanda ebeveynler ve çocuklar arasındaki güç dengesizliğini yansıtmaktadır. Özellikle Ö15'te dikkat çeken "ben onları patronun değilim" ifadesi ebeveynleri üzerinde kendi düşüncelerinin çok da etkisi olmadığı algısına işaret etmektedir. Bu, ebeveynin dijital alanda da çocuk üzerinde ana güç olduğunu ve aile habitusunun bu alanda da devam ettiğini ortaya koymaktadır. Öte yandan Ö3'ün "saygı duyuyorlar, siliyorlar" ifadesi ise ebeveynlerin paylaşma gücüne sahip olduklarını düşünmelerine rağmen çocuklarının özerkliğini de tanıdıklarını ve bu konuda bir denge sağlamaya çalıştıklarını göstermektedir. Ancak her ne kadar ebeveynlerinin izin isteme/fikir sorma davranışına büyük tepkiler vermeseler de yine çocukların kendileriyle ilgili utanç verici buldukları ya da arkadaşlarının veya akrabalarının dalga geçebileceklerini düşündükleri durumlarda paylaşımlara müdahale etme ihtiyacı hissettikleri görülmektedir. Burada aslında çocukların kendi mahremiyetleriyle daha fazla ilgilendiklerini ve ebeveynlerinin paylaşımlarından rahatsız olduklarını gösteren bulgulara daha geniş bir habitus üzerinden bakmak da mümkündür. Kendi algıları ve kendi faillikleri olan çocuklar, ebeveynlerinin paylaşım pratiklerini kişisel sınırlarını ihlal eden müdahaleci davranışlar olarak algılayabilmektedir. Bu durum **rahatsızlık, utanç** veya kendi **dijital kimlikleri üzerinde kontrol kaybı** hissettirebilmektedir. Bu yöndeki tepkiler ve ifadeler de şu şekildedir:

Ö1 (13, K): *Benden izin almaları gerekir paylaşırken, izin almıyorlar hiç. Onlar bana ait bilgiler. Özel alanım olması gerekir. Mutlaka sildiririm öyle durumlarda.*

Ö4 (13, K): *Annem hiç sormadan sürekli paylaşım yapar. Günde on tane falan benimle ilgili paylaşım yapar kesin. Böyle bakakalıyorum telefona bazen, sonra anneme*

bağırmaya başlıyorum. “Anne sen niye benim fotoğrafımı paylaşıyorsun?”. “Çok güzel çıkmış paylaştım” diyor. Ama telefonunda bir sürü fotoğrafım var. Bir de böyle kuru kuru hiç düzeltmeden Instagram'a hepsini öyle paylaşıyor, hepimizi etiketliyor. İzin istese de paylaşmasını istemezdim.

Ö6 (11, E): Yok hiç izin istemezler. Çok kızarım. Ama istemeleri gerekir. Çünkü istemediğim insanlar görebilir. Yabancı insanlar ulaşabilir, sözlü tacize uğrayabilirim. Her şey olabilir.

Ö7 (12, K): Hayır izin istemiyorlar. Genellikle silmesini de istemedim ama rahatsız edici oluyor. İnsanların benim iznim olmadan benimle ilgili şeyleri görebilmesi sinir bozucu. Annem ne çektiyse dörtte biri internette mutlaka. İzin istemelerini, bir fikir sormalarını isterdim.

Ö8 (12, K): Bir fikrimi sormuyorlar, izin almıyorlar. Ben beğenmediysem izin vermem. Sildiririm. Bence çok yanlış, benim özelim o. Kesinlikle izin istemeleri gerekiyor.

Çocukların ifadelerinin çoğunda ebeveynlerin izinsiz paylaşımlarından duydukları rahatsızlığın ön plana çıkması, çocukların kendi kontrolleri konusundaki hassasiyetlerinin arttığını göstermektedir. Çocuklar ebeveynlerinin kendileriyle ilgili paylaşımlarının risklerinin farkına vardıkça, çevrimiçi kimliklerini korumaya çalışmakta ve dijital varlıkları üzerinde kendi haklarının olması gerektiğini savunmaktadırlar:

Ö9 (14, E): Yani izin istemezler ama gerekiyor. Çünkü benim özelim. Ben hiçbir yerde kendi fotoğrafımı paylaşmak istemiyorum. Akrabalarım bile olsa istemem. Öyle bir şey yapsa bir daha annemle konuşmam. Önceden izin istemesi gerekir. Beğenirsem paylaşsın, sorsun yeter ki.

Ö10 (14, E): *İzin almıyorlar. “Siler misin bunu?” dedim mesela. “Silmeyeceğim, çünkü hatıra, çünkü tatlı” falan dediler. Ben rahatsız oldum tabii. Annem isteyince kendi kendine paylaşıyor ama bana gösterdiği zaman hiçbir şey paylaştırmam.*

Ö14 (11, K): *Paylaşırlar ben de sildiririm. İzin almıyorlar çünkü. Rahatsız oluyorum, onlar benim özelim. Yüzüm belli olan fotoğraflar birinin eline geçse çok kötü şeyler olabilir. Nereye gittiğimizi paylaşırlarsa hırsızlar da bulabilir.*

Ö16 (12, K): *Annem WhatsApp’a falan hikâye koyuyor. İzin almıyor. Benimle ilgili şeyler paylaşıyor, rahatsız oluyorum tabii. İzin almasını isterdim. Sildiriyorum, kızıyorum genelde. Benim aklım fikrim yok mu, istesem kendim paylaşırım zaten kendi hesabımdan.*

Ö20 (14, E): *Hiç izin almıyorlar, paylaşıp geçiyorlar. Paylaşmalarını istemiyorum, sildiriyorum. Çünkü birinin eline geçer, tehdit eder, kandırır. Başkaları benim bilgilerimi alıp bana kötü bir şey yapabilir.*

Bu ifadelerde de çocukların endişelerinin yalnızca kişisel utançla ilgili olmadığı; kimlik hırsızlığı, siber zorbalık gibi birçok tehlikenin farkında olarak kendini koruma isteğiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu, çocuğun kendini savunmasız veya korumasız hissetmesine de neden olmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin ifadelerindeki bu tepkiler, aile ortamında çocukların özerkliğinin tanınması ihtiyacının bir kez daha altını çizmektedir. Bulguların da işaret ettiği üzere çocuklar kendi fikirlerine saygı duyulması gerektiğini, endişelerini, özel alanlarına müdahaleyi dile getirmekte, rahatsızlıklarını belirtmektedir. Öte yandan bazı ifadelerde çocukların kendi mahremiyetinin farkındalığı ve ebeveynleriyle böyle bir dengeyi yakaladıklarına dair işaretler de görülmektedir:

Ö11 (12, E): *Evet izin alıyorlar. Çünkü yani sonuçta benim fotoğrafım paylaşılıyor. İzin de almaları lazım. Çünkü ailem de olsa bir mahremiyetim olması gerek benim de. İstemediğim şeye saygı duyulması lazım.*

Ö12 (12, E): *Evet soruyorlar. Sormalılar da. Belki hoşumuza gitmeyecek bir fotoğrafı paylaşacak. Bu beni rahatsız eder. Bir daha yapmamasını söylerim. Sildiririm.*

Ö17 (12, K): *Bazen izin alırlar, gösterirler. İzin almaları lazım çünkü fotoğraflarımı tanımadığım insanları görmesini istemem.*

Ö18 (13, E): *Evet çok sık paylaşım yaparlar ve genelde izin de alıyorlar. Çünkü beni paylaşıyorlar benim de söz hakkım var. İznim olmayan bir şeyi paylaşmalarını istemiyorum.*

Tüm bu ifadelerle bakıldığında; çocukların kendi dijital kimlikleri üzerindeki kontrol ve hak talebi, ebeveynler için özellikle *sharenting*in duygusal ve sosyal etkileriyle ilgili acil bir dijital okuryazarlık ihtiyacına işaret etmektedir. Bazı ebeveynlerin çocukların özerkliklerini ve rızalarını tanıyarak yaklaşımları aile içi ilişkileri olumlu etkilese de paylaşımların çocuklarla ilgili ve sık yapılması dijital tehditlere karşı daha bilinçli olmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda, ebeveynler için dijital okuryazarlık platformların doğasını anlamamanın ötesinde çocukları için dijital etkileşimin duygusal ve psikolojik etkilerini kavramakla ilgili bir meseledir. Ebeveynlerin paylaşım pratikleriyle çocuklarının mahremiyet haklarını dengelemeyi öğrenmeleri önemlidir.

4.2.3.3.5 Çocukların rahatsız olduğu paylaşım türleri

Sosyal medyada ebeveynlerinin paylaşım pratiklerinden çocuklar; mahremiyetlerinin ihlali, özerkliklerinin tanınmaması, dijital kimlikleri ve dijital ayak izlerinin yaratabileceği uzun vadeli sorunlar gibi nedenlerden dolayı rahatsızlık duyabilmektedir. Bulguların da gösterdiği gibi çocuklar kendi çevrimiçi ve çevrimdışı mahremiyetlerine değer vermekte ve kendi izinleri dışında ebeveynlerinin yaptıkları paylaşımlara tepki gösterebilmektedir. Veriler, çocukların çok sık yapılan paylaşımlara kızabileceklerini, bu paylaşımlardan utanç duyabileceklerini, özel alanlarının ihlal edildiğini düşünebileceklerini ve tehlikelerin de oldukça farkında tepkiler verdiklerini işaret etmektedir. Bu noktada “Ebeveynlerinizin sosyal medyada sizinle ilgili hangi

paylaşımları sizi rahatsız eder?” sorusu yöneltilmiştir. Çocukların rahatsız oldukları paylaşım türlerine dair cevapları şu şekildedir:

Ö3 (13, K): *Mesela hani bir şey yerken veya bir ortamdayken benim haberim olmadan çekildiyse fotoğraf, görüntü hoşuma gitmediği için rahatsız olurum ve söylerim. Çok kızarım.*

Ö4 (13, K): *Bebeklik fotoğrafım, böyle full çikolatalıymışım, bir ton kaşlarıma kadar çikolata ve annem bunu paylaşıyor. Paylaşmış, üstüne de benim doğum günüm. Onu paylaşıyor, “iyi ki doğdun kızım” yazıyor. Rahatsız oluyorum böyle paylaşımlarda. Tipim kaymış. Bebeklik fotoğraflarımı paylaştığında çok rahatsız oluyorum.*

Ö5 (12, K): *Yani... Böyle evdeyken komik anlar ya da komik çıktığım bir fotoğraf ya da pijamamla olduğum bir fotoğraf. Birileri dalga geçer yani.*

Ö6 (11, E): *Benim küçüklükteki fotoğraflarımı paylaşmaları beni çok rahatsız ediyor.*

Ö7 (12, K): *Pijama giydiğimde falan. Yani evdeki özel anlarımı paylaşmalarını istemem.*

Ö10 (14, E): *Yani yemek fotoğrafımızı paylaştığı zaman. Hemen akrabalar geçiyor başına. Diyorlar ki “insan bir haber verir”. Ben sevmiyorum akrabalarımı. Sinirli olduğun zamanları hele hiç paylaşmasınlar. Çünkü daha çok sinirleniyorum. İnsan bir söyler.*

Ö19 (12, E): *Sinirliyken ağlarken falan çekince rahatsız oluyorum. Çocukken mesela banyo yaparken çekmişler paylaşmışlar, çok rahatsız oldum. Sildirene kadar da herkes görmüş oluyor, çok tehlikeli.*

Bu ifadeler, çocukların **hoş görünmediklerini veya utanç verici göründüklerini** düşündükleri fotoğrafları ebeveynlerinin sosyal medyada paylaşmasından rahatsız olduklarını göstermektedir. Ebeveynlerin tatlı bulduğu anılar, bebeklik fotoğrafları da çocuklar için utanç verici olabilmektedir. Çocuklar burada imajları konusunda endişelerini, başkalarının onları nasıl gördükleri konusunda hassaslaştıklarını yansıtmaktadır. Bu tür paylaşımlar kötü yorum, eleştiri ya da alay konusu olursa çocukların öz saygıları etkilenebilir. Bu nedenle ebeveynlerin bu noktada çocuklarının kendi imajlarını kontrol etme özerkliğine saygı duymaları gerekmektedir. Bir diğer rahatsızlık konusu da çocukların **kişisel bilgilerinin paylaşılması** olarak dikkat çekmektedir:

Ö8 (12, K): *Kişisel bilgilerimi özel hayatımı paylaştıklarında çok rahatsız olurum.*

Ö11 (12, E): *Ne bileyim böyle özel bir hastalığım falan olursa, o tarz durumlar. Çünkü benim özelimi herkesin öğrenmesini istemem.*

Ö17 (12, K): *Kişisel bilgilerim olmamalı. Ev halim, özel anlarım...Yaşımı, adresimi, okulumu paylaşmamaları lazım.*

Ö14 (11, K): *Özel alanıma giren her şeyden rahatsız olurum. Bana kalırsa benim fotoğraflarımı sadece ben paylaşabilirim. Onların yapmaması lazım.*

Bu ifadelerde çocukların mahremiyetleri ve kişisel bilgilerin kötüye kullanılması konusundaki endişeleri ortaya çıkmaktadır. Çocukların yaşları ilerledikçe çevrimiçi olarak paylaşılan kişisel verilerin; kimlik hırsızlığına, tacize veya siber zorbalık gibi tehlikelere yol açabileceği konusunda farkındalıkları oluşmaktadır. Kişisel güvenlik ve mahremiyet konusundaki bu endişe, ebeveynlerin görünüşte zararsız paylaşımlarının çocuğun uzun vadeli dijital ayak izini nasıl etkileyebileceği konusunda daha fazla farkındalık kazanmasını gerektirmektedir.

Ö12 (12, E): *Belki hoşuma gitmeyecek fotoğraflarım var. Benim bir tane hoşuma gitmediğim fotoğrafım var ablamla, onu paylaşırsa... Birisi alıp fotoğrafını başka bir yerlerde paylaşabilir. Belki sapık olabilir.*

Ö18 (13, E): *Benimle ilgili kişisel paylaşımlar yapmamaları lazım. Çünkü başka biri benim bilgilerimi alıp bana kötü bir şey yapabilir. Yüksek teknolojiyle her şey yapılıyor şimdi, korkulur bu zamanda.*

Ö20 (14, E): *Yani beğenmediğim her şeyden rahatsız olurum. Yüzümün olduğu, kişisel bilgilerimin olduğu paylaşımlar yapmamalılar. Çünkü bize tanımadığımız kişiler takip isteği atıp iletişime geçebilirler.*

Bugünün hızla gelişen dijital teknolojisi çocukların da erken yaşlardan itibaren tehlikeler karşısında farkındalık geliştirmelerine yol açmaktadır. Bu ifadeler özellikle, yabancıların paylaşılan görüntüleri kötüye kullanmaları, tacize veya tehditlere yol açmaları konusunda derin bir korkuyu da yansıtmaktadır. Bu endişeler, dijital çağın çocukları siber zorbalık, kimlik hırsızlığı ve cinsel istismar gibi çevrimiçi potansiyel tehditler konusunda nasıl daha bilinçli hale getirdiğini ortaya koymaktadır. Tüm bu ifadeler çerçevesinde; çocukların kendileri hakkında paylaşılanlara onay verme hakkına sahip olmalarını sağlamanın hem bir saygı göstergesi hem de dijital mahremiyetleri ve özerkliklerini korumada önemli bir adım olduğunu belirtmek gerekmektedir.

4.2.4 Dijital ebeveynlik

Çalışmanın bu bölümünde görüşmelerle toplanan veriler, katılımcıların dijital ebeveynliğe dair algılarını, bilinçlerini ve tutumlarını belirlemek üzere değerlendirilmiştir. Dijital çağda ebeveynliğin çocukları korumak adına daha fazla sorumluluğu beraberinde getirdiği bir gerçektir. Dolayısıyla bu noktada ebeveynlerin dijital becerileri de çocuklarını dijital dünyanın tehlikelerinden korumak adına önemli bir meseledir. Aile içi iletişimin, dijital becerilerin ve okuryazarlığın, dijital ebeveynlik tutumlarının bir bileşkesi olarak dijital ebeveynlik bilincinin önemi giderek artmaktadır.

Bu bağlamda toplanan veriler sırasıyla; ebeveynlerin dijital ebeveynlik kavramı hakkındaki bilgileri, dijital becerileri, tehlike farkındalıkları ve aldıkları önlemler ve çocuklarla iletişimde dijital ebeveynlik pratikleri üzerinden ele alınmıştır.

4.2.4.1 Dijital ebeveynlik algısı

Dijital ebeveynlik kavramsal olarak kısaca; ebeveynlerin dijital bilgi ve beceri açısından iyi bir düzeyde olarak çocuklarına da dijital dünyada iyi birer rehber olabilmeleri anlamına gelmektedir (Yay, 2017: 11). Bu noktada yapılan görüşmelerde, öncelikle ebeveynlerin dijital ebeveynlik kavramı hakkındaki fikirlerini öğrenmek adına “Dijital ebeveynlik kavramını duymuş muydunuz? Sizce ne olabilir, size ne ifade ediyor?” şeklinde sorular sorulmuştur. Ebeveynler genel olarak **kontrol** temasında ortaklaşmaktadır. E1, E2, E9, E10 ve E15 dijital ebeveynlik hakkında tahminde bulunmakta ancak ilgilenmediklerini belirtmektedir:

E1 (49, K): *Dijital ebeveynlik diye bir şey duydum ama ilgilenmedim. Yani kontrol etme gibi herhalde. Yani onların genel anlamda bir çatı altında toplandığını düşünüyorum.*

E2 (49, K): *Takip falan mı? Çocuğun kullandığı ortamın takibi gibi... Bilmiyorum ben çünkü alanıma girmedigi için, derinliğini de araştırmıyorum, yani merak uyandırmadı.*

E9 (52, E): *Yani duymuşumdur ama pek ilgi alanıma girmemiştir. Herhalde güvenliği sağlamak için olur.*

E10 (49, K): *Sosyal ortamda mı? Anne baba olma eğitimiyle mi alakalı? Dijital ortamdaki annelik, babalık göstergeleri mi? O ben değilim o zaman. Dikkatimi çekmedi daha doğrusu. Daha yeni bir şey, ilgi alanıma girmede desem daha doğru olur aslında.*

E15 (48, K): *Duydum. Gerek duymadım. Bildiğim kadarıyla çocukların belirli içeriklere girmemeleri. Ama onlara da ben ihtiyaç duymuyorum. Kullanan anneler babalar varsa tabii ki faydalı bir şey. Ben kullanmıyorum.*

Burada ebeveynlerin dijital ebeveynlik konusuna mesafeli yaklaşımlarında çeşitli sebepler ön plana çıkmaktadır. Öncelikle bazı ebeveynlerin hem dijital dünyanın fırsat ve riskleri konusunda hem de teknik beceri açısından bilgi eksikliği olabilmektedir. Teknolojiye karşı bir endişe de hissedilebilmektedir. Ancak bazı ebeveynlerin çocuklarının dijital yaşamını zaten kontrol altında tuttuğuna dair güven duygusu, dijital ebeveynliğe ihtiyaç duymayacakları yönünde bir fikir geliştirmelerine yol açabilmektedir. Burada dijital ebeveynliğe dair ilgi veya pratikleri uygulama eksikliği, ebeveynlerin habituslarının bir ürünü olarak da değerlendirilebilir. Katılımcıların ebeveynliğe dair yerleşik alışkanlıkları doğrultusunda dijital ebeveynliğe dair algıları da kişisel yaşam geçmişleri ve etkileşimde bulundukları sosyal alanlar tarafından şekillendirilmektedir. İfadelerde ebeveynliğin **kontrol** gibi yönlerinin yeterli görülmesi, dijital alandaki pratiklere ilişkin ilgisizliğin ya da uzmanlık alanlarına girmediğinin ima edilmesi, kişisel alışkanlıklarla dijital tedbirlere duyulan ihtiyaç arasındaki bir uyumsuzluğa işaret etmektedir. Öte yandan E3 ve E4 dijital ebeveynlik kavramının sosyal medyada sergilenen bir ebeveynlik göstergesi olduğunu düşünmektedir:

E3 (28, K): *İnternette anne babalığı göstermek mi oluyor? Bilmiyorum ki... Ben de sosyal medyayla tanıştığımda çocuktum yani.*

E4 (48, K): *Bilmem. Yani orada kime anne baba diyeceğiz? Ya da orada blog açacaksın, sen mi anne babalık yapacaksın birilerine?*

Bu ifadeler dijital ebeveynliğin çevrimiçi annelik ve babalık göstergeleriyle ilişkilendirilebildiğini ve bunun da geleneksel ve dijital ebeveynlik arasında bir uçuruma yol açabildiğini göstermektedir. Dijital ebeveynlik bir yanıyla çocukların inşa ettiği sosyal sermaye konusunda da etkili olabilmektedir. Çocukların dijital ortamlarda ebeveynlerinin rehberliğinde deneyim kazanmaları onlara da sosyal sermaye biriktirme fırsatı sunmaktadır. Burada ebeveynlerin sadece çocukların becerilerini geliştirmek ve onları tehlikelerden korumak değil onların simgesel sermayelerini de yönlendirme ve güçlendirme şansı bulunmaktadır. Dolayısıyla dijital ebeveynlik sadece teknik becerilerin öğrenilmesine değil, çocukların dijital dünyada sağlam bir sosyal ve simgesel sermaye

biriktirmelerine de yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda; katılımcılardan E6, E8, E13 ve E17 dijital ebeveynlik hakkındaki fikirlerini belirtirken bu konuda kurslar ya da eğitimlerin olması gerektiğine dikkat çekmektedir:

E6 (47, K): *Normal anne baba olmak yerine artık dijital ebeveyn olarak ciddi anlamda bilinçlenip çocuğa o şekilde yardımcı olmak gerekiyor. Yani bizim de kendimizi bir şekilde artık geliştirmemiz gerekiyor. Kurslar var ya, bunların ebeveynlere artık bence zorunlu bırakılması gerekiyor. Çoğu insan habersiz; çocuğunun eline şunu veriyor (telefonu gösteriyor), küçücük yaşta ve çok sıkıntılı geri dönüşler oluyor. Yani çok üzülüyorum. Onlara gelen her zarar benim içimi acıtıyor. Annelerin babaların bu konuda çok daha bilinçli olması lazım.*

E8 (41, K): *Dijital ebeveynlik diye bir şey duymadım ama yani çok böyle yüzde yüz yeterliyim ve her şeyi biliyorum diyemem. Çabuk öğrenebileceğimi düşünüyorum. Bence gerekli ve gerçekten ebeveynlerin yeni bir moda olarak görmesi lazım artık. Yani ne bileyim kurs yok tabii ki bunun için, olması gerekiyor aslında.*

E13 (49, E): *Duymadım ama şu olabilir; çocuğun internette, sosyal medyada yapabileceği şeylerin denetlenmesi gibi bir şeydir. Bizim adımıza birilerinin denetlemesi, rehber olması gerekiyor. Dijital ebeveynlik kavramı madem bizim literatürümüze girdi bunun kesinlikle ve kesinlikle her ailede olması, hatta bunun eğitimlerinin verilmesi, halk eğitim kurslarıyla ya da üniversiteler vasıtasıyla da ailelerin bilinçlendirilmesi ve bu konunun üzerine kesinlikle gidilmesi gerektiğini düşünüyorum.*

Birçok katılımcı, dijital çağda çocuk yetiştirmek konusunda eğitim, öğretim ve farkındalığa güçlü bir ihtiyaç duyduklarını ifade etmektedir. Dijital araçların bilinçsiz kullanımından kaynaklanabilecek olumsuz sonuçları öngören ebeveynler dijital okuryazarlığı geliştirmenin gerekliliğini belirtmektedir:

E17 (49, E): *Dijital ebeveynlik belki bir uygulama olabilir, bilmiyorum... Aslında bu konuda kurs, eğitim gibi bir şey olması gerekiyor. Birçok kişinin de aslında can atacağı bir şey yani. Uygulama yerine kendi kontrolünü yapabileceği, hem kendi bilinçlenmesi anlamında da etkiler bence. Ebeveynlerin de daha bilinçli kullanmasını, öğrenmesini de sağlar.*

E20 (38, E): *İnternette, dijital ortamda onu kontrol etmek gibi bir şey olabilir. “Bu yararlı, bu zararlı, bunu yapma” şeklinde. Bir de bunun eğitimi, kursu bir şeyler açılır belki zamanla artık. Yani ihtiyaç haline geldi çünkü. O zaman muhtemelen hepsinin eğitimini alıp daha da yetkinleştireceğiz kendimizi bu konuda.*

Tam da bu noktada değişim gösteren habitusa dikkat çekmek gerekir. Bu katılımcılar dijital ebeveynliği modern ebeveynlikle ilişkilendirmekte ve eğilimlerin de artan dijitalleşmeyle uyumlanması gerektiğini düşünmektedir. Bu yanıtlar geleneksel ebeveynlikten daha bilinçli, dijital alanda daha donanımlı bir yaklaşıma doğru bir kaymayı ortaya koymakta ve dijital çağa uyum sağlama ihtiyacını ön plana çıkarmaktadır. E8’in de ifadesinde görüldüğü üzere bazı ebeveynler dijital zorluklar konusunda tam donanımlı olmadıklarını kabul etmekle beraber öğrenme ve dijital ebeveynlik eğitiminin kurumsallaşması ihtiyacına dikkat çekmektedir. Bu gelişen habitus, dijital ebeveynliğin modern çağda sorumlu ebeveynlik için temel bir uygulama haline gelebileceğini göstermektedir.

Dijital ebeveynliğe dair genel kavramsal sorunun ardından katılımcıların cevapları doğrultusunda, dijital ebeveynlik kavramının açıklaması yapılmıştır. Ardından “Sizce dijital ebeveynlik bir gereklilik midir?” sorusu yöneltilmiştir. Kavramın açıklaması yapıldıktan sonra katılımcıların görüşleri ise şu şekildedir:

E4 (48, K): *Aslında gereklilikmiş evet. Çünkü çocuk kendiliğinden annesinin babasının bilmediği yerlere giriyor. Bu nedenle çocuk daha teknolojik kalıyor. Anne baba ona ayak uydurmaya çalışıyor. Ama belki belirli kısıtlar koyarak, böyle belirli şifreler koyarak kontrol edilebilir.*

E5 (45, K): *Fikrim yoktu ama dediğimize bakınca...Dijital ebeveynlik evet gerekli. Çünkü şimdi bilgisayar, telefon, her şey daha çok zararlı. Ayak uydurması gerekiyor anne babanın da bunlara.*

E9 (52, E): *Çocukları kontrol etmek bence gereklilik artık. Mesela bir şey var sitenin altında, acaba bu ne diye tereddütte düşüyoruz biz bile; acaba onu işaretlese mi, işaretlemesek mi bazen böyle geri alıyoruz.*

Yanıtlar, hızla gelişen dijital teknolojiler ve çocukların dijital araçlara ve platformlara rahat erişimi nedeniyle dijital ebeveynliğin bir gereklilik olduğu konusunda ortaklaşmaktadır. Çocukların dijital alandaki etkinlikleri, ebeveynlerin çocuklarının güvenliği konusunda belirsizlikler yaşamasına neden olmakta ve onları aktif kontrol ihtiyacına yöneltmektedir. Ebeveynler yeni teknolojilerin getirdiği zorluklarla karşılaştıkça, habitusları dijital kontrol uygulamalarını içerecek şekilde uyum sağlamaktadır. Dijital ebeveynliğin gerekli olduğunu kabul etmeleri, çocuklarının dijital yaşamlarına aktif katılım eğilimlerinde bir değişim olduğunu ortaya koymaktadır.

E10 (49, K): *Gerekli bence, çünkü çok önemli. Çünkü her şey dijitalleşiyor. Yapay zekâ. Toplum tamamen dijital yani. Yani onsuz bir şey yapılamıyor. Ona hâkim de olmak lazım bir yandan.*

E18 (38, K): *Gereklilik tabii ki. Ebeveynlik de artık bu tarz bir şeye dönüşüyor. Dönüşüyor yani bunun kaçarı yok, başka seçeneğimiz yok. Her tarafımız dijital, çocuklarımız da böyle büyüyecek madem biz de eski yöntemlerle devam edemeyiz hayatımıza. Dijital ebeveyn olacağız yani. Hani yüzde yüz hâkim olamayabilir hiç kimse. Ama bir şekilde koruyacak kadar çocuğunuzu ki yasal kısmı da çok önemli, buralarda ne yapabiliriz hiç bilmiyoruz yani.*

E19 (34, K): *Çok gerekli olduğunu düşünüyorum çünkü gerçekten başka bir yere gidiyor. Yoksa olayları kontrol etmezsek... Yani bir sınır konursa paylaşılan yaş gruplarında... Hani her çocuk, belirli yaş grupları, belirli şeyleri izleyip belirli şeyler üzerine odaklanırsa en azından hem eğitim hem oyun hem videolar şeklinde daha iyi olabilir bence.*

E20 (38, E): *Kesinlikle gerekli yani hayatımız e- dedik artık her şeyimiz e-. O zaman dijital ebeveynlik de hayatımızın vazgeçilmezi. Yani önümüzdeki yıllarda belki bu virtual içerikler dedikleri sanal gözlük, sanal dünyada başka boyutlara geçeceğiz. Belki sanal ortamlarda buluşacağız birbirimize. Gerekli yani.*

Katılımcıların ifadeleri ebeveynliğin geleneksel rollerinin dijital çağda yetersiz kaldığı konusunda net bir kabulü ortaya koymaktadır. E10, dijital teknolojileri anlama ve kontrol etmenin önemini vurgularken, E18 doğrudan "ebeveynliğin değiştiğini" belirterek dijital ortamların modern çocukluğun kaçınılmaz bir parçası olduğunu kabul etmektedir. Bu yanıtlar, dijital ebeveynliğin sadece tamamlayıcı olmadığını, hızla ebeveyn sorumluluğunun bir parçası haline geldiğinin kabul edildiğini yansıtmaktadır.

E11 (31, K): *Çok gerekli. Sürekli sosyal medyayla, internetle iç içe çocuk. Engelleyemezsin yani. Çünkü biz çocuklarımızı takip etmezsek bizim bir disiplinimiz olduğunu bilmezlerse, gözümüzün onların üstünde olduğunu bilmezlerse bu sefer daha rahat olacak çocuklar. Çocuğu da bilinçlendirirlerse böyle bir sorun da kalmaz. Böyle bir kurs verilse ben çok isterim katılmayı.*

E16 (45, K): *Tabii ki olması gereken bir şey. Çünkü artık çocuklar dijital yani. Ben öyle diyorum oğluma da yani işte "gözüm ağrıyor, başım ağrıyor" dediği zaman bunların hepsi dijitalden olan şeyler. Biz bir yerde kalıyoruz ama bunun böyle bir eğitimi olsa daha farklı olurlar diye düşünüyorum.*

Katılımcıların ifadeleri ebeveynlerin; dijital çağa uyum sağlamanın, çocuklarını tehlikelerden korumak ve yönlendirmek için gereken bilgi ve becerileri edinmenin önemini fark etmeye başladıklarını göstermektedir. Dijital ebeveynlik eğitimleri için talepler, Bourdieu'nun kültürel sermaye kavramı üzerinden de değerlendirilebilir. Ebeveynler dijital ebeveynlik konusunda bilgi ve beceriler edindikçe kültürel sermaye edinme imkânı bulmaktadır. Dijital çağda edinilecek bu kültürel sermaye biçimi de ebeveynlerin geleneksel olarak çocuklarına aktardıkları değerler kadar önemli hale gelmektedir. Bu aynı zamanda teknolojik değişimlere karşı daha da uzmanlaşan, gelişen bir ebeveynlik alanının önünü açmaktadır. Böylelikle ebeveynliğin habitusu içerisinde dijital ebeveynliğin de yer edineceği öngörülmektedir.

4.2.4.2 Dijital araçlara hakimiyet ve kullanım becerileri

Dijital ebeveynlik pratiklerini uygulamak temelde dijital araçları kullanabilmeyi gerektirmektedir. Ebeveynlerin dijital araçları kullanım becerileri ne kadar yüksek olursa çocuklarına rehber olmaları da o kadar kolaylaşır. Ebeveynlerin dijital etkinliklerinde çocuklarına eşlik edebilmeleri ve tehlikelerden korumaları için de dijital araçlara hakimiyet önemli bir gerekliliktir. Dijital ebeveynlik pratiklerini uygulamak adına da ilk adım ebeveynlerin dijital araçları kullanım becerilerini ilerletmeleridir. Bu doğrultuda ebeveynlere “Dijital araçları kullanmaya ne kadar hakimsiniz?” “Sizce bu konuda çocuğunuza iyi bir rehber olabilir misiniz?” soruları sorulmuştur. Katılımcılardan bir kısmı kendileri çok hâkim olmasa da bu konuda çocuklarından ya da yakınlarından **destek aldığını**, yeni neslin kendilerinden daha hakim olduğunu ifade etmektedir:

E1 (49, K): *Genel olarak kullanabiliyorum tabii ama kendi adıma çok bilgim olmasa bile çocuklarımin bu işin farkında olduklarını biliyorum en azından.*

E6 (47, K): *Yani yaş olarak birazcık uzak da kaldık. Yeğenlerimiz bize yardımcı oluyor. Hem eşim hem benim yeğenlerim. Sıkıştığım anda işte kardeşim falan. Artık mutlaka biri oluyor aileden bu işlerden anlayan. Çözüyor sorunları.*

E12 (48, K): *Vallahi ben çok bilmem. Çocuklarım ayrıntısıyla çok tık tık yaparlar bilirler, açarlar, kapatırlar, engellerler. Ama ben onları o kadar bilmem. Ben şöyle bakarım telefonumla. Aramış mı aramış, yazmışlar mı yazmamışlar mı, bastım tamam bitti.*

E15 (48, K): *Yok ben hiç hâkim değilim. Abileri var apartmanda, kuzenleri. Şimdi mesela laptoptan istediğim yere istediğim bölüme girebiliyorum. Hani o kadar çok bilgim yok. Açma kapamayı nereye girip ne arayacağımı biliyorum tabii.*

E19 (34, K): *Yani çok öyle aşırı değil. Her şeyini bilmem yani. Sanmıyorum, o kadar hâkim değilim ama öyle bir şey varsa tabii ilgilenmek isterim. Ama onlar kullanmayı daha iyi biliyorlar belli ki.*

Dijital araçlara hakimiyet bağlamında bu katılımcılarda kuşak deneyimlerine dayalı olarak teknoloji konusunda farklılıklar görülmektedir. İletişim ve etkileşimin birincil aracı olarak teknolojiyle büyümeyen eski nesiller, genç nesillerle aynı düzeyde dijital becerilere sahip olmayabilmektedir. Bu katılımcılar, teknolojiye daha az aşına olmaları nedeniyle dijital araçlar konusunda daha genç aile üyelerine daha bağımlıdır. Bu durum özellikle dijital ebeveynliğin önemli bir parçası olan gizlilik ve güvenlik konusunda bir eksikliğe işaret etmektedir.

Katılımcılardan E2, E5, E9, E10 benzer ifadelerle; iyi bir kullanıcı olmadıklarını, dijital araçlara hâkim olmadıkları için de çocuklarına iyi birer rehber olamayacaklarını belirtmiştir. Bu ebeveynler çocuklarını dijital dünyada etkili biçimde yönlendirebilme konusunda kendilerine güvenmediklerini ifade etmektedir. Öte yandan, E7, E13 ve E20 dijital araçları çocuklarına rehber olabilecek kadar iyi kullandıklarını belirtmekte, E18 ise iyi bir kullanıcı olduğunu ama kendini rehber olacak düzeyde görmediğini belirtmektedir. Bu katılımcıların ifadeleri ise şu şekildedir:

E7 (47, E): *Rehber olabilecek düzeyde iyi kullanırım. İyi de bir rehber olabilirim çocuğuma dijital dünyada diye düşünüyorum.*

E13 (49, E): *Yani telefon, tablet artık hayatımızda, bilgisayarda birçok şeyi de biliyoruz. Herhalde olabilirim yani. Ben şöyle de düşündüm aslında, bunu beceremeyen insanların bir yere başvurup, bu şekilde bu dijital mecralarda nerede olduğunu kontrol edebilen, bizim adımıza, ebeveyn adına kontrol edebilen bir sektör olabilir.*

E18 (38, K): *Hani iyiyimdir bu konuda ama rehber olabilirim ya da hepsine hakimim diyemem. Bence bunu kimse diyemez ya, kimse tamamen hâkim olamaz, sürekli değişiyor her şey.*

E20 (38, E): *Dijital araçları kullanmaya hakimim baya. Güvenlik, gizlilik her şey. Yani rehber olabilirim diye düşünüyorum. Hesap açma, hesap kapatma, işte güvenli siteler... Bunlar... Yani birebir de eğitimleri de bize verildi mesleki. Mesela Netflix olsun vesaire olsun, çoğu programı bazen beraber izliyoruz. İşte evet hani “bu güzel, bunun benzerlerini izle” gibi dönütler veriyorum. Netflix'te onun adına zaten bir çocuk hesabı var, onlara yönlendiriyorum.*

Bu katılımcıların ifadelerindeki; uygulamaları kullanma, gizlilik güvenlik hakimiyeti, çocuğa uygun içerikler önerme gibi beceriler **dijital çağın kültürel sermayesine** işaret etmektedir. Burada kültürel sermayeyi yalnızca dijital araçları kullanma becerisiyle sınırlamamak gerekir. Çevrimiçi etkileşimdeki güvenlik, gizlilik ayarları, güvenli uygulamalar, uygun içerikler, uygun platformlar gibi yönleri yönetme becerisi burada önemli bir noktadadır. Bu ebeveynlerin dijital alana dair kültürel sermayeleri, yetkin bir dijital ebeveyn olmaları yolunda önemli bir adımdır. Ebeveynlerin dijital araçları ve platformları kullanma konusunda rehber olabildiklerini belirtmesi, dijital uzmanlığın artık dijital ebeveynlik alanında giderek daha fazla değer verilen önemli bir sosyal ve kültürel sermaye biçimi haline geldiğini göstermektedir.

4.2.4.3 Potansiyel tehlikelerin farkındalığı, alınan önlemler ve iletişim

Dijital ebeveynliğin belki de en önemli katkısı, ebeveynlerin çocuklarını dijital ortamların potansiyel tehlikelerine karşı koruyabilmelerine, önlemler alabilmelerine yardımcı olmasıdır. Ebeveynler her şeyden önce, çocuklarının dijital dünyada karşılaşabilecekleri

riskler konusunda bilinçli olmalıdır. Dijital ortamı anlayan, potansiyel tehlikelerin farkında olan ebeveynler çocuklarının dijital yaşamlarını etkin bir şekilde yönetmek adına daha doğru adımlar atabilmektedir. Dijital ebeveynlik kavramı ebeveynlerin; çocuklarının internet kullanımı, sosyal medya etkileşimleri, dijital oyunlar ve diğer çevrimiçi aktiviteleriyle ilgili bilinçli kararlar alabilmeleri için gerekli becerileri kazanmalarına yardımcı olacak sorumlulukları içermektedir. Dolayısıyla dijital dünyada karşılaşılabilecek; siber zorbalık, çevrimiçi taciz, kişisel bilgilerin gizliliği ihlali, zararlı içeriklere maruz kalma gibi risklerin farkında olan ebeveynler, gerekli önlemleri de alabilirler. Bu doğrultuda yapılan görüşmelerde ebeveynlere ilk olarak “Çocuğunuzu internetteki tehlikelerden korumak için ne gibi önlemler alıyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Ebeveynlerin bir kısmı **kontrol ve sınırlama** noktasında ortaklaşmakta ve çocuklarının kullandıkları uygulamaları ve içerikleri takip ettiğini belirtmektedir:

E3 (28, K): *Bizim televizyonumuzda internet var. Genelde televizyonda Youtube ve TikTok var; öyle aile, çocuk içerikli videolara ya da çocukların çektiği videolara bakıyorlar. Onların ne izlediğini, neye baktığını ben çok iyi görebiliyorum. Tehlikelerden korumak için de... Ya kızıma çocuk hattı aldım bu konuyla ilgili. Çocuk 12 yaşında olduğu için cinsel içerikler, reklamlar kesinlikle yoktu. Bu benim için çok önemli diye aldım.*

E6 (47, K): *Onu internetteki tehlikelerden korumak için kontrol altında tutuyorum. Cihazlarda ebeveyn korumaları var. YouTube’da konu anlatımları izliyor; odasında bile olsa ben sürekli gidip bakıyorum, bir de bana bağlı olduğu için girdiği şeyleri görebiliyorum. Belirli saatlerde girmesine izin veriyorum. O girdiği zamanlarda illaki kontrol ediyorum nereye girmiş, ne yapmış diye.*

E11 (31, K): *Arada kontrol ediyorum. Çünkü olur ya adı üstünde çocuk. Güveniyorum ama gözüm üstünde yani. Google şifresini falan hep biliyorum. Google’unu hep ben kendim ayarladım. Geçmişini izleyebiliyorum. İstesem bakabilirim. O bunu daha silmesini falan bilmiyor. Hani bakıyorum genelde hep videolar mesela böyle komik kedi videoları, tarih dersiyile ilgili bir şeyler sormuş etmiş onlarla ilgili genelde.*

Katılımcıların çoğunun çocuklarının çevrimiçi etkinliklerini izleme ve kontrol etme adına dijital araçlarla etkileşim halinde oldukları görülmektedir. Ebeveyn kontrolleri, tarama geçmişlerini kontrol, çeşitli takip metotları ebeveynlerin belirli bir düzeyde bilinçli ve dijital becerilere sahip olduğunu göstermektedir. Örneğin E3'ün uygunsuz içeriğe maruz kalmayı sınırlamak için çocuk hattı alması, E9'un çocuk koruması kurması gibi pratikler dijital güvenliği sağlamak adına kaynaklara yatırım yapıldığını ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin dijital araçlarla kurdukları bu etkileşim bu alanda zamanla bir uzmanlaşmayı geliştirebilir ve bu da çocuklarını korumak adına aktif olarak kullanılan bir kültürel sermaye biçimi olarak değerlendirilebilir.

E13 (49, E): *Bizim çocuğumuz bir kere kesinlikle bilinçli kullanmıyor. Her çocuk gibi. Yani bizim de çocuğu bu noktada çok fazla serbest bırakmamamız gerekiyor bence. Sürekli kontrol etmemiz gerekiyor.*

E15 (48, K): *Vallahi en önemlisi kontrol. Eline telefon vereceksin çocuğun, bir saat... İlk zamanlar ben de denedim. Yemek yapıyorum, yarım saatle başladı. Bu olay bir saat, iki saat, üç saat, dört saate kadar gidiyordu. Ama o iş anne ve babada bitiyor. Kontrol çok önemli. Bütün anneler için. Bizimkiler zaten kendileri de istemiyorlar. Öyle alıştırdığım için kontrollü gidiyorlar.*

E17 (49, E): *Bir ara ebeveyn kontrolü yaptık. Bir yerlerde var işte YouTube, yerine YouTube Kids vs. o tarz şeylerden yönlendirmeler. Ama hani çok ciddi anlamda bir şey yok. Takip ediyoruz, o izlerken ya da bakarken elimizden geldiğince takip etmeye çalışıyoruz. Çocuğu tehlikelerden korumak için özellikle daha küçükken bazı uygulamalar kullandık; kilitleyen, sadece ebeveynin girebileceği ya da onun verdiği izinlerle falan bir iki tane. Onun dışında neler var bilmiyorum ama.*

Katılımcıların genelinde kontrol ihtiyacı ile sürekli olarak gözetimin imkansızlığının kabulü arasında bir gerilime dikkat çekildiği görülmektedir. Ebeveynler filtreler, ebeveyn kontrolleri gibi çeşitli önlemler alırken bunların yeterli olmayabileceğini de kabul

etmektedir. Bu durum, potansiyel riskleri azaltmak için çocukların dijital etkinliklerine aktif bir müdahaleyi de gerekli gördüklerini ortaya çıkarmaktadır. Ancak bu müdahalelerin yalnızca belirli ölçüde işe yarayacağı ve ebeveynlerin sürekli dikkatli olmaları gerektiği düşüncesi de hakimdir:

E18 (38, K): *Şöyle, YouTube'da ben filtre koydum. Öyle bir şey var, ebeveyn denetimi gibi bir şey var ya orada filtre koydum. Hani şu aramaların olduğu kısmı gösterme gibi. Onu yaptım yani, başka yaptığım bir şey yok. Normalde de kontrol ederim ama her zaman kontrol edemiyorsun. Genelde gözümün görebileceği ve kulağımın duyabileceği alanlarda oluyor. Sıkıntılı bir şey duyuyorsam hemen alıyorum ya da kapattırıyorum ama bazen takip edemediğim zamanlar oluyor tabii.*

E19 (34, K): *İşte o YouTube kilitleri falan hani ebeveyn koruması eşimin hesabına bağlı zaten, Google onun üzerinden olduğu için oradan kontrol edebiliyoruz. Aynı anda oğlum telefon ya da tabletten girerken Gmail açık olduğu için ya da Google, oradan engeller koyabiliyoruz. Ben izlediği şeyleri kontrol ediyorum. Ama çok kötü, o kadar çok videolar var ki artık hepsine engeller koyamıyorsun ya. Hepsini izleyemezsin de zaten tek tek. Ama hani denk gelince bir şey yapınca engelleyip kaldırıyorum. Artık gerçekten izlediği şeyler tedirgin ediyor.*

E20 (38, E): *Sosyal medyada, internette ya ilk etapta kendi hesabımıza bağlı ebeveyn kontrolü yaptık. Bir de çocuk hesabı vardı bu YouTube vesaireyi açsın diye. Hani YouTube Kids falan.*

Dijital teknolojiler geliştikçe dijital ebeveynlik pratikleri de sürekli olarak gelişmektedir ve yeni araçlar ve uygulamalar, çocuklarını korumaya çalışan ebeveynler için temel kaynaklar olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu yanıtlar dijital ebeveynliğin gelişen ve sürekli güncellenmesi gereken bir süreç olduğuna işaret etmektedir. Öte yandan, çocuğunu dijital dünyada karşılaşılabileceği tehlikelerden korumak için sürekli kontrol etmek gibi önlemlere ihtiyaç duymadığını belirten ebeveynler de bulunmaktadır. Burada

da genel olarak **çocuğuna güvenme** üzerine ifadeler dikkat çekmektedir. Bu güvenin kaynağını da ailenin kendi yönlendirmelerine güvenmesi, çocuğu “ne yapacağını bilecek” şekilde yetiştirmesi gibi alt ifadelerin oluşturabileceği görülmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına güvenmesi tabii ki önemlidir. Ancak bu güvenin de çocukların tehlikelerle karşılaşabileceği ihtimalini göz ardı etme ve hiçbir önlem almama şeklinde karşılık bulması söz konusu olabilmektedir:

E1 (49, K): *Onlar bilirler nerede durmaları gerektiğini. Onlar daha hâkim ve zaten bilirler ne yapacaklarını, önlem alma gereği duymuyorum. Mesela saat olarak bir kısıtlamada bulunmuyoruz ama gün içerisinde, okuldayken, etütteyken mesela telefonu benim yanımda. İşte yani, telefonu, bilgisayarı eline alıp da saatlerce vakit geçiren çocuklarım olmadığı için böyle tehlikelerle de çok fazla karşılaşmam diye düşünüyorum.*

E2 (49, K): *Yani bundan iki üç yıl önce ebeveyn koruması vardı. Şimdi telefonu değiştirdi. Şu an ihtiyaç duymuyoruz. Çocuk da zaten ona göre şekillendi. Zamanla bizlerdeki bu davranışla o da kendini şekillendirdi. Şu an koruması yok ama kendisi zaten biliyor sınırlarının ne kadar olduğunu.*

Bu katılımcıların ifadeleri hem çocuğun dijital yeterliliğine olan güveni hem de çocuğun ailenin beklentileri karşıladığını gösteren bir habitusu yansıtmaktadır. Zamanla, çocuğun dijital yeterlilik geliştirmesi ailenin habitusunun bir parçası haline gelmekte ve bu da kontrol ve müdahale ihtiyacını azaltmaktadır. Bu ayrıca, çocukların kontrol edilmesi gereken bireylerden yetkinliğine güvenilen bireyler olarak algılanması konusunda da bir değişime işaret etmektedir:

E10 (49, K): *Sadece soruyorum. Telefonunu alıp bakmıyorum tabii ki. Onun söylemlerini esas alıyorum yani bana verdiği cevaplara güvendiğim için.*

E12 (48, K): *Benim kızım ben dememe gerek kalmadan... hayat şartları ona çoğu bilinci verdi zaten. Mesela telefonu var. Bu pandeminde o zamanlar hep evde eğitim gördüler.*

Ama hiçbir şekilde böyle lüzumsuz gereksiz şeyler de kullanmadı benim çocuğum. Bir kısıtlama da yapmıyoruz. Şimdi okuldayken de telefonu bendedir. Instagram'ı vardır. Bir şey olduğu zaman şifresini söyler bana, bilirim. Yanında kontrol etmem ama okulda telefonunu bana verir. Okurum WhatsApp'ını onun haberi olmadan. Sorarım sonra "annem arkadaşın bunu yazmış, acaba neden?" Cevap verir, "anne işte bu nedenle yazıyor" diye.

E14 (45, K): *Güvenlik için ebeveyn koruması gibi bir şey koymadık. Hani bir de nereye gireceğini, ne yapacağını bilen bir çocuk. "Oraya girme, buraya girme" diyen bir aile değiliz. Hani çoğu çocuğun TikTok'u vardır. Biz TikTok nedir bilmiyoruz. Oğlumun da yoktur. Öyle çok güvenlik açısından bir sorunumuz yok.*

Burada çocuklarının kendi sınırlarını, ne yapacağını bildiği ifadeleri oldukça sık tekrarlanmaktadır. Ancak bunu da kendi ebeveynlik performansları üzerinden değerlendirme eğilimleri olduğu görülmektedir. Bu güven ilişkisine rağmen yine kontrol pratiklerinin de sürdüğü gerçeği güven ve kontrol arasındaki dengesizlik çelişkisini ortaya çıkarmaktadır: *Güvenmek önemlidir ama dijital çağda önlem almak gereklidir; öte yandan kontrol de bir önlemdir ama önlem almanın gerekmediğini düşünen ebeveynler de kontrol etmeye devam etmektedir.* Bu karmaşık yaklaşımda ebeveynler yalnızca çocuklarının yetkinliklerine güvenmemekte, dijital ortamda da kendi kontrollerini kurmaya çalışmaktadır. Burada ebeveynler dijital alanda otorite kurmak için dijital araçları aktif olarak kullanmakta, kendilerini çocuklarını kontrol etmekten sorumlu olarak konumlandırmaktadır; bunun sonucu çocuğun özerkliğini sınırlamak anlamına gelse bile. Bu düşüncenin aksine katılımcılardan E7 ve E16 ise alınabilecek önlemlere rağmen çocukların kendi istediklerini yapabileceklerini, kontrolün de yetersiz kalacağını ifade etmektedir:

E7 (47, E): *Yani herhalde izleyeceği içeriklerle ilgili yönlendirme yapabiliriz. Onun dışında... Yani onu yapsak da çok fazla bir şey ifade etmez çünkü sonuçta sosyal medyada izlenen şeyler biraz modayla alakalı. Yani o yaş grubunda ne modaysa o izleniyor ki zaten*

şu yaş zamanında büyük ihtimalle anne babadan daha çok artık arkadaşların etki etmeye başladığı yaşlar. O yüzden de biz pek bir şey yapabilirmişiz gibi gelmiyor.

E16 (45, K): *Yani uyarılarda bulunuyoruz tabii ki. Ebeveyn kontrolü yaptık ama her şeyi biliyor artık. Öğrenmiş artık bozuyor. Yani yaptık onları ama kaldırıyor. İstedığımız kadar kontrol etmeye çalışalım çocuk bir şekilde yolunu bulup yapmak istediğini yapıyor.*

Bu ifadeler, çocukların dijital yetkinlikleri ve alana hakimiyetlerinin ebeveyn otoritesinden daha güçlü hale geldiğini düşündürmektedir. Dolayısıyla geleneksel kontrol biçimlerinin yetersiz kaldığı bir güç değişimi görülmektedir. Bu noktada dijital ebeveynliğin aynı zamanda ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişimi güçlendiren bir işleve de sahip olduğunu belirtmek gerekir. Ebeveynler, çocuklarıyla dijital dünyadaki deneyimleri hakkında konuşarak onların dijital pratiklerini daha yakından takip edebilir ve daha güvenli bir çevrimiçi ortam sağlayabilirler. Ebeveynlerin çocuklarını dijital tehlikelere karşı uyarması, açık ve sağlıklı iletişim kanallarının kurulmasını sağlar. Ebeveynler, çocuklarıyla güvene dayalı bir ilişki kurarak, çocuklarının dijital deneyimlerini paylaşımlarını teşvik edebilir ve olası tehlikeler hakkında konuşabilirler. Bu bağlamda yapılan görüşmelerde ebeveynlere “Çocuğunuzla dijital ortamlardaki tehlikeler hakkında konuşur musunuz? Ne gibi uyarılar yaparsınız?” soruları yöneltmiştir. Burada da yapılan telkinlerin **uyarma, sınırlama ve güven verme** tutumları etrafında şekillendiği görülmektedir. Bazı ebeveynlerin çocuklarına yaptığı uyarılar tıpkı mahremiyet kaygılarında olduğu gibi; kandırılacakları, iyi görünen kötü niyetli yaklaşımlar, kendini farklı kimlikte tanıtmaya gibi endişeler noktasında ortaklaşmaktadır:

E2 (49, K): *Tabii ki hani birilerinin yanlış işler yaptırabileceğini, düzgün bir yaklaşımla gelip farklı yerlere çekebileceğini falan bunlarla ilgili uyarı yapıyoruz yani.*

E3 (28, K): *Tabii ki de söylerim yani “böyle şeyler var bak, böyle şeylerle dikkat etmelisin. Yazarlar, aklını karıştırırlar. Şu an senin için sevgili olma yaştan değil, çok küçüksün.13*

yaşındasın, çocuksun, okuman daha önemli. Başka açık sitelerde gördüğün şeylere dikkat etme, direkt geç. Benim telefonumda olsa bile”. Öyle derim yani, onu uyarırım o konuda. Bir de ben 15 yaşında evlendim. Kandırıldım yani. O yüzden onların kandırılmasını asla istemem. Kızımı da bu yönde hep yönettim, çocuklarıma hep dedim “bak hani sizi güzel kelimelerle kandırabilirler. Çünkü ben kandırıldım, gözünüzün önüne beni getirin” diye.

E5 (45, K): *Çok tehlike var tabii ama önlem olarak... “Şu gelebilir başına, bu gelebilir, hani buradan sana arkadaş gibi yazar. Karşındaki bayan olmayabilir. Ona da dikkat et. Her türlü yazabilirler” diyorum. Konuşuyorum yani söylüyorum. O da zaten direkt birisi takip isteği falan gönderdiği an “anne bak bu istek göndermiş, tanımtıyorum, bir bakın siz de” deyip hemen sildi.*

Genel olarak yanıtlar ebeveyn otoritesi ile çocukların dijital alanda özerkliğinin tanınması arasında bir denge olduğunu ortaya koymaktadır. Birçok ebeveyn çocuklarını çevrimiçi tehlikeler konusunda aktif olarak uyarmaktadır. Ancak çocuklarının bu riskleri kendilerinin de fark edebileceğine dair güvenlerini de ifade etmektedir:

E11 (31, K): *Evet konuşuyorum sürekli. O da her şeyi bana anlatır. Mesela ona söyledim amcan da olsa, baban da olsa hani özel durumunu, her şeyini anlatmasın. Diyorum kim olursa olsun seni sürekli öperse, bilerek dokunursa ederse doğru olmadığını anlatıyorum. O da bunu aynen biliyor. Böyle bir şey sosyal medyada başına gelirse yapmaması gerekenlerin ne olduğunu da biliyor mesela. Mesela onunla ilgili bir video vardı. Bir tane yaşça büyük bir adam, ortaokul çocuğuna sarkıntılık yapıyor internet üzerinden. Yazışıyorlar böyle konuşuyorlar. Kız da babasına söylüyor. Babası da kızının yerine bununla mesajlaşıyor. O videoyu kızıma gösterdim. “Bak” dedim, “görüyor musun”, hatta şaşırdı “anne” dedi “zaten insan tanımadığı biriyle yazışır mı” falan dedi. Örnek olarak gösterdim, o kendi gözüyle gördüğü için uzak duruyor.*

E12 (48, K): *Tabii tabii konuşuyorum.” Dolandırıcılar olabilir. Yani sana dolandırıcılık olmaz belki, sen daha çocuksun ama taciz edebilirler. Hani seninle böyle telefonda*

muhabbet sohbet ederler, böyle tatlı dille şey yaparlar”, uyarıyorum. “Yok anne ben gerek duymuyorum öyle şeylere” diyor. Zaten hemen bir şey olsa, “anne yabancı numara arıyor, al” der, bana verir.

E13 (49, E): *Evet, özellikle fotoğraflar, adres, talep edilecek bazı davranışlar karşı taraftan, bunların tehlike arz ettiğini, çevrimiçi bazı oyunlarda para alışverişi, oyunların şeyleri oluyor, bunların tehlikeli olabileceğini, böyle yani bunları anlatmaya çalışıyoruz.*

Ebeveynlerin bu ifadelerinde bazı dikkat çekici noktalar bulunmaktadır. E13 bir erkek çocuk babasıdır ve özellikle oyunlar ve para alışverişi konusundaki tehlikelere işaret etmektedir. E2 de bir erkek çocuk annesidir ve “yanlış işler yaptırmak” ifadesiyle diğer katılımcılardan farklılaşmaktadır. E3, E5, E11 ve E12 ise kız çocuk annesidir ve ifadelerinde taciz, kandırma, istismar üzerinden duyulan endişeler ve uyarılar dikkat çekmektedir. Burada, erkek çocukları ile kız çocuklarının ebeveynleri arasında uyarma sınırlama ve güven verme davranışlarının farklılaştığı görülmektedir. Kız çocuklarına daha çok istismar noktasında bir telkin, uyarı söz konusudur. Buradaki temel mesele istismarın cinsiyetçi yönünün sosyal medyada kendini tekrar etmesi ve ebeveynlerin gündelik yaşamdaki korkularının sanal gündelik yaşamlarında da aynı biçimde cereyan etmesidir. Bu durum bizlere meselenin çocuklar ve ebeveynler açısından ayrı ayrı toplumsal cinsiyet bağlamında da ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Nitekim E7 ve E16’nın ifadelerinden de çıkartılacağı şekilde kontrol, telkin gibi pek çok sınırlayıcı eylem yetersiz kalabilmektedir. Öte yandan E5, E11 ve E12’nin ifadesinde güven verme tutumu dikkat çekmektedir. Elbette ki ebeveynlerin çocuklarını tehlikelere karşı uyarması, dijital dünyada sorumlu davranışları teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Ancak bu uyarılar karşılığını sağlıklı ve açık bir iletişim kurulduğunda daha rahat bulabilir. Ebeveynlerin çocuklarıyla güvene dayalı bir ilişki kurması, çocuklarının dijital dünyada yaşadıklarını paylaşımlarını da teşvik edebilir ve olası tehlikeler hakkında bilgi alışverişi yapılabilir. Dolayısıyla bu noktada ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinde güven inşa etmesi oldukça önemlidir. E6, E9, E14 ve E17’nin ifadelerinde **güven vermeye** yönelik bazı tutumlarından bahsettikleri görülmektedir:

E6 (47, K): *Sık sık konuşuyorum, sürekli hatırlatıyorum, “dikkatli ol kızım” diye. Bir de her ne olursa olsun yanında olacağımızı, herhangi bir şey olduğunda korkmadan, çekinmeden bizimle paylaşması gerektiğini, her zaman onu en çok seven ve yanında bulunacağımız kişiler olduğumuzu, bizimle her şeyi paylaşabileceğini de söylüyorum. Yani yeterli mi, bilmiyorum ama mümkün olduğunca yapmaya çalışıyorum.*

E9 (52, E): *Konuşuyoruz kızım o konuda bilinçli. Bir sıkıntı yaşasa, sıkıntılı olduğu zaman, kesinlikle hiçbir şeyi benden saklamıyor. Her şeyini çok rahat benimle konuşabiliyor, annesiyle konuşabiliyor. Çok rahat kendi ifade edebiliyor yani. Ya da ona mesela tanımadığı birinden telefon geldiği zaman, bana gösteriyor. Bizden gizlemiyor. Bir de bilinçli bir çocuk yani.*

E14 (45, K): *Daha çok ona güveniyorum ama bakıyoruz tabii ki ne yapmış ne etmiş diye, daha sonra onunla konuşuyoruz. “Bize söyle, orada kimselerle iletişime geçme, seni tehdit etseler bile bir şey söyleseler bile kesinlikle onlara cevap bile verme, öyle bir şey olduysa babana bana gelip hemen bize söyle biz bakalım, onu sakın atlatırım, şunu söyleyeyim ya da kapatayım falan deme, mutlaka bize haber ver” diye uyarıyoruz.*

E17 (49, E): *Anlatıyoruz sürekli. Hangi içerikleri niye izlememesi ya da niye bakılmaması gerektiğiyle ilgili konuşmalarımız oluyor. Karşılaşabileceği her şeye karşı yanında olduğumuzu, bize anlatabileceğini söylüyoruz hep. Mesela eğer korkacağı bir şeylere bakmışsa, “şundan korktum” diyebiliyor, bize söyleyebiliyor.*

Ebeveynler, çocuklarına dijital ortamda nasıl güvenli ve sorumlu bir şekilde davranacaklarını öğretirken, aynı zamanda çocukların sınırlarını belirleyecek bazı davranışlarda da bulunabilmektedir. Bu sınırlamalar bazen tamamen kısıtlama olarak davranışlara yansiyabilmektedir. Katılımcılardan E11 ve E6'nın çocuklarını tehlikelerden uzak tutmak adına dijital cihazlar konusunda kısıtlayıcı bir tutum sergiledikleri, E19'un ise kontrolü kısıtlayacağına dair uyarılarla sağlamaya çalıştığını ifade ettiği görülmektedir:

E11 (31, K): *Instagram'ı, Facebook'u herhangi bir şeyi yok, kullanmasını istemiyorum. Ancak böyle kendini tam bilecek yaşa geldiği zaman kullanmasına izin veririm. Mesela ben söylüyorum, ediyorum “kesinlikle açmıyorsun diyorum, tanımadığın insanlar olur, konuşursunuz”. Uyarıyoruz işte tehlikelerle ilgili. Hayatta zaten ellerine telefon da vermem. Mesela benim şu an kızımın tableti var sadece. Şart koştum, TikTok yok, Instagram yok, Facebook kullanmıyorsun. Zararlarını da biliyor, ona anlattım. Gözüne zarar, beynine zarar diye. Yani bilinçli şekilde onları anlatıyorum elimden geldiği kadar.*

E6 (47, K): *Yani şu ana kadar ona telefon almadım mesela. Ve sınıfta telefonu olmayan tek çocuk benim çocuğum. Bununla ilgili çatışmalarımız oluyor, “benim de hakkım” diyor doğal olarak. Çünkü çoğunluğun olduğu bir şeyde yalnız kalıyor. Bazen bu, arkadaşları arasında uzak kalmasına sebep oluyor. Benim telefonum üzerinden arkadaşlarıyla mesajlaşıyor. Bir de çok fazla eline verip de hani bebeklikten tanıstırıyorlar ya çocukları. Benim çocuğum çok geç tanıştı. E bunları yaparken tabii ki de çok savaşı veriyorsunuz. Çocukların elinde telefon ama sizinkinde yok. Yani buna ne bileyim engel olmak veya bunu geciktirmek bir anne için, bir baba için, ebeveynler için çok çok zor. Ama savaşı veriyorum. Hala yılmadım. Mümkün olduğunca uzak tutmaya çalışıyorum.*

E19 (34, K): *Konuşuyoruz yani doğru olmadığını, bu paylaşımların videoların onu kötü etkileyeceğini söylüyoruz. Yapmaması gerektiğini yaparsa internete yasak geleceğini... Daha böyle kontrol ederek aslında “böyle böyle yerlere girersen komple alırım elinden” gibi. Kontrolcü bir yerden. Bir de yaşı da küçük şimdi başka türlü bir şey yapamazsın. Çünkü olmuyor ilerleyemiyoruz. Hatta bazen gizli izlemeye çalışıyor. Bütün paylaşımları izliyor, artık normal çizgi film izlemiyor çocukların hiçbirisi. Eğlenceli gelmiyor zaten.*

Bu ifadeler, bazı ebeveynlerin çocuklarını çevrimiçi tehlikelerden korumak için öncelikle sıkı kontrol ve dijital sınırlamalar uyguladığını ortaya koymaktadır. Sosyal medyaya erişimin yasaklanması veya ileri yaşlara ertelenmesi, telefon alınmaması, yalnızca belirli dijital araçların kullanımına izin verilmesi gibi stratejiler izledikleri görülmektedir. Bu ifadelerde aslında çocuklarını potansiyel tehlikelerden korumak adına dijital araçlardan

uzak tutan ebeveynlerin çocuklarının bazı farklı sorunlar yaşayabileceği de ortaya çıkmaktadır. Bu kısıtlayıcı tavrın çocuklar için bazı dezavantajları olabilmektedir:

- Çocuk dijital araçlarla tanışmadığı için dijital okuryazarlık konusunda eksik kalabilir ve ilerleyen yaşlarda adaptasyon sorunu yaşayabilir.
- Çocuk, akranlarıyla etkileşim ve iletişim fırsatından yoksun kalabilir ve bu çocuğa sosyal izolasyon riski yaratabilir.
- Yasaklanan, kısıtlanan şeylere çocuk daha fazla merak duyabilir. Bu merakla kontrolsüz bir şekilde dijital dünyaya girerek daha fazla zarar görebilir.

Dolayısıyla çocukları tüm dijital etkinliklerden ve araçlardan kısıtlama davranışı dijital ebeveynlik açısından sakıncalı olabilmektedir. Çünkü dijital ebeveynlikte her şeyden önce çocuğun dijital araçlara ve dünyaya erişimini sağlamak oldukça önemlidir.

5 SONUÇ VE TARTIŞMA

Dijital teknolojilerin ortaya çıkışı ve hızla gelişimi; toplumların iletişim, etkileşim ve ilişkilerini yapılandırma biçimlerinde köklü değişiklikler yaratmıştır. Bu değişimler, teknolojik entegrasyonun toplumsal etkilerini inceleyen bir alt alan olan "dijital sosyoloji"nin ilgi alanını oluşturmaktadır. Dijital sosyoloji; dijital araçların toplumsal normlar, yapılar ve uygulamalarla nasıl kesiştiğine odaklanarak sosyoloji, medya çalışmaları ve kültürel çalışmalardan yararlanan disiplinler arası bir bakış açısı sunmaktadır (Lupton, 2013). Bu alan, dijital fenomenlere ilişkin derin bir anlayış geliştirmek adına Pierre Bourdieu'nun habitus, sermaye ve alan kavramları gibi teorik çerçeveleri kullanarak teknolojinin sosyokültürel sonuçlarını eleştirel bir şekilde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bourdieu'nun habitus kavramı, bireylerin dijital ortamları nasıl içselleştirdiğini ve yönlendirdiğini analiz etmek için önemli bir zemin sunmaktadır. Habitus, "toplumsal olarak inşa edilmiş", "toplumsal bir deneyim esnasında edinilmiş", "yapılacak ya da yapılmayacakları belirleyen", "alana içkin eğilimler" olarak tanımlanabilir (Bourdieu, 2023: 165, 178). Dijital çağda, bu çerçeve, bireylerin dijital teknolojilere dayalı geliştirdiği eğilimleri, davranışları ve tutumları ifade eden "dijital habitus" kavramına dönüşmektedir (Hjarvard, 2020: 105). Dijital habitus, sosyoekonomik ve kültürel koşullardan etkilenen takip etme, beğenme ve paylaşma gibi tekrarlanan dijital etkileşimlerden ortaya çıkmaktadır. Dijital habitus, teknolojik etkileşimlerin daha geniş toplumsal yapılar tarafından nasıl şekillendirildiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, sosyal medya gibi "dijital alanlar"; normların, kuralların ve güç dinamiklerinin davranışı ve toplumsal hareketliliği şekillendirdiği yapılandırılmış bir alan olarak işlev görmektedir (Güzel, 2016: 93). Bu bağlamda dijital sosyoloji toplum ve teknoloji arasındaki simbiyotik ilişkiyi incelemek için kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Böylece, Bourdieu'nun teorik yapıları dijital alana entegre edilerek; sosyal yapıların nasıl yeniden üretildiği ve dönüştürüldüğünü, etkileşim ve güç dinamiklerinin nasıl şekillendirildiğini eleştirel bir şekilde incelenebilir.

Dijital çağda, dijital alanın kamusal alan haline gelmesiyle belki de en belirgin görülen dönüşüm mahremiyetin ya da mahremiyet algısının dönüşümüdür. Kişisel ve kamusal alanlar arasında bir sınırı ifade eden, basitçe "gizlilik" anlamına gelen mahremiyet olgusu, dijital alanlar kamusal alanlara dönüştükçe anlamını yitirmeye başlamaktadır. Dijital platformlar; gözetim ve veri toplamayı normalleştiren ve bireylerin sosyal faaliyetlerini gerçekleştirebileceği bir alan olarak işlev görürken mahremiyetin sınırları

da daha belirsiz hale gelmektedir. Bu noktada, bugünün dijital yerlileri çocukların bu dönüşüm içerisinde dijital alanın potansiyel risklerinden korunması oldukça önemlidir.

Dijital mahremiyet ihlalleri bağlamında "*sharenting*" kavramına odaklanan bu çalışma, zeminine Pierre Bourdieu'nun teorik çerçevesini oturtmakta ve habitus, alan ve sermaye kavramları üzerinden konuyu tartışmaktadır. Bu çerçeve, dijital uygulamalar ile sosyal yapılar arasındaki etkileşimin çevrimiçi ortamlarda ebeveyn davranışlarını nasıl etkilediğini incelemek için bir temel sağlamaktadır. Dijital mahremiyet, kimlik inşası ve ebeveynlik rollerinin dönüşümü ile kesişimine odaklanarak *sharenting* olgusu, çağdaş toplumda dijital habitusun bir yansıması olarak incelenmiştir. Çalışma, *sharenting* dinamiklerini, çocukların dijital mahremiyeti açısından çıkarımları ve daha geniş sosyokültürel etkisini keşfetmek için hem nitel hem de nicel verileri analiz etmektedir.

Sharenting, ebeveynlerin çocuklarının fotoğraflarını, videolarını ve kişisel bilgilerini sosyal medyada sık sık, genellikle çocukların izni olmadan paylaşmasını ifade eder (Akpınar vd., 2020: 9). Bu olgu, özellikle çocukların dijital ayak izleri ve gizliliği konusunda önemli etik endişeler ortaya çıkarmaktadır. Araştırma problemi; *sharenting* ardındaki motivasyonları, çocuk-ebeveyn ilişkilerine ilişkin çıkarımları ve dijital ebeveynliğin bir gereklilik haline gelip gelmediğini anlamaya odaklanmaktadır. Bu bağlamda çalışma iki yönlüdür: birincisi, ebeveynlerin çocuklarının dijital mahremiyetine yönelik farkındalıklarını ve tutumlarını değerlendirmek; ikincisi, çocukların *sharenting* uygulamalarına yönelik algılarını ve tepkilerini analiz etmek. Bu ikili bakış açısıyla araştırma, dijital dönüşüm bağlamında *sharenting* hakkında kapsamlı bir sosyolojik anlayış sağlamayı amaçlamaktadır. Çalışmada; ebeveynlerin paylaşım uygulamalarının ardındaki motivasyonları, dijital riskler konusundaki farkındalıkları ve bu tür eylemlerden dolayı mahremiyeti etkilenen çocukların algıları değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular yalnızca araştırma sorularını yanıtlamakla kalmamış, ebeveynliğin, çocukluğun, dijital habitusun ve *sharenting*in ele alınması gereken birçok başka boyutunu da gözler önüne sermiştir. Bu noktada, bulgulara ortaya çıkan dikkat çeken sonuçlara odaklanılmaktadır. Çalışma nicel ve nitel bulgular olmak üzere iki ayrı bulgu setini içermektedir. Dolayısıyla sırasıyla nicel bulguların, ardından nitel bulguların tartışması yapılmıştır.

Öncelikle çalışmanın sosyodemografik yapısının önemli içgörüler sunduğunu belirtmek gerekmektedir. Öğrenci anketlerinde, planlandığı gibi kız ve erkek öğrenci sayısı birbirine yakın ve her okul ve sınıftan eşit sayıda olacak şekilde veri toplanmıştır. Ancak

sosyodemografik bulgular; kültürel ve sosyal sermayenin okullar ve yerleşkeleri açısından net bir şekilde katmanlaştığını ortaya koyarak eğitimin hem toplumsal hareketliliği sağlayan bir yol hem de eşitsizliğin yeniden üretimine yol açan bir mekanizma olarak nasıl rol oynadığını göstermektedir. **Kültürel sermaye**; zihnin ve bedeninin uzun süreli eğilimleri biçiminde, eğitim, araçsal beceriler gibi şekillerde bağlamın gerektirdiği yeterlilikleri; **sosyal sermaye** ise, bireylerin bağlantılarını ve bu bağlantılarla elde edebileceği her türlü kaynağı ifade etmektedir (Bourdieu, 2011: 82,87).

Burada Bourdieu'nun kültürel sermaye kavramı, eğitim düzeyinin toplumsal tabakalaşmayı nasıl yansıttığını ve yeniden ürettiğini anlamak için oldukça önemlidir. Keza bulgular ilk olarak, ebeveyn eğitim düzeylerinin okullar ve yerleşkeler açısından önemli ölçüde değiştiğini ortaya koymaktadır. Ebeveyn eğitim düzeyleri sosyoekonomik statülerle uyumlu sonuçlar vermiştir. Dolayısıyla, bu kurumsal kültürel sermayenin toplumsal avantajın ya da dezavantajın bir göstergesi olduğu ve toplumsal eşitsizlikleri pekiştirdiği dikkat çekmektedir. Öte yandan annelerin eğitim düzeylerinin çoğunlukla babalarından daha düşük olması, kültürel sermayenin aktarımında geleneksel cinsiyet rollerinin sürdüğünün bir göstergesidir. Ailenin karar alma rolünde bir figür olarak görülen babalar, ailenin toplumsal konumunu net bir şekilde şekillendirebilir; dolayısıyla bu güç dinamiklerinin sermaye birikimi ve transferi konusunda baskın tarafı babalar gibi görünmektedir. Buna ek olarak ebeveyn eğitim düzeylerinin okul ve yerleşke bazında farklılaşması, eşitsizliğin mekânsal boyutunu ortaya koymaktadır. Burada, Bourdieu'nun alan kavramı ortaya çıkmaktadır. Okullar ve yerleşkeleri, ebeveyn ve çocukların kaynaklar için mücadele ettiği belirli alanlar olarak işlev görmek; daha yüksek sosyoekonomik düzeyde olan bölgelerdeki okullar öğrencilere çeşitli fırsatlar sunan ağlar ve kaynaklar sağlayarak güçlü bir sosyal ve kültürel sermayeye erişim sağlamaktadır. Buna karşılık, sosyoekonomik olarak dezavantajlı bölgelerdeki okullar bu kaynaklar açısından sınırlı olmasından dolayı sosyal ve kültürel sermayeye daha sınırlı bir erişim sunmaktadır. Kuşkusuz ki bu, toplumdaki şehir planlaması, işgücü piyasası gibi birçok alandaki sistemik eşitsizliğin güçlendirdiği bir durumdur.

Bir diğer önemli bulgu seti dijital araçlara erişim ve sosyal medya kullanımı üzerinedir. Burada sosyal medya hem kültürel katılıma erişimi demokratikleştiren hem de maddi ve sembolik kaynaklara yerleşmiş daha geniş eşitsizlikleri yansıtan bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Bulgular öğrencilerin %78,4'ünün kişisel bir telefona sahip olduğunu

göstermektedir. ancak okullar/yerleşkeler arasında telefona sahip olma konusunda belirgin bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Bu farklılık sosyoekonomik sermayenin dijital araçlara erişim üzerindeki etkilerini yansıtmaktadır. Kişisel telefona sahip olmak, özellikle bu durumun eğitime ve dijital sosyal alana erişimde ne kadar önemli olduğu düşünüldüğünde, dijital alana katılımı sağlamada kritik bir rol oynamaktadır. Kişisel telefona sahip olma oranının düşük olduğu okullar/yerleşkeler sadece maddi bir eksikliğe işaret etmemekte, aynı zamanda giderek dijitalleşen toplumda gerekli olan kültürel ve sosyal sermayeden yoksunlukla ilişkili daha geniş sistemik eşitsizlikleri gözler önüne sermektedir. **Bu da aslında dijital erişimin artık bir lüks değil, eğitim ve toplumsal alana katılım için bir gereklilik olması nedeniyle dijital eşitliği destekleyen politikalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir.**

Öğrencilerde sosyal medya kullanımının cinsiyete göre farklılık göstermediği bulgusu, sosyal medyanın evrenselliğine işaret etmektedir. Cinsiyet rollerinin genellikle katılımı ve belli davranışları etkilediği birçok çevrimdışı sosyal alanın aksine, sosyal medya burada nispeten daha tarafsız ve eşitlikçi bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla burada Bourdieu'nun alan kavramı dijital alan üzerinden değerlendirildiğinde; sosyal medyanın özellikle genç kullanıcılar arasında kökleşmiş geleneksel normlardan ziyade erişilebilirlik ve katılım konusunda farklı bir bireysel, sosyal ve kültürel alan olduğu görülmektedir. Öte yandan, Facebook ve X (eski adıyla Twitter) gibi platformların öğrenciler arasında azalan popüleritesi, dijital uygulamalardaki nesil değişimini yansıtmaktadır. Daha genç kullanıcılar, YouTube ve oyun platformları gibi multimedya içeriğine ve etkileşime öncelik veren platformları tercih etmektedir.

Çalışmanın belki de en önemli yanı çocukların düşünce ve tutumlarına yer vermesidir. Bu nedenle çocukların *sharenting* pratiklerine nasıl baktıkları çok önemlidir. Bu durumun çocukların mahremiyet farkındalıkları, özerklik ihtiyaçları ve dijital okuryazarlık ve teknik becerileri ile ilişkisi, bulguların yansıttığı bir diğer konudur. Çocukların dijital becerilerinin genel olarak kuvvetli olması, dijital alanda var olmak için yeterli olduklarını göstermektedir. Bu durum, Bourdieu'nun kültürel sermaye kavramında karşılığını bulmaktadır. Kültürel sermayenin dijital alandaki karşılığı tam olarak budur; sosyal ağlara katılımı sağlayan beceriler, dijital etkileşimin anahtarıdır. Ancak buna rağmen bulguların işaret ettiği önemli bir başka mesele vardır. Çocukların güvenli uygulamaları tanıma veya istenmeyen mesajları engelleme gibi dijital güvenlikle ilgili yeterliliklerin

daha düşük oranda olması, dijital okuryazarlığın eşitsiz bir şekilde dağılımını ortaya koymaktadır. Burada daha az bilgi sahibi kullanıcıların genellikle sosyoekonomik veya eğitim alanındaki eşitsizlikler nedeniyle, sömürüye veya tehlikelere karşı daha savunmasız olduğunu belirtmek gerekir. **Dolayısıyla ortaya çıkan ihtiyaç temelde, dijital araçların ötesinde çevrimiçi gizlilik ve güvenliği kapsayan daha geniş bir dijital eğitim yaklaşımıdır.**

Çocukların perspektifinden ebeveynlerinin *sharenting* pratiklerine bakıldığında nicel bulgulara ortaya çıkan belirgin bir sonuç olmuştur. Paylaşım katılımlarında anneler ve babalar arasında net bir fark görülmektedir. Bu da yine cinsiyet temelli bir ayrışmayı yansıtmaktadır. Bulgular, annelerin çocuklarının hayatlarıyla ilgili içerik paylaşım pratiklerinin daha yoğun olduğuna işaret etmektedir ve bu annenin birincil bakıcı ve duygusal emek temelli geleneksel cinsiyet rolleriyle ilişkilidir. Bu kez dijital alanda *sharenting* yoluyla bu beklentiler karşılanmaktadır ve bu da bizi toplumsal normlar tarafından şekillendirilen bir eğilimler sistemi olan, Bourdieu'nun habitus kavramına götürmektedir. Cinsiyete dayalı habitus anne ve babaların davranışlarını şekillendirmekte, böylece anneler dijital alanda da cinsiyet rollerini paylaşımlarıyla sürdürmektedir. Babaların paylaşımlara daha az dahil olması da cinsiyete dayalı bir farklılık ya da eşitsizlik olduğunu göstermektedir. Bu noktada çocukların özerklik ihtiyacının da bulgulara net bir şekilde yansımaları görülmektedir.

Çocuklarıyla ilgili paylaşım yaparken ebeveynlerin izin isteme davranışıyla ilgili bulgular çocukların kendi mahremiyetlerinin farkındalığı ve özerklik talepleriyle ilgili önemli bilgiler sunmaktadır. Kendileriyle ilgili paylaşım yapılmadan önce izin alınmasını isteyen çocukların yüksek oranda olması, dijital özerkliklerine ilişkin farkındalığın arttığına ve rıza haklarının tanınması taleplerine işaret etmektedir. Bu çok önemli bir bulgudur, çünkü *sharenting*le ihmal edilen en önemli meseleler rıza, özerklik ve mahremiyettir. Ancak ebeveyn davranışlarındaki tutarsızlık, özellikle farklı eğitim seviyelerindeki ebeveynlerde belirginleşmekte; bu da dijital alanda çocuk haklarının nasıl tanındığını, eğitimin bunu nasıl etkilediğini göstermektedir. Daha yüksek eğitim seviyesindeki ebeveynlerin izin alma pratiklerinin daha yüksek olması, dijital okuryazarlığın ve mahremiyete ilişkin farkındalığın eşit şekilde dağılmadığını ve eğitim geçmişinden büyük ölçüde etkilendiğini ve böylece sermayenin toplumsal hiyerarşileri sürdürme konusundaki etkili gücünü ortaya koymaktadır.

Çocukların dijital mahremiyet farkındalığına dair bulgular ise biraz daha karmaşıktır. Dijital ortamın riskleri konusunda bir farkındalık ve huzursuzluk düzeyi olduğu görülmektedir, ancak bu aşırı veya yoğun bir kaygıyı yansıtmamaktadır. %23,4 oranında “çevrimiçi mahremiyetin ne olduğundan emin değilim” cevabının bulunması, dijital okuryazarlığa dair bilgi ve beceriler konusunda bir boşluğa işaret etmektedir. Burada yine kültürel sermaye devreye girmektedir; çünkü eğitime ve bilgiye daha fazla erişimi olan öğrenciler dijital mahremiyetlerini koruma konusunda daha fazla güven geliştirebilirken, diğerleri belirsizliğini korumaktadır. Öte yandan “endişeli değilim” cevabı da %20 oranındadır. Bu durumu da Bourdieu’nun doxa kavramı üzerinden değerlendirmek mümkündür. **Doxa** kısaca; alanın kurallarını, kabul edilen inançları, değerleri ve pratikleri ifade etmektedir (Bourdieu, 2023: 167). Bu bağlamda çocuklarda, dijital ortamların doğası gereği güvenli olduğu veya gizlilik endişelerinin abartıldığı yönünde yaygın bir algı olabileceği ve bunun sorgulanmayan, normalleştirilmiş bir bakışı yansıtabileceği düşünülebilir.

Bir diğer dikkat çekici bulgu çocukların rahatsız oldukları paylaşım türleriyle ilgilidir. Burada üç farklı temaya değinmek gerekmektedir: bedensel, duygusal ve kişisel bilgi içeren paylaşımlar. Ebeveynlerin çocuğun bedenini yansıtan paylaşımlarından duyulan rahatsızlık; çocukların bedensel temsil, özerklik ve kontrol duygusuna işaret etmektedir. Savunmasız anları temsil eden duygusal ya da utanç verici anların paylaşımı ise, çocukların duygusal öz sunumları üzerindeki kontrol ihtiyacını hissettirmektedir. Kişisel bilgi içeren paylaşımlardan rahatsız olmaları da çocukları kimlik hırsızlığı ve gözetimin potansiyel riskleri konusunda farkındalıklarını göstermektedir. Bu doğrultuda ebeveynlerin paylaştığı belirli içeriklerden duyulan rahatsızlık, çocukların dijital habituslarının, yani dijital etkileşimlere ve kendi çevrimiçi kimliklerine yönelik öğrenilmiş uygulamalarının ve tutumlarının, giderek daha fazla farkına vardıklarını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak çocuklara ilişkin nicel bulgular; çocukların dijital özerklikleri konusundaki taleplerini, ebeveynlere karşı bilinçli bir meydan okumayı, mahremiyet farkındalıklarını ve dijital haklarının tanınma taleplerini yansıtmaması açısından oldukça önemli ve umut vericidir. Bu bağlamda, bulgular dijital okuryazarlığın, *sharenting* uygulamalarının ve ebeveyn davranışlarının özellikle cinsiyet, eğitim ve dijital çağda gelişen mahremiyet ve

özerklik kavramları açısından daha geniş toplumsal yapılarla nasıl derinlemesine iç içe geçtiğini ortaya koymaktadır.

Ebeveyn anketlerinden toplanan nicel bulgular da oldukça önemli sonuçlar ortaya koymaktadır. Bulgular; sosyal tabakalaşmanın, cinsiyete dayalı beklentilerin, ekonomik sermayenin ve eğitim geçmişi gibi faktörlerin *sharenting* pratiklerini karmaşık şekillerde nasıl biçimlendirdiğini göstermektedir. Burada *sharenting* dijital bir paylaşım pratiğinden çok daha fazlasıdır; ebeveynlerin rollerini toplumsal beklentiler doğrultusunda güçlendirerek yönlendiren, daha geniş bir güç, sınıf ve cinsiyet yapılarına gömülü bir toplumsal olgudur. Burada da öncelikle sosyodemografik bulguların neler sunduğuna değinmek yerinde olacaktır.

Ankete katılımdaki cinsiyet dağılımında, anneler (%73,3) ile babalar (%26,7) arasında belirgin bir tezat olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu tutarsızlık yalnızca niceliksel bir dengesizliği vurgulamakla kalmayıp aynı zamanda dijital çağda ebeveynliğin nitel boyutları hakkında da soruları gündeme getirmektedir. Bunu kültürel normların ve beklentilerin bireysel davranışı şekillendirdiği cinsiyete dayalı habitusun bir yansıması olarak yorumlamak mümkündür. Öğrenci bulgularında da farklı biçimlerde ortaya çıkan toplumsal cinsiyet normları burada da ilk olarak ankete katılım oranlarında kendini göstermektedir. Kadınların daha yüksek katılımını, birincil bakıcılar olarak geleneksel olarak atfedilen rolleriyle ilişkilendirmek mümkündür ve bu anneliğe dair toplumsal beklentileri yansıtmaktadır. Öte yandan, katılımcıların eğitim seviyelerinde görülen farklılıklar da kültürel sermayeye; dolayısıyla paylaşım biçimleri, dijital okuryazarlık seviyeleri gibi *sharenting* pratiklerine etki edebilmektedir. Eğitim seviyelerinin okullara göre dağılımında da sosyal eşitsizlikleri bir kez daha vurgulayan bulgular mevcuttur. Okulların/yerleşkelerin değişen sosyoekonomik tabakaları yansıtan coğrafi dağılımı, mekânsal ve sosyal eşitsizliklerin varlığının altını bir kez daha çizmektedir. Ancak dijital habitusun karşılığını bulduğu bulgular; dijital araçlara erişim konusunda ebeveynlerin kişisel telefona sahip olma ve internet kullanımının yüksek oranlarda olmasıyla ortaya çıkmaktadır. Akıllı telefonlara ve internete erişim ile gerçekleşen teknoloji kullanımına ilişkin yerleşik eğilimler ve pratikler, dijital habitusun temel bileşenidir. Bu habitus, bireylerin dijital dünyayla nasıl etkileşime girdiğini ve bu alanda nasıl bulunması gerektiğini şekillendirirken, sosyal ilişkilerini de etkilemektedir. Kullanılan platform tercihlerinde çocuklarda görülen fark burada da görülmektedir. Facebook ve Instagram'ın

yoğun, TikTok ve Snapchat gibi platformların kullanımının önemli ölçüde daha az popüler olması platform tercihlerinde nesiller arası bir ayrımın göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Ebeveynlerin sosyal medya kullanımlarındaki temel motivasyonları ve paylaşımlarına dair bulgular, *sharenting* pratiklerine ve motivasyonlarına dair ilk ipuçlarını sunmaktadır. Öncelikle temel motivasyonların “haberleşmek, iletişim kurmak”, “gündemi takip etmek” ve “bilgi edinmek” üzerinde yoğunlaşması sosyal medyanın işlevsel yönüne odaklanıldığını göstermektedir. Buna karşılık “yalnızlığı gidermek”, “beğenilmek”, “arkadaş edinmek” gibi motivasyonların düşük oranlarda olması da daha bireyselleşmiş kullanımın daha düşük olduğuna işaret etmektedir. Paylaşımlara dair ifadeler de bunu desteklemektedir. Çevrimiçi kimliklerinin gerçek kişiliklerini yansıttığını belirtmeleri, dijital ve fiziksel alanlar arasında bir süreklilik olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak sosyal medya kullanımına dair bu genel bulgular, *sharenting* pratikleri söz konusu olduğunda farklı şekillerde karşılığını bulmakta, bu da ebeveyn kimliği devreye girdiğinde dijital alanda farklı bir habitusun pratiklerinin sergilendiğini ortaya çıkarmaktadır. Tam da bu noktada, *sharenting* pratikleri ve dijital mahremiyet algısına dair bulgular dikkat çekici sonuçlar sunmaktadır.

Genel olarak, bulgular ebeveyn kimliği, dijital okuryazarlık, mahremiyet endişeleri ve sosyal ve sembolik sermayenin kesiştiği karmaşık bir manzarayı ortaya koymaktadır. **Sembolik sermaye;** bireylerin toplumda başkaları tarafından kabul görmelerini, tanınmasını ve değer verilmesini sağlayan, prestije dayalı bir sermaye olarak tanımlanabilir (Bourdieu, 2022:153). Ebeveynlerin çoğunluğu çocuklarıyla ilgili paylaşımlar yaptığını belirtmekte, bu da kendilerine oluşturdukları dijital kimlikte çocuklarını, dolayısıyla ebeveynliklerini sergileme konusunda güçlü bir eğilim olduğunu göstermektedir. Özellikle çocuklarının gelişimini ve başarılarını paylaşma, kişisel gururun yanı sıra ebeveyn statüsünü artırmaya fırsat vermektedir. Burada Bourdieu’nun sembolik sermaye kavramı öne çıkmaktadır; ebeveynler bulundukları paylaşım ağlarında onaylanma ve böylece kendilerini “iyi ebeveyn” olarak konumlandırma ihtiyacını karşılarken sosyal görünürlüklerini artırmak için bu paylaşımlarını yapmaya devam etmektedir. Burada paylaşım yapmadan önce çocuktan izin isteme davranışına dair bulgular da oldukça önemlidir. Veriler, birçok ebeveynin her zaman izin istediğini belirtmesine rağmen (%42), önemli bir katılımcı grubunun (%22 “bazen”, %17,7

“çoğunlukla”) onay almaya yönelik daha esnek bir yaklaşımı yansıttığını göstermektedir. Bu değişkenlik dijital habitusun bir göstergesi olarak yorumlanabilir; ebeveynlerin dijital habitusundaki eğilimleri dijital mahremiyet anlayışı ve çocuklarının dijital özerkliğine dair algılarına bağlı olarak değişmektedir. Öte yandan, izin almadan paylaşımda bulunan ebeveynlerin kayda değer oranı, otoriter ya da geleneksel bir ebeveynlik yaklaşımına işaret edebilmektedir. İzin almadan paylaşım yapma davranışı; çocukların özerkliğinin dijital alanda bile tanınmadığı, rızasının önemsenmediği, karar alma konusunda ikincil durumda olduğuna işaret etmektedir. Bu noktada mahremiyet kaygısı, tüm paylaşım pratiklerinin yönetiminde merkezi bir öneme sahiptir.

Ebeveynlerin çoğunluğunun (%46,7) dijital mahremiyet konusunda “çok endişeli” olması, aile içerisinde dijital mahremiyetin öneminin arttığına dair bir farkındalığı yansıtabilir. Ancak bu bulgunun kültürel sermayeyle ilişkisini kurmak önemlidir. Burada kültürel sermaye olarak değerlendirilebilecek dijital okuryazarlık, riskler hakkında bilgi sahibi olmanın paylaşım pratiklerinde etkili olabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, ebeveynlerin eğitim düzeyleri ile dijital mahremiyet kaygısı arasındaki önemli istatistiksel ilişki, kültürel sermayenin farklı farkındalık ve endişe düzeyleri üretmek için sosyal sınıfla nasıl kesiştiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgu, özellikle düşük eğitim düzeyine sahip ebeveynler için daha fazla dijital okuryazarlık eğitimine ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu tür bir farkındalık geliştirmeden ve bilgisi olmadan, ebeveynler *sharenting*in uzun vadeli sonuçlarını tahmin edemeyebilir ve farkında olmadan çocuklarını dijital dünyanın risklerine açık hale getirebilir. Bu noktada, ebeveynlerin *sharenting*in çocukları için olumsuz sonuçlara yol açabileceği konusunda farkındalıklarına dair bulgular, keskin bir karşıtlık sunmaktadır. Büyük bir çoğunluk, paylaşımlarının çocukları üzerinde olumsuz bir etkisi olmayacağına inanırken, endişe ifade eden daha küçük bir yüzde; mahremiyet ihlali, dijital ayak izleri ve çocukların özerkliği konusunda bir farkındalık göstermektedir.

Bu bulgular, *sharenting*in sosyal katılım ve ebeveynlerin dijital kimlikleri için fırsatlar sunarken, aynı zamanda göz ardı edilmemesi gereken risklerin olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu, dijital okuryazarlığı ve mahremiyet farkındalığını geliştirmede eğitimin rolünü gösterirken, özellikle *sharenting*'in etkilerini anlamak için gerekli kültürel sermayeye sahip olmayan ebeveynler için kritik bir konu olduğuna da işaret etmektedir.

Diğer yandan bulgular giderek dijitalleşen bir toplumda, ebeveynlerin çocuklarının

mahremiyeti ve itibarından ödün vermeden deneyimlerini paylaşabilecekleri kapsayıcı, empatik dijital alanlara acil ihtiyaç olduğu şeklinde de değerlendirilebilir. Ancak ebeveynlerin *sharenting* pratiklerinin uzun vadeli sonuçlarının, çocukların mahremiyeti ve özerklikleri bağlamında eleştirel bir şekilde incelenmesine ihtiyaç olduğu aşıkardır. Bu noktada, dijital ebeveynlik konusundaki nicel bulgular da önemli ipuçları sunmaktadır.

Dijital ebeveynlik ve çocuklarla kurulan iletişime dair nicel bulgular kültürel, sosyal ve sembolik sermayenin iç içe yapısından etkilenen dijital ebeveynlik hakkında bir çerçeve oluşturmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarıyla dijital alanda zaman geçirme sıklığına ilişkin bulgular, ebeveynlerin önemli bir kısmının bu konuda etkileşim eksikliği yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu eksiklik, ebeveynlerin çocuklarının dijital faaliyetlerine katılma konusunda yetersiz veya ilgisiz olabileceğini ve bunun da ebeveyn ve çocuk arasında dijital bir eşitsizlik oluşmasına neden olabileceğini göstermektedir. Öte yandan, ebeveynlerin önemli bir kısmının çocuğunun çevrimiçi paylaşımları konusunda bilgi sahibi olmadığını belirtmesi de gözetim ve kontrol konusunda bir boşluğa işaret etmektedir. Bu eksikliğin kültürel sermayenin yetersizliği nedeniyle olma ihtimali de vardır; dijital okuryazarlık becerileri olmayan ebeveynler gerekli rehberliği veya korumayı sağlayamayabilir. Ancak bu uçurumlar, dijital beceriler ve dijital okuryazarlık konusundaki toplumsal eşitsizlikleri sürdürme ya da yeniden üretme gibi bir sonuç doğurabilir. Buna karşılık, ebeveynlerin yüksek oranda çocuklarıyla sosyal medyanın tehlikeleri hakkında düzenli olarak konuştuğu bulgusu bir dijital farkındalığı göstermektedir. İnternetin risklerini düzenli olarak tartışan ebeveynler, çocuklarının dijital kimliklerini ve güvenliğini koruma konusunda proaktif bir yaklaşım sergilemektedir. Bu proaktif yaklaşım, çocukların dijital ayak izlerinin sosyal sermayeleri ve itibarları üzerinde uzun vadeli sonuçlar doğurabileceği günümüz dijital çağında oldukça önemlidir. Ancak yine burada da bu riskleri “bazen” ve “nadiren” tartışan ve “hiçbir zaman” tartışmayan ebeveynlerin oranı, bilgi eksikliği ihtimalini güçlendirmektedir.

Bulgularda, ebeveynlerin çocuklarını dijital dünyanın tehlikelerinden korumak için kullandıkları en yaygın stratejiler de ortaya çıkmaktadır. En yüksek dağılımların “çocuğa internetin faydalarını ve risklerini açıklamak” ve “faydalı olduğunu düşündüğü içerikleri çocuğa göstermek” ifadelerinde yoğunlaşması aslında dijital ebeveynliğin en önemli

adımlarından biri olan iletişimi vurgulamaktadır. Bu, dijital ebeveynliğe dair olumlu bir bulgudur. Ancak düşük dağılıma sahip olsalar da “çocuğun ısrarıyla dijital araçları kullandırma”, “kendisi kullanırken çocuğu dinlememe”, “çocuğu huysuz anlarında telefon/tabletle yatıştırma” gibi davranışlar otorite ve özerklik arasındaki bir dengesizliğe işaret etmektedir. **Dolayısıyla, dijital özerklik ve ebeveyn otoritesi arasındaki gerilim konusunda daha derinlikli çalışmalar yapılabilir.**

Çalışmanın nitel bulgularında, nicel verilerin genel bir çerçeve çizdiği tartışmalar daha da derinleşmekte ve zenginleşmektedir. Bu noktada nitel bulguların nicel bulgularla örtüşen ve fazlasını sunan dikkat çekici verilerine değinmek yerinde olacaktır. Bulgular; ebeveynlik, dijital iletişim ve sosyal medyanın bir araya gelmesiyle ebeveynlerin dijital çağda rollerini müzakere etmenin farklı yollarını ortaya koyarken sosyal, kültürel ve sembolik sermayenin etkileşimli yapısına da dikkat çekmektedir.

Öncelikle nitel bulgulardaki ebeveynlerin sosyodemografik dağılımlarının nicel bulgularla benzer olduğunu belirtmek gerekir. Görüşmelere katılan gönüllü katılımcıların da 15 anne ve 5 baba olmak üzere kadınlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu, özellikle ebeveynlik rollerinde açık bir cinsiyet ayrımına işaret etmektedir. Kültürel ve toplumsal normların anneyi çocuk bakımı ve duygusal dayanak olarak konumlandırması burada da temel meseledir. Dolayısıyla annelerin görüşme katılımlarına da daha fazla ilgi göstermesi ve daha fazla duygu ve bilgi paylaşması, toplumsal cinsiyet normlarıyla tutarlı bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Tüm katılımcıların akıllı telefonlara erişiminin olması ve dijital erişimin gelir, eğitim veya konum gibi faktörlere göre büyük ölçüde farklılaşmamış olması, dijital teknolojilerin sosyoekonomik sınıflar arasında geniş bir şekilde yaygınlaştığını göstermektedir. Bilgisayarlar gibi diğer dijital araçlar açısından bazı farklılıklar olsa da tüm katılımcıların akıllı telefonlarının olması, dijital erişimin eğitim ve gelir gibi geleneksel göstergeleri aşan yeni bir sosyal sermaye biçimi haline geldiğini göstermektedir. Burada, ebeveynlerin nicel bulgularında da dijital araçlara erişim konusunda aynı sonuca ulaşılmıştır. Dolayısıyla ebeveynler arasında dijital erişimin bu şekilde eşitlenmesi, dijital habitusta geleneksel sosyoekonomik farklılaşma biçimlerinin aşılabileceği yönünde bir potansiyeli ortaya koyabilir.

WhatsApp ve Instagram'ın yaygın kullanımı da bu platformların iletişim, temsil ve sosyalleşmede oynadığı rollerle birlikte, sosyal davranış ve kültürel normlardaki daha

geniş değişimleri yansıtmaktadır. Dijital araçlar sosyal yapıya derinden yerleşmiştir ve bireylerin kendilerini nasıl sunduklarını, başkalarıyla nasıl etkileşime girdiklerini ve ebeveynlik rollerini nasıl gerçekleştirdiklerini etkilemektedir. Neredeyse tüm katılımcıların Facebook hesapları olmasına rağmen paylaşım platformu olarak Instagram'ı tercih etmeleri; daha görsel odaklı, aktif, güncel beklentilere işaret eden bir kamusal alanı yansıtmaktadır. Bu da ebeveynliğin daha performatif bir yönünü göstermektedir; Instagram, ebeveynlerin toplumsal beklentilerle uyumlu aile anlatıları üretmek ve sunmak için rekabet ettiği bir dijital alan görevi görmektedir. Ebeveynler bu şekilde hem kişisel anları paylaşmakta hem de ebeveynliğin daha geniş kültürel alanına katılmaktadır.

Nicel ve nitel bulgular da ebeveynlerin dijital araçlara erişim ve sosyal medya kullanımları konusunda sosyoekonomik sınıflar arasında ciddi bir farklılaşma olmadığı dikkat çekerken, öğrenciler arasında ise eşitsizliğe dair önemli bulgulara rastlanmaktadır. Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine bakıldığında belki de en çarpıcı bulgu dijital araçlara ve internete erişimdeki sosyoekonomik uçurumdur. Bulgular dijital araçlara erişimdeki bu farklılıkların rastgele olmadığını, ailelerin sosyoekonomik koşullarına derinden yerleşmiş olduğunu göstermektedir. Sosyoekonomik olarak daha düşük mahallelerde okuyan ve yaşayan ğrencilerin (Eskipazar ve Doğanlar gibi), dijital etkileşimleri için sadece cep telefonları olduğunu ve bunu hem sosyal etkileşimler hem de eğitim amaçlı kullandıklarını belirttikleri görülmektedir. Bu durum, daha çok sınırlı ekonomik sermayenin bir yansımasıdır ve bu da hem teknolojiye erişimlerini hem de eğitime ve sosyal alana katılımlarını sağlayacak ek kaynaklara erişebilmelerini etkilemektedir. Tablet, Playstation ya da bilgisayar gibi cihazlara erişimdeki boşluk çocukların, bunlara erişebilen akranlarının deneyimlediği şekilde dijital dünyaya entegre olma konusunda zorluklar yaşamalarına neden olabilir. Dahası, bu eşitsizliklerin kültürel sermaye birikimi üzerinde uzun vadeli etkileri bulunmaktadır. st düzey cihazlar için yeterli ekonomik sermayeye sahip olmayan bu öğrenciler, dijital dünyada kültürel sermayelerini zenginleştirebilecek faaliyetlere tam olarak erişme konusunda dezavantajlıdır. Bununla birlikte, bu kültürel sermaye birikimi aynı zamanda bireyin dijital habitusu tarafından da şekillendirilir. Daha yüksek ekonomik sermayeye sahip öğrencilerin habitusu muhtemelen dijital trendler hakkında daha gelişmiş bilgi, daha iyi cihazlar ve içerik üretimi için daha fazla fırsat sunmaktadır. Bu, görünürlüğün ve katılımın sosyal tanınma ve statüye dönüşebileceği rekabetçi dijital alanda bir avantaj

sağlamaktadır. Buna karşılık dijital araçlara sınırlı erişimi olan öğrenciler, yalnızca maddi kaynaklara sınırlı erişim nedeniyle değil, daha az gelişmiş dijital habitusları nedeniyle de dezavantajlı konuma düşebilir. Sosyal varlıkları sosyoekonomik durumlarının yarattığı sınırlamalar nedeniyle kısıtlanmakta ve kültürel ve sembolik sermaye birikimi fırsatları azalmaktadır. Bu da dijital çağda; toplumsal tabakalaşmayı sürdüren, mevcut sınıf temelli eşitsizlikleri güçlendiren bir dışlanma döngüsü yaratmaktadır.

Bu noktada konuyu farklı bir açıdan değerlendirme gerekliliği ortaya çıkmıştır. Öncelikle dijital araçlara erişim konusunda ebeveynlerle çocuklar arasında çıkan bu farklılık, dijital eşitsizliğin yalnızca araçlara erişimle kısıtlanmaması gerektiğini ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin dijital araçlara erişimi ve sosyal medya kullanımları daha çok işlevsel bir yöne işaret etmekte, gündelik yaşam pratiklerinde kullanmaları gereken, kendileri için çocuklarına nazaran daha birincil öneme sahip bir konu olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla burada deneyimler ve ihtiyaçlar farklılaşmakta ve sosyoekonomik durum ne olursa olsun en azından bir kişisel cep telefonuna sahip olma ihtiyacı baskın olmaktadır. Bu noktada sosyoekonomik durumun etkisi, öğrencilerde karşılığını bulmaktadır. Daha düşük sosyoekonomik durum, çocukların dijital kaynaklara erişimi için yapılan yatırımı kısıtlamaktadır. Ancak burada araçlara bireysel sahipliğin ötesinde, dijital eşitsizliğin ortaya çıktığı farklı dinamikler bulunmaktadır. Bu araçların nasıl ve ne kadar etkili kullanılabildiği önemlidir. Ebeveynler bu araçları ne kadar işlevsel kullanıyor olsalar da eğitim seviyeleri, kültürel sermayeleri, dijital okuryazarlıkları dijital ortamdaki riskleri yönetme ve çocuklarına rehberlik etme konusunda yetersiz kalabilmektedir. Fiziksel olarak bu cihazların varlığı internet erişimi, kaliteli bağlantı, kaliteli cihaza erişim gibi boşlukları doldurmamaktadır. Bu da çocukların eğitim ve sosyalleşme gibi fırsatlarını etkilemektedir. Çocuklar için dijital alanla ilgili ihtiyaçlar; kimlik oluşturma, sosyal çevre, eğitim, eğlence gibi daha geniş bir sosyal alan deneyim setini kapsamaktadır. Dolayısıyla bu nesiller arası farklılaşmada ebeveynlerin; düşük gelir düzeyleri ve sosyal sermayesi, sınırlı bilgisi ve kişisel öncelikleri gibi birçok dinamik çocukların dijital alandaki fırsatlarını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. **Bu bağlamda, aslında önemli bir gereklilik ortaya çıkmaktadır. Sosyoekonomik durum ne olursa olsun çocukların giderek dijitalleşen dünyada var olmak ve gelişmek için gerekli desteğe ve kaynaklara sahip olması adına geniş çabalar gerekmektedir. Bu eşitsizliklerin yalnızca maddi kaynaklarla ilgili olmadığını, aynı zamanda toplumsal eşitsizliği**

üreten ve yeniden üreten yapılarla ilgili olduğunu fark ederek, buna yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Yapılan görüşmelerde, ebeveynlerin mahremiyet algısına dair de önemli bulgular ortaya çıkmıştır. Bulgular, mahremiyetin mekânsal, bedensel ve toplumsal değerlendirmelerle şekillenen karmaşık, çok boyutlu bir kavram olduğunu göstermektedir. Mahremiyetle çoğunlukla ilk ilişkilendirilenler gizlilik, özel alan, kişisel alan, aile gibi kavramlardır. Gizlilik ve aile/ev arasındaki bu tekrarlayan bağ, mekânın özel ve kamusal alan arasındaki sınırı korumada ne kadar önemli algılandığını vurgulamaktadır. Ancak denkleme sosyal medya girdiğinde gizlilik daha akışkan hale gelmekte ve ebeveynler sosyal medya bağlamında özel ve kamusal alan arasındaki çizgilerin bulanıklaştığını düşünmektedir. Bu durum, ebeveynlerin uygun paylaşımların ne olduğu konusunda fikirlerindeki belirsizlikte daha da öne çıkmaktadır. Bu da mahremiyet kavramının bireysel olarak değişebilen ve çeşitli toplumsal normlardan etkilenen bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Burada, Bourdieu'nun alan kavramının karşılığı olan dijital platformlar, bireylerin mahremiyet anlayışlarını uyarlamalarını gerektiren yeni bir sosyal etkileşim alanını temsil etmektedir.

Ebeveynlerin mahremiyet algısına dair ortaya çıkan bir diğer önemli tema ise bedensel mahremiyetle ilgilidir. Bulgularda özellikle beden ve onun teşhiri söz konusu olduğunda mahremiyetin cinsiyete dayalı boyutu ortaya çıkmaktadır. Özellikle kadın ve aynı zamanda kız çocuğu sahibi katılımcıların, mahremiyeti kadın bedeni algısı ve kontrolü üzerinden değerlendirdiği görülmektedir. Bu durum, ihlale karşı savunmasız görülen kadın bedeninin mahremiyetine dair cinsiyete dayalı bir algıyı yansıtmaktadır. Bu ebeveynlerin sıklıkla kızlarının bedenlerinin teşhirden veya tacizden korunmasını vurgulamaları, mahremiyet algısının yalnızca kişisel sınırlarla ilgili olmadığını, toplumsal olarak cinsiyete dayalı beklentileri yönetmekle de ilgili olduğunu ortaya koymaktadır. Kadınların “iffetlerini” ve bedenlerini korumalarına yönelik toplumsal baskılar, bu ebeveynlerin habituslarına yerleşiktir ve mahremiyet algılarını şekillendirmektedir. Bu bağlamda, mahremiyetin cinsiyete dayalı doğası, kadınların bedenlerinin hem fiziksel dünyada hem de çevrimiçi ortamda daha sıkı kontrollere ve kısıtlamalara tabi tutulduğu daha derin toplumsal eşitsizlikleri yansıtmaktadır. Dolayısıyla bu cinsiyete dayalı mahremiyet algısı, kadınların mahremiyetinin hem evde

hem de kamusal alanda daha ağır bir şekilde denetlendiği toplumsal güç yapılarının yeniden üretimi olarak değerlendirilebilir.

Genel olarak mahremiyet algısına dair bu bulgular, habitus çerçevesinde mahremiyetin nasıl içselleştirildiğini ve özellikle beden ve aile hayatı söz konusu olduğunda toplumsal olarak nasıl şekillendirildiğini ortaya koymaktadır. Kamusal ve özel alan arasındaki sınırların giderek belirsizleştiği dijital çağda, mahremiyet kavramı daha esnek bir hale gelmekte ve bireysel, kültürel, toplumsal ve teknolojik birçok dinamik tarafından şekillenmektedir. Bu noktada ebeveynlerin dijital mahremiyet kavramını algılama biçimlerine dair bulgular çeşitli içgörüler sunmaktadır.

Ebeveynlerin genel olarak dijital mahremiyeti kişisel veriler üzerindeki kontrolün kaybedilmesi durumunda ihlal edilen bir mahremiyet türü olarak gördükleri dikkat çekmektedir. Bu durum, dijital sınırların değişen doğası nedeniyle artan bir huzursuzluğu yansıtmaktadır. Örneğin, E5'in kişisel bir fotoğrafın rızası olmadan paylaşılması deneyimi, kişinin görüntüsünün veya kişisel verilerinin ne kadar kolay bir şekilde ele geçirilip bir meta haline gelebileceğini, çoğu zaman kişinin bunun farkında bile olmayabildiğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde ifadelerde tekrarlayan bir diğer tema da dijital platformlara ve KVKK gibi uygulamalara duyulan güven eksikliğidir. Bu şüphecilik, bu tür önlemlerin kişisel bilgileri gerçekten korumaktan ziyade reklam ve veri toplamaya daha fazla odaklandığını düşündürmektedir. Ancak bu güvensizliğe rağmen ebeveynlerin çerezleri okumadan kabul etmek gibi pratikleri sürdürdükleri görülmektedir. Burada habitus, bireylerin dijital gözetim uygulamalarını nasıl içselleştirdiğini ve normalleştirdiğini anlamak adına önemlidir. Sosyal medya hesaplarını silmek veya gizlilik ayarlarını kısıtlamak gibi önlemlere rağmen, genel olarak bu tür bildirimler okunmadan kabul edilmektedir. Bu alışkanlık, dijital paylaşımın risklerine rağmen bir alışkanlık haline gelmesiyle habitustaki bir değişimi yansıtmaktadır.

Öte yandan, çocukların mahremiyeti söz konusu olduğunda dijital mahremiyet konusunda endişeler artmaktadır. Birçok katılımcı özel (aile) ve kamusal (sosyal medya) alanlar arasındaki net sınırların kaybolduğunu, dijital dünyanın fiziksel dünyadan daha kontrolsüz olduğunu ve bu sonsuz akış içerisinde mahremiyetin kaybolmasıyla ilgili endişelerini belirtmektedir. Fiziksel dünyada aile, belirli normların ve sınırların uygulandığı ve mahremiyetin kontrol yoluyla korunduğu bir "alan" olarak görülürken dijital alanda bu aşılmakta ve ebeveynler çocuklarını mahremiyet ihlallerinden korumaya

alışsalar da doğası gereği durum karmaşıklışmaktadır. Dahası, ocukların mahremiyetinin dijital dünyada tehlikede olduğu hissi, çocukluk masumiyetinin aşınması gibi toplumsal kaygılar da üretmektedir. E12'nin belirttiği gibi, günümüz çocukları ilişkiler gibi sosyal dinamikleri önceki nesillere göre çok daha erken fark etmektedir. Bu değişim, genellikle mahremiyeti geleneksel normlarla korumak ile yeni bir dijital gerçekliğe uyum sağlamak arasında ebeveynler için bir gerilim yaratmaktadır. Dolayısıyla dijital çağda mahremiyetin ihlali, teknolojik bir sorun olmanın ötesine geçerek kamusal ve özel alan ayırımının silikleşmesi, kişisel verilerin metalaştırılması, ifşa ve gözetim etrafında değişen normlarla ilgili toplumsal bir sorun haline gelmektedir.

Çalışmanın temel kavramı olan “*sharenting*” konusunda ebeveynlerin paylaştıkları içeriklerin türleri ve paylaşım motivasyonları, yapılan görüşmelerdeki detaylı ve önemli bulgulardan bir diğeridir. Bu veriler, Bourdieu'nun sosyal, kültürel ve sembolik sermaye kavramlarıyla i içedir ve bu boyutlar çocukların büyümesine ve özerklik taleplerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Bulgularda öncelikle, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili yaptıkları paylaşımların türlerinin; doğum günleri, başarılar ve dönüm noktaları gibi önemli anlar üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu tür paylaşımlar “ideal ebeveynlik” imajını sunmak için de işlevsel olmakta, dolayısıyla sembolik sermayenin güçlenmesine de hizmet etmektedir. Ayrıca paylaşılan içerikler, sosyal bağları güçlendirmenin, başkalarıyla empati ve etkileşim kurabilmenin ve potansiyel olarak akranlarından oluşan bir sosyal sermaye biriktirmenin bir yolu haline gelmektedir. Ek olarak, çocukların eğitim başarıları, sosyal etkinlikleri gibi paylaşımlarda bulunmak da kendi kültürel sermayelerini yansıtmaları için bir fırsat olmaktadır. Bu paylaşımlar sadece yalnızca çocuğun başarısını sergilemekle kalmamakta, ebeveynlerin kendi entelektüel ve kültürel değerlerini de yansıtarak ilgili ve proaktif bir aile imajına katkıda bulunmaktadır. Öte yandan, çocuklar büyüdükçe paylaşımların türlerinde ve sıklığında görülen değişim hem ebeveynlerin hem de çocukların habituslarındaki bir değişimi göstermektedir. Birçok ebeveyn, çocukları daha küçükken daha sık paylaşım yapma eğiliminde olduklarını ifade etse de çocuklar ergenliğe yaklařtıķa bu paylaşımların doğası değişmektedir. Mahremiyet kavramı hem ebeveynler hem de çocuklar için giderek daha önemli hale gelmektedir. Çocuklar dijital varlıklarının daha fazla farkına vardıkça, kendi sınırlarını belirlemeye başlamakta ve bu da ailenin habitusunda bir değişime işaret etmektedir. Bu değişim hem ebeveynlerin hem de çocukların aile dinamikleri içinde sosyal olarak kabul edilebilir olana dair algılarının zamanla nasıl evrildiğine bir örnek teşkil etmektedir. Çocuklar büyüdükçe, *sharenting*

sürecine daha fazla dahil olmaya başlamaktadır ve bu durum, ebeveynlerin ve çocukların sınırları yeniden müzakere ettiği bir alanı ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle ebeveynler, sosyal sermayelerini paylaşım yoluyla sürdürmek ve çocuklarının özerklik ve mahremiyet konusundaki ihtiyaçlarına saygı göstermek arasında hassas bir denge kurmak zorunda kalırlar. Bu bağlamda; habitusun sabit olmadığı, bireyin deneyimleri ve sosyal etkileşimleriyle birlikte gelişen dinamik bir eğilimler yapısı olduğu görülmektedir.

Bulguların ortaya koyduğu paylaşım motivasyonları ise; mutluluğu paylaşma, başarılarla övünme, akraba ve yakınlarla iletişim ve arşiv/albüm oluşturma şeklinde sıralanmaktadır. Her şeyden önce ebeveynlerin çocuklarının başarılarını ve mutlu anlarını sosyal ağlarından onay almak için paylaştıklarını ifade etmeleri, *sharenting* için birincil motivasyon olarak sosyal onayı tutarlı bir şekilde ortaya koymaktadır. Dolayısıyla *sharenting* sadece çocukla ilgili değildir, aynı zamanda sosyal medya alanında ebeveynin sosyal kişiliğinin güçlendirilmesiyle ilgilidir. Ebeveynler çocuklarının kilometre taşlarını ne kadar çok paylaşırsa, sembolik sermayelerini de o kadar artırabilmektedir. Bu anlamda *sharenting*, dijital alanda ebeveynlerin sosyal ağlarının onayını ve dikkatini çekmek için yarıştığı, sosyal bağlarını güçlendirirken kültürel değerlerini de pekiştirdiği bir sosyal rekabet ve mücadele aracı haline gelmektedir. Öte yandan, ebeveynlerin aileleri, arkadaşları ve daha geniş sosyal ağlarıyla bağlarını sürdürme motivasyonu *sharenting*in mesafelere rağmen aidiyet ve yakınlık duygusunu kurarak bu ağları sürdürmek veya geliştirmek için bir araç görevi gördüğünü göstermektedir. Bir diğer motivasyon olan arşivleme de Instagram gibi sosyal medya platformlarının dijital arşivler olarak işlevsel olduğunu, ebeveynlerin çocuklarının gelişim ve dönüm noktalarına dair anıları saklamalarına ve yeniden gözden geçirmelerine olanak tanıdığını ortaya koymaktadır. Böylece dijital ortamda arşivleme motivasyonu sadece bir albüm oluşturma ötesine geçerek, aile anlatısının devam ettiği dinamik bir depo işlevi görmektedir. Bu dijital habitusta, dijital alanlar, bireylerin günlük rutinlerinin bir parçası haline gelmekte aile anlatısının, belgelenme, arşivlenme ve hatırlanma biçimlerini yeniden şekillendirmektedir. Tüm bu motivasyonların derininde çarpıcı başka bir sonuç da ortaya çıkmıştır. *Sharenting*i bir "arşivleme" veya "albüm oluşturma" pratiği olarak gören katılımcıların çoğunun anneler olması dikkat çekicidir. Bu, kadınların genellikle aile hayatını belgelemekten sorumlu ana figürler olmasının beklendiği, ebeveynlik etrafındaki cinsiyet normlarını yansıtmaktadır. Bu bağlamda *sharenting*; dijital alanda, anneliğin çevrimiçi olarak pekiştirildiği ve onaylandığı, anne kimliğinin yeniden yapılandırılması

olarak değerlendirilebilir. Bu noktada; bulgular doğrultusunda dijital habitus, sosyal, kültürel ve sembolik sermaye kavramları çerçevesinde *sharentingi* tartışmak, çalışmanın teorik zeminiyle uyumunu ortaya koymak adına önemlidir.

Bourdieu'nun sosyal sermaye kavramı, dijital alanda sosyal ağların çeşitli sermaye biçimlerine erişim kaynağı olarak önemine işaret etmektedir. WhatsApp, Facebook ve Instagram gibi sosyal medya platformları; ebeveynlerin tavsiye alışverişinde bulunduğu, deneyimlerini paylaştığı ve duygusal destek aldığı, sosyal sermayenin biriktirildiği alanlar olarak işlev görmektedir. Dijital uygulamaların ve eğilimlerin somutlaşmış haline işaret eden dijital habitus, Bourdieu'nun habitus kavramıyla yakından örtüşmektedir; bu kavram, kişinin sosyal konumu, yani bu durumda sosyal ağlar içindeki konumlanmaları tarafından şekillendirilmektedir. Ebeveynler bu dijital platformlarda yalnızca pasif tüketiciler olarak değil, sosyal kimliklerini, ebeveynlik uygulamalarını ve bilgilerini şekillendiren ve paylaşan aktif katılımcılar olarak yer alırlar. Söz konusu dijital platformlar sermayenin dağıtımı ve birikimi için önemli alanlar haline gelmekte, *sharenting* de bilgi dolaşımına, duygusal yakınlığa ve kolektif kimlik inşasına katılmanın bir yolu olarak kullanılmaktadır. Bulgulardaki “yalnız değilim” ifadesine yapılan sık gönderme, sosyal sermaye ile duygusal sermaye arasındaki etkileşimi ortaya koymaktadır. Birçok yönden dijital alanlar, fiziksel alanda bulunan duygusal destek ağlarının rolünü yerine getirerek dayanışma ve deneyimleri paylaşma ortamı sağlamaktadır. Bu ağlarda oluşturulan ebeveyn toplulukları, çocuk yetiştirmenin zorluklarıyla başa çıkmak için bir kaynak haline gelmekte ve böylece sosyal sermayenin duygusal bağlarla iç içe yapısını gözler önüne sermektedir. Ayrıca alana aktif olarak katılan ve güvenilir tavsiyeler sunan ebeveynler, kendilerini bu mikro topluluklar içinde etkili kişiler olarak konumlandırarak sembolik sermaye de biriktirebilmektedir. Öte yandan, çocuk psikolojisi ve ebeveynlik uygulamalarına yönelik hesaplar gibi sosyal medyadaki uzman tavsiyelerinin yaygın olarak kullanılması, ebeveynlerin uzmanlaşmış bilgi üzerinden kültürel sermaye biriktirme çabalarını göstermektedir. Ancak bu noktada, bulgularda Instagram gibi platformlardaki uzman tavsiyelerine yönelik eleştiriler de dikkat çekmektedir. Bu, dijital kültürel sermaye biçimlerinin her zaman eyleme dönüştürülebilir olmayabileceğinin farkına varılması adına kritik bir düşünme noktasıdır. Bilgi edinme ve onu pratiğe geçirme arasındaki gerilim, ebeveynlerin habitusuyla, ebeveynlerin dijital habitusu arasındaki uyumsuzluğa işaret etmektedir. Sosyal medyadan alınan uzman tavsiyeleri, ilişkisel ve bağlamsal faktörleri göz ardı ederek genelleştirilmiş

bilgiler sunarken, çevrimdışı dünyadaki normlar ve beklentiler, bireysel deneyimler, bu entegrasyonda boşluklar yaratabilmektedir.

Bulgular doğrultusunda Bourdieu'nun kültürel sermaye kavramı, dijital habitusta ebeveynlerin dijital kimliklerini *sharenting* yoluyla oluşturma ve sunma biçimleriyle ilişkilendirilmektedir. Bourdieu'nun (2011: 82) öne sürdüğü gibi, kültürel sermaye kişinin içinde bulunduğu toplumsal bağlamın gerektirdiği bilgi, beceri ve eğitim geçmişi biçiminde kendini göstermektedir. Yine burada da sosyal, sembolik ve kültürel sermayenin iç içe geçmiş yapısını hatırlatmak gerekmektedir. Dijital alanda, *sharenting* bu sermaye biçimlerini sergilemenin de bir yolu haline gelmektedir. Ebeveynler, gönderileri ve etkileşimleri aracılığıyla kültürel değerlerini, uzmanlıklarını ve eğitim seviyelerini sunabilmektedir. Burada kültürel sermayenin sembolik sermayeye dönüşümü dikkat çekmektedir. Çünkü ebeveynlerin çocuklarının başarılarını ve önemli sosyal faaliyetlere katılımlarını kamusal olarak sergilemeleri, kendi yeterliliklerinin ve sosyal değerlerinin göstergeleri halinde sunulmaktadır. Burada ebeveynler hem çocuklarının başarılarını sergilemekte hem de aile hayatını başarılı şekilde yönetmek için yeterliliklerini göstererek “iyi ebeveyn” kimliklerini güçlendirmektedir. Bu noktada, Goffman'ın (2018: 29) öz sunumdaki kasıtlılığa vurgu yaptığı gibi ebeveynlerin kendini olumlu sunma çabası *sharentingi* performatif bir etkinlik haline dönüştürmektedir. Ebeveynler; dijital kimliklerini, sosyal olarak arzu edilen anlatılarla uyumlu anları seçici bir şekilde sunarak, düzenlenmiş öz temsil yoluyla oluşturmaktadır. Bu, Goffman'ın sahne kavramı üzerinden; sosyal medyanın idealize edilmiş aile tasvirleri için ön sahne görevi gördüğü, sahne arkasının ise (filtrelenmemiş) gizli kaldığı sahne önü ve sahne arkası ayırımına karşılık gelmektedir. *Sharenting* olgusu, ebeveynlerin sosyal sermayelerini yönetmek için bu alanlar arasında stratejik olarak nasıl hareket ettiklerini, beğeniler ve yorumlar aracılığıyla onay aldıklarını örneklemektedir (Goffman, 2018: 112-113). Sosyal medya platformlarında ebeveynler benzer stratejiler kullanarak, sunmak istedikleri idealize edilmiş aile hayatı versiyonuyla uyumlu görselleri, gönderileri ve anlatıları dikkatlice düzenlemektedirler. Bunu yaparak, başkalarının onları nasıl gördüğünü yönetebilir ve daha geniş bir sosyal bağlamda aidiyet ve onay duygusu yaratabilmektedirler. Ancak burada dikkat edilmesi gereken konu, idealize edilmiş ebeveyn imajına uyma baskısının etkisidir. Toplumsal normlar kültürel beklentileri şekillendirerek belki de ulaşılması mümkün olmayan standartları normalleştirmektedir. Ebeveynler bu süreci yönetmeye çalışırken *sharenting* ayrıştırıcı bir mekanizma olarak

devreye girmektedir. Sosyoekonomik sınırlılıklar, bu dijital performanslara katılmayan ebeveynlerin kendilerini yetersiz hissetmelerine yol açabilmekte ve bu dinamik de kültürel sermayenin hiyerarşik doğasını güçlendirmektedir. Bu içselleştirilmiş sistemin, eşitsizliğin yeniden üretimine katkı sağlayabileceği göz ardı edilmemelidir.

Bourdieu'nun sosyal alanlarda kazanılan prestij ve tanınma ile ilişkili sembolik sermaye kavramı, *sharenting*in dinamiklerini anlamak için kritik bir çerçeve sunmaktadır. Sosyal medyada ebeveynler çocuklarıyla ilgili görseller ve anlatılar paylaşarak sembolik sermayelerini üretmekte ve güçlendirmektedir. Burada “iyi ebeveynlik” tasviri olan bu paylaşımlar, beğeniler ve yorumlarla onaylanan bir performans olarak değerlendirilebilir. Bu durumda, olumlu geri bildirimler ebeveynin statüsünü doğrulayan bir tür sosyal tanınma işlevi görmektedir. Ebeveynler bu onayları aldıkça, "iyi bir ebeveyn olma" duygusu yalnızca içsel olarak değil, sosyal ağları tarafından dışsal olarak da yeniden doğrulanmaktadır. Bu geri bildirim döngüsü, ebeveyn kimliğinin ve ailenin sosyal değerinin sürekli olarak yinelenildiği ve onaylandığı bir tür görünürlük sağlamaktadır. Böylece beğenilerden ve yorumlardan gelen düzenli geri bildirimler, *sharenting*in beklendiği ve ödüllendirildiği bir habitus yaratmaktadır. **Bu bağlamda, *sharenting*in gerçekliği yansıtmayan, aile bağlarını zayıflatma ihtimali olan aşırı düzenlenmiş bir anlatı yaratma potansiyeli ve çocuğun yer aldığı paylaşımların çocuğun dijital kimliği üzerindeki gelecekteki etkileri konusunda içgörüler sunan çalışmalara ihtiyaç vardır.**

Bourdieu'nun sermaye kavramlarıyla ilişkilendirilen paylaşım pratikleri doğrultusunda; sosyal yaşamın dijitalleşmesinin, ailelerin çevrimiçi alanlara katılmasına, sosyal uygulamalarını, kimlik ifadelerini ve etkileşim ritüellerini dönüştürmesine yol açtığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu noktada ailelerin dijital kültürde var olmaya neden bu kadar önem verdikleri konusunda bir tartışma da ortaya çıkmaktadır. Bulguların da işaret ettiği üzere; aileler, dijital kültürle öncelikle görünürlük, bağlantı ve sosyal sermaye birikiminin artan önemi nedeniyle etkileşime girmektedir. Günümüzün dijitalleşen dünyasında, sosyal medya platformları ailelerin yalnızca deneyimlerini belgeledikleri değil, aynı zamanda sosyal rollerini de yerine getirdikleri kamusal sahneler olarak hizmet etmektedir. Dijital bir varlığı sürdürme zorunluluğu hem dış baskılardan (sosyal normlar, akran karşılaştırmaları) hem de iç motivasyonlardan (kimlik onayı, duygusal ifade) kaynaklanmaktadır (Goffman, 2018: 28-29). Bu bağlamda dijital kimlik inşası, kişinin

sosyal çevresinden sürekli etkileşim ve doğrulama almasını gerektirmekte ve bu da dijital aile varlığını çağdaş benliğin temel bir parçası haline getirmektedir. Sosyal medyada ebeveynler hem dijital içerik tüketicileri hem de üreticileridir ve bu süreçte kendi anlatılarını ve kimliklerini oluşturmaktadırlar. Aile anlatıları giderek daha fazla çevrimiçi olarak paylaşıldıkça, çevrimdışı benliklerden önemli ölçüde farklı olabilecek bir "dijital aile" kimliği ortaya çıkmaktadır. Bir ailenin sosyal medya hesabı hem kendileri hem de arkadaşları, tanıdıkları ve hatta yabancılar dahil olmak üzere izleyicileri için aile rollerini yerine getirdikleri düzenlenmiş bir alan haline gelmektedir. Geleneksel bir aileden "dijital aileye" bu geçiş, çevrimdışı ve çevrimiçi kimlikler arasında karmaşık bir etkileşimi temsil etmektedir. Örneğin; aile tatillerinin, gezilerinin ve dönüm noktalarının idealize edilmiş versiyonları paylaşılabilir ve sosyal ağları tarafından doğrulanan bir anlatı oluşturulabilir. Bu çevrimiçi kişilikler, yalnızca aile hayatının bir yansıması değil, dijital çağda bir aile olmanın ne anlama geldiğine dair toplumsal değerleri ve inançları güçlendiren yapılandırılmış bir performans olarak değerlendirilebilir. Dijital alandaki bu performans kendini ifade etmenin ötesinde Goffman'ın "başkalarının bizim hakkımızdaki algılarını şekillendirmede ön sahne performanslarının önemini" vurguladığı gibi, sosyal doğrulama ve onaylama ile ilgilidir (Goffman, 2018: 23).

*Sharenting*in mahremiyet ihlali ile ilişkisine bakıldığında öncelikle ebeveynlerin paylaşımlarındaki mahremiyet farkındalıklarına dair bulgular dikkat çekmektedir. Bulgular, yaptıkları paylaşımlardan dolayı çocuklarının mahremiyetini olumsuz etkileme kaygısı duyanlar ve bu konuda endişe taşımayan ebeveynler olarak iki kola ayrılmaktadır. Endişe duyan ebeveynlerin temel meselesinin gönderilerin kötü amaçlı kullanımı, endişe duymayan ebeveynlerin ise kontrol konusunda yeterliliklerine güvenmeleri olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak bu noktada, kaygılarına rağmen paylaşım yapan ebeveynlerin "gizlilik- açıklık paradoksu" içerisinde olduğu görülmektedir. Ouvrein ve Verswijvel'in (2019: 320) bu kavramı; yaptıkları paylaşımların mahremiyet ihlali yaratabileceğinin farkında olmalarına rağmen paylaşım yapmanın avantajlarının cezbedici olması arasında yaşadıkları gerilime işaret etmektedir. Çocuklarının mahremiyetini korumak ile görünürlüklerini artırmak arasındaki bu gerilim, her ikisinin de değerli olduğu ancak çoğu zaman uzlaşılabilen dijital alanın tartışmalı doğasını yansıtmaktadır.

Bulgularda endişe duymadığını ifade eden ebeveynlerin, paylaşımlarını yakın çevreleriyle sınırlayarak mahremiyetlerini koruyabileceklerine dair güven duyguları

baskındır. Bu ebeveynler, değerleri kendi değerleriyle uyumlu belirli bir insan grubuna güvenebileceklerine inanmaktadır. Habitusları, "güvenli" sosyal çevrelerin seçiminin kontrol konusunda en önemli etken olduğuna işaret etmektedir. Bu, dijital habitusun sosyal etkileşimler ve dijital görünürlük hakkındaki kararları da şekillendiren bir eğilimler sistemi olduğunu ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, bazı ebeveynler mahremiyet tehlikeleri konusundaki farkındalıkları nedeniyle seçici paylaşımlar yaparak, zaman zaman çocuklarının yüzlerini gizleyerek birtakım önlemler aldığını ifade etmektedir. Bu noktada kültürel sermayenin *sharenting*le etkileşimi ortaya çıkmaktadır; sosyal medya platformlarının doğası, gizlilik-güvenlik ayarları, paylaşımları sınırlamalar gibi dijital alanın kültürel sermayesine sahip olmak ebeveynlerin farkındalık ve rahatlık düzeyini etkilemektedir. Öte yandan, yakın sosyal çevrelerine güvenenler gibi, çocuklarının zarar görme potansiyeli konusunda daha az endişe duyan ebeveynler, dijital risklerin evrimleşen doğasına ilişkin daha düşük bir farkındalığa da sahip olabilir. Beğenilerden, yorumlardan ve sosyal etkileşimden gelen olumlu pekiştirmeler, altta yatan mahremiyet endişelerini geçici olarak yatıştıran bir sembolik sermaye biçimi olarak hizmet edebilmektedir.

Çocuklarının paylaşımlardan zarar görebileceğine dair endişe düzeyi yüksek olan ebeveynlerin bulgularında da verilerin kötüye kullanımı kaygılarının zamansal ve cinsiyete dair boyutları dikkat çekmektedir. Çocukların yaşlarına bağlı olarak mahremiyet endişelerindeki değişkenlik, bebeklik fotoğraflarının daha az riskli algılanması gibi, *sharenting* pratiklerinin zamansallığını ortaya koymaktadır. Bulgulara göre, daha az bireyselleşmiş sosyal aktörler olan daha küçük yaş grubundaki çocukların mahremiyeti, paylaşımlarda daha az tehlikede gibi algılanmaktadır. Bu doğrultuda dijital habitusta ebeveynler, çocuklarının hayatlarının farklı aşamalarında farklı şekillerde algıladıkları risklere göre paylaşımlarını uyarlamaktadır. Bunun yanı sıra, paylaşımlarda erkek ve kız çocuklarına yönelik farklı muamele, kökleşmiş cinsiyet normlarını yansıtmaktadır. Kız çocuklarının mahremiyetine yönelik daha büyük endişe duyulması; kadınların daha savunmasız, erkeklerin ise daha az zarar görebileceği yönündeki toplumsal algılarla örtüşmektedir. Genellikle ataerkil toplumlarda yerleşik olan kız çocuklarının korunması gerektiğiyle ilgili kültürel anlatı, ebeveynlerin paylaşımlarına yönelik tutumlarına nüfuz etmekte ve birçok ebeveynin belirttiği gibi dijital alanlarda genç kızların cinselleştirilmesi konusunda artan endişeler gün yüzüne çıkmaktadır. Bu durum, Bourdieu'nun "doxa" kavramı üzerinden değerlendirilebilir. Kabul edilen bu yerleşik inançlar, bu normların

bilinçsizce nasıl işlediğini ve fotoğraf paylaşımı gibi görünüşte zararsız uygulamalar yoluyla bile sistemik eşitsizlikleri nasıl sürdürdüğünü ortaya koymaktadır.

Ebeveynlerin mahremiyet farkındalıklarına dair bulgular, sosyal medyanın hem sosyalleşme aracı hem de norm üreten bir güç olarak işlevsel olduğunu göstermektedir. Instagram, Facebook gibi platformlar bireylerin günlük yaşamlarında bir rutin haline geldikçe; insanların mahremiyet, kimlik ve aileyi algılama biçimlerini şekillendirmektedir. *Sharenting*in yaygın bir şekilde normalleştirilmesi, çocukların görüntülerinin paylaşılmasının rutin bir uygulama haline geldiği ve habitusun bu dijital normlara uyacak şekilde uyarlandığı bir alan yaratmaktadır. Bazı ebeveynler için bu, "herkesin bunu yaptığı" inancı nedeniyle mahremiyet endişelerinin gevşemesine neden olmaktadır.

*Sharenting*in en yoğun biçimi olan birlikte içerik üretme ve bundan gelir etmeye dair bulgular ise ebeveynlerin düşüncelerindeki çeşitliliği yansıtmaktadır. İfadelerdeki çeşitlilik; etik kaygılar, ekonomik fırsatlar ve dijital dünyada çocukların değişen rolleri arasındaki gerginlikleri ortaya koymaktadır. Ebeveynlerden bazıları çocuk imgelerinin metalaştırılmasından derin bir rahatsızlık duyduğunu ve bunun çocuğun manevi ya da masum yönünün ihlali olduğunu belirtmektedir. Bunun “çocuğun ticarileştirilmesi” ile ilişkilendirilmesi, özellikle dijital çağ bağlamında, kapitalist sömürünün erken biçimlerine yönelik eleştirilere işaret etmektedir. Öte yandan bazı ebeveynler ise bu duruma daha ılımlı bakmakta, çocukluk, boş zaman ve ekonomik aktivite konusunda dijital alanın esnekliğine daha uyumlu görünmektedir. Burada eğitsel, “temiz” içeriklerin işlevsel olabileceğine yapılan vurguda, bu tür içeriklerin çocuğun yetiştirilmesine ve ebeveynin sosyal alandaki rolüne katkıda bulunduğu ifade edilmektedir. Bulgular, ebeveynler arasında etik kaygılar ile ekonomik fırsatların pragmatik kabulü arasındaki karmaşık bir ikilemi ortaya koymaktadır. Bazıları çocuğun ticarileştirilmesini etik bir sorun olarak görürken, bazıları bunu salt parasal kazancın ötesine geçen sermaye biçimleri edinme fırsatı olarak görmektedir. Bu, dijital alanın Bourdieu'nun “alan” teorisindeki benzer bir şekilde nasıl işlediğine işaret etmektedir. Gelişen bir sosyal etkileşim ve ekonomik üretim alanı olarak dijital alan, görünürlük, etki ve kâr için rekabetle yapılandırılmıştır. Başka bir deyişle; sosyal medya platformları, etik düşünceleri kullanıcılara yansıtırken görünürlüğü, etkileşimi ve para kazanmayı teşvik eden bir yapılandırma işlevi görür. Tam da bu noktada, mahremiyet, çocukluk ve etik

standartlarla ilgili endişeler ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu dijital platformlar, bazen çocuklukla ilgili daha geleneksel sosyal normlarla çelişebilen, özellikle şöhret veya görünürlük biçiminde kendini gösteren sembolik sermayenin birikimine olanak tanımaktadır. Bu dinamikler, ebeveynleri *sharenting* uygulamalarına katılmaları için teşvik ederken normatif bir çerçeve de sunmaktadır. Bu bağlamda *sharenting*, dijital çağda çocukluk ve aile hayatının yeniden yapılandırılmasında etkili bir pratiktir.

Ebeveynlerin paylaşım pratiklerine dair bulguların hemen hemen hepsinde çocukların özerklik talepleriyle ilgili önemli işaretler bulunmaktadır. Bu durum, ebeveynlerin paylaşım yapmadan önce çocuktan izin alma davranışıyla ilgili bulgularda belirginleşmektedir. Ebeveynlerin çoğu izin istemeden paylaşım yapmakta ya da paylaştıktan sonra çocuğuna ne paylaştığını göstermektedir. Ancak burada kritik nokta, bu ebeveynlerin davranışlarındaki dönüşümdür. Katılımcıların ifadelerinde de görüldüğü üzere çocukların paylaşım pratiklerinde aktif olarak söz sahibi olma sürecine geçtiği dikkat çekmektedir. Böylece *sharenting* sadece ebeveyn davranışlarında bir dönüşümü değil, ebeveyn-çocuk ilişkisindeki güç dinamiklerindeki bir değişimi de beraberinde getirmektedir. Bulgular, çocuklar büyüdükçe dijital kimlikleri üzerinde daha fazla kontrol talep ettiklerini göstermektedir. Daha küçük yaşlardayken ebeveynler çocuğun dijital temsillerini anlama veya onlara itiraz etme yetersizliği hakkındaki varsayımlarla hareket etmektedir. Ancak çocuklar büyüdükçe dijital kimlikleri üzerindeki kontrol talepleri, ebeveyn uygulamalarının yeniden ayarlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu dönüşüm, habitusun zaman içindeki uyarlanabilirliğinin doğrudan bir yansımasıdır. Çocukların tercihleri ve tepkileri geliştikçe, ebeveynlerin habitusunun da uyumlanması gerekmektedir. Ebeveynin habitusu, çocuklarıyla dijital kimlikleri hakkında iletişim kurmaya başladıkça, otoriter bir duruştan daha demokratik bir yaklaşıma doğru evrilmektedir. Bu gelişen habitus, çevrimdışı ve çevrimiçi sosyal alanlar arasındaki diyalektik ilişkiyi ortaya koymaktadır. Ebeveynler, başlangıçta dijital temsiller üzerinde kontrolsüz bir otorite kullanırken, giderek çocuklarının direncinden ve dijital mahremiyet konusundaki toplumsal söylemden etkilenmektedir. Burada, çocukların kendi dijital temsillerine karşı tepkileri, ebeveyn otoritesinin nerede bittiğini ve kişisel özerkliğin nerede başladığını belirleyen bir sınır koyma biçimi olarak değerlendirilebilir.

Bulgularda belirgin bir değişim süreci gözlemlenmektedir. Bazı ebeveynler çocukların tercihlerine koşullu olarak onay vererek ebeveynliğin dijital alandaki otoritesini sürdürme

eğiliminde olsa da çocuklarının talepleri doğrultusunda paylaşımlarını kaldırma gibi davranışlar sergileyen ebeveynlerin bu esneklikleri, ebeveynin habitusunda önemli bir değişikliğe işaret etmektedir. Bu, çocuğun mahremiyetine ve özerkliğine duyulan saygının arttığını gösteren önemli bir veridir. Bunun yanı sıra, ebeveynlerin ifadelerinde çocuklarının duygusal tepkilerine karşı geliştirilen bir empati olduğu da görülmekte; mahremiyete ve dijital temsile yönelik bu farkındalığın da kültürel bir değişimin habercisi olduğu düşünülmektedir. Bu farkındalığın artması ebeveynleri, çocuklarının benlik duygusunu veya duygusal durumunu nasıl etkileyebileceğini düşünmeden paylaşım yapmamaya yönlendirmektedir. Rıza ve mahremiyet konusuna vurgu yapılması, çocukların seslerinin karar alma süreçlerinde giderek daha fazla ağırlık kazandığı aile yapısının demokratikleşmesine işaret etmektedir. Bu bağlamda *sharenting*in aile içerisinde güç, otorite ve özerklik dengesinde nasıl bir değişim yarattığı da ortaya çıkmaktadır. Tam da bu noktada; çocukların ebeveynlerinin paylaşımlarına verdikleri tepkilere dair kendi seslerinden bulgular, çalışmanın en önemli parçalarından birini tamamlamaktadır.

Çocuklar için *sharenting*, giderek dijitalleşen bir dünyada özerkliklerine ve mahremiyetlerine yönelik doğrudan bir meydan okumayı temsil etmektedir. Çocuklar kendi dijital kimliklerinin ve dijital dünyadaki risklerin daha fazla farkına vardıkça, ebeveynlerin çocukların özerkliğine saygı duyan, rıza temelli ve bilinçli bir yaklaşım benimsemeleri önemli hale gelmektedir. Çocukların ifadelerinin çoğunda aile habitusu ile çocukların kendilerine ait dijital kimlik arzusu arasında bir çatışma görülmektedir. Çocukların kamusal ve özel benlikleri üzerindeki farkındalığının artması paylaşımlarla olan ilişkilerini de dönüştürmekte; bu, kendi temsilleri ve özerklik eğilimleriyle kesişmektedir. Burada, aile anlatısının bir parçası olarak fotoğraf paylaşma etkinliği, yani ailevi bir habitusun parçası olan şey çocuklar için ebeveyn otoritesi ile mahremiyet ihtiyaçları arasında bir gerilim alanı haline gelmektedir. Bu, çocukların kolektif kimlikten bireysel kimliğe geçişine işaret etmektedir. Ebeveynler tarafından aile anlatısının bir uzantısı olarak kullanılan dijital alanlar, çocuklar tarafından giderek daha fazla kişisel özerklik ve kendini ifade etme alanları olarak görülmektedir.

Çocukların ifadelerindeki bir diğer önemli bulgu özellikle annelerin paylaşım etkinliklerine daha fazla katılım gösterdiğiidir. Aile içi duygusal bağları sürdürme gibi annelik rolleri, doğum günleri, aile tatilleri gibi anların paylaşımında kendini

göstermektedir. Burada annelerin baskınlığı, duygusal ve ailevi ilişkilerde cinsiyete dayalı bir iş bölümünü yansıtmaktadır. Babaların bu tür paylaşımlardan nispeten uzak olması, geleneksel cinsiyet rollerinin sürdüğüne işaret etmektedir. Aile içi ilişkileri sürdüren bu paylaşımlarda çocukların da yaşadığı ikilemler söz konusudur. Ebeveynlerinin izin istemesine gerek olmadığını düşünen ya da izin isterse paylaşabileceğini, özel günlerde paylaşım yapabileceğini düşünen birçok çocuğun, yaşadığı rahatsızlığa rağmen ailenin pratiklerini tamamen bozmak istemediği için ılımlı olduğu görülmektedir. Buna rağmen çocukların rıza, saygı ve özerklik taleplerinin yoğun olması ve bu konuda meydan okuyucu bir tavır sergilemeleri önemli bir bulgudur. Çocukların utanç verici veya özel alanlarına müdahale olarak gördükleri paylaşımları reddetmeleri ya da sildirmeleri, dijital kimliklerini aktif bir şekilde inşa etme yolunda olduklarının sinyalini vermektedir. Bu direnç, dijital temsillerinde kendi inisiyatiflerini öne sürdüklerini göstermektedir. Bu tür dinamikler de çocukların dijital yerliler olarak çevrimiçi temsilleri üzerinde giderek daha fazla hak talep ettiği bir kültürel değişimi ortaya koymaktadır.

Çocukların bulgularındaki çok önemli bir nokta, dijital bilinç düzeylerinin ebeveynlerinkine göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu da siber zorbalık, kimlik hırsızlığı ve mahremiyet ihlali gibi, *sharenting*in duygusal ve psikolojik sonuçları konusundaki kaygılarıdır. Çocukların dijital riskler konusundaki bu yüksek farkındalığı, ebeveynlerdekinden farklı olarak ortaya çıkan bir dijital okuryazarlığa işaret etmektedir. Ebeveynler çocuklarının bu yöndeki endişelerini önemsiz bir rahatsızlık olarak algılayabilirken, çocuklar kişisel verilerinin dolaştığı büyük dijital ekosistemin her geçen gün daha fazla farkına varmaktadır. Çocukların fotoğrafları izinsiz paylaşıldığında hissettikleri duygusal rahatsızlık sadece aile dinamiklerine bir tepki değil, kimlik hırsızlığı, taciz ve sömürü gibi tehlikelerle dolu olabilen, içinde bulundukları dijital ortama da bir tepkidir. Bu bağlamda; çocukların ebeveynlerinin paylaşımlarına dair bulguları, ebeveyn otoritesi ile çocukların dijital alandaki özerklik arzusu arasındaki uyumsuzluğu göstermektedir. Çocuklar, dijital hakları konusundaki farkındalıklarını ortaya koyarak ebeveynlerinin paylaşımlarındaki pasif öznelerden kendi dijital kimliklerini ve temsillerini inşa eden aktif aktörlere dönüştüklerini göstermektedir. **Bu bulgular altında ebeveynler için önemli ipuçları sunmaktadır. Bulgular, dijital okuryazarlığın teknik becerilerin ötesine geçerek duygusal ve ilişkisel boyutları da kapsayacak şekilde ayrıntılı bir şekilde anlaşılmasına duyulan ihtiyacı**

vurgulamaktadır. Ebeveynlerin *sharenting*in psikososyal etkisine ilişkin farkındalık eksikliği, geleneksel ebeveynlik biçimlerinin dijital alanda yetersiz kaldığını göstermektedir. Bu dijital habitusta çocukların saygı ve rıza talepleri, özerkliklerini öncelikli kılan bir dönüşümün gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu dönüşüm ihtiyacı çocukların rahatsız oldukları paylaşım türleriyle ilgili bulgulara kendini daha da belirginleştirmektedir.

Bulgular, çocukların ebeveynlerinin, özellikle özel anları veya "utanç verici" anları paylaşımlarından rahatsızlık duyduklarını göstermektedir. Burada ebeveynlerin davranışları, kendilerince aile gururu, nostalji veya sosyal bağları güçlendiren bir anlayışın ürünü olabilir, ancak çocuklar dijital alandaki kimlikleri konusunda bilinçli bir duruş sergilemekte ve kendi özerkliklerini iddia etmektedir. Burada, dijital alanda ebeveyn habitusunda çocuk merkezli bir habitusa geçiş, dijital ve sosyal normların yeniden müzakere edilmesini gerektirmektedir. Ebeveynler "sevimli" veya çocuklar için "utanç verici" fotoğraflar paylaştıklarında, bu eylemleri zararsız olarak düşünebilirler, ancak bu temsiller dijital alanda çocuğun mahremiyetini ve özerkliğini etkileyen sonuçlar doğurabilmektedir. Bu görüntüler çocuk tarafından değil, ebeveyn tarafından şekillendirilen ve kontrol edilen şekillerde benlik oluşumunu etkilemektedir. Çocuğun bu temsilleri geri alamaması veya nasıl temsil edileceği konusunda söz hakkı olmaması, sembolik bir egemenlik biçimi olarak deneyimlenebilir. Bu noktada çocukların tepkilerinin yine dijital okuryazarlık bilinci konusunda dikkat çekici olduğunu belirtmek gerekir. Çocukların dijital ayak izleriyle ilgili endişeleri, çevrimiçi varlıklarının uzun vadeli kimliklerini ve itibarlarını nasıl etkileyeceği konusundaki farkındalıklarına işaret etmektedir. Kimlik hırsızlığı, siber zorbalık ve diğer dijital tehlikeler konusundaki endişeler; dijital kimliklerin, verilerin ve görünürlüğün edinilmesi, kontrolü, depolanması ve işlenmesine dair bir bilinç düzeyini göstermektedir. Çocukların imajlarının kötüye kullanılması veya yabancılardan gelebilecek istenmeyen temaslar konusunda duydukları korku, dijital etkileşimlerle ilişkili risklerin giderek daha fazla farkına vardıklarını ortaya koymaktadır. Özellikle kişisel bilgilerin paylaşılmasının getirebileceği mahremiyet ihlalleriyle ilgili endişe, dijital mahremiyet ve gözetim hakkındaki tartışmalarla örtüşmektedir. Ebeveynler çocukları hakkında paylaşım yaptıklarında, çocuğu görünmeyen bir kitleye maruz bırakarak gözetimin kapsamını genişletmektedirler. Çocuklar yalnızca akranları tarafından değil yabancılar tarafından da görünür hale gelmekte, dolayısıyla tehlikelere de daha açık hale gelmektedir. Bu bağlamda çocukların

dijital alandaki tehlikelere dair artan bilinçleri ebeveynlerinin bu boşluğunu doldurma girişimlerine dönüşmektedir. Bu durum, *sharenting*in ilişkisel yanını vurgulamaktadır. Paylaşımlar ebeveynlerin yaptığı tek taraflı bir eylem değil, çocuğun sesinin ve haklarının hesaba katılması gereken ilişkisel bir etkinliktir. Çocukların dijital alana dair artan bilinç düzeyi; çocukların içeriklerin pasif imgeleri değil, kendi dijital kimliklerini şekillendiren aktif katılımcılar olduğunun kabul edilmesinin gerektiğini göstermektedir. Ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili paylaşım yaparken, çocuklarının özerkliğini reddetmesi, mevcut otoriter güç yapılarını da pekiştirmektedir. **Dolayısıyla ebeveynlerin, dijital etkinliklerini düzenlerken çocuklarıyla iletişim kurma ve onları dijital kimliklerinin inşasında aktif bireyler olarak görerek davranışlarını gerçekleştirme sorumluluğu bulunmaktadır.** Çocukların bu konudaki rahatsızlıklarını yoğun bir biçimde dile getirmesi, seslerinin duyulması konusundaki taleplerini gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda, çocukların görüntülerinin ve kişisel bilgilerinin paylaşılmasına rıza gösterme hakkına saygı duymak hem bir mahremiyet meselesi hem de bir özerklik meselesidir.

Ebeveynler için birçok açıdan yol gösterici olabilecek tüm bu bulgular; dijital çağda aile dinamiklerini yönetebilmek, dijital yerliler olan çocuklarıyla iletişim kurabilmek ve onları yönlendirip koruyabilmek adına kültürel sermayelerini geliştirmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu noktada; teknik ve dijital okuryazarlık becerileriyle çocuklarına dijital dünyada iyi birer rehber olabilmeyi ifade eden dijital ebeveynlik yaklaşımı önem kazanmaktadır. Ebeveyn katılımcıların dijital ebeveynlik algısı konusundaki bulgular, genel olarak dijital ebeveynliğin modern ebeveyn olmanın gerekli bir boyutu olarak kabul edildiğini işaret etmektedir. Ancak katılımcıların farkındalıkları, tutumları ve pratiklerindeki çeşitlilik, geleneksel ebeveynlik normları ile dijital çağda çocuk yetiştirmenin gereklilikleri arasında henüz tam bir denge kurulamadığını göstermektedir. Katılımcıların bir kısmının dijital ebeveynliğe karşı başta ilgisiz durmasının, teknik becerilerin eksikliği ya da geleneksel ebeveynlik yöntemlerine bağlılıktan kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu ilgisizlik, uyumsuz habitus ve alan dinamiklerinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Ebeveynlerin mevcut eğilimlerinin hızla gelişen dijital alanla uyuşmaması, içselleştirilmiş pratiklerle dijital dünyanın dışsal talepleri arasında bir kopukluk yaratabilir. Dolayısıyla sınırlı dijital okuryazarlığa sahip veya dijital kültüre daha az hâkim olan ebeveynler, bu alanın gerekliliklerini çocuk yetiştirme alışkanlıklarına entegre etmekte zorluk çekebilirler. Buna karşılık, dijital ebeveynliğin gerekli olduğunu kabul eden ebeveynler; dijital okuryazarlığa olan ihtiyacın farkında

olduklarını ve geleneksel ebeveynlik modellerinin dijital dünyanın doğasına uyum sağlamak için evrimleşmesi gerektiğini kabul etmektedir. Burada belki de en önemli nokta, ebeveynler tarafından dijital ebeveynliğin uzmanlaşmış bilgi gerektirdiği ve bu bilgilerin kişinin kültürel sermayesini artırabileceği gerçeğinin giderek daha fazla kabul görmesidir. Dijital ebeveynlik eğitimleri/kursları talep eden ebeveynler; dijital farkındalık ve beceriler konusundaki boşluklarını doldurmak için destek ihtiyacını dile getirerek bunun altını çizmektedir. Bu beklenti değişimi, ebeveynler tarafından kendi kişisel deneyimlerine dayanan geleneksel yöntemlerin dijital çağda yetersiz kaldığını kabul ettiğini göstermektedir. Dolayısıyla bu durum bir yanıyla da modern ebeveynlik idealleriyle uyumlu bir kültürel sermaye edinmekle ilişkilidir. Dijital ebeveynliğin bir gereklilik olarak kabul edilmeye başlanması, teknolojik değişikliklerin ebeveynlikle ilgili toplumsal normları ne kadar derinden etkilediğini ortaya koymaktadır. Dijital ebeveynlik, ifadelerde sıklıkla tekrarlandığı gibi yalnızca kontrolle ilgili değil, daha bütüncül bir biçimde çocukların güvenliğini ve teknoloji tarafından şekillendirilen bir geleceğe hazır olmalarını sağlamakla ilgilidir. Bu doğrultuda, ebeveynlerin eksikliklerini kabul etmeleri ve öğrenmeye istekli olmaları, ebeveyn habitusunda daha geniş bir dönüşüm olduğunu göstermektedir.

Dijital ebeveynliğin ilk adımında dijital araçlara hakimiyet ve kullanım becerileri yer aldığından bu konuyla ilgili bulgular da oldukça önemlidir. Ebeveynlerin ifadelerindeki ilk çarpıcı nokta, dijital yeterlilikler konusundaki nesiller arası belirgin farklılıktır. Bazı ebeveynlerin teknolojik destek için daha genç aile üyelerine güvenme eğilimi, dijital kültürel sermayenin ailedeki genç nesilde yoğunlaştığını göstermektedir. Bir diğer önemli gözlem ise dijital yeterlilik ile dijital dünyada çocukları yönlendirme yeteneği arasındaki ilişkidir. Birçok katılımcı, dijital araçlara hâkim olmamaları nedeniyle çocukları için etkili bir şekilde rehberlik edemedikleri konusunda endişelerini dile getirmektedir. Bununla birlikte, ebeveynlerin çocuklarına rehberlik etme yeteneklerine güvendikleri ifadeler de bulunmaktadır. Dijital araçları kullanma ve dijital alanların doğasını anlama konusunda daha yetenekli olduğunu öne süren bu katılımcılar, dijital bir rehber olarak rollerini kabul etmektedirler. Bu, dijital uzmanlığın bir kültürel sermaye biçimi olarak öneminin arttığını göstermektedir. Bu durumda; dijital yeterlilik bir yanıyla teknik bir beceri, diğer yanıyla da ebeveynlerin otoritelerini sağlamak ve çocuklarının gelişimini desteklemek için kullanabilecekleri sosyal olarak tanınan bir yeterlilik haline gelmektedir. Öte yandan, bunun eğitimini aldığını belirten bazı katılımcılar; dijital araçlar

konusunda resmi veya profesyonel eğitim almış ebeveynlerin daha yüksek bir uzmanlığa sahip olabileceğini ve bunun da çocuklarına iyi birer dijital rehber olma becerilerine katkıda bulunabileceğini göstermektedir. Ayrıca, bu dijital kültürel sermaye aynı zamanda dijital ebeveynlik alanında özel olarak değer kazanan, alana özgü bir sermaye biçimi olarak da düşünülebilir. Bu anlamda, bu becerilere hâkim olan ebeveynler dijital ebeveynlik "alanında" ayrıcalık kazanmakta ve böylece dijital toplumda sosyal statülerini de artırabilmektedir.

Dijital ebeveynliğin en önemli yönlerinden biri, ebeveynlerin dijital dünyadaki potansiyel risklerin farkına varmaları ve çocuklarını bu tehlikelerden korumak için önlemler almalarına yardımcı olmaktır. Ebeveynlerin, siber zorbalık, çevrimiçi taciz, mahremiyet ihlalleri, zararlı içeriklere maruz kalma ve daha fazlası gibi çocuklarının karşılaşabileceği dijital risklerin farkında olması kritik bir öneme sahiptir. Bu farkındalığa sahip olan ebeveynler, bu riskleri yönetmek ve azaltmak için uygun adımlar atabilirler. Bulgularda, birçok ebeveynin çocuklarının çevrimiçi etkinliklerini izlemek ve kontrol etmek için çeşitli yöntemler kullandığı görülmektedir. Bu yöntemler, ebeveyn kontrol uygulamaları ve filtrelerden, çocuğun cihaz kullanımının aktif olarak izlenmesine kadar uzanmaktadır. Bu uygulamalar, dijital ebeveynliğin çocuklara dijital dünyada özgürlük sağlamanın yanı sıra dijital dünyaya maruz kalmalarını aktif olarak yönetmekle ilgili olduğunu göstermektedir. Dikkat çekici bir nokta ise, birçok ebeveynin bu önlemleri uygularken hiçbir sistemin kusursuz olmadığını tamamen farkında olduğunu ifade etmesidir. Bu sürecin sürekli güncellenmeyi, yeni araçlara ve yöntemlere uyumlanmayı gerektiren bir deneme yanılma süreci olduğunu belirtmektedirler.

Bir başka dikkat çekici bulgu güven ve kontrol arasındaki gerilimdir. Bazı ebeveynler çocuklarının dijital dünyada sorumluluklarının bilincinde olma becerisine güvendiklerini ifade etmektedir. Bu noktada, ebeveynler aktif gözetime daha az ihtiyaç duyduklarını, çocuklarının sınırlarını bildiklerini ve sürekli müdahale olmadan uygun kararlar aldıklarını belirtmektedir. Fakat bu güvene rağmen birçok ebeveyn çocuklarının dijital davranışlarını bir şekilde izlemeye devam etmektedir. Bu, dijital ebeveynlikte ilginç bir paradoks yaratmaktadır: *Ebeveynler çocuklarına bir dereceye kadar güvenebilirken, yine de dijital alanda güvenliklerini sağlamak için bir miktar denetim sağlamaktan da sorumlu hissetmektedir.* Burada güven ve kontrol arasındaki paradoks şu şekilde işlemektedir: *Bir yandan çocuğun riskleri yönetme becerisine duyulan güven, özerklik ve yeterlilik temelli*

ilerici bir habitusa işaret etmekte; öte yandan, dijital ortamları kontrol etme dürtüsü, gözetim ve otoriteye dayanan geleneksel ebeveynlik yapılarının sürdürüldüğü bir habitusu yansıtmaktadır.

Bulgular ayrıca, çocuğun cinsiyetine bağlı olarak ebeveyn endişelerinde ve uygulamalarında belirgin bir fark olduğunu göstermektedir. Kız çocuklarının ebeveynleri taciz ve sömürü konusunda daha fazla korku ifade ederken, erkek çocuklarının ebeveynleri daha çok finansal sömürü, çevrimiçi satın alımlar veya oyun alışkanlıkları problemleri gibi konulara odaklanmaktadır. Dijital ebeveynliğe yönelik bu cinsiyete dayalı yaklaşım, kız ve erkek çocuklarının dijital alanda karşılaştığı belirli tehlikeler hakkındaki daha geniş toplumsal endişeleri ve korkuları yansıtmaktadır. Dijital güvenlik söyleminin genellikle kız çocuklarını taciz ve sömürüden korumaya odaklanması dikkat çekicidir ve bu da ebeveynlerin, çocuklarının çevrimiçi deneyimleri hakkındaki endişelerinin geleneksel cinsiyet normlarından ve toplumsal beklentilerden etkilendiğini göstermektedir.

Çocukları dijital dünyanın potansiyel risklerinden korumak için bu risklerin farkında olmak kadar çocukla açık iletişim kurmak da oldukça önemlidir. Bu iletişimde, uyarılarda bulunmanın ötesinde güven oluşturmak gerekmektedir. Bazı ebeveynler, çocuklarının çevrimiçi deneyimlerini kendileriyle paylaştıklarını ve çocuklarının dijital alanla ilgili endişelerini kendilerine iletmekte kendilerini rahat hissettikleri bir ortam yarattıklarını belirtmektedir. Güven oluşturan ebeveynler, sadece kurallar koyarak değil, sohbet için güvenli bir alan sunarak da çocuklarına daha etkili bir şekilde rehberlik edebilirler. Ancak bulgulara bazı ebeveynlerin çocuklarını tümüyle dijital dünyadan kısıtlayarak önlem almaya çalıştıkları da görülmektedir. Ebeveynlerin dijital platformlara erişimi sınırlandırarak çocuklarını; sosyal izolasyon, dijital okuryazarlık geliştirme fırsatlarının azalması ve giderek dijitalleşen eğitim ve profesyonel alanlarda rekabet etme konusunda yetersizlik gibi sorunlara maruz bırakabileceği de göz ardı edilmemelidir. Ebeveynler müdahalelerini otoriter olmaktan ziyade işbirlikçi olarak yaparlarsa, çocukların sorumlu dijital davranışları içselleştirmesini de kolaylaştırabilir. **Bu bağlamda, dijital ebeveynlik uygulamalarının özellikle özerklik, risk yönetimi ve dijital okuryazarlık açısından çocukların dijital habitusunu zaman içinde nasıl etkilediğine dair uzun vadeli çalışmalar yapmak faydalı olacaktır.**

Tüm bu bulgular ışığında bu araştırma, Bourdieu'nun teorik yapılarını çağdaş dijital olgularla bütünleştirerek dijital sosyoloji söylemine eleştirel bir bakış açısı katmaktadır. Bulgular; politika yapıcılar, eğitimciler ve sosyal medya platformlarının dijital paylaşımı etik hususlarla dengeleyen çerçeveler geliştirmeleri için eyleme geçirilebilir içgörüler sağlamaktadır. Öte yandan, *sharenting* dair daha derin bir anlayışı teşvik ederek, dijital mahremiyet, ebeveyn sorumluluğu ve dijital çağda kimliğin gelişen dinamikleri konusunda gelecekteki araştırmalar için temel oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışma;

- Bourdieu'nun kavramlarını dijital alana uyarlayarak, dijital sosyolojinin kapsamını genişletmekte ve dijital habitus kavramını derinleştirmektedir.
- Karma yöntemli yaklaşım hem ebeveyn motivasyonları hem de çocukların deneyimleri hakkında ayrıntılı içgörüler sunarak mevcut literatürdeki bir boşluğu doldurmaktadır.
- Dijital mahremiyet ve etik *sharenting* uygulamaları konusunda daha fazla farkındalık ve eğitime ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.
- Dijital okuryazarlığı ve etik farkındalığı teşvik etmenin önemini vurgulamaktadır. Dijital teknolojiler sosyal yaşamın yeniden şekillendirmeye devam ederken, dijital ebeveynliğin zorlukları ve fırsatları arasında sorumlu bir şekilde bulunmak adına çalışmaların yapılması konusunda önemli veriler sunmaktadır.
- *Sharenting*i Bourdieu'nun teorik çerçevesine yerleştirerek, dijital çağın sosyokültürel dinamiklerinin daha derin bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunmakta ve gelecekte yapılacak çalışmalara kapılar aralamaktadır.
- **En önemlisi; çocukların seslerini ve inisiyatifini ön plana çıkararak, ebeveyn otoritesi hakkındaki geleneksel varsayımları eleştirmek ve dijital alanların ailevi ilişkileri nasıl yeniden şekillendirdiğini keşfetmek için yeni yollar açmaktadır.**

6 ÖNERİLER

Bu çalışmanın bulguları, dijital eşitliği teşvik eden politikaların kritik önemini ortaya koymaktadır. Dijital erişim, eğitim ve toplumsal katılım için bir lüks olmaktan temel bir gerekliliğe dönüşmüştür. Bu nedenle, dijital araçlara ve platformlara eşit erişimi garanti eden girişimler gerekmektedir. Bu politikalar, çevrimiçi gizlilik ve güvenlik konusunda

farkındalık da dahil olmak üzere kapsamlı dijital eğitimleri kapsayacak şekilde yalnızca erişilebilirliğin ötesine geçmelidir. Bu şekilde, ebeveynler ve çocuklar dijital ortamlarda sorumlu ve güvenli bir şekilde var olabilmek adına güçlendirilebilir.

Ayrıca, araştırma, ebeveynlerin çocuklarının mahremiyeti ve itibarından ödün vermeden deneyimlerini paylaşabilecekleri kapsayıcı ve empatik dijital alanlara acil ihtiyaç olduğunu da göstermektedir. Bu durum, paylaşım pratiklerinin çocukların mahremiyeti ve özerkliği üzerindeki uzun vadeli etkileri yeterince araştırılmadığından hassas bir denge gerektirmektedir. Gelecekteki çalışmalar, dijital özerkliğin giderek daha fazla birbirine bağlı hale gelen bir toplumda ebeveyn otoritesiyle nasıl bir arada var olabileceğini daha iyi anlamak için bu gerilimi eleştirel bir şekilde analiz etmelidir.

Çocukların dijital bir dünyada başarılı olmalarını sağlayan kaynaklara erişimindeki eşitsizlikleri ele almak için daha geniş bir toplumsal çabaya ihtiyaç vardır. Bu eşitsizlikler sadece maddi kaynaklarla ilgili değildir, aynı zamanda toplumsal eşitsizliği üreten ve sürdüren yapılarda kökleşmiştir. Sosyoekonomik statüden bağımsız olarak, dijital katılımı teşvik etmek için bu sistemik faktörleri hedefli müdahalelerle tanımak ve ele almak zorunludur.

Diğer yandan, paylaşım uygulamaları gerçeği çarpıtabilecek ve potansiyel olarak aile bağlarını zayıflatabilecek aşırı düzenlenmiş anlatıların yaratılması konusunda endişelere yol açmaktadır. Bu tür tasvirlerin çocukların dijital kimlikleri ve gelecekteki refahı üzerindeki uzun vadeli etkilerini incelemek için araştırmalara ihtiyaç vardır. Buna, çocukluk döneminde paylaşılan içeriğin dijital benlik ve kişisel gelişim üzerindeki olası etkilerinin araştırılması da dahildir.

Çalışmanın bulguları ayrıca ebeveynler için değerli içgörüler sunarak, teknik becerilerin ötesine geçerek duygusal ve ilişkisel boyutları da içeren dijital okuryazarlığın önemini vurgulamaktadır. Ebeveynlerin *sharenting*in psikososyal etkileri konusunda farkındalıklarının artması gerekmektedir; bu eksiklik dijital bağlamda geleneksel ebeveynlik uygulamalarının sınırlamalarını ortaya çıkarmaktadır. Bu, çocukların özerkliğinin ve rızasının önceliklendirildiği dijital habitusta bir dönüşüm gerektirir. Böyle bir değişim, çocukların paylaşılan belirli içerikler konusunda ifade ettikleri rahatsızlıklar göz önüne alındığında özellikle önemlidir ve daha empatik ve saygılı dijital ebeveynlik uygulamalarına olan ihtiyacı yansıtmaktadır.

Ebeveynlerin, çocuklarıyla açık iletişim kurma ve onları dijital kimliklerini şekillendirmede aktif katılımcılar olarak kabul etme sorumluluğu vardır. Bu, özerkliğe, rızaya ve karşılıklı anlayışa öncelik veren dijital ebeveynlik stratejilerinin tasarlanmasını gerektirmektedir. Dijital ebeveynliğin çocukların habitusu üzerindeki etkilerini, özellikle özerklik, risk yönetimi ve dijital okuryazarlık açısından inceleyen uzunlamasına çalışmalar, bu anlayışı ilerletmede son derece faydalı olacaktır. Bu bağlamda, gelecekteki araştırmalar, *sharenting* anlayışını derinleştirmek için birkaç temel alana odaklanmalıdır:

- *Sharenting*'in çocukların kimlik oluşumu ve refahı üzerindeki uzun vadeli etkileri. Ebeveynlerin dijital gizlilik endişeleri konusunda farkındalığını artırmada eğitimsel müdahalelerin rolü.
- Küresel ve yerel bağlamlarda paylaşım uygulamalarındaki kültürel ve sosyoekonomik farklılıklar.
- Yetişkinliğe geçişte *sharenting*in çocuklar üzerindeki uzun vadeli psikolojik etkileri.
- Özellikle dijital sermayenin geleneksel sermaye biçimleriyle kesiştiği *sharenting* bağlamında, dijital platformların bu eşitsizliklere aracılık etme ve onları büyütmedeki rolü.
- Cinsiyet normlarının, ebeveyn beklentileri ve çocukların dijital varlığının yönetimi üzerindeki etkileri.

Sonuç olarak bu çalışma; dijital habitus, mahremiyet endişeleri ve kimlik inşası arasındaki karmaşık etkileşimi vurgulayarak, dijital ebeveynliğe daha bilgili ve etik bir yaklaşım çağrısında bulunmaktadır. Ebeveynlerin paylaşım pratiklerini sorumlu bir şekilde yönetmelerine rehberlik etmek, çocukların haklarının, özerkliğinin ve refahının dijital alanlarda güvence altına alınmasını sağlamak için ivedilikle, politika müdahalelerine ve etik çerçevelere ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgül, M., & Toprak, H. H. (2019). Sosyal Ağlarda Mahremiyetin Dönüşümü: Instagram Örneği. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 10(38), 75-114.
- Akkoç, B., & Ayyıldız, T. (2022). Yeni Bir Çocuk Hakları İhlali Şekli:“Paylaşan Ebeveynlik” ve Pediatri Hemşirelerinin Rolü. *Akdeniz Hemşirelik Dergisi*, 1(2), 77-82.
- Akpınar, B. S., Paylan, N., Etlik, Ş., Erus, B. & Karakoç, H. (2020). “Sharenting” konusunda ebeveynlerin farkındalık düzeyleri. *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 8-18.
- Alacahan, O., & Vatandaş, S. (2021). Kamusal-Özel Alan Ayrışmasının İnşa Süreci ve Sosyal Medya. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(1), 720-733.
- Alemdar, E., & Kahraman, S. (2023). Annelerin paylaşılan ebeveynlik (sharenting) eylemlerini inceleyen ölçek geliştirme çalışması. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 9(1), 70-82.
- Altman, I. (1977). Privacy regulation: Culturally universal or culturally specific?. *Journal of social issues*, 33(3), 66-84.
- Anderson, V. R. (2016). Introduction to mixed methods approaches. *Handbook of methodological approaches to community-based research: Qualitative, quantitative, and mixed methods*, 233-241.
- Arık B. & Arık, E. (2020). Facebook’un dönüşen mahremiyet yaklaşımı: “Gelecek mahremiyettir”. *Intermedia International e-journal*, 7(13), 447-461.
- Arıkan, R. (2018). Anket yöntemi üzerinde bir değerlendirme. *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, 1(1), 97-159.
- Aslan, S., & Durmuş, E. (2020). Okul öncesi dönemde güncel bir ebeveyn davranışı: Sharenting. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 135-151.
- Aslanyürek, M. (2015). İnternet Güvenliği ve Çevrim İçi Gizlilik Alanlarında Yaşanan Sorunlar: İnternet ve Sosyal Medya Kullanıcılarının İnternet Güvenliği ve Çevrimiçi Gizlilik ile İlgili Kanaatleri ve Farkındalıkları Üzerine Bir Araştırma. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

- Avcı, Ö. (2015). Dijital yaşamın dijital özne (l) leri: Herkes ya da hiç kimse. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 249-266.
- Aydın, B. (2014). Sosyal medya mecralarında mahremiyet anlayışının dönüşümü. *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 3(5), 131-146.
- Ayhan, H., & Öztürk, E. (2021). Dijital Dünyada Ebeveyn Olmanın Görünürde Normal Bir Yansıması Olarak Paylaşan Ebeveynlik (Sharenting): Geleneksel Bir Derleme. *Türkiye Klinikleri Journal Of Forensic Medicine And Forensic Sciences*, 18(2), 165-177.
- Baki, A., & Gökçek, T. (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 1-21.
- Balaban, H. Ö. (2022). Ebeveynlerin Sharenting Davranışlarını Yordayan Demografik, Sosyal Ağ Yapısı ve Instagram Kullanımı ile İlgili Faktörler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 14(1), 28-36.
- Bare, C. (2020). *The Undisclosed Dangers of Parental Sharing on Social Media: A Content Analysis of Sharenting Images on Instagram* (Doctoral dissertation, East Tennessee State University).
- Barkuş, F. & Koç, M. (2019). Dijital mahremiyet kavramı ve ilgili çalışmalar üzerine bir derleme. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi)*, 3(1), 35-44.
- Barnes, R., & Potter, A. (2021). Sharenting and parents' digital literacy: an agenda for future research. *Communication Research and Practice*, 7(1), 6-20.
- Baştemur, Ş., Borucu, D. H., & Bulut, S. (2021). Ebeveynlerin çocuklarının fotoğrafını sosyal medyada paylaşmasının (sharenting) psikolojik sonuçları: bir sharenting olgu incelemesi. *Türk J Child Adolesc Ment Health*, 28(2), 166-173.
- Bauman, Z. (2012). *Küreselleşme- Toplumsal Sonuçları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Beer, D. (2009). Power through the Algorithm? Participatory Web Cultures and the Technological Unconscious. *New Media & Society*, 11(6), 985–1002.
- Bekdaş, A. (2021). *Sharenting: Sosyal Medyada Ebeveyn ve Çocuk Olmak (Yüksek Lisans Tezi)*. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı.

- Berkup, S. B. (2015). *Sosyal ağlarda bireysel mahremiyet paylaşımı: X ve Y kuşakları arasında karşılaştırmalı bir analiz. (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ege Üniversitesi.
- Bilben, M. O. (2019). *Bir Strateji Oyunu Olarak Football Manager ve Oyuncu Deneyimi. (Yüksek Lisans Tezi)*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı Kültürel Çalışmalar ve Medya Bilim Dalı
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu. [BTK]. (2019). Türkiye’de İnternet Hukuku. <https://internet.btk.gov.tr/turkiye-de-internet-hukuku> Erişim Tarihi: 20.01.2023
- Binark, M., & Bayraktutan, G. (2011). Dijital Oyun Kültürü Haritasında Oyuncular: Dijital Oyuncuların Habitusları ve Kariyer Türevleri. (Editör: A. Aydemir Telli). *Katılımın" e-hali": Gençlerin Sanal Hali*, 2-30.
- Blum-Ross, A. (2015). 'Sharenting': parent bloggers and managing children’s digital footprints. *Parenting for a digital future*.
- Blum-Ross, A., & Livingstone, S. (2017). “Sharenting,” parent blogging, and the boundaries of the digital self. *Popular communication*, 15(2), 110-125.
- Bostancı, M. (2019). Dijital ebeveynlerin sosyal medyada mahremiyet algısı. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 10(38), 115-128.
- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Polity Press.
- Bourdieu, P. (2011). The forms of capital. (1986). *Cultural theory: An anthology*, 1(81-93), 949.
- Bourdieu, P. (2022). *Pratik Nedenler*. Hil yayınları.
- Bourdieu, P. (2023). *Akademik Aklın Eleştirisi*. Metis yayınları.
- Bourdieu, P., & Richardson, J. G. (1986). Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. *The forms of capital*, 241, 258.
- Boyar, O., & Kama- Işık, S. (2019). Dördüncü kuşak haklar ve bilişim teknolojilerinin doğuşunda mahremiyet kavramına karşılaştırmalı bir bakış. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 25(2), 602-623.
- boyd, D. (2014). *It's complicated: The social lives of networked teens*. Yale University Press.

- boyd, D., & Crawford, K. (2012). Critical questions for big data: Provocations for a cultural, technological, and scholarly phenomenon. *Information, Communication & Society*, 15(5), 662-679.
- Brosch, A. (2016). When the child is born into the Internet: Sharenting as a growing trend among parents on Facebook. *The new educational Review*, 43, 225-235.
- Castells, M. (2005). Ağ toplumunun yükselişi, enformasyon çağı: Ekonomi, toplum ve kültür. (Çev. E. Kılıç), *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*.
- Choi, G. Y., & Lewallen, J. (2018). "Say Instagram, kids!": Examining *sharenting* and children's digital representations on Instagram. *Howard Journal of Communications*, 29(2), 144-164.
- Creswell, J. W. (2015). A concise introduction to mixed methods research. SAGE publications.
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. Eğiten kitap.
- Çambay, S. O. (2015). Bir toplumsallaşma aracı olarak yeni medya: kuramsal bir değerlendirme. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 237-247.
- Çimke, S., Gürkan, D. Y., & Polat, S. (2018). Sosyal medyada çocuk hakkı ihlali: *Sharenting*. *Güncel Pediatri*, 16(2), 261-267.
- Dikkol, S. (2020). Sosyal Medya Alanına Bourdieucü Bir Yaklaşım: Facebook Üzerine Bir İnceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(1), 169-188.
- DiMaggio, P., & Hargittai, E. (2001). From the 'digital divide' to 'digital inequality': Studying internet use as penetration increases. *Princeton University*
- Dolgun, U. (2004). Gözetim toplumunun yükselişi: Enformasyon toplumundan gözetim toplumuna. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 55-74.
- Donovan, S. (2020). 'Sharenting': The forgotten children of the GDPR. *Peace Human Rights Governance*, 4(1).

- Dursun, C. (2019). Ebeveynlerin çocuklarını sosyal medyada teşhiri: Çocuk hakları bağlamında bir değerlendirme. *Çocuk ve Medeniyet*, 4(8), 195-208.
- Duygulu, S. (2019). Sosyal medyada çocuk fotoğrafları paylaşmanın mahremiyet ihlali ve çocuk istismarı açısından değerlendirilmesi. *TRT Akademi*, 4(8), 428-487.
- Erişir, R. M., & Erişir, D. (2018). Yeni medya ve çocuk: Instagram özelinde “sharenting” “paylaşanababalık” örneği. *Yeni Medya*, (4), 50-64.
- Eroğlu, Ş. (2018). Dijital yaşamda mahremiyet (gizlilik) kavramı ve kişisel veriler: Hacettepe Üniversitesi bilgi ve belge yönetimi bölümü öğrencilerinin mahremiyet ve kişisel veri algılarının analizi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 35(2), 130-153.
- Fischer-Hübner, S. (1998). Privacy and security at risk in the global information society. *Information Communication & Society*, 1(4), 420-441
- Garmendia, M., Martínez, G., & Garitaonandia, C. (2021). *Sharenting*, parental mediation and privacy among Spanish children. *European Journal of Communication*.
- Goffman, E. (2018). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. *Metis Yayınları*
- Göker, G. (2016). Bir gözetim aracı olarak Periscope. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 969-992.
- Gulmammadzada, U., & Işıklı, Ş. (2020). Instagram'da Benlik Sunumu: Takipçi Etkisi Üzerine Dramaturjik Bir İnceleme. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 11(43), 74-104.
- Güleç, V. (2018). Aile ilişkilerinin sosyal medyayla birlikte çöküşü. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 2(2), 105-120.
- Güngör, N. (2018). *İletişim: Kuramlar, Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Günüç, S. (2020). *Sharenting* eyleminin psikolojik açıdan değerlendirilmesi: Türk ve İngiliz annelerinin karşılaştırılması. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12, 281-297.
- Güzel, E. (2016). Dijital kültür ve çevrimiçi sosyal ağlarda rekabetin aktörü: “Dijital habitus. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4(1). 82-103.

- Hammond, J. W. (2019). *Parenting and Working in the Digital Age: A Qualitative Examination of Intensive Parenting and Ideal Worker Norms*. Washington State University.
- Hampton, K. N., Goulet, L. S., Rainie, L., & Purcell, K. (2011). Social networking sites and our lives. *Pew Internet & American Life Project*.
- Han, B. C. (2017). *Şeffaflık Toplumu*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Han, B. C. (2022). *Enfokrasi*. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Hjarvard, S. (2020). Theorizing digital habitus: From Pierre Bourdieu to the digital age. *Media, Culture & Society*, 42(1), 103-119.
- Holiday, S., Norman, M. S., & Densley, R. L. (2022). *Sharenting* and the extended self: self-representation in parents' Instagram presentations of their children. *Popular Communication*, 20(1), 1-15.
- Ignatow, G., & Robinson, L. (2017). Pierre Bourdieu: theorizing the digital. *Information, Communication & Society*, 20(7), 950-966.
- İslamoğlu, A. H., & Alnıaçık, Ü. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational researcher*, 33(7), 14-26.
- Jorge, A., Marôpo, L., Coelho, A. M., & Novello, L. (2022). Mummy influencers and professional *sharenting*. *European Journal of Cultural Studies*, 25(1), 166-182.
- Karakaya, Ç. & Sümer, F. E. (2020). Dijital İletişim Ortamlarında Mahremiyet “Gençler Dijital Ortamda Mahremiyeti Nasıl Algılıyor?”. *Gençlik ve Gönüllülük Bağlamında SivilAnT*, 201-217.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi temelli sosyal hizmet araştırmaları dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kejanlıoğlu, D. B. (2004). Medya Çalışmalarında Kamusal Alan Kavramı. *Kamusal Alan*, 689-713.

- Kellner, D. (2014). Habermas, the public sphere, and democracy. In *Re-imagining public space*. Palgrave Macmillan, New York, 19-43
- Kıran, Ö. (2021). Dijital Ortamlarda Benlik Sunumu ve Kimlik İnşası. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 2038-2065.
- Kirschner, P. A., & De Bruyckere, P. (2017). The myths of the digital native and the multitasker. *Teaching and Teacher education*, 67, 135-142.
- Kopecky, K., Szotkowski, R., Aznar-Díaz, I., & Romero-Rodríguez, J. M. (2020). The phenomenon of *sharenting* and its risks in the online environment. Experiences from Czech Republic and Spain. *Children and youth services review*, 110.
- Kumar, P., & Schoenebeck, S. (2015, February). The modern day baby book: Enacting good mothering and stewarding privacy on Facebook. In *Proceedings of the 18th ACM Conference on Computer Supported Cooperative Work & Social Computing* (pp. 1302-1312).
- Latipah, E., Kistoro, H. C. A., Hasanah, F. F., & Putranta, H. (2020). Elaborating motive and psychological impact of *sharenting* in millennial parents. *Universal Journal of Educational Research*, 8(10).
- Laughey, D. (2010). *Medya Çalışmaları: Teoriler ve Yaklaşımlar* (Çev. Ali Toprak). İstanbul, Kalkedon Yayınları.
- Laughlin, C. (2018). " *What God Gave to Us*": *Digital Habitus and the Shifting Social Imaginary of American Evangelicalism* (Doctoral dissertation, University of Pennsylvania).
- Lazard, L., Capdevila, R., Dann, C., Locke, A., & Roper, S. (2019). *Sharenting*: Pride, affect and the day-to-day politics of digital mothering. *Social and Personality Psychology Compass*, 13(4).
- Li, X., & Hu, R. (2022). Developing and validating the digital skills scale for school children (DSS-SC). *Information, Communication & Society*, 25(10), 1365-1382.
- Lipu, M., & Siibak, A. (2019). 'Take it down!': Estonian parents' and pre-teens' opinions and experiences with *sharenting*. *Media International Australia*, 170(1), 57-67.
- Lupton, D. (2013). Digital sociology: beyond the digital to the sociological.

- Lupton, D. (2014). *Digital Sociology*. Routledge.
- Manap, A., & Durmuş, E. (2020). Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Geliştirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 978-993.
- Maraşlı, M., Suhendan, E., Yılmaztürk, N. H., & Cok, F. (2016). Parents' shares on social networking sites about their children: *Sharenting*. *The Anthropologist*, 24(2), 399-406.
- Markham, A., & Buchanan, E. (2015). Etik Karar Alma ve İnternet Araştırmaları. *CIU folklor/edebiyat*, 21(83), 3.
- Marwick, A. E., & boyd, D. (2014). Networked privacy: How teenagers negotiate context in social media. *New media & society*, 16(7), 1051-1067.
- Morva, O., & Ünlü, D. G. (2022). "Ebeveynlik Blogları ve Çocuğun Çevrimiçi Mahremiyeti Türkiye'deki Ebeveynlik Bloglarının Mahremiyet Yönetimi Üzerine. *Ankara Üniversitesi İlel Dergisi*, 55-78.
- Muise, A., Christofides, E., & Desmarais, S. (2009). More information than you ever wanted: Does Facebook bring out the green-eyed monster of jealousy? *CyberPsychology & Behavior*, 12(4), 441-444.
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. (Çev. Sedef Özge). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ní Bhroin, N., Dinh, T., Thiel, K., Lampert, C., Staksrud, E., & Ólafsson, K. (2022). The privacy paradox by proxy: Considering predictors of *sharenting*. *Media and Communication*, 10(1), 371-383.
- Otero, P. (2017). *Sharenting*... should children's lives be disclosed on social media. *Arch Argent Pediatr*, 115(5), 412-413.
- Ouvrein, G., & Verswijvel, K. (2019). *Sharenting*: Parental adoration or public humiliation? A focus group study on adolescents' experiences with *sharenting* against the background of their own impression management. *Children and Youth Services Review*, 99, 319-327.

- Öktem, B. (2021). Being in Limbo: Digital Habitus and Contemporary Colonialism in the Case of Syrian Refugees in Turkey, Greece, and Germany. *University of Exeter* (United Kingdom).
- Özbek, M. (2004). Giriş: Kamusal- Özel Alan, Kültür ve Tecrübe. *Kamusal Alan*, 443-499.7
- Özdemir, M. (2020). Bourdieu perspektifinden sınıfsal ilişkileri okumak: Youtuberların simgesel şiddetin üretimine etkisi. *Intermedia International E-journal*, 7(13), 299-316.
- Özdemir, Ş. (2020). Post-panoptikon çağı: Gözetimin dijitalleşmesi ve çevrimiçi kimliğin gizliliği üzerine bir analiz. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 81-108.
- Peng, Z. (2021). *It Is a Hard Tradeoff: Examining Sharenting Behaviors from a Privacy Calculus Model Perspective*. Michigan State University.
- Pole, K. (2007). Mixed method designs: A review of strategies for blending quantitative and qualitative methodologies. *Mid-Western Educational Researcher*, 20(4), 35-38.
- Ranzini, G., Newlands, G., & Lutz, C. (2020). *Sharenting*, peer influence, and privacy concerns: A study on the instagram-sharing behaviors of parents in the united kingdom. *Social Media+ Society*, 6(4).
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2018). *Modern sosyoloji kuramları* (H. Hülür, Çev.). Ankara: De ki Yayınları.
- Sarkadi, A., Dahlberg, A., Fängström, K., & Warner, G. (2020). Children want parents to ask for permission before 'sharenting'. *Journal of paediatrics and child health*, 56(6), 981-983.
- Sühendan, E. R., Özgül, T., Yılmaztürk, N. H., & Figen, Ç. O. K. (2022). Anababaların çocuklarıyla ilgili sosyal medya paylaşımları. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 1-24.
- Toktaş, S. A., Binark, M., Dikmen, E. Ş., Fidaner, I.B., Küzeci, E. & Özaygen, A. (2012). *Türkiye 'de dijital gözetim*. İstanbul: Alternatif Bilişim Derneği Yayınları
- Tümurtürkan, M. (2010). Gündelik Hayatın Gözetimi: “Panoptikon Toplumu”. *ETHOS: Felsefe ve toplumsal bilimlerde diyaloglar*, 2(3), 1-19.

- Türk, G. D., & Demirci, E. (2016). Sanal dünyada dönüşen mahremiyet algısı; Instagram örneği. In *1st International Academic Research Congress*, 518-525.
- Uçak, M. (2021). Kişisel Verilerin Hukuka Uygun İşlenmesinde Çocuğun Rızası. *Kişisel Verileri Koruma Dergisi*, 3(1), 41-60.
- Verswijvel, K., Walrave, M., Hardies, K., & Heirman, W. (2019). *Sharenting*, is it a good or a bad thing? Understanding how adolescents think and feel about *sharenting* on social network sites. *Children and youth services review*, 104, 104401.
- Warschauer, M., & Matuchniak, T. (2010). New technology and digital worlds: Analyzing evidence of equity in access, use, and outcomes. *Review of Research in Education*, 34(1), 179-225.
- Wood, D. M., Ball, K., Lyon, D., Norris, C., & Raab, C. (2006). A report on the surveillance society. *Surveillance Studies Network, UK*, 1-98.
- Yay, M. (2017). *Dijital ebeveynlik*. İstanbul: Yeşilay Yayınları.
- Yıldırım, A. ve H. Şimşek. (2005) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, A. K. (2012). Sosyal paylaşım sitelerinin dijital yerlilerin bilgi edinme ve mahremiyet anlayışına etkisi. *Bilgi Dünyası*, 13(2), 529-542.
- Yüksel, H. (2021). *Sharenting* Bağlamında Sosyal Medyada Çocuk İmajının İnşası. *Akademik Düşünce Dergisi*, (4), 50-68.
- Yüksel, M. (2003). Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(01).
- Yüksel, M. (2009). Mahremiyet Hakkına ve Bireysel Özgürlüklere Felsefi Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(01), 275-298.

EKLER

EK-1 Etik Kurul Onay Formu

Evrak Kayıt Tarihi: 01.03.2023 Protokol No: 495269

Tarih:28.03.2023

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	BAP Projesi-Doktora Tez Çalışması
KONU:	Sosyal Bilimler
BAŞLIK:	Dijital Habitus Üzerinden Yeni Ebeveynlik Modeli: Çocuk Mahremiyeti İhlali Bağlamında "Sharenting"
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. Fuat GÜLLÜPINAR
TEZ YAZARI:	Sevra Su TATLIOĞLU
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Sevra Su Tatlıoğlu

Yabancı Dil: İngilizce

Eğitim Bilgileri:

Lisans: 2011-2015 Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Basın ve Yayın Bölümü

2012- 2016 Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü (ÇAP)

Yüksek Lisans: 2018-2020 İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Sosyolojisi Ana Bilim Dalı

Doktora: 2020-2025 Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı

Mesleki Deneyimi:

(Araştırmacı) Anadolu Üniversitesi Sosyal Medya ve Dijital Güvenlik Eğitim, Uygulama ve Araştırma Merkezi- SODİGEM (Ağustos 2019- Mart 2020)

(Erasmus+ Internship) Charles University in Prague, Institute of Sociological Studies (Haziran 2023- Temmuz 2023) Research project: “Black Lives Matter and Decolonization as Formed and Mediated on the Czech Internet: The Figures of Remembering the Totalitarian Past and Polarizing Society” lead by Dr. Andrea Pruchova Hruzova

Yayınları:

Tatlıoğlu, S. S. (2020). *Şiddet olgusu ve yeni nesil seyirci kalma etkisi: Sosyal medya ve gerçek hayat ikilemi.* (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tatlıoğlu, S. S. (2021). Öğrenmeye sosyal-bilişsel bir bakış: Albert Bandura. *Sosyoloji Notları*, 5(1), 15-30.

Tatlıoğlu, S.S. & Güllüpnar, F. (2022). Dijitalleşen Dünyada Etnografi Yapmak: Dijital Etnografinin İmkânları ve Sınırları Üzerine. *Strata- İlişkisel Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:7, 85.

Bilimsel Faaliyetler (Kongre, Sempozyum, Çalıştay vb.):

Tatlıoğlu, S.S. & Güllüpmar, F. (2022). Dijital Mahremiyet ve Dijital Ebeveynlik Ekseninde “Sharenting” Pratiklerine Dair Bir Değerlendirme. Dijital Dönüşüm Çağında Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, 5. MEDYA OKURYAZARLIĞI FORUMU.

Tatlıoğlu, S.S & Işık, Ş.B. (2023). Mahremiyetin Oyun Kolu: Dijital Oyunlardaki Yansımasıyla Çocuğun Mahremiyet İhlalleri Üzerine Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. ASBÜ Bilişim Hukuku Sempozyumu: “İnternet Hukukunda Çocuğun Korunması ve Mahremiyeti”.

Görev Aldığı Projeler:

(Araştırmacı) Dijital Toplumda Mahremiyet Algısının Dönüşümü: Eskişehir’de Öğrenci, Öğretmen ve Ebeveynlerin Mahremiyet Farkındalıklarının Geliştirilmesi, Anadolu Üniversitesi, 2022.

Ödülleri:

Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Basın ve Yayın Bölümü *Bölüm Birinciliği* (2015)

Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi *Fakülte Birinciliği* (2015)

Anadolu Üniversitesi 2014 Basın ve Yayın Bölümü Ödülleri *En İyi Televizyon Haberi Ödülü*